

*Nəriman
Həsənzadə*

**Nabat Xalanın
Çörəyi**

Tehran 2013

نریمان حسن زاده

نابات خالاسین حورہ می

پوئست

تہران ۱۳۹۲

اندیشہ نو

سر شناسنامه: نریمان حسن زاده ۱۳۱۰
عنوان و پدید آورنده: نان خاله نبات نریمان حسن زاده
مترجم: حسین شرقی سوی تورک
مشخصات نشر: تهران اندیشه نو ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص.
شابک: ۰-۲۷-۱۷۹-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
موضوع: داستانهای ترکی - ایران - قرن ۱۴ -
شناسه افزوده: شرقی حسین ۱۳۴۵ - مترجم
رده بندی کنگره: pl: ۱۳۹۰-۳۷-ن ۴۶۵ ح ۳۱۴
رده بندی دیویی: ۸۹۴/۳۶۱۳
شماره کتابشناسی ملی: ۶۵۲-۲۶۶

××××

کیتابین آدی: نبات خالانین چوره بی
مؤلف: نریمان حسن زاده
ناشر: اندیشه نو
محل چاپ: تهران
شمارگان: ۱۰۰۰
قیمت: ۳۵۰۰ تومان
آدرس: تهران خیابان کارگر شمالی پاساز فیروز ط. ۲. اندیشه نو

بيرينجى حصه

۱

آنامى بو دفعه خسته خانايا بوراخماديلار.

– كيشى آغيردى، گنجه يانيندا قالماق لازيمدير، –
دنديلر. – گنت، آنانى گوئدر گلسين.

– آنام يوخدور.

– اتوده يالنيز اتانلا اؤزونسن؟

– آنام يوخدور.

– اتان دئيبيل بو كيشى؟

– خير.

– ميندى؟

– خير.

– دايندى؟

– خير.

– نه بيندى؟

– ...

– نه بيندى؟

– ...

آنامين اوزونه قونان قيزارتي شفقت باجيسى نين قولاغينا نه ايسه پيچيلدادى. سونرا حكيملر ده، خسته لر ده باشا دوشدولر.

خسته اري نين يانينا گنديب-گلدكجه چوخلارى اونا حيرت دولو گؤزلرله، چوخلارى دا مرحمت حسييله باخماغا باشلاديلار. آناما آجيغي توتانلار دا اولدو...

اما بو غير-عاديليك يالنيز ايكي نفرين نظرينده حلال قسمت اولوب اؤز طبعيلگيني ايتيرمه دى. كيشى اؤز گنج قادينى ايله هر دفعه گؤروشنده بوتون آغريلارينى اونودوب اوشاق كيمي سئوينيردى.

"...نابات، هم ایسته بیرم گلیب یانیمدا اوتوراسان، هم ده ایسته بیرم بورایا هئج گلمه یسن. آخی، من ده انسانام. هامی عینی دوشنومور. بؤیوک قیزیملایاشیدسان، نابات. سنین ده ایبرمی دؤرد یاشین وار، اونون دا. من بو ایل آلتیمیش ایکینی آدلاییرام. تویا، یاسا سنینله گنده بیلیمیرم. بلکه، سن داها چوخ خجالت چکیرسن. ائل آغزی زورنادی. دوشدون دیلینه قورتاردی. اونسوز دا قوهوملاییرم، دوغمالاییرم سنی ائوه گتیرندن سونرا مندن اوز دؤندراییلر. اونلاری باشا سالماغا نه حوصله وار، نه وقتیم. سن اوژ یاشینا او یغون گئییمک ایستیمیرسن. آما من او پارچالاری سنه آلمیشام. تیکدیر دئییرم، تیکدیر مییرسن. منه یاراشماق، بیر آز یاشلی گؤرونمک ایسته بیرسن.

بیلیمیرم، بیر یئرده نه قدر یاشایاجیق. بلکه، سنی تک قویوب گنده جگم. بلکه، مندن سونرا سنین وضعیتین چتینلشه جک. هامی سندن اوز دؤندر جک. نه دئییم، بئله اولاجاقسا، منیم بختیمین گؤزو کور اولسون.

سنه آچیغینی دئییم: هئج وقت منیم دیلمده بئله غریبه سؤزلر اولماییب. من هئج وقت بئله دانیشمامیشام، نابات. ایندی گؤرورم کی، هر یاشین اوژ گنجلیگی وارمیش. هر یاشدا انسان سئوه بیلیمیش. یاشیمین آرتیقلیغی باشیما قاخینج اولماسین. بو منیم گناهییم دئییل. دنیادا ان قییمتلی خزیم سنسن.

"دمیربولجو آل محمد کیشی نین بودکاسی " . منیم ائویمه — ملکومه بئله آد قویوبلار. فعله نین بودکاسی اولار. منیم او عادیجه " بودکام " دا سن وارسان. بیر پارا آدمالار نه منی، نه ده منیم سنه دئدیکلریمی باشا دوشه بیلرلر. بونون اوچون دؤنوب من اولمالیدیبار. آما بوتون اورک سؤزلریمی ایندیجن اونو بیلیرم کی، چوخ دئمک ایستیمیشم. دئمک ایستیمیشم کی، سن منیم قسمتیمه چیخمیسان. آما بیر آز گئج. اورگیم دیلیلک ائلسه ده، دیلیم اورکسیز اولوب. سنی ده..."

آتامدان آنا یادیگار قالان بو ایلک و سونونجو محبت مکتوبونون سون ورقلری یوخ ایدی. مکتوبو اوزاق قوهوملایرمدان بیرری منه گؤندرمیشدی. تزه ائوه کؤچنده کؤهنه ائودن تاپیمیش. آتیلیمش کاغیدلارین ایچیندن. قالان کاغیدلاری یاندیریبار. ورقلر تسادوفن بیر جاوان اوغلانین اینه کئچیب. او دا بیر آز اوخویوب... سونرا ورقلر یانغیندان خیلاص اولوب. ساخالنوب. سونرا بیر آز دا ال-ال گزیب.

اوست-باشی مازتولو، اوووجلاری قبارلی، چالبیغلی، آریق، او جابویلو قارا فعله نین ایشیقلی اورگینه حیران اولوبلار. ساغلیغیندا او اورک هامیدان گیزیلی قالب. طالعینی باغلادیغی

قادیندان دا. او قادی نین کۆنلو بو سۆزلره سیغاللانماییب. مکتوب اۆز عنوانینا چاتماییب. دوز قیرخ یئددی ایل صاحبسیز قالیب. سونرا ورقلر بوکولوب، قوبولوب بیر ظرفین ایچینه، گۆندریلیب منیم عنوانیما.

آنا یازیلان مکتوب!

گۆزوم آنامین بۆیوتدوروب دیواردان آسدیغیم شکلینده قالمیشدی.

بیرینین محبتی، او بیرینین ایضطیرایی اولوب. آنام آختاردیغینی تاپاندا اۆز ایتدی. تاپیلانسا صاحبسیز قالدی.

گرک او بئله اتمییدی. آنامین ارسیز، منیم آتاسیز قالماغیما قییماییدی. عمرونون سونلاریندا، قوجا یاشلاریندا قلیینده باش قالدیران محبت حسینى بوغایدی. گرک بئله اتمییدی...

ائه... دئمک نئجه آساندی. گۆره سن، مکتوبون آخیری نئجه ایمیش؟ گۆره سن مکتوبو اۆزومو یازیمیش؟

آنم آنامین محبتیندن خبرسیز اولدو، آنم آنامین حیاتیندان.

منیم قیناقلاریمدان اینجیمه، اتا... من باشا دوشورم... اما باشا دوشدویومو درک ائده بیلیرم، اتا!

بلکه، بوتون طبعلیکلر، بوتون بو غیر-عادیلیکلردیر؟

حاجیمردان دایی نین ستلپوسو (کننده بئله دئییر-دیله. ستلپو صدیرییدی) دمیر یولونون آلتیندا، سیرا ایله تیکلمیش کۆهنه ائولرده یئرلشیردی. ائولرین بعضیسی اوچوب تۆکولموشدو. آنجاق یئنه قیغیلاری گۆنورموردولر. اوتاقلارین بیرى انبار ایدی، بیرى آشخانا، بیرى چایخانا، بیرى دلکخانا، بیرى ده قاریشیق مالار ماغازاسی. آنم بیر نئجه ایل ایدی بو ماغازادا سوپورگه چی ایشله بیردی. هر سحر تئزدن، بیر ده گونورتادان کئچمیش گندیب ماغازانی سیلیب- سوپوروردو. کۆهنه وئدره سینى، وئدره نین ایچینده ائئلی، اوجالاری یئیلیب قارالمیش سوپورگه سینى ده اۆز ایله آپاریب-گتیریردی. بعضا الینده یاریم کیلولوق نئفت بوتولکاسی دا اولوردو. ائومیزده اوجاق قالاغا، یا دا چیراغی یاندریماغا کبیریت لازیم اولسایدی، آیری یئر یوخ، تئز آنامین اؤنلوگونون ایری جیبینه - بوز اسگی نین یانینا باخاردیم.

آنم دوشموشدو. ساچلاری چالاشمیشدی. تئز-تئز ناخوشلا بیردی. أما هئج یورغان-دوشکده یاتمیردی. اؤزو اوجاق کولوندن بیر خؤرک قاشینی گؤتوروب اسگییه بوکر، سونرا دا اسگی نین بوغازینی ساپلا باغلایب، اوستدن قایچی ایله کسب لوپا دوزلدردی. من ده آخشام یاتمازدان قاباق کورگینه کوپه قویاردیم. ایری، قارا کوپعمیزی. ساغالیب قالخاردی آیاغا. بئلجه یاشایاردیق. دنیا بیزدن خیرسبز، کور چایی نین ساهیلینده پویلو دئییلن قصبه ده...

آنم ملیک محمدین قیلینجینی تعریفلعمیشدی. اونودا بیلیمیردیم. زومرود قوشونون بالالارینی یئمّه یه گلن اژدهانین باشینا ائندیردیگی قیلینجینی. آنم دئییردی: ملیک محمدین قیلینجی آغیر اولوب. هانسی دیوین باشینا ائندیریسه، ایکیه بؤلونوب. سونلار منّه ائله گلیردی کی، قیلینجسبز یاشاماق اولماز. هارداسا منی ده اژدها گؤزله بیر، پوسقودا دوروب. نه وقتسا چیخاجاق قیلدن قارشیم. من ده قیلینجیمی ائندیره جگم اونون زهرلی باشینا.

ملک محمدین قیلینجی نین یاریسینی درزدؤیمن دئییلن یئردن تاپدیم. گتیردیم ائوه. آنم گولدو. «کرننتی قیریغیدیر» - دئدی.

سونرا هاردا دمیر قیریغی گؤروردوم، گتیریردیم قاپیمیزا. اورگیمده دئییردیم «گئدرم دمیرچی میرزه نین یانینا. بو دمیرلرین هامیسینی اریدیب بیر قیلینج دوزلدر - ملک محمدین قیلینجینا اوخشایان بیر قیلینج. من ده ائنی بیر کمر تاپیب قورشارام اونو بئلیم».

آنم بیر گون منی دانلادی: «دمیرلری هاردان گتیریسن، آپار اورایا دا آت»، - دئدی. أما اونلاری داها گتیردیگیم یئرله آپاریب آتماق ممکن دئییلدی. بیر-بیری نین اوستونه آرتیریردیم.

قصبه ده منی تانیبیردیلار. بعضا یاری ظارافات-یاری جدی دئییردیلر، فیلان یئرده دمیر وار. گئدیب گتیریردیم. دئییردیلر، قصبه ده دمیر قالمادی، هامیسینی قیام بیغیب آپاردی. قاپیمیزدکی دمیرلرین ایچینده قاپان داشلاریندان، بالاجا بورغولاردان توتوموش بیر پودلوق، ایکی پودلوق داشلارا قدر هامیسی واردی.

دمیرچی میرزه دئمیشدی: قصبه ده اصل دمیرچی قیامدی. بیرجه کورویو چاتیشمیر. آنم دئمیشدی کی، میرزه قارداش آرابا گؤندرسین، گلیب نه قدر دمیر وارسا آپارسین. آنامین خبری

يوخ ايدى كى، فورصت تاپسايدىم، من اونون بوتون دميرچىخاناسىنى داشىيب گتيردىم قاپمىزا. دميرچى ميرزه نه ارا با گوندردى، نه ده اوزو گلدى. گورونور، منيم كونلومو قيرماق ايسته مه ييب. دميرچى دميرچىنى باشا دوشوب.

درسدن گلنده انام منى گوروب گولومسه دى.

دونن ستلپودا سنين صحىتىنى سالمىشديلار. صباح يوك ماشىنى گوندره چكلر. گليب آپاراسيدىلار.

من دىنمىش يئنه اوزو سوزه باشلادى.

- رايوندان گليبلر. حكومت دمير يىغىر. عوضينده نه وئرسه لر، هاميسى سنين اوزويوندو، دردين آليم.

دميرلرلر الدن گتيردى. گونلرله، ايلارلا توپلادىغىم دميرلرلر. كتاب-چانتامى كورلايان، جيليرىمى دئشن، اوچومو بارالايان، بارماغىمى ازن، اوزومو دانلادان دميرلرلر.

يوك ماشىنى گون اورتا اوستو گلدى. دولدوروب آپاردىلار.

اناما او گون پارچا، اياققايى، قند، چاي، اون وئردىلر. يوك ماشىنىنا قويوب گتيردىك ائوه.

- بونلار سنين قازانچىندى.

انام منى اؤپه-اؤپه كورولدى.

دميرلرلر يئرى بوش قالمىشدى. ائله بيل كيمسه، گوزوم باخا-باخا هاميسىنى اوغورلامىشدى. خېطىمىز بىردن-بىره گئنىشلمىشدى. ائله بيل دميرلرلر بىرلىكده ملك محمدىن قىلىنچى دا اليمدن گئتمىشدى. سانكى من قاپمىزدا، انامىن يانىندا يوخ، چؤلون دوزونده تك قالمىشدىم.

انام خېطىمىزى سوپوروب سو چيله دى. سربىلىك چوكدو. اوزو توخودوغو زولاق-زولاق كىلىمىمىزى خېطه سالدى. منيم بالاجا متكعمى، اوزونون دوشكچه سىنى ده گتيردى. اوچاق يئرىنده كى كوزون اوستده باياقدان دم آلان چاينىكىمىز ده گلدى. سونرا مىس ساموواردان چاي سوزدو. شر قارىشمامىش يئددىلىك چىراغىمىزىن شوشه سىنى سىلمه يه باشلادى. بىر اوچونو اوچو ايله توتوب، او بىرى اوچونو آغزىنا دايدى، هووخوردو. شوشه نىن هيسلى اىچى توتولدى. گورونمز اولدو. ائله بيل گويون بىر پارچا ياز بولودو انامىن اللرىنده كى يئددىلىك

شوشه نین ایچینه دولدو. شوشه پوچور-پوچور ترلعمیشدی. سونرا آنام آغ اسگینی لوغالییب بورا-بورا شوشه نین ایچینه ابتله دی. بو، دئمک اولار، باشقا ایشی اولماسایدی، هر گون آنامین گون آیلندن سونرا ایشی اولموشدو. من ده عادت اتمیشدیم. هر گون آناما عینی وقتدا سواللار وئریردیم: " آنا، چیراغمیزین شوشه سینی سیلمیرسن؟ آنا ائشیگی سوپورمورسن؟ یاخشی چای دمله، آی آنالی. آنا، کیلیمی گتیریم؟... "

شام یئمگیمیز اوچون ده بیزیم خصوصی دم-دستگاهیمیز اولوردو. ائیم بیردن ایرپه گتدی. نلبه کی دن استکانا تۆک-دویوم چابین یاریسی کیلیمین اوسته داغیلدی. " آنا " دئدیم. آنام ال ساخلادی.

- بايقوش... ائشیتدینمی؟ سلیم کیشیگیلین دوققازیندا اولادی. - من آنامدان ائشیتیمیشدیم کی، بايقوش خارابالیق سئوبر. او قوش هانسی قاپیدا اولاسایدی مطلق اورا خارابالیق اولارمیش. آخی، مکتبیمیزین بیر کیلومترلیگیندکی خارابا باغلیق بیر وقت شنلیک اولوبموش. اورانی بیر بايقوش داغیتیمیشدی. ائله هئی گلیب اولایارمیش.

آنم شوشه نی سیلیب چیراغین باشینا کئچیردی. قایتیدی. " قورخما - دئدی. - دردین منه گل سین. او بی قوشودور. "

سؤزه قوت

...سلیمان پیغمبر بیر گون اووا چیخیر. مئشه نین اورتاسیندا، آچیقلیقدا گؤرور کی، بیر گؤزل جئیران اوتلاییر. اوخ آتماغا حیفی گلیر. ایسته بیر دیری توتسون. جئیران هنیرتی ائشیدن کیمی هورکور. یابیندان چیخان اوخ کیمی سوزور. سلیمان پیغمبر جئیراندان ال چکمیر. آتی قان-تره باتیر. چاته اچاتدا گؤرور کی، اودور ائی، هاردا!

قووا-قووا بیر ماغارایا گلیب چیخیر. جئیران ماغارادا یوخ اولور. اوردان گؤزل، قنیرسیز بیر قیز چیخیر. سلیمان پیغمبر بیر کؤنولدن مین کؤنوله قیزا عاشیق اولور.

- بورایا نییه گل میسن؟ مورادین ندی؟

سلیمان پیغمبر چاشیر.

- من بیر جئیران قووا-قووا گتیریب بو ماغارادا ایتیردیم.

داها بیر سؤز دئییه بیلیمیر.

قیز قاییدیب جئیرانین دالینجا گئدیر. ماغارانین قاپیسینا قوجا، عئبجر قاری چیخیر. او دا سوروشور کی، ماغارا یا گلمکده مورادین ندیر؟ سلیمان پیغمبر بیلیمیر جئیرانی ایسته سین، یا قیزی؟

— قاری ننه، من جئیرانی قووا-قووا گتیریب بو ماغارادا ایتمدیریم. وورماییب دیری توتماق ایسته بیردیم. آما بورادا باشقا بیر جئیران منی ووردو. سنی دنیا مالینا قانع ائدرم قاری ننه... قاری باشا دوشموشدو.

— اوغلو، اوندا نیشان اوزویو گتیر، — دئیییر. — بئله. سونرا گلیب آپارارسان.

سلیمان پیغمبر بارماغینداکی اوزویو چیخاریب قارییا وئیر.

وعدهلشدیگی زامان گلیر. قاری قیزین شرطینی اونا دئیییر: گرک جمعی قوشلارین اتیندن هاسار چکدیره سن، سوموکلریندن قالا تیکدیره سن.

سلیمان پیغمبر راضی اولور. او، قوشلارین دیلینی بیلیردی. امر ائله بیر، جمعی قوشلار بیغیلین بیر یئره. بايقوش گلمیر. ایسماریش گؤندریر کی، اوچ شرطیم وار.

پیغمبر راضی اولور. بايقوش گلمیگینجه قوشلاری قیردیرمیر.

بايقوش بیرینجی سوالی گؤندریر: اؤلۇ چوخدور، یا دیری؟

سلیمان پیغمبر جواب وئیر: دیری. چونکی انسانلار بیر-بیر اؤلور، آما عکیز دوغولورلار.

بايقوش دئیییر: یوخ. دوزدور، انسانلار بیر-بیر اؤلورلر، آما گؤزو قیزمیش شاهلار، حؤکمدارلار انسانلاری یوز-یوز، مین-مین قیردیرلر. اؤزلریندن باشقا دنیدا یاشایانلاری گؤزلی

گؤتورمور. دئمه لی دیری یوخ، اؤلۇ چوخدور.

سلیمان پیغمبر گؤزله بیر گؤرسون ایکینجی سوال نئجه اولاجاق.

بايقوش ایکینجی سوالی گؤندریر: خارابالیق چوخدو، یا شئنلیک؟

سلیمان پیغمبر جواب وئیر: شئنلیک. چونکی هره بیر ائو تیکسه، نه قدر شئنلیک اولار.

بايقوش دئیییر: یوخ. چونکی بیر ده گؤرورسن زلزله اولور. یوز گونده تیکیلن بیر گونده پوچ اولوب گئدیر. گوجلر شئنلیک یئرلی قیلینجدان کئچیریلر. خارابالیق اولور. دئمه لی

شئنلیک یوخ، خارابالیق چوخدور.

سلیمان پیغمبر بارماغینی دیشله بیر. بايقوشون نه یه ایشاره ائله دیگینی باشا دوشور. آما یئنه گؤزله بیر گؤرسون اوچونجو سوال نئجه اولاجاق.

بايقوش اوچونجو سوالی گؤندریر.

— دنیدا ارواد چوخدور، یا کیشی؟

سلیمان پیغمبر جواب گوئندیر: البته ده کیشی. یئر اوزونده کی انسانلارین چوخو، بوتون دنیادا اوردولار کیشی دئیلمی؟

باقوش: - یوخ، - دئییر. - آرواد چوخدو. آرواد عاغلینا باخان کیشی ده آرواد سایلمالیدی. سلیمان پیغمبر یوخودان آیلان کیمی اولور. ائله اونون اؤزو ده بیر آروادین سؤزویله جمعی قوشلاری قیردیرماق ایستیمیری؟

قوشلاری آزاد ائدیر. آتینی سوروب گلیر ماغاریا. نیشان اوزویونو ایسته ییر. قاری اونو ایچی آپاریب بیر خزینه نین آغزینی آچیر. گوئتور، - دئییر. پیغمبر مات قالیر. خزینه نین ایچی دولو اوزوک ایدی. هامیسی نین دا اوسته " سلیمان " سؤزو یازیلیمیشدی. قاری گولور.

- من دنیایم، - دئییر، - اوغول. - گاه جئیران جیلدینه گیریرم، گاه گۆزل قیز دونوندا گۆرونورم. گاه دا بئله عئیبجر قاری شکلینده اولورام. انسانلار منی تانییا بیلیمیرلر. سئچ گوئتور. سلیمانلار دنیایا چوخ گلیب-گئدیپ. سن نه آخیرینجیسیسان، نه اولینجیسی.

سلیمان پیغمبر کور-پشمان گئری قایدیر. قوشلاری قیردیرمادیگی اوچون سئوینیر. او قوشا بیقوش آدینی وئیریر. قوشلارین بیی...

آنمین سؤزونو کسدیم:

- بس او نییه خارابالیققلاردا اولاییر؟

- اورالاردا بیر وقت سئنلیک اولوبموش. هانسی آدامینسا عاغللسیزلیگی، تاماهی اوچوندان داغیلیب، خارابا قالیب.

- ایندی نییه دوققازدا اولاییر؟

- دردین آلیم، بیقوش دئییر کی، بیر ایشی توتمازدان اول فیکیرلشین. یوز اؤلچون بیر بیچین. ائله-ائلگین، آباد یئرلرینیز خارابا قالماسین... چایین بوزا دؤندو.

آنم تزه چای گتیردی. سونرا گئدیپ چیراغیمیزی یاندریدی. بایقوش حقیقده فیکریم دیدشیدی. داها قورخما دیم. اؤز-اؤزومه " بو قوشون باشی پیغمبرین باشیندان یاخشی ایشله بیرمیش " - دئدیم. آما گئجه گۆزومه خیلی یوخو گئتمه دی. نه وقت یاندیغیمی بیلمه دیم.

پيرلى كندينه گئدن يولون يارىسى آسفالت، كنده دۇنن يارىسى ايسه تورپاق يول ايدى. كسه يول دا واردى: جيغير. چايدان كئچيردى. سونرا كولخوز بوستانى نين يانى ايله اوزانان، آيلىن، دوزولن جيغير ياستى تپه لرين آراسى ايله دوز گليب كنده چيخيردى.

آسفالت يولون هر ايكى طرفى مئشه ليك اولوردو. مئشه نين اورتاسيندان قاراسو آخيردى. گوڭگۆي جيلليگين ايجيندن كئچن قاراسو قيشدا ايسينير، يايدا سويويوردو. قيشدا يانلاريندا چوخلو آجيتره بيتيردى. بعضا پئندير چۆرگيمي بو آجيتره يه قاتيب ايشتاهلا يئيرديم.

كسه جيغير ايسه ايستر-ايسته مز بيزيم يولوموزو دايم بوستانين يانيندان ساليردى. سليم كيشى نين اوغلو قونشوموز مهلتله قارپيزلارا باخا-باخا پيرلييه گئديب-گليرديك. مكتبه.

بئشينجى صنيفه كئچميشديك. قصبemizده كى مكتب دۆردليليك ايدى. ايكينجى نۆويه ده اوخودوموزو اوچون درسه راحت چاتيرديق.

مهلت ساريانيز اولدوغوندا قيشدا هميشه بورنونون، قولقلارى نين اوجلارى گوڭگۆي كسيلردى. گولنده ماوى گۆزلى ياشارير، سونرا يومولوردو. سليقلى گئيينيردى. مهلته آناسى، جبرندانين ننه سى كيمي هميشه ياخما وئيردى كى، اته-قانا گلسين. سحرلر نه قدر اينك سودو، جاميش قايماعى، سود اوزو يئيردى، بير شئى چيخميردى. اونون آناسى منيم پايىمى دا گؤنديردى. بعضا منى ائولرينه چاغيريردى: گل مهلتله يع، يولداشلى. او، هر شئى بيه نيب يئمزدى. خاشيلى، خنگه لى، پئنديرى گؤرن گؤزو اولمازدى. بلكه ده، بونا گۆره مهلت بعضا من اونلارا گئندنا ديلخور اولوردو كى، يئنه آناسى ايله بيرلشيب اونو يئديزديره جگيك.

مهلتگييله بيزيم آراميزدا چپر واردى. چپرین بالا جا قاپيسى گوندوزلر هميشه آچيق اولوردو. آخشاملار سليم كيشى باغلاييردى. - حَيْطَه ايت-پيشيك گيرر، - دئيردى. سليم كيشى نين زهمى آدمى تئز باسيردى. مهلتى بير دفعه پيس قىيمت آلماعى نين اوستونده دانلاياندا دئميشدى كى، قيام يتيم اوشاقدى، گؤر او نئجه اوخويور، سن نئجه؟..

آنم سونرا بو " يتيم اوشاقدى " سوزوندىن برک توتولموشدو. - نييه اوشاغين اورگينه خال ساليير؟ - دئميشدى. مهلتين آناسى ائله هئى دئيردى: نابات، سن الله اونون سؤزونو سؤز ائلمه. آجيجى توتاندا آغزينا نه گليير، دانيشير. بيز نئجه ايلين قونشوسويوق.

آنم فاطمانيسه خالانين خاطرينه اوستدن كئچميش-دى. سليم كيشيه بير سؤز دئميشدى. أما سون-رالار سليم كيشى حَيْطَه چيخاندا ائوه گيرر، ائوده اولاندا ائشيبه چيخاردى كى، سالام وئريب، سالام آلماسين.

فاطمانیسه خالا دولو، اورتابویلو، آغ آرواد ایدی. ائله بیل ساچلاری نین عاغلیغی اوزونه شوخ سالمیشدی. چنه سینده کی قارا خالی گولنده اونا مولایمیلیک وئریردی. خاصیتی کیمی. یاشی آلتیمیشی کئچمیشدی، یئنه یاد کیشی گؤرنده یاشمانیر، قیز کیمی اوتانیردی. منه سود، قاتیق، قایماق وئرن آغ اللرینه ده ائله بیل سودون، قاتیغین، قایماغین رنگی چیخمیشدی: دوماغ. ائله یاواش-یاواش، ائله آراملا، ائله راحت یئیردی کی، توخ اولانین دا تره دن ایشتاھی گلیردی.

سلیم کیشی بیر گون سحر تئزدن چیرین یانی ایله گئدیپ، دونن گونورتادان سونرا قیریب گتیردیگی خیردا تیکان کوللارینی دؤردقاناد یا یا ایله دئشیکلره دولدوردو. بو دلمه-دئشیکلری توپلان آچمیشدی. هر آخشام بیزیم قایمیزا گلک اوچون بورنو ایله اؤزونه یول آچیب، اینجه لیب-نازیلیب چیرین آراسیندان کئچیردی. بیر آخشام دا توپلان گنجه کئچندن سونرا دوققازین اوستدن آشیب سحرجن بیزیم قایمیزدا یاتمیشدی. بونون اوسته کیشی توپلانی، سونرا دا مهلتی دؤیموشدو.

آنم بونلاری بیلیردی، یاخشی کی، بیلیردی.

آنمین قلبی بولور کیمیدی، هم مؤحکم - هر شئیه دؤزوردو، هم ده کؤورک - هر شئیدن تئزجه سینیردی.

سلیم کیشی بوستان وقتی منی ده چاغیریردی: گل کؤمک ائله. گئدیردیم. آخشاماچان تاغلاردان دریب تیغ ووروردوق. آخشاملار ائوه گلنده منه بئش-آلتی ایری یئمیش-قارپیز وئریردی؛ بو، سنین پاییندی، - دئیردی.

آنمین خاطرینه دیمیشدی.

- مهلت سنین یولداشیندی. ائله-بئله کؤمکلیک ائله. بونلار ندیر، گتیریرسن؟ آچار بو ساعت قایتار.

فاطمانیسه خالا آنمی دانلادی: - اوساغین خاطرینه دیمه، - دئدی. آنم کیریدی.

مهلتگیلین بوستانلاری دمیر یولونون قیراغی بویو اوزانیردی. دمیر یولچولارین اؤز اکین یئرلری واردی.

سلیم کیشی واغزال گؤزتچیسینی نین کؤمکچیسینی ایشلییر-دی. ائتلی کمریندن دایما سلیقه ایله لوغالاق-لانیب قابالارینا قویولموش اوچ بابراق آسلییردی. اونلارین یانیندان دا ائینی ایله قارازورنایا اوخشیان بیر دمیر توتک. اؤزو " راژوق " دئیردی. فرمانین چوبانلاری توتکله سورولری نئجه اوتایردیلارسا، سلیم کیشی ده پارووزلاری بو " راژوق " لا ائلجه اوتایردی: ایره لی گئت، گئری دؤن، ساغا بورول، سولا دؤن، دایان، چیخ گئت... " راژوق " نئجه

چالیردیسا، بونلارین هامبیسینی پاروووزلار باشا دوشوردو. او، بیر دفعه ده سسینی چیخارتمازدی.

سرنیشین قطاری نین کلمه سینه اون-اون بئش دقیقه قالمیش چیخیب پئروندا زنگی چالاردی.

قطارلارین وقت جدوه لینی پولو جماعتی ساعتلا یوخ، سلیم کیشی نین زنگی ایله حسابلا بیردی. بعضا دئییردیلر: " سلیم کیشی نین زنگینه آز قالب " ، " سلیم کیشی نین زنگی چوخدان اولوب " ، " سلیم کیشی نین زنگی ایندیجه اولاجاق " . واغزالداکی زنگه ده هامی " سلیم کیشی نین زنگی " آدینی وئرمیشدی. اونو هاردا ایتیرن اولسایدی، زنگین آلتدا تاپاردی. گلیب اوژ وقتیندا همیشه قولسوز-بوداقسیز آعاج کیمی بیتردی میس زنگین آلتیندا. هانسی شاپکانی گئییر-گئیوسین، کوهنه دمیریول کورکاردینی بوندان چیخاردیب او بیرسینه یاپیشدیراردی. قوجامان دمیریولچو ایدی. آناملادا بیر یئرده ایشلعمیشدیلر. بیر دفعه اوژو دئمیشدی کی، قیام، سن آنادان اولاندا آل محمد کیشی نین بودکاسیندا گئجه ساعت بیره کیمی اوتوروب چای ایچمیشیک. سونرا آتان دوروب یولا چیخیب، یولو یوخلاماغا، من ده گلیمشم ائوه.

بعضا منه ائله گلیردی کی، سلیم کیشی اوژ ائولرینه گلنده، منیم آنام دا اونون دالینجا بیزیم ائوه گلجک. اما آنام هئچ گنلمیردی.

بعضا ده سلیم کیشی نین دالینجا باخیردیم. کیشی چیخیب گئدیردی، من دایانیب هئی باخیردیم. ائله بیلیردیم آنام دا بوی-بوخوندا اونا اوخشاییر. بیر آز گوذه رک، چالساققال، باشیندا کورکاردلی شاپکا. ایکسی ده دمیریولچو ایدی آخی.

سلیم کیشینی گورنده، ائله بیل آنامی گوروردوم. بعضا او منیم آنام جیلدینه گریب آیری ائوه گئدیردی.

مهلتگیلین ائویندا منیم بیر آتا محبتیم یاشاییردی. مهلتدن خبرسیز.

فرج کیشی نین بوستانی نین یانی ایله (او، کولخوز بوستانی نین گوزتچیسسی ایدی) اوزویوخاری قالدیقجا، بیلیمیردیم بو فیکرلر نییه عاغلیمدان گلیب کئچیردی.

مهلت چیینمدن توتوب ساخلادی: اورگیمیز سو-سوزلوقدان یانیردی.

— گت قوپار. یتمشه نین دالیندا اوتوروب یئیک. خونونون اؤزگی اوزون اولور. چانتانی منه وئر.

دؤیوکدوم.

— هامی سنی سایالی اوغلو اییه اوخشادیر. گت ده... بیردن آیلیدیم.

...محارییه نین قورتارماسینا بیر نئچه گون قالمیشدی. بلکه ده، بیر نئچه ساعت. قصبعمیزه آغیر یاس چؤکدو. سایالی اوغلو الی محاربه دن ساغ-سالامات قاییدیب رایون یولوندا اوتوموبیل قزاسینا دوشموشدو.

سینه سینده گتیردیگی اوردنلری، مئدالاری ائولری نین قاباغینداکی تالوارین آلتیندا بیر قیریمیزی پارچانین اوستونه دوزموشدولر. ائله بیل سایالی اوغلو علی نین یاسی یوخ، نیشانی، یا توپو ایدی. ائله بیل جماعت علی اوچون ائلچیلییه حاضیرلاشمیشدی. قارداشلاری، یاخین قوهوملاری بعضامیشدیلر. أما قارا گئییب بعضامیشدیلر. علی نین آناسی توی چالدیردی. عملی-باشلی توی. تویدا گولردیلر. بو دفعه هامی آغلابیردی. آناسی ساچینی یولا-یولا اویناییردی. هامی دئییردی، آرواد دلی اولوب. أما دلی اولمامیشدی. آخیردا دئدی: من اوغلومون تویندا اوینادیم، یاسیندا آغلادیم. ایندی آپارا بیلرسینیز. سونرا قصبه ده یئریندن دوران دئییردی، من الی اولاجاغام. الی فاشیستلرله ایگیدلیکله ووروشموشدو، حقینده رادیودا بیر دفعه چوخلو دانیشمیشدیلار دا.

الینین باجیسی یولدا منی گؤرنده آغلامیشدی: " قارداشیم اوخشاییرسان، آ قیام... آنامین گؤرونه گؤرونمه، سن الله... "

گتدیم. اولجه تاغین دیبینه سیندیم. ائله بیلدیم کیمسه بوینومدان آغیر یومروق ووردو. باشیمی بیر آز آیدیم. ساری کؤینگیمین دویمه سی قیریلیب دیییرلندی. آز قالدی تاغلارین آراسیندا ایتسین. تله سیک گؤتوردوم. قاریزی قوپارتدیم. قارا خونو قوللاریمین آراسیندا دورموردو. داییمگیلین قونشوسونداکی چیلیق، کۆرپه اوغلان اوشاغی کیمی. باشیندان توتوردوم، آیاغی سوروشوردو، آیاغیندان توتوردوم، باشی. تر باسدی. ائله بیل ایندییه کیمی بئله آغیر شئی گؤتور-ممیشدیم.

بیچاغیمیز یوخ ایدی. بیر مفتیل قیریغی تاپدیق مهلت اولجه خونونون اوسته ایکیمیزین ده آدینی یازدی: " مهلت سلیم اوغلو " " قیام آل محمودوغلو ". گولوشدوک. قاریزین بیر نئچه یئریندن مفتیلله خط چکدی. یومروق ایلیشدیردی. قاریز همین ختلرله پارالاندى. اؤزگین چوخونو منه وئردی. سونرا قابیقلاری یان-یانا دوزوب آدیمیزی اوخودوق...

آخیرینجی درسده بیزی معلملر اوتاغینا چاغیردی‌لار. جوغرافییا معلمی آدیمیزی چکیردی. هم جوغرافییا معلمیمیز، هم ده درس حصه مدیریمیز اوستوموزه آجیق‌لانندی.

— عایب اولسون، یابین ایستیسینده بو قوجا کیشینی بورایا گتیرمیسینیز. آدینیزی دیوار قزئتینه یازدیراجاغام. مکتبدن قوودوراچاغام، آسدیراجاغام، کسدیراجیم...

مهلت قولاغی نین اوجونا کیمی قیزارمیشدی.

— معلم، بلکه جاناوار یئییب؟ — من دانماق ایسته دیم.

معلم اوزونو پنجره یه چئویردی. یقین اؤزونو گولمکدن زورلا ساخالادی.

فرج کیشی چال بیغلارینا ال گزدریدی. اوز-گؤزونو اووخالادی.

— بیر بوخ، ایکی جاناوار، — دئدی. — بیر نین آدی مهلت سلیم اوغلو، او بیر نین آدی قیام آل محمدوغلو.

قارا خونونون قابیق‌لارینی نیمداش خورجوندان چیخاریب معلملر استولونون اوسته سلیقه ایله دوزدو. مهلتین آدی نین سون حرفی بوخ ایدی — قابیغین اوجو.

بو دفعه مهلت بومبوز بوزاردی، من قیزاردیم.

قارا خونونو فرج اؤزو ده مانشیرلاییمیش. هارایاسا آپاراسی اییمیش. گؤزله بیرمیش بیر نئچه گون قالسین، یاخش یئتیشسین. اوسته گؤز اولورموش. معلمه دانیشیردی.

درس حصه مدیریمیز بیزی مکتبدن قوودورمادی. آرابیر درسی اولاندا ژورنالدان آدیمیزی جاناوار سلیم اوغلو، جاناوار آل محمدوغلو اوخودو.

بیز اوندان اینجیمیردیک. چالیشیردیق کی، او بیزدن اینجیمه سین. مکتبده هامی اونون خترینی ایسته بیردی. کنده ده ختیر-حؤرمتی وار ایدی. ییغینجاقلاردا، رایوندان گلیب-ائله ین اولاندا همیشه بیزیم درس حصه مدیریمیز دانیشاردی. بایراملاردا یاخاسینا چوخلو مئثال تاخاردی. کنده دئییردیلر بئرلینه کیمی او، پییادا گئدیب. ائله ایندی ده پییادا گزیردی. بیزیم پویلو قصبه سینه ده پییادا گئدیب-گه لردی. اتا میندیگینی گؤرمیشدیک.

بیزی یانینا چاغیردی: مهلتله منی. ائله بیلیردیک دانایلاچاق، مکتبدن چیخارداچاق. هئج بیر اولمادی.

سؤزه قووت

...قدیمده ایکی قارداش یاشایارمیش. یتیملر. گوزرانلاری پیس کئچیرمیش. بؤیوک قارداش چؤرک قازانماق، ایشله مک عوضینه، کیچیک قارداشی اؤیره دیر کی، گئت اوغورلوق ائله. تویوق‌لارین یومورتاسینی گتیر.

کیچیک قارداش اول قورخور. اورک ائلمیر. بؤیوک قارداشی ناراضی قالیر. اوسته دوشور، دانلایبیر.

سونرا قونشونون سامانلیغیندان همیشه یومورتا ایتیر. قونشو ائله بیلیر کی، ایت دادانیب. سونرا ائو یاریلیر. دیلده-آغیزدا اوغرونون صحبتی گئدیر. بیر گون ده کندده آت اوغورلانیب. بو دفعه توتورلار. دیوان قورولور. هامی طلب ائدیر کی، آسیلسین. کیچیک قارداش بؤیویک قارداشی ایله ویدالاشماق اوچون مهلت ایسته ییر. وئریرلر. کیچیک قارداش خواهیش ائله ییر:

— قارداش، چیخارت دیلیندن اوپوم. — جماعت مات قالیر. بو نتیجه اوپوشدو؟

— او دیل منیم آنام اولوب، نصیحت وئریب. آنام اولوب، یالواریب. قارداشیم اولوب، دانلایب. باجیم اولوب، آغلایب...

بؤیوک قارداشین اورگی کووره لیر. دیلینی چیخاردیر. کیچیک قارداش اونون دیلینی دییندن دیشله ییب ایتیر. جماعت مات قالیر. بو نتیجه ویدالاشماقدی؟

کیچیک قارداش دئیر کی، من او دیلین بادینا گئدیرم. منی اوغورلوغا، ایریلییه او دیل اوپرتدی.

بیز مهلتله بیر-بیریمیزین اوزونه باخدیق، درس حصه مدیریمیز ده بیزیم اوزوموزه.

— بلکه ده بئله قارداشلار اولماییب، — دئدی. — آما بئله دیلر اولوب.

ائله بیل معلم هانسیمیزین دیلیمیزی کسیب آتماق لازیم ایدیسه، اونو بیلیمک ایسته ییردی. باشیمیزی آشاغی دیکدیک.

مهلتله آرامیز دیدی. سونرا او منیم اوستومه آندی کی، قارا خونونو سن قوپارتدین، من ده اونون اوستونه آتدیم کی، سن دئدین. بونو سلیم کیشی ده ییلدی، منیم آنام دا.

آنام برک دانلادی، سونرا دا گؤزلی دولدو.

— اورگین قاریز ایسته ییر، دئ قاریز آلیم. مهلتین اتاسی دا دانلادی:

— سنه یاراشارمی بو بویدا بوستانیمیز اول-اولا، قوشولوب اول-بونو گئدیرسن اوغورلوغا؟

بوستانچی فرج سونرا دئیییمیش کی، قیامدان گؤرورم. مهلتگیلین اوژ بوستانلاری وار.

اثرته سی گون آنام منی پیرلییه تک بوراخمادی. قورخدو کی، اوشاقلار دؤیوب-اثلیرلر. فاطمانیسه خالایا دئیییمیش. سونراکی صحبتلریندن آنلادیم. آما منیمله گئتمه سینه باشقا آد

وئردی:

— خالقالیدا اون دانیشمیشام. گئدیپ اونو آلیب گتیررم.

یولوموز قبرستانلیغین ایچیندن کئچیردی. بیر قبیر داشینی گوللعمیشدیلر.

— آنان اۇلسون، قاباقداكى وقتلار اولسايدى، ايندى سيزين ده آرانيزا گيرميشدىلر. مهلتله سنى دوشمن ائلمىشىدىلر.

قبريستانلىق قالدى آرخادا. قبير داشى نين صحبتى انامين ديلينده گلدى... گلدى دوز كندجن.

سۆزه قووت

...منى تزه كۆچورموشدولر. آنان دمير يولوندا ايشلييردى. كۆرپونون قولاغينداكى بودكادا اولو-ردوق. ايستيلر دوشموشدو. كيشى اۆزو گنده بيلمه دى. منى باجيسى اوشاقلارينا تاپشيردى. دللك قوربان-گيلين، اوديكريم دايبگيلين كولفتى ايله يابلاغا گۆن-دردى. سن بوينومدا ايدين. ديليچانين اوستونده ديه لر قورولدو.

آنان هفته ده بير دفعه خورجينون ايكي گۆزونو ده دول-دوروب آراندان يئر-يئمىش گتيريب گليردى، من ده اونلاردان پايلاييرديم داغليلارا. آران پايى شيرين اولور.

— آ نابات، هئج اۆزون يئدين؟ — آنان هميشه سورو-شاردى.

— من اوشاق دئييلم ها؟

— سن ده منيم اوشاغيمسان. — رحمتلىك كيشى ساتاشيردى منه. ده يه نين قاباغيندا اوتوروب صحبت ائيديردىك. قليان كيشى نين داماغيندان هئج دوشمزدى. گۆردوم بير چوبان بويوروب اۆزونو ديه يه سالدى.

— آل محمد داىي، ووردييلار كريمى..

— آ بالا...

كيشينين قليانى آغزيندان يئرە دوشدو. اييلىب گۆتوردوم.

— ساخلا، آ نابات، بو ساعت گليرم.

— مييتى قاليب سورونون آلتيندا...

قليان منيم اليمده توسولنه-توسولنه قالدى.

كريم ايراق سنين جانيندان، بير آز سندن قيوراق اولاردى. قوزويا گئيدردى. يئر آدلى بير قيزى ايسته بيردى. قيز دا اونو. قيزى وئرمه ديلر. گئئدى آبرى اوغلانا.

بيز يابلاغا گئدن ايليسى قايناتاسى گليني گۆتوروب كولفتى ايله برابر داغا گلمشدى. گئجه

يابلاقدا گلين تومانينى بويوب آسير چيرين ايسته. — دان اوزو قالخيپ گۆتوررم، — دئيبير. —

داغ يئردى كيمدى گۆرن. دان اوزو قالخاندا گۆرور تومان يئرینده يوخدو.

كريمدن گۆرورلر.

اولجه گلینی قایناناسی ساچلاپیر. - آدیمیزی-سانیمیزی یئره سوخدون، - دئییر. — گلی نین ده تومانی یوخا چیخارمی؟ سن اونو چهرین اوسته سرممیسن. اؤزوندن دوزلدیرسن. تلسیگیسیسن، تومان دا هارداسا، یادیندان چیخیب قالیب... دایان بیر؟!

— دردین آلیم، بونلاری سنه هئچ دانیشماغیم دوزگون دئییل. سؤز گلدی، ساخالایا بیلمه دیم. بیر ده سن عاغیللی اوغلانسان. هر شئی دوزگون باشا دوشورسن.

آنام دئییه سن " تومان " سؤزونو ایشلتدیگی اوچون پرت اولموشدو. ایسته دی ائله بوراداجا کسسین. داها گنج ایدی.

آنام منی قیز کیمی بؤیودوردو. یانیمدا هئچ بیر آرتیق سؤز دانیشماز، کیشیلرله اوتوروب-دوراندا قیسقاناردی.

— آ بالا، کیشیلر هر سؤز دانیشیر. سنین اونلارین یانیندا نه ایشین...

تئز چاغیراردی ائوه. — هئچ اوغلانلارا دا قوشولما، — دئیردی. — اوتور کتایینی اوخو. آخیردا اوغلانلار دا بعضا منه " قیز قیام " دئ-ییردیلر. نه اونلارا قاینایب-قاریشا بیلیردیم، نه آناما. قیز طبیعتلی بؤیویوردوم. هر شئیدن کوسوردوم: منه گنج جواب وئرلنده، اوزومه هاقسیز سویوق باخیلاندا و س. آنام اؤزو ده بیر دفعه دئمیشدی: — دردین آلیم، لاپ قیز کیمیسن، هر شئیدن کوسورسن. اورگین قیز اورگیدی. بیلیرم سنین آخیرین نه اولاجاق.

آنام کیریمشیدی. دئییه سن، صحبتی نین آردینی دانیشماق ایستمیردی.

— سونرا نه اولدو، آنا؟ گلینی اؤلدوردولر؟

— گلینی اری ده دؤیدو. بدنی گؤمگؤی کسلیلمشیدی. اورگی گتمیشیدی. قایناتاسی ائشیدنده جین ووردو کیشی نین باشینا. کریم سورونون دالیندایمیش. گئ-دیب اوراداجا گوللیله ورورور گدنی.

داغدا آتیلان گولله نین سسینی آراند ائشیتدیلر. اؤلوسسی یئنین اولار، — دئییرلر، دردین آلیم. هامی بیلدی. قونوم-قونشو گلی نین اوزونه سو چيله ییردیلر کی، آیلیم، آیلیمیردی. بیهوش اولوب قالمیشدی.

گلینین قایناتاسی خبر گؤندردی کی، گلیب اتا-آناسی بو لئشی منیم قاپیمدان ردد ائلسینلر. کیشی دیه یه چکیلیب قلیان توستوله دیردی.

آغبیرچک آرواد گلدی. — منی اونون یانینا آپارین، — دئدی. — دوز کیشی نین یانینا.

— آ مورتوز قارداش، سیزین ناخیردا آلا اینک وارمی؟

— وار.

كيشي آجيقلا جواب وئردى. آز قالدى يازيق آروادا دا بير گولله ووروب حيرصيني سويوتسون.
 - اونو گتيرين كسين. دان اوزو او آلا اينك خالخالدان چيخيب چيرين يانيندا آغزينا بير
 اسگى گؤيشه ييردى.

كسديلر. گلى نين تومانى اينگين قارينندان چيخدى. تومان دا گلى نين اؤزو كيمي كسيك-
 كسيك اولموشدو.

آغبيرچك سونرا گلى نين قايناناسينا دئميشدى كى، سو باشينا چيخاندا گؤرموشم.
 جماعت سويلا دؤندو. گلى نين قايناناسى ائل ايچينده ريسواى اولدو. ائل اونو داشقلاق ائله
 دى.

كيشينين باشينا هاوا گلدى. ناخوشلاييب اؤلدو.
 باياق گوردويون باشداشى او كيشينينكييدى. سونرالار كريمين ائميسى اوشاقلارى قبرى
 گولللميشديلر. تزه دن نه اولسون، درددين آليم.
 توتلوغو كنجيب كنده چاتميشديق. بير دوققازين قاباغيندايدىق. نجه گلدیگیمی بيلمه ديم.
 تات فرجين قارا خونوسو يادىما دوشدو. تئزجه ده يادىمدان چيخدى.

۷

كؤينگىمى سويونوب يئريمه گيرميشديم. هله بوخوم گلميردى. آناما تاماشا ائله ديم.
 تكنعميزى گؤتوروب قويدو تاختين اوستونه، منيم آياغيمين آلتدا. خالخالدان گتيرديگى اوندان
 بير چاناق گتيريب توكدو تكنه يه. سونرا دا بش-آلتى دولچا سو. خمير قاتيلاشينجا يوغوردو.
 ارسينله اووجونون ايچيني، الينين اوستونو قازيدى. خميرين اوسته بير آز اوروا توكدو. سونرا دا
 اودونا گئندنه بئلينه قورشاق باغلاديغى، سويوقدا پالتو عوضينه بوروندويو ايستى يون شاليني
 گتيريب سردى خميرين اوستونه. بير ياستيق دا قويدو كى، ايستى اولسون. تكنه نى باسدردى.
 - دى بيز ياتاق. خمير ده آجيسين. اوباشدان دوروب ساج آسارام، - دئدى.

آنامين سس-كويونه من ده اوبانميشديم. ايرى كونده لرى ستولا دوزوب، اوسته ده چؤرك
 سوفرعميزى اؤرتموشدو. پنجره دن دان اولدوزونو گوردوم. بوتون ايشيغيني بيزيم قايممىزا
 سپميشدى. ائله بيلديم نوروز بايرامى آخشاميندا گؤيه آتديغيميز لوپانين بيرى هئچ يئر دوشمه
 ييب، ائله اوردا يانا-يانا قاليب. گؤره سن، كيمين لوپاسى ايميش؟ كؤينگىمى، آياقباييلاريمى
 گئيينيب قالخديم. مهلتگيلين چپرلىرى، دوققازى آيدين گورونوردو.

دان اولدوزونو بیر نئچه دفعه گۆرموشدوم. همیشه آنام یوخودان اویاناندا او دا گۆیده یاناردی. آنام ساج آساندان سونرا سۆنردی. دنیا یا قاتی بیر قارارلیق چۆکردی. یئنه گۆز-گۆزو گۆرمه دی. ایندی آنامین ساجی اولدو دان اولدوزو. آنام ساجی قیزدیردی. کۆسۆولری بیر-بیر ایته دی ساجین آلتینا. آنامین قوللاری دا بو دمده کۆسۆولره اوخشادی. ائله بیلدیم هر چیینیندن بیر کۆسۆو آسیلیب. ساجین آلتدا اودون قورتاراندا، او، کۆسۆو قوللارینی اودونلارا قاتیپ یاندیراجاق. آنامین دان اولدوزو یانیردی، یئری ایشیقلااندیردی. ساج گۆیه شوخ سالمیشدی. سونرا خوروزلار، بئچه لر بانلادیلار. سونرا یاواش-یاواش دان یئری سۆکولدو. گونش دوغدو. دنیا دا هر شئی قیزاردی. سلیم کیشی نین اوت تایاسی نین اوسته قویدوغو پالید کۆتویو ده. سونرا هامی یوخودان اویاندى. من ده چۆرکلیمی گۆتوروب گئتدیم ساتماغا.

اول ائویمیز، سونرا حیطیمیز، سونرا من گئت-دیییم یوللار، سونرا دا بوتون قصبه آنامین بوغدا چۆری نین عطرینه بوروندو. خامرالیلاردان قاراتیکان قوللاری نین آلتدا بیتن بنؤوشه لرین خوش ییگی گلیردی. مئشه دکى جۆکه، فیستیق، سۆیود، اییده، یئمیشان آغاجلاری نین عطرینی ائله بیل بیر آغ دسمالین ایچینده قولتوغوما ووروب آپاریردیم. ائله بیل من کند یولو ایله یوخ، یئنیجه بیچیلیمیش تاخیل زمیسی نین آراسی ایله یئر یییردیم. سانکی منیم اطرافیمدا بوتون کند خیرمان آچیب تاخیل دؤوردو. گوللرین اؤزکلریندن سوزولوب گلن عطیرلی سولارین، تزجه دن سیپلمیش فاراش اکین یئرلری نین نفسی بیر-بیرینه قاریشیب بورنوما دولوردو. دنیانین هر یئریندن چۆرک عطری گلیردی. آنامین تزجه بیسیردیگی ساج چۆرگی نین عطری.

ائله بیل، هامی بوندان خبر توتدو. تۆکولوشوب گلدیله. تزجه ساتیب قاییتدیم ائوه. صاباح یئنه بیزیم قاپیدا اوچ اوجاق یاناسیدى: دان اولدوزو، آنامین ساجی، گونش. من ده اونلارین یانیندا: قوللاریم اوستونده ایستی بوغدا چۆرگی...

اوروج امیگیل بیزدن اوچ-دۆرد ائو آرالای اولوردولار. سئلپونون آشاناسیندا مدیر ایشله ییردی. کۆک، آغیر یئریشلییدی. اوزونلوقو ایله ائنی او قدر ده سئچیلیمیردی. آیاغی نین بیرى گۆدک

اولدوغوندان، هر آدديم آتديقجا ساغ چيىنى چوخ آيلىردى. منه ائله گلىردى: او هر دفعه يىخيلير و يئىندن قالخىب يئريگير.

بىزيم پولىوا قونشو كنددن كۆچوب گلميش-دىلر. منيم ياشىمدان قاباق. اوللر قارداشى اوشاقلارنى دا گئيرىب يانىندا ساخلايىردى. سونرالار اوشاقلارن دىلى ايله هامى اونا كندده " اوروج عى " دئىردى.

اوغلو جابارلا ياشيد ايديم. اؤزوموز ده لاپ ياخين اولموشدوق. جابارين پالتوسونو كؤهنلندن سونرا اناجوز قىيمته آلب منه گئىنديرمىشدى. يئنه گؤزلىيرديم كى، پالتوسو كؤهنلسين. اناجوز دا آلب گئىنديرسين منه. دوزو، بو دفعه گؤزله يه بىلمىرديم. جبارا دئمىشديم بو پالتونو نه قدر گئيه جكسن؟ ائله ائله كى، بىر آز دا من گئيم.

اوكتىبرين سازاغى باشلامىشدى. اوباشدان كنده قىروو دوشور، آرخلارين قىراقلارى داها بوز باغلايىردى. جابارين اناسى منى چاغىردى: گل، آپار، - دئدى - پالتونو. اناجوز پولونو سونرا گؤندرد.

يولدا گئىنديم. كورگى بؤيوك اولدو. ائوه، انامين يانينا يوپوردوم. يوخ ايدى. گوزگونون قاباغينا كنجديم. جبارا اوخشايرديم. بىر آز بؤيوموشدوم، بىر آز دا ياخشىلاشمىشديم. سونرا گوزگوده گوردوم پالتونون قولونون آغزى، بىر قدر ده جىللىرى نين بؤيرو يئىلىب. " عىبى يوخدور " - دئديم. پالتونون قولو دا، گوردوم اوزوندو. اناجوز باخاندان سونرا دئدى، اتگىندن بىر آز قىسالتماق لازيمدى. پالتونو دوزلتمه يه اوتوردو. منى اوروج عمىگيله گؤندرمك اىسته يىردى كى، پولونو دانىشمىشام، آپار وئر. زينب خالا گىردى اچرى. " يقين پولون دالينجا گلب " ، - دئديم. سونرا گوردوم انامدان پول گؤتورمور. - آبرى ايش اوچون گلمىشم، - دئدى.

نبيه گلدىگىنى بىلمه ديم. اناملا اؤزلىرى دانىشديلار. سونرا زينب خالا منى يانينا چاغىردى:

- قىيام، قاداسىنى آلبم، پالتو نئجه دى؟

- ساغ اول، زينب خالا، اما جابار چوخ گئيب.

آرودا بو سؤزه بند ايمىش. بركدن گولدو.

- قاداسىنى آلبم، جابار بىليرسن، بىزى نئجه گول-دوروب؟ دئير جىزى، سن هئچ نايران اولما. قىيام ائله منيم اوستومده گؤز اولور. رئلسين اوستونده اوتورموشدوم، گلب دئدى، جىزىنه دئيرم. دور، پالتونو خاراب ائلمه. سونرا اوشاقلارنان اوينايدا پالتوسونو چىخارىب آتيمىش چىرين اوستونه. سن پالتونو گؤتوروب ياخشىجا قاتالايىب قويوسان گؤى اوتون اوسته. جابار دئير كى، جىزى، ائله بىل من قىيامين پالتوسونو گئيرم. اوروج امين او قدر گولموشدو، گؤزوندىن

یاش گلیردی. منه دئدی: - پالتونو آپار وئر قیاما، سویوقدو، گئیسین. جبارا دا بیر آیریسینی آلام.

زینب خانلین اؤزو دانیشیب، اؤزو ده گولدو. دئیسن، صحبتی نین یئرینه دوشمه دیگینی حس ائدیپ پرت اولدو.

- قیام یاخشی اوشاقدی. اللهین گؤزو اوسته اولسون، - دئدی. آما گئج ایدی. انام توتولموشدو.

پویلو قصبه سیندن هر گون ایکی دفعه تبیلیسی قطاری گلیب کئچیردی. بیر سحر، بیر ده آخشام. قطار گلنده من ده گئدیپ سرین سو ساتیردیم. لاپ اوجوز قیمته. یابین ایستییدی. بعضا پولسوز دا وئیردیم. ائله بیل واقونداکیلارین هامیسی منی تانیبیریلار. قطار دایانان کیمی تۆکولوب گلیردیله اوستومه. وئدره نین ایچینده کی سال بوزو گؤرنده نؤویه یه ده دایانیریلار. سدی دایی دا تورپونو گؤتوروب منیم یانیمدا دایانیردی کی، قیامین سویو برکتلیدی، گلن چوخ اولور، یاخشی آلوتر ائلسین. آما ائله اولوردو کی، بعضا من سویو تورپ قیمتیته، او دا تورپو سو قیمتیته ساتیردی. وئدرم نئجه دفعه دولوب-بوشالیردی، آیینیم-باشیم سویا باتیردی. سو اولوردوم. یالنیز شالواریمین جیبی قورو قالیردی. پول، قپیک-قوروش بیغدیغیم جیب. انام دانالییردی کی، قطار قاباغینا آز گئت-گل. بعضا اوندان گیزلین قاجیردیم.

...دولچانین گئتمه سی منی برک یاندریدی. ایچینده ده سال بوز. قطار گئنده یاخین واقونون پنجره سیندن بیر ال اوزاندی. - یانیرام، - دئدی. من ده سو وئردیم. قطار ترپندی، دولچانی قایتارمادی. او گون نینکی تک بیرجه او آدامین، بوتون قطارین دالسینجا سؤیوم. الیمده وئدره، دایاندیم رئلسرین آراسیندا، قطار اوزاقلاردا بورولوب گؤزدن ایتینجه باخدیم دالینجا. " دولچام گئتدی "، - دئدیم. حیرصیمنم آغلادیم. سدی دایی گلیب باشیمی سیغاللادی. - دولچا ندیر، اوندان اؤتری آغلاییرسان، - دئدی. البته، او دا بیلیردی دولچادان اؤترو آغلاییردیم. منی آلداتدیقلاری اوچون آغلاییردیم.

سدی دایی بیر دولچا باغیشلادی. منیم دولچام هارا، بو هارا...

ایندی اؤز حلال امگیمه، اؤز قازانجیما پالتو آلیب گئیردیم. کور چایی نین سویو دؤنوب منیم پالتوم اولموشدو. پالتو منی ائله توتوردو، بیر دفعه انام دئمیشدی: انام-انام، داها بؤیوک کیشیه اوخشییرسان. سونرا ائوده اوتوراندان دا آیینمدن چیخارتمیردیم. پالتودا ائله اؤزومون ده اؤزومدن خوشوم گلیردی. سونرا، انام، دئییه سن دئدیگی سؤزه پئشمان اولموشدو. داها پالتونو آیینمدن سویوندورا بیلیمیردی. کؤهنه لر منیم ترم اولموشدو. کؤنلومدن هئی تزه کئچیردی.

آنام ائله بيل منيم بو خيففتيمي دويموشدو.

قصبه ده استراحت گونلري جماعت بير مئيدانچايا توپلاشير، هر كسين نبي وارديسا، گتيريب ساتيردى. قونشو كندلردن توكولوشوب گليرديلر. " ياريمكا " دئيبيرديلر. گورونور، يارماركا سوزونون كندلشميش شكلى ايميش. كيمي تويوق-جوجه، كيمي اريك، هئبوا، توت قوروسو، قاخ، كيمي بادام، قوز، فينديق، جوراب، گبه، كيليم، پال-پالتار، كيمي مال، قويون، ات گتيريب ساتيردى. تاخيل ساتيرديلار، كوينك، آياققابي ساتيرديلار. بعضا پولا يوخ، مالا ديشيرديلر. يئرته پالاز سريب، بارداش قوروب اوتورودولار.

آنام " ياريمكا " دان آياققابي آلدى. ائويميزده گئيبيردى. آياغيمي سيخدى.

— نئجه دير؟

— لاپ ياخشى. آياغيمين اوسته تيكيليب. — آنام بير ده چينتريب سوروشدو.

— دوز دى...

— آياغيمين اوسته دى.

آياققابي نين قيرمیزی رنگلى، تزجه ايلان بالالارى بويدا قيبيلارى چوخ خوشوما گلمشدى. سونرا بئله قرارا گلמידيم كى، دئيه سن، منيم اوستومه، عوموميبئته، هئچ بير شئى يوخو. آنام نه آليرسا، يا بؤيوك اولور، يا كيچيك. پالتو بدنيمه گوره يوخ، گرک بدنيم پالتوبا گوره اولسون، آياققابي آياغيمه گوره يوخ، گرک آياغيم آياققابيا گوره اولسون.

آنام دا سؤيندى، من ده.

پالتومو دا گئيب درسه گئتديم. آياغيمين آغريسندان معلمين دئديكلريندن بئينيمده بير شئى قالمادى. آخشام ائوه قايداندا آياققابيلاريمي چيخاريب چانتاما قويدوم. ائويميزه بير آز قالميش گئيبيرديم. آنام يئنه سوروشدو، — نئجه دى؟

سونرا عادت ائله ديم. آياققابيلاريمي بير مكتبه آز قالميش، بير ده ائوه قايداندا، بير آز آراييدا آياغيمه گئيبيرديم. يوللارى بير نؤع آياقبالين گنديب گليرديم. آياقلاريم سويوغا، ايستيه او قدر اؤيرشميشدى كى، گئينده آياققابيدا، ياتاندا يورغانين آلتيندا داربخيرديم.

هاوالار ايسينيردى. ايمتاحتان وقتلارينا آز قاليردى. پالتو آينيمدن چيخميشدى. من ده بيردن-بيره هاميدان اول اوژ گوزومده اوشاقلاشميشديم. آياققابيني هله گئيبيرديم. تپتره قالميشدى.

اوستونو اسگی ایله، بعضا جیب یایلیغی ایله، پالتونون اتگی ایله سیلر، آلتینی ده هر آخشام یاتاندا سو ایله ترمیز یویوب، سونرا دا قورو اسگی ایله سیلیب ییرمه گیردیم.

آیاققاییلاریم هله چانتامدا ایدی. سورولر یایلاغا قالخیردی. هاردا سا ایری بیر قویون ایتی، گۆردوم اوستومه یویورور. قاجیب آغا جا دیرماشدیم. لاپ یوخارییا. سورونون گلیب کئچمه سی بیر ساعتان چوخ چکدی. درسه گنجیکدیم. معلم دانلادی.

بیر هفته قویون سورولری نین آردی-آراسی کسيلمه دی. ایترلر اوستومه یویورنده آغا جا دیرماشدیم. ائله بیل هر گون کتاب-دفتریمی قولتوغوما ووروب آغا جا چيخماغا گئیدردیم. سونرا دا قاییدیب گلیردیم ائوه.

اول من آیاققاییمدان ال چکمیردیم، ایندی آیاققای مندن ال چکمیردی. اولجه نازیک، اوزون ایلان بالالارینا اوخشایان قییلار ایندی اصل ایلانا دؤنوشدولر. آرایر آیاقلاریمی سانجیردیالر.

آنام هامیسینی باشا دوشموشدو. من سؤیندی-ییمدن اونو آلداتمیشدیم. بلکه ده، بو آلداتماق دئییلدی. اوشاقلیق شیلتاقلیغی ایدی؟ آنام اوستونو وورمادی. چوست آلدی. یایی کئچیردیم. هاوالار سویویوردو. آنام گۆرونور، منه جزا وئرمک ایسته ییرمیش. آیاققای آلمادی.

سانکی بو خیفقتیمی دو یوب درس حصه مدیری منی مکتبه، اوشاقلارین ایچینه تعریفلمیشدی. چونکی روبون آخیریندا معلملر مندن راضیلیق ائلمیشدیلر. هامیدان یاخشی اوخویوردوم. بونو آنام دا ائشیتیمیشدی. آما بو باره ده منه بیر کلمه سؤز دئمه دی. نه یاخشی، نه ده پیس.

کتابخانایا ایسینیشیردیم. قوجامان کتابخانچی آرواد بعضا منه اؤز ائویندن کتابلار گتیریر، - اوخو، - دئییردی، - اوغولوم. بو کتابلار ایندی هئچ رایون مرکزینده ده یوخدو.

او، قاباقلار ادبیات معلمی اولموشدو. سونرادان ماشین قزاسینا دوشدویوندن صحتینی ایترمیشدی. ایندی بورادا ایشله ییردی.

ماراقلی کتابلاری اوخودوقجا دیشیردیم. غریبه لشمیشدیم. داها یولداشلاریمین دا یانیندا داریخیردیم. آما اوزه وورماقدان احتیاط اندیردیم. اوشاقلارین بزمه سیندن قورخوردوم. بیر دفعه ایلمه " کمونیست " قزتینی گۆروب منی لاغا قویموشدولار. - کنارا دورون، چانتاسینا یاراشیر ائله! ساوادین قیز قیریر، - دئمیشدیلر.

ایستی یثربین ایچینده کتابخاناجی آرواد، بیلیمیرم هئج هاردان گلیب یادیمادوشموشدو. سحرلر آنام بعضا کورگیمی سورتردی. آنامین اووجونون ایچی ائله بیل حاجیمردان دایی نین تیلبیسیدن آلیب گئیردیگی پالتار شوتکاسییدی. ایینه-ایینه. بیر دفعه الیمی سورتدوم. ائله دالادی کی! آنامین اووجو دا کورگیمی ائلهجه دالاییردی. هاردانسا یادیمادوشموشدو: انا، سن قادین دئیلسن، - دئمک ایسته دیم. قادین اللری کوبود اولمالایدیر. سنین اووجون تیکان-تیکاندر.

فیکریمده هر شئی قاریشدی. اورگیمده خفیف بیر پاییز یئلی اسدی. گۆردوم دوغرودان دا منیم آنام قادین دئیلیمیش. ائله بیل ایندیجن فیکیر وئرمیشدیم. آنامین اوزو کیشی اوزو کیمی سرت ایدی. آلتیندا قیریشلار عمله گلیمیشدی. سینه سی نین آچیق یثربینی سحرین، آخشامین آیزای ائله یاندیرمیشدی کی، رنگینی ایتیرمیشدی. اما گۆزلری، نورو آزالمیش گۆزلری اؤز اودو ایله هله ده اورگیمی ایسیدیردی.

اگر قادینلاردان عیبارت بیر اؤلکه اولسایدی، آنام هونرده، فداکارلیقدا بیرینجی یثری توتاردی. دؤیوشکن آمازونکالارا اوخشاییردی. سرت حیاتی دا اوخشاییردی. یالنیز بیرجه شئیده آیریلیردی: اونلارین ظریفلیگی آنامدا یوخ ایدی.

آمازونکالارین ایسگندر زولقرنئینه یازدیقلاری مکتوبو بیر گون آناما اوخودوم. اولدوغو کیمی اوخودوم. دئدیم، انا، ایسگندر بو مکتوبون اوزونو کؤچورتدوروب آناسینا دا گؤندرمیشدی. او، آمازونکالارین اوزرینه هوجوما حاضیرلاشیرمیش. اونلار بونو بیلیب بؤیوک شاهها مکتوبلا موراجیعت ائدیرلر. من او مکتوبو اوخویاندا ائله دیقتله قولاق آسیردی کی، ساجایاغی نین اوسته قویدوغو نازیک تاوادا منه بیشیردیگی قایغاناغین نه وقت یاندیغیندان خبری اولمامیشدی. یالنیز یومورتا یانیغینی قونشوموز دویوب آنامی چاغیرمیشدی. - بیی، آنان اؤلسون، قسمتین نییه یاندی؟ - دئییب حظه یوپورموش - دو. سونرا ایکی یومورتانین قایغاناغینی چالاندا دئمیشدی، او مکتوبو تزه دن اوخو.

سؤزه قوت

"...آمازونکالارین ان گوجلورلی و رهبرلری ایسگندر جانساغلیغی دیله بیرلر. بیز بو مکتوبو سنین هوجوموندان قاباق خبردارلیق اوچون یازدیق کی، سونرا بورادان روسوی اولوب

قایمتیما یاسان. مکتوبوموزلا سرت حیات طرزیمیز، اؤزوموز و اؤلکه میز حقینده معلومات وئریریک. بیز آمازونکا چایی نین آرخاسیندا، آرالیق بیر یئرده مسکن سالیب یاشاییریق. تورپاقلاریمیز او قدر گئنیشدیر کی، بورایا گلیب چاتماق اوچون بیر ایل وقت لازیمدیر. چایین ایسه باشلانغیجی یوخدور. یالنیز بیرجه یولو واردیر. بیز ۲۷۰ مین سیلاهلی قیز بورادا یاشاییریق. ایچیمیزده بیر نفر ده اولسون کیشی یوخدور. کیشیلر چایین او بیر طرفینده — اتا-بابا تورپاقلاریندا اولورلار. بیز ایلهده بیر دفعه — زئوسین، پوسئیدونون، هئفئستین، آرتسین شرفینه کئچیردیگیمیز قوربان بایراملاریندا گؤروشوروک. بو بایرام ۳۰ گون داوام ائدیر. کیشیلرله گؤروشماک ایسته ین قادینلار بیر نئچه گون اونلارین یانلاریندا قالیرلار. تزجه دوغولان بوتون قیز اوشاقلارینی اونلار اؤزلری تربیه ائدیرلر، یئددی یاشا چاتاندا ایسه بیزیم یانیمیزا گؤندریلر. یادلار بیزیم اوزریمیزه هوجوم ائدن زامان بیز، ۱۲۰ مین قیز آتالانیریق، یئرده قالاتلاریمیز ایسه آدانی مودافیعه ائدیرلر. دوشمنی قارشیلماق اوچون دوز سرحدده قدر گئدیریک. بیزیم آرخامیزجا دا کیشیلریمیز گلیرلر. بیزدن بیر یارالانسا، او دایمی حؤرمت و احتیاما لاییق اولور. اگر هلاک اولسا، اونون ان یاخین آدامینا کوللی میقداردا پول مکافاتا وئرلیبر. دوشمنین مییتینی آدایا گتیرن اولسا او قیزیل، گوموش مکافاتا آلیر و عملوک عرضاق ماللاری ایله ایله تمین ائدیلبیر.

بئله لیکله، بیز اؤز شهرتیمیز اوچون ووروشوب جانان کئچیریک. اگر بیز دوشمنی قیریریقسا، یاخود اونون اؤزو قاباغیمیزدان قاچیرسا، عملوک روسوای اولور. بوخ، اگر اونلار بیزه اوستون گلیرلر، یئنه آخیردا اوستون گلن بیز اولوروق. ایندی اؤزون بیل. ایسگندر شاه، ائله ائلمه کی، سن ده او وضعیته دوشه سن. دوشون و بیزه بیر جواب یاز. بیزیم اوردوموز سنی سرحدده قارشیلایاجق. ساغلیقلا قال... "

قولاق آسدیقجا آنام ائله بیل گؤزللشیردی. غرور حسی کئچیریدی. — نه مرد قادینلار اولوب، — دئییدی. ائله بیل مکتوبو یازان او ایدی، یا دا اونون اولو ننه سی باره ده دانیشیلیردی.

منیم آنام دا آمازونکالار کیمی ارسیز یاشاییدی. سونرالار بیر مدت منه ائله گلیدی کی، منیم آنام دا گؤزل آمازونکالار نسلیندندی. " یقین اونون اولو باباسی اولو ننه سی ایله ائوله نیب، — دئییریم. زامان کئچیب، نسلی دؤنوب، آنام اونلاردان یادگار قالب ".
آنم هر دن دئییدی کی، بو گئجه هئچ یاتمامیشام. آرانى داغا داشیمیشام، داغى آرانا. من ایندی باشا دوشوردوم: داغى آرانا، آرانى داغا داشیماق نه ایمیش.

- دردین آلیم، هئج سسین چیخمیر؟ کورگینی نه قدر سورتوم؟
 آنامین سسی اووونون ایچیندن یومشاق ایدی. بیرری کورگیمی داغلا بیردی، او بیرری
 اورگیمی سیغالای بیردی.

* * *

منیم آناما " نابات آنا " دئییردیله. حاجیمردان دایی دا، ساتیجی دا، معلملر ده، مئشه بیی ده.
 سانکی هامی عادت ائلمیشدی. منیم آنام بوتون کندین آناسی اولماغا باشلا بیردی.
 توپا، یاسا چاغیریردیله. چؤرک بیشیرمه یه. - الی برکتلیدیر، - دئییردیله. سونرالار هئج یتره
 گئتمه دی. بیرینه گئدیب، او بیرینه گئتمه یهنده اینجیگیدیلر.
 آنام ساج آسمایاندا دا اوندان ساج یگی گلیردی. بونو بیر دفعه میلیسیونئر زیددین دئیمیشدی.
 - آ نابات آنا، سنی گۆرنده خامرالی چؤرگی نین یگی بورنوما گلیر، آجیرام.
 گولوشموشدولر.

میلیسیونئر زیددی نین بئلینده ابری قاییش کمری، قاییش آشیرماسی، تاپانچاسی، همیشه
 تمیز، اوزونبوغاز چکمه سی واردی. من اونو ائله همیشه چکمه سیله نین یانیندا گۆروردوم.
 زیددی نین بیر آیاغی هارایا گئتسه ده، بیر آیاغی دایما چکمه سیله نین ساندیغی نین اوستده
 اولاردی.
 او دا سیلیب تمیزله یردی.

۱۰

گون آشاغی آیلینده آنام سوپورگه سینی وئدره سی نین ایچینه قویدو، سونرا اؤنلوگونون
 جیلیرینی بوخلادی: بوز اسگی یئرینده ایدی. کبیریت قوتوسو دا اونون یانیندا. گئندی ماغازایا.
 من ده اونون دالیسنجا. ساتیجیدان اجازه سیز-فیلانسیز کئچدی داخیلین دالینا. ایلیب
 آشاغیدان بیر دولچا گۆتوردو. گئدیب سئلپونون قاباغینداکی کراندان وئدرسینی دولدوردو.
 دولچاسینی یودو. ماغازانین ایچینه سو چیلیب سوپوردو. سونرا جیبیندن بوز اسگینی
 چیخاردیب رفلری سیلمه یه باشلادی. ساتیجی بیر-ایکی دفعه " ساغ اول، آ نابات آنا " -

دئییب، ساپاچین یئرینی دیشدی، دفتر-قلمینی رقدن گۆتوروب داخیلین اوسته قویدو. ماغازا بیر آز ایشیقلاندی، بیر آز گۆزللشدی، بیر آز دا سلیقلی گۆروندو. منه ائله گلدی کی، تکجه ماغازا دئییل، بوتون پویلو ایشیقلاشمیشدی، یاراشیغا، ساھمانا دوشموشدو. آنامین اوزونه بأخیردیم. ائله بیل او، هامیدان گۆزل گۆرونوردو. سانکی من بیر آنلیق اصل آنامی گۆروردوم، اونون گلینلیگینه تاماشا ائدیردیم.

۱۱

قیزبس خالا، مسمی، باللی آرواد، سولطان خالا آنامین شله دوستلاری، رفیقه لری ایدیلر. اودون ییغماغا مئشه یه هامیسی بیر یئرده گئدردیلر. اولجه بیر-بیرینه خبر گؤندرردیلر. حاضرلارشاردییلر. آنام منی گؤندرردی کی، قیزبس خالانا دئی، حاضرلاشسین. او، دا باللی آرواد، مسمیه خبر گؤندرردی. یول اوستن سولطان خالانی چاغیراردیلار. هره سی بیر چاتی، بیر دهره، یا دا بالاجا ال بالتاسی گۆتوروردو. مئشه بیی گۆرمه سین دئییه، بعضا شله لری نین آراسیندا گیزله دیردیلر.

چینیندن تپه سی آشاغی آسدیغی قوشالوله، کورن آتینین یاخشيجا یویولوب دارانمیش دویونلو قویروغو، پهرین قاشینا کئچیرتدیگی تزه-تزه چاتیلار، بالتالار، بیر ده جئیران آیاغیندان دستگی اولان هۆرولو قامچیسسی گۆزوموزده مئشه بیینی داها دا زهملی گۆستیردی. همیشه اونو آتین اوستونده گۆرردیک. ائله بیل آت اونون آلتیندا، او دا آتین اوستونده بیتیمیشدی. آتدان دوشنده بیزیم گۆزوموزدن دوشوردو. او ساعت عادیلشیردی. پهرسیز، پهرین قاشینداکی چاتیلارسیز، بالتالارسیز، چینینده گزیدیدیگی قوشالوله سیز هئج اوزونه ده اوخسامیردی.

آنمین دهره سینی الیندن آلاندان سونرا هم لاپ زهملی اولموشدو، هم ده گۆزومدن همیشه لیک دوشموشدو.

آنم بیر-بیرکی دفعه سحرلر ساج آساندا اونا خامرالی گؤندردی، کۆنولسوز وئردی. من ده کۆنولسوز آپاردیم.

— اؤز دلی ایله ایسته ییب، — دئدی. — زهریماری اولسون، آپار. بو زهریماری هر دفعه آپاراند، اونون اوزو گولدو، عینی آچیلدی.

آنم بئلینه شال باغلابیردی کی، شله سی سوروشوب دوشمه سین. ساغ، سول چیگیلنریندن چاتینی ایکی-اوج دفعه آپاریب گتیریردی. پاراشوتچولری کینودا گۆرموشدوم، اونلارا اوخشاییردی. ائله بیل او دا طیارهدن آتیلماق اوچون حاضیرلاشیردی. اونلارین دا پاراشوتو آنامین شله سی بویدا اولوردو. سارینیردیلار. بیر دفعه دئمیشدیم، برک گولموشدولر. بئش قادین - بئش پاراشوتچو کیمی یولا دوزولوردولر. یاخیندان یوخ، بیر آز اوزاقدان باخاندان اوخشاییردیلار.

باللی آرواد دانیشان دئییلدی. ساکیت، باشباشاغی آرواد ایدی. چوخ وقت راضیلیغینی باشی ایله بیلدیریردی. اودون شلسی نین آلتیندا داه، ائوده ده دایما گۆزوندن گولومسه بیردی. " هه " ، " یوخ " دئینده ده باشی ایله دئییردی. اری نین کۆهنه گۆدکچه سینی گتیریدی، باشینا قارا یون شال اؤرتوردو.

مسمی باللی آروادین تام عکسینه ایدی. چوخ دانیشیر، اؤزو ده یامان موباحیسه سئویردی. اوچادان دانیشدیغی اوچون بوغازی نین دامارلاری چیخیردی. بیر ده گۆروردون هئج شئی اوسته آجیغی توتدو. اما ائله اوراداجا یادیندان چیخیردی. هامی اونو اورگیومشاق، رحم‌دیل تانیدیغیندان آجیغی توتاندا، کیمینسه اوستونه قیشقیراندا هئج محل قوبموردولار. اؤز-اؤزونه دئیینیب کیریگیردی. کنده هئج کسی یوخ ایدی. آنامین ساغلیغیندا بیزیلمه قونشو اولوب. آناملا رفیقه لیک ائله ییب. دئییردی آناندان چوخ سنه من باخمیشام. بو " تاختا " قوللاریمین اوسته یاتیزدیریب، اویاتمیشام.

دمیر یولوندا ایشله بیردی. پئروندا قوبولموش فنرلرین شوشه سینی سیلیب-تمیزله بیردی. داریخاندا تئز-تئز بیزه گلیر، منیم دجل اوشاقلیغیمدان شیرین-شیرین دانیشیردی. صحبتینه قلاق آسمایاندا، یا دا آرادا کسنده آجیغی توتوردو.

قیزبس خالا منه همیشه " دردین آلیم " دئییردی. رنگی بوزارمیش قارا کلغای نین آلتیندان آغ ساچلاری اوزونه تۆکولوردو، او دا بیر الی ایله هئی یوخاری قالدیریردی. آریق، اورتابوی آرواد ایدی. قیزی گولسفا ایله بیزیلم قاپیدا بیر بئرده اویناییر، مکتبه ده بیر بئرده گئدیب-گلیردیک. گولسفا منه بیر دسته قیزیلگول باغیشلامیشدی. من ده گتیریب اونو یاریمکیلولوق بانکامیزین ایچینه قویوب سو تۆکموشدوم. سونرا قند ده توللامیشدیم کی، سولماسین.

سولطان خالانین یاناقلاری قیرمیزی اولسا دا، هئج اونا یاراشمیردی. بیر دری ایدی، بیر سوموک. اما شله سینی گوٚتورنده بیرباشا مئشه دن ائوجن گلیردی. دینجینی یقین ائوده آیرمیش. انا م سئلودا سوپورگه چی ایدی. سولطان خالا دا مکتبده. شیریندیل آرواد ایدی. من تک دئییلیم. قارا پیشیگیمیز، تویوق-جوله-ریمیز ده منیمله بیرگه قاچار، انا می دو قازدا قارشیلاردیق. آروادلار گولوشردیلر. پیشیگیمیز قویروغونو قالدیریب انا مین آیاقلارینا دولاشار، تویوق-جوجه انا مین اطرافینا دن کیمی سپیلر، من ده دهره سینی الیندن آلا ریم...

۱۲

بو دفعه هامیسی نین احوالی-روحییه سی یاخشی ایدی. من ده اونلارین یانیندا. مئشه یولوندا. یارپاقلار تن اورتاسیندا ایکیه بؤلونموشدو. چمنده کی اوتلارین هامیسی بیر بویدا بو یو یوردو. گوناخان گون چیخاندان گون باتانا کیمی هئی گوشه دوغرو آیلیردی... بونلاری اوجادان دئدیم. ائله بیل بونا بند ایدیلر. قیزبس خالا آغ ساچلارینی بیغدی.

— آ قیام، گلسن سنه بیر سوال وئیریم، دردین آلیم؟

— وئر، — دئدیم.

— بیر پود قورغوشون آغیر اولار، یا بیر پود پامبیک؟

— البته، قورغوشون. — دوشونمه دن جواب وئردیم. گولوشدولر. سونرا اوزوم ده باشا دوشدوم کی، پود ائله پوددو. اما گنج ایدی، اودوزموشدوم.

سولطان خالا چانتاسینی بئلیندن آچیب اییده آغاجی نین اوسته آتدی. بیردن آغاجدان سانکی بش-آلتی سو ایلانی آسلیی قالدی. بیر آز یئلله نیب دایاندیلار. دریندن نفس آلدی. ائله بیل کیمسه اونو توتوب برک-برک سیخمیشدی. کیمینسه الیندن چیخیب قاقمیش آداملارا اوخشادی.

— همیشه سنین الینده کتاب گوٚرورم. دئی گوٚروم ائله کتاب اولارمی، اوخویاسان، هئج قورتارمایا؟

— یوخ ائله کتاب اولماز. — دوشونمه یه دیمزدی. آسانجا جواب وئردیم.

— بس سین انا ن یول بو یو شیرین-شیرین هئی دانیشیر. مئشه ده دانیشیر، ائوده دانیشیر. به نییه قورتارمیر؟

— نه دانیشیر، منیم انا م؟

— اؤزونو. دردين آليم، نابات باجي نين اؤزو باشدان—آباغا كتاب دئيلىمى؟
دوز دئييردى. انام بوتؤو بير كتاب ايميش. اونو من ده اوخويوردوم. هئچ عاغليما گلميردى.
اوخودوقجا قورتارمايان كتاب انام. مسمى سؤزه قاريشدى.

— ايندى كى، بئله دى، قوى قيام منيم ده سوالىما جواب وئرسين، — دئدى.
— اوزون بير آغاجى دهره ايله ايكييه بؤلدو. آرتيق بو—داقلاريني دارادى. ائله بيل بوداغى
بوخ، سكتلئت اولموش بير اؤكوزون اوزون بئل سومويونده كى قابيرغالاريني قيريب تۆكدو.
شله سى نين اوسته قويدو.

— آ قيام، ائله ائلمك اولارمى كى، قاريزين ايچينده هئچ چييد اولماسين، هاميسى اؤزك
اولسون؟

قارا خونو ياديما دوشدو. او قدر چيگيدى وار ايدى كى! انام بير آغاجى اباغى نين آلتدا ساليب
سينديردى. يقين او دا منيم قارا خونو ماجرامى خاطيرلادى. من سوالين جوابيندان داها چوخ،
قارا خونو باره ده دوشونمه يه باشلاديم. مهلتله ده آراميز سربلعميشدى. لاپ سويوق ايدىك.
ايسته ديم بوردان قاييدان كيمي گنديم اونون يانينا. دئييم كى، باريشاق.
مسمى اؤزو اؤز سوالينا جواب وئردى. صبرى چاتمادى.

— رحمتليك آل محمد قارداش دانيشيردى. آ نابات باجي، يادين گليرمى؟
انام خاطيرلاميردى.

— كيشى دئييردى كى، تاغ چيچگيني تۆكندن سونرا اوسته خيردا تومورجوقلار عمله گليز.
گرک اوندا تاغى ياريدان كسيب تزه دن باسديراسان يئره سونرا سو وئره سن. اوردان دا او يانا
بيته. اوندا قاريز چيگيدسيز اولور، هاميسى اؤزك.

من تكلنديم. انامين اوزونه باخديم. او دا باشى ايله مسمى نين سؤزونو تصديقله دى.
— آ قيزلار، من قالديم. — باللى آرواد " قيزلار " دئدى. انام دا، سولطان خالا دا، مسمى ده
بيردن دؤنوب گؤزومده بير آنليغا قيز اولدولار. ائله گؤزللشديلر، ائله شوخلاشديلار كى! ايينلىرى—
باشلارى دا ديشدى. بيردن بئش قيز ائله بيل هاراياسا يويوردولر. گولدولر، سئوينديلر،
هؤرؤكلرى بير-بيرينه دولاشدى. قاچديلار، قاچديلار. يانيمدا يالئيز سسلىرى قالدى. بير ده
گؤردوم اؤزلىرى ده داينيب يانيمدا.

من اونلارا عاديجه گؤزله باخيرديم. انامين شله بولداشلارى كيمي. اوركلرينده نه لر وارميش!

بو گون ائله بیل منیم بیلگیمی یوخلا بیلر دیلار. سانکی بو گون من اونلارلا بیلرلکده مئشه یه اودون بیغماغا یوخ، ایمتاحان وئرمه یه گلیمشیدیم. هره سی مکتبه کی معلملرمدن بیرینه اوخشاماغا باشلا بیلردی.

— دردین آلم، آ قیام، کیشی خئیلاغی یئریندن اولجه هانسی آیاغینی اتار، آرواد خئیلاغی هانسینی؟ فاطمانیسه خالانلا سلیم کیشیه آدیملارینی آتاندا فیکیر وئریسنمی؟
آروادلار اؤزلری مات قالدیلار. بیر-بیرلری نین اوزلرینه باخدیلار. یاد کیمی. ائله بیل سوال منه دئییل، اونلار وئریلمیشدی.

— سن، ماشالله، اوخوموش اوشاقسان. گرک بیله سن. اما بو، کتابلاردا یوخدو ها...

سؤزه قووت

بیر جومرد اولور. ایگید. گتیریب اونو دوشمنین قاپیسینا گۆزتچی قویورلار. بیر گون بیر آرواد گلیب قاپیدان کئچمک ایسته بیر. یالواریب-یاخاریب. — خواهیسه، شیکایاته گلیمش، — دئییر. نهایت، اجازه وئریر. آرواد آدیمنی آتان کیمی جومرد بئلینده کی خنجری چیخاریب اونو اؤلدورور.

جومردین دوشمنینه خبر چاتدیریرلار کی، سنین یانینا شیکایته، خواهیسه گلن آرواد خئیلاغینی گۆزتچین اؤلدوروب. تئز اونون اؤلومونه فرمان وئرلییر. جومرد اؤزونو سیندیرمیر. — اؤلدورون دئییر. اما آروادی دا سویوندورون. او کیشیدیر.

جومردین دئیگی دوز چیخیر. کیشیمیش. اوسته ده سیلاه. گئدیرمیش دوشمنینی اؤلدورمه یه.

گۆزتچیدن سوروشورلار: هاردان بیلدین؟ جواب وئریر کی، ترپنده اولجه ساغ آیاغینی آندی. بیلدیم کی، آرواد دئییل، کیشیدیر. آرواد خئیلاغی اولسایدل، سول آیاغینی اتاردی. جومردی بوراخیلار.

نؤوبه آنامین ایدی. بیر سؤز دئمه دی. هامیسی شله سینی بیغیشدیریب دوزلدیلر یولا. من ائله بیل مئشه دن آناملار اودون بیغماقدان یوخ، ایمتاحاندان قاپیدیردیم. اونلار دا بیر مکتب ایمیش.

آنام بیئه صباح تئزدن اودونا گنده سییدی. دهره نی ایتله بیردی. گلدیم یانینا.
 - مئشه بیی هانسی کنددنیر، - دئدیم - آنا؟ - جواب وئرمه دی. آخشام اوستو اؤزو مندن
 سوروشدو:

- مئشه بیی نین کندی نیینه لازیمدی؟

- نه بیلیم، ائله-بئله.

یوخ، آنام بیلیردی کی، مئشه بییدن منیم زهلم گئدیر. ائله-بئله دئییل.

- قاچاق کرمین آدینی ائشیدیبسنمی؟

- کیمدی، آنا؟ هارداندی؟

- مئشه بیی اولان کنددن. اونو هامی تانییر، دردین آلیم.

آنام اؤزونه چای سوزموشدو. قند گوتوردو، باتیردی استکانا، چاییندان بیر اودوم آلدی.

سۆزه قووت

کرم جماعتین لینده-اووچوندا اولانا گۆز دیکمزدی. ال توتاردی. بونون اوستونده کرم آغالیقلا
 ووروشوب چۆلره دوشدو. اؤز قارداشلیغی ایله دوشمن اولدو. سۆزوم اوندا دئییل. غئیرتلی آدم
 ایدی.

کرمین ایگید آدینی لکلمک اوچون سونرا بیر دسته بولکه سن جماعتین جانینا داراشدی.
 کیمین لینده، خورجونوندا نیی اولوردوسا، سوپوردولار. آلیردیلار اللریندن. بو خبر بیر گون
 گئدیب کرمین اؤزونه چاتیر. کرم آتینی مینیر، یولداشلارینی بیغیر باشینا، چیخیر او قولدورو
 آختارماغا. آما تاپا بیلیمیر. بیر گون مئشه نین آغزیندا، یولون تالایا چیخاچاغیندا قاباقلارینی
 کسیرلر. - دایانین! - دئییرلر. هامینیز آتدان تۆکولون! نینیز وارسا، بیغین بیزیم
 خورجونلاریمیزا.

کرم ده، یولداشلاری دا مات قالیرلار. بو نئجه ایشدی؟

کرم دۆزمه بیب سوروشور: سیز کیمسینیز؟ اونلاردان بیر قاراقاباقلیسی کرمین اوسته
 آجیقلا نیر کی، آرتیق-اسکیک دانیشما. نه دئییرلر، تئز عمل ائت. هامینیزی خانجالدان
 کئچیرم!

کرم بیر ده سوروشور:

- سیز کیمسینیز؟ بیزیم هئچ کسه ایشیمیز یوخدور. یاتاقلارا گئدیریک. کورون او تاینیا.
 چوبانلارا آزوقه، پال-پالتار آپاریریق.

- قاباقداکى نین آجیغى توتور. آز قالیر کرمه قامچی وورسون.
- ایه، نه چوخ آغارتدین! من قاچاق کرمم! ایندی ائشیتدین؟
- کناردان بیرى اوستونه قیشقیریر:
- ائشیتمه میسن، کوپیوغلو!
- کرم بارماغینی دیشله بیر. کرم " کرم " ه راست گلمیشدی.
- کرمین آدینی ائشیتیمیشیک. او هئچ کسی سؤیمز، یول کسمز. بئله ده قیشقیرماز. ائله بیل اؤز سسینه اؤزون والته اولوبسان.
- کرمین یولداشلاری ایسته بیرلر ال-قول آتسینلار. کرم اؤزو کئچیر قاباغا.
- او بیرى دسته نین قاباغینداکی نین آجیغى توتور.
- ایه، سنه دئمیرم قاچاق کرمم!
- کرم دؤزمور. — قاچاق کرم بئله غلط ائله مز، — دئییر. — قاچاق کرم منم.
- او بیرى یئرینده دونوب قالیر. دیلی توپوق چالیر. آندان دوشور. کرم ده دوشور.
- بیزی قاریشیق دوشمه مک اوچون، گرک بیر-بیریمیزدن فرقلنک.
- هامیسی کرمین قرارینی گؤزله بیر. قولدور کرم قاچاق کرعمی یاخشی تانییردی. بیلیردی کی، یامان یئرده آخشاملاییب. جماعت اونون لیندن زارا گلمیشدی. قولدور کرم ائله بیلیردی قاچاق کرم داها ایرانا کئچیب، بوردا یوخدو. ایسته بیر قفیلدن کرمی وورسون. کرم آمان وئرمیر. اونون قولاغی نین ایکسینی ده کسیر.
- قوی ایندن بئله منه قاچاق کرم، سنه ده کره کرم دئسینلر، — دئییر.
- برک گولدوم. آنام دا گولدو.
- گرک بو مئشه بیی نین ده قولاغینی کسیدیلر، آدی " کره " مئشه بیی قالایدی، — دئدیم.

گونورتاوستو قاپیمیزا کل آراباسی گلدی. اودونو چاتی ایله برک-برک باغلامیشدیلار. آراباجینی نه آنام تانییدی، نه من. کللر دوز قاپیمیزین آغزیندا دایاندی. اوجابوی بیر اوغلان سیچراییب دوشدو آشاغی.

— سلام، آ نابات آنا! — دئدی.

سونرا مندن سو ايسته دى. - جيرييم يانير، - دئدى.
 يويوروب سو گتيرديم. ايچدى. قالانيني باشندان آشاغى تۇكموشدو كى، مئشه بىي آتین
 بئلينده دوققازدان ايچرى گيردى. - يقين آراباچى نين دالينجا گلير. توتاجاق... - انام اؤز-
 اؤزونه دئيىندى.

دولچا اينده قورويوب قالدى. آراباچى دا ترينمه دى، انام دا.
 - نيه بئله باخيرسان، آ نابات آنا؟ - مئشه بىي گولدو. يئنه آتیندان دوشمه دى.
 - آرابانى سيزين قاپييا بوشالتدیراجام. بير-يکى آى اودونا گتتمه. دينجينى آل. چؤرکلردن
 بيشير. ائوده سهر-سحر سنين چؤرگينى ايکيه بؤلورم، آ نابات آنا، مئشه نين عطرى گلير.
 گتيرم، مئشه نى گزيرم، هانسی آغاجين آتیندان كئچيريمسه، گؤورم اونلاردان دا سنين
 بيشيرديگين چؤرکلرين عطرى گلير. والله بو دفعه گؤردوم هئچ كيشيليكدن دئييل. دئديم
 گرک نابات انانين قاپيسينا بير آرابا اودون بوشالتدیرام.
 انام ائله دايانميشدى، دوشونوردوم كى، اينديجه دئيچك ايستميرم. مئشه بىي ده آراباچى ايله
 بيرليکده قاييديب گنده چك. بو قدر اودونو بير-يکى آى يوخ، بير ايل يانديراردیق. آراباداکى
 اودونلارين نه ياخشى كؤزو دوشردى...

- منى بو قاپييا چؤرک گتيردى. - ائله بيل مئشه بىي انامين كؤنلونه ديمه مک اوچون بونو
 دئدى. آخى، انام هئچ وقت اؤزگه نين گتيرديگى اودونلارى اؤز قاپيسيندا يانديرمازدى. اودون
 لازيم اولسايدى، اؤزو گتيديب گتيردى. اونون قاپيسينا نيه اؤزگه گتيريب اودون تۇكدورسون...
 مئشه بىي نين " چؤرک " سؤزو انامى توتدو.

آرابانى بوشالتديق. انام ديل-اغيز ائله دى: - اوتورون، - دئدى. چاى ايچين.
 تله سيرديلر. گتديلر. اونلار ائله بيل اناما اودون يوخ، بير آرابا فيکير گتيرميشديلر. ايکى-اوچ
 گون ائله فيکيرلى گزدى. اودونلار ائله بيل آرابادان قاپيميزا دئييل، انامين کورگينه
 بوشالميشدى. کلرين يوکونو ائله بيل ايندى او چکيردى. سانكى بير آرابا اودونو اونون کورگينه
 شللميشديلر، او دا آچيب بوشالدا بيلميردى.

دؤردونجو گون منه هر شئى آيدين اولدو. قيزبس خالا، سولطان خالا، باللى خالا، مسمى بيزه
 گلديلر. اودوندان هره سى بير ال آراباسى دولدوروب آپاردى اؤز قاپيسينا. انام يونگوللشدى،
 عىنى آچيلدى، دئييب-گولدو.

مئشه بىي نين گتيرديگى بير آرابا اودون بير-يکى آيا، بير ايله يوخ، دؤرد گونه قورتاردى. اما
 انامين اودون شللىرى هئچ قورتارمادى. هفته لره، آيلارا، ايللره چکيردى.

تکرلرین ایزلری قاپیمیزدا بیر آرابا اودوندان چوخ قالدی. آنام حَیْطِیمیزه سو چيله ییب سوپورنده او ایزلر لاپ آیدینجا گۆرونوردو.

۱۵

آنامدان هئج شئی گیزلی ساخالامیردیم. او ساعت گلیب دئییردیم. دئمه سه دیدیم، آنام اؤزو سونرا بیلسیدی، اینجییردی. خوشونا گلمه یهن ایش گۆرسیدیم، جزالاندیریردی. کورون بولایق وقتیندا اوشاقلارا قوشولوب او تایا، سونرا دا او تایدان بو تایا کئچدیگیمی آناما دئمیشدیلر. ائله بیلیردیم خوشونا گله جک، اوغلوام هامی نین اوغونو اوتوب کئچیر، کورو بعضا قیردیما گلیب، - دئییه جک. بئله اولمادی. او منی ایزله یه-ایزله یه گلیب، سوپونوب کوره دوشدویوم یترده توتمودو. اوشاقلارین ایچینده.

- گۆزومون آغی-قاراسی بیرجه سنسن، آ بالا. منی نییه بدبخت ائلمک ایسته بیرسن؟ - دئمیشدی. سونرا برک دؤیموشدو. یون چیرپدینی چوبوقلا. بدنیمده آغاجین یتری قالمیشدی. زول-زول. من آغالییب کیریندن سونرا اؤزو آغلامیشدی. منه دئمیشدی، آجیغمدان آغالییرام.

آنامی هئج وقت بئله گۆرممیشدیم. سونرا ائله بیر هفته، نه بیلیم، بیر آی عرضینده هئی سوروشوردو: هاران آغرییر؟ من د: - فیلان یتریم، - دئییردیم. اؤزو اؤزونون قاراسینجا دئیینیردی: - آنان اؤلسون، اللریم قوروسون... جزانی آلان من ایدیم، چکن او. چوبوق منه دیمیشدی، آغریسی اؤز جانیندا قالمیشدی. ائله بیل منی یوخ، اؤزونو دؤیموشدو. بلکه ده، اؤزو دؤیولسگی، بئله آغریمازدی.

آنام آرابیر باجیلاریمدان دانیسسا دا، اورگیم قیزمیردی. اینجییردیم: نییه گلیب منی یوخلامیرلار؟ بؤیوک اوغلان اولموشام. اون ایکی یاشا کئچیردیم. آنام دانالایردی؛ ائله دئمه یقین ایشلری، گوجلری وار، گله بیلیمیرلر. قارداش-باجی مطلق بیر-بیرینی آختاریب تاپاجاق. یا سن اونلاری، یا دا اونلار سنی.

ائله سانیردیم کی، اولار باشقا قطعه ده یاشاییرلار. دوغما اولدوقلاری قدر ده یاد ایدیلر. آخی، اولرینی هله گۆرمیشدیم. بؤبوک باجیم رایونوموزون او حقار کندلری نین بیرینده، اورتانجیل باجیم دا باشقا بیر کندده یاشاییردی. کیچیک باجیم شهرده. کندلرین، شهرلرین آدلاری گئت-گئده منه دوغمالاشدیقجا، باجیلاریمین آدلاری یادلاشیردی.

آنم یانلما میشدی. کیچیک باجیم منی آختاریردی. آدم گۆندرمیشدی. منی ائولرینه آپاتدیردی. زولاق-زولاق خورجونوموزو دا اؤزومله گۆتوردوم. آنم فصلی، قاتلاما بیشرمیشدی. باجیمین ارینه بیر جوت ایستی جوراب توخوموشدو. خورزوموزون ایکیسینی ده کسدیریب سویوتما بیشرمیشدی. بیر کاسادا موتال پئندییری، او بیرری کاسادا کره جامیش یاغی گۆندرمیشدی. بش-آلتی دنه یاخشی خامرالی.

جایبارین کۆهنه پالتوسونو گئینمیشدیم. آیاغیمدا ایستی یون جوراب، پوستال. باشیمدا گونلوگونون کارتونو بیر بالجا ازیلمیش بوز شاپقا واردی. من اؤزومو گۆرموردوم. منی باجیمگیده اولان بیر قیز گۆرموشدو. باجیمین اری نین قوهومو ایدی. اولاردا قالب اوخویوردو. منیم باجیمگيله گلدیگیمی سونالار لاغا قویوب دانیشیردی. گولوردو. منی ده گولوروردو. من قاپیدان قارداش کیمی یوخ، قریب بیر آدم کیمی گیرمیشم. دؤبوکوب دیوارلار، تاوانا باخمیشام، سونرا دا ایری گونلوگومون آلتیندان دوز قیزین گۆزونون ایچینه.

بیز باجی-قارداش گۆروشموشدوک. ائوین اورتاسیندا قویولموش قاباق استولونون اطرافیندا اوتورموشدوق، او منه باخیردی، من ده گاه دیوارا وورولموش باجیمین اری نین شکلینه، گاه بو بیرری دیواردا آنامین شکلینه، گاه دا آشاغی - یئره. بیر مدت ایکیمیز ده لال-دینمز دایاندیق. ائله بیل کیمسه بیزی مجبور ائله ییب بو ستولدا اوتورتموشدو. او منی تانییا بیلمیردی، من اونو. دوغما ایکن یاد اولموشدوق. لاکین بیر-بیریمیزی تانیماق ایسته بیردیک. بیزیم بو وضعیتیمیزی کناردان موشاهده ائدن اولسایدی، گولمکن اؤزونو ساخالایا بیلمزدی. بیز گولوشله کدر آراسیندا، بیر آنلیق چکیسیزلیک وضعیتینده قالمیشدق. من ائله بیلیردیم کی، گۆزوم آلاجالانیر. گولن، منی قینایان اولماسایدی، ستولدان دوروب قاچاردیم. آنامین قوجاغینا کیمی قاچاردیم و دیونجا آغلاب اؤزومه گه لردیم. نه او دئییه بیلیردی: من سه نین باجینام، نه من دئییه بیلیردیم: من سه نین قارداشینام. آرامیزدا استولون اوستو بویدا بیر یئر واردی. اما منه ائله گلیردی، من قیشقیرسام او ائشیتمز، او قیشقیرسا من. بیر-بیریمیزدن چوخ اوزاغیق.

قارداش-باجی بیر-بیرینه اوخشار، - دئییرلر. اونون اوزونده اوخشارلیق آختاریردیم. دئییردیم باخ، قاشلاری قاشلاریم اوخشاییر: چاتمادیر، قالیندیر. گۆزلریمیز ده؛ اونونکو دا آلادیر. ساچلاریمیزین رنگی ده شابالیدی رنگیند: منیمکی کیمی. من اول بیر ایدیم، ایندی ائله بیل ایکی اولموشدوم. آنا ما دا اوخشاییردیم. اونو دا اوسته گلسم، اولوردوق اوچ.

باجیمین اری، باجیمگیلده کی قیز دا منه حورمتله باخیردیلار. باجیم آش بیشیردی. استولون اوسته منیم هله دادینی بیلمه دیگیم، آدینی ائشیتمه دیگیم چوخلو شئیرلر دوزدولر. گۆزل، قشنگ استکانلاردا چای ایچدیک. باجیمین اری میلیس ایشچیسى ایدی. کۆینگی نین یاخاسیندا پتلیسلر، اونلارین دا اوستونده بیر قیزیمیزی " شپال " . تاپانچاسی نین ایکی-اوچ قوبورو وار ایدی. بیرى آسیلقاندان آسیلمیش آشیرمالی کمرى نین اوستده همیشه بوش اولاردی. تاپانچاسینی دا بئینده یوخ، سحرلر یوخودان دوراندا یاتاغی نین آلتیندا گۆرموشدوم. باجیم یئنه گۆزل استکانلاردا چای سوزدو. ائله بیل منیم بو استکانلاردان خوشوم گلدیگینی دویموشدو. شاماما خالا دا گلدی. باجیمگیلین قونشولاری. گوروز آرواد ایدی. بیرنونون یانیندا بالاجا قارا خالی اونو داها دا مئهریبان گۆستیردی. باجیمگیلله بیر ائولی کیمییدیلر. گلیب منیمله تانیش اولدو.

- آ سربه، گۆزون آیدین، نه یاخشی قارداشین وار، - دئدی. - خوش گلیبسین. داها همیشه گل-گئت.

بو سۆزلری ائله ایستیقانلیقلا دئدی کی، ائله بیلدیم بیر ایلدی شاماما خالا ایله اوتوروب صحبت ائله بیریک. او ساعت ایسینیشدیم. شاماما خالا دا، یئزنعیمیزین قوهومو قیز دا دیقته قولاق آسیردیلار. قیزین اوزونده، گۆزلری نین آلتیندا بیر آز چیلی واردی. ائله بیل آنام بیزیم تویوق-حوجه لره دارى سپنده اوچوندان تۆکولوب بیر آز دا بو قیزین اوزونه سپیلمیشدی. بوینو، بوخاغی دوماغ ایدی. ساچلارینی ایکی یئره آیریپ سلیقه ایله دارامیشدی، قیسا هۆروکلری نین اوجونا آغ لئنت باغلامیشدی. آغ کوفتا گئینمیشدی. اورتاداکى دویمه هئی آچیلیردی... بیر الی همیشه آچیلان دویمه ده یدی. دویمه آچیلان کیمی ایلگه یه دویمه عوضینه منیم گۆزلریم باغلانیردی، او جلد منیم آلا گۆزومو آچیب تزه دن آغ دویمه نی باغلایردی. بونو حس ائدیگیندنمی، یوخسا ندنسه، اوشویورم دئییب، بوینونا ایستی شال سالدی، بوتون بدنی نین یاریسینی اؤرتدو.

کیچیک باجیم آنام اؤلنده سککیز-دوققوز باشیندا قالیمیش. بیر آز منیم آنامین یانیندا یاشاییب. منی قوجاغینا آلیب گردیریب. اوینادیب. منیم بالاجا آنام اولوب. سونرا بؤیوک باجیمین یانینا گئدیب.

اری بیر آز یاشجا بؤیوک اولسا دا، گؤزل انساندی. هله اوشاقلاری اولموردو. نه وقتسا، باجیمگیلده اولاندا آنام اونا دون تیکیب گؤندریب. باجیم ایندی اونو دانیشیر. اره گئتدیگینی ائشیدنده آنام اؤز بارماغیندان گلنلیک اوزویونو چیخاریب گؤندریب کی، بو دا قارداش پاییدی.

باجیم ایندی ده اونو دانیشیردی. شاماما خالا برک توتولدو. چیللی قیز چینینه سالدیغی شالین اوجو ایله گؤزلرینی سیلدی. اورگیومشاق ایمیش.

" آنام گۆره سن بونلاری منه نییه دانیشماییب " ، - اورگیمدن کئچیردی. یقین هله منی اوشاق ساییر. اما من آنامین دوشوندیو قدر ده اوشاق دئییلدیم. چوخ شئی باشا دوشوردوم. باجیلاریمدان ایسه همیشه دانیشیردی. باجیلاریمین اؤزلی یوخ، سؤزلی منیمله بیرگه بؤیویوردو.

باجیما قایناییب-قاریشیردیم. بلکه ده قان چکیردی. یئزمن قوهومونون، بو چیللی قیزین اورگی یومشاق اولسا دا، اؤزونو آغیر آپاریردی. بیر سؤز دئمه یه جسارتیم چاتمیردی. لاکین بیر گون آچیلیدى. باجیمگیلین سو کرانی متبخلرینده قویولموشدو. قاینی اؤرتوب ال-اوزومو یودوم. اورادان دا توالته کئچدیم. بیردن گوزوم یوخاریدان آشاغی سالانان زنجیره ساتاشدی. اوجوندا آغ مرمردن شومال بیر دستگی واردی. ماراقلاندیم. ایمله توتدوم. سونرا آشاغی چکدیم. هارادانسا سو ائله سس-کویله تۆکولدو کی، دوزو هم قورخدوم، هم ده پشیمان اولدوم. دئدیم یقین ائوی سو باساجاق. قاچدیم قیزا دئدیم. دئدیم کی، بیلمه دیم. سو ائوی باساجاق. قیز دا گولدو. اونون گولوشو ایله هر ائشی ساکیت اولدو.

- سویو آچیب بوراخمیسینیز. تۆکولدو، قورتاردی. بورادا نه وار کی؟ - سون سؤزونو دئینده اؤزونو گولمکدن ساخلایا بیلمه دی. من قیزارمیشدیم. اما اورگیمدن کئچیردی کی، کاش بیر ده دانیشایدی، سسینی بیر ده ائشیدیدیم. خوشوم گلیمشیدی. دانیشدی.

- چای سوزوممو؟ چای ایچیرسینیزی؟

اؤده ایکیمیز ایدیک، یئزمن ایشه، باجیم بازارا گتتمیشدی.

- سوزون، - دئدیم.

گۆز لرنیدن گولدو. اۆزومدن خوفلانديم. دئییه سن، یاخشی دئمه ديم. گرک " چای تۆکون " دئیيديم. یوخ، گرک " چای وئرين " - دئیيديم. بلکه، ائله-بئله باشملا ایشاره ائليدیم؟ ایشلری کورلامیشدیم. یوخسا، او نییه گولدو، گۆره سن؟

چای سوزوب گئیرنده گۆردوم، پیس دئمیشم. استکانی دوز قاباغیما ایتله دی. آیاقلاری نین اوجوندا یئرگیب گلدی. هانسی آشیغینسا بیر میصراعسینی یادیم سالدی. " ائله گل، ائله گئت، یول اینجیمه سین " . ائله بیل همین بو میصراعنین اوستو ایله یئرگیب گلدی. هئج یول دا اینجیمه دی. منیمله اوزبوز اوتوردو. الینه کتاب آلدی. سونرا نه او دیندی، نه من. گۆزوم کتاین اوز قابیغینا ساتاشدی: " کراتکی سلووار فیلسوفی " .

- بو کتابی کنچیر سینیز؟

- بلی.

- فیلسوفی... - یاخشی اوخویا بیلمه ديم. هئجالاماغا باشلادیم. قیز پرت اولدو. کتابی الینده توتسا دا کتابی یوخ، منی اوخویورموش، ایکی-اوج دفعه اوغرون باخدیغینی گۆرموشدوم. پرت اولدوم. قایتاریب یئرینه قويدوم. یئر نمین کتابلاریندان ایمیش.

عمرومه ایلك دفعه بئله اؤز-اؤزومه ترله ديم.

- چاینیزی نییه ایچمیر سینیز؟

چایی ایچدیم.

- یئنه گتیریم؟

- ساغ اولون.

دوشونوردوم، بورا شهر یئریدیر، گرک اؤزومو ائله آپاریم، گولمه لی چیخماسین.

* * *

باجیم گونورتالار عادتین کوتلئت، یانیندا کارتوف وئردی. ایکسینی قویاندا بیرینی یئیب سفرح دن چکلیردیم کی، دویدوم. قیز بیر دفعه ائشیتدیرمیشدی: یامان آز یئین اوغلاندى. اوندان سونرا لاپ آز یئیردیم. اما هر دفعه چۆرک یئیندن سونرا آشاغی دوشوردوم و بیر آزدان قاییدیردیم. باجیمگیلین اتولری نین یانینداکی باغین دالیندا یاخشی ات قوتابی ساتیردیلار. انا م وئردیگی پولدان گئدیپ ات قوتابی آلیب یئیردیم. دویاندان سونرا قاییدیب گلیردیم ائوه. ائوده بیرنجی قیز شوپهلنمیشدی کی، نییه بو هر دفعه چۆرک یئیندن سونرا آشاغی دوشور؟

بو دفعه ده از يئديم. ياخشيجا ايشتاها گلميشديم. دوشدوم آشاغي. باغين دالينا هرلنديم. بش-آلتي ات قوتايي آليب چكيديم آعاجين ديبينه. بير ده نه گورسم ياخشيدى؟ قيز. داليمجا منى پوسورموش. بركدن گولدو. گوزلريندن ياش گلينجه. لوخما آغزيمدا ائله بؤيودو كى، بوغازيمدان كئچمه دى.

قيز قاچدى. من ده بو قارارا گلديم كى، داها ائوه قايتماييم. چيخيم گنديم بورادان بيرباشا آنامين يانينا. قطار اونسوز دا گون اورتادان سونرا گلير. بلدچييه پول وئريب گئدرم. آنام وئرديگي پولدان جييمده قاليردى.

آعاجين آلتيندا فيكيلرشيرديم. يوخ، گئتميه جگم. باجيم، قيز دا يانيندا گول-گوله گليب چيخدى.

— آ قارداش، قاداسى...

گولمكدن اوزونو ساخلايا بيلمه دى. بيردن اوزو قيزاردى. ائله بيلدى بوتون قونشولار اونون اوسته دوشوب دئير: آيبب دئيلىمى سنه؟ بير قارداشين گليب، اونا دويونجا شورك وئرميرسن؟ گور گليب قارنينا هاردا دويوزدورور؟ آيبب اولسون سنه، آيبب اولسون...

قوتابلارى قويماغا يئر تاپميرديم. موتتهيم كيمي دا يانميشديم. باجيمي روسواي ائتميشديم. دئييه بيلميرديم: — باجى، والله، سن گناهكار دئييلسن. نه قدر ايستسم، يئمك وئردين. آما اوزوم اوتانديغيمدان يئييه بيلميرديم. سونرا دا گوروردوم دويماميشام، اورييم سييريلير. دوشوب آشاغيدا يئييب گليرديم. يوخ، دئييه بيلميرديم. ائله بيليرديم، چوخ يئسم بيردن-بيره هامينيزين گوزوندن دوشرم. قورخوردوم. ايسته بيرديم هورمتينيزى قازانيم.

شاماما خالا گولمه دى. باجيمدا، منه ده تسلى وئردي: اونو قيناما، — دئدى — دوز دئير. باجى-قارداش اولسانيز دا بير-بيرينيزى گورمميسينيز. بير-بيرينيزه ياد اولوسونوز. نه سن گناهكارسان، نه ده او. اونا ائله گلير كى، ياد ائوينده چورك يئير. بونا گوره ده اوتانير، سيخيلير. اوزونو منه توتدو: — اوتانما، قاداسى، آج اولاندا چورك يئ. بورا اوز باجى نين ائويدير. بو بيرى ده بيزيم ائو. من ده سنين خالان. آدام گنديب اوردا-بوردا چورك يئيرمى؟ گورن، بيلن نه دئير؟ اوتانديغيمدان يئرته گيرميشديم. يئرئمين قوهومو قيز ايسه گولمكدن اوزونو زورلا ساخلايردى.

بونلارين هئچ بيرينى گلنده آناما دانيشا بيلمه-ديم. ايلك دفعه آنامدان سيرر ساخلاماغا باشلايرديم.

سسیم گرشمیشدی. کیشی سسینه اوخشاییردی. اوتانیردیم. دوداقلاریم، بورنوم سانکی بیردن شیشمیشدی. اوزومون ساری توکلری چیخماغا باشلاپیردی. دلک بالافندی منی هر گۆرنده دئییردی، گل اوزونه بیر اولگوج چکیم. الینی جیبینه سال. آنامدان حیا ائتمه سه یدیم، اوزومو چوخدان قیرخدیرمیشدیم.

دئمک اولار کی، هر هفته نین اورتاسیندا، آخیریندا قاپیمیزین یانیندا دایانیب بویومو اۆلچوردوم. بعضا دابانیمی یاواشجا، گویا اۆزومدن خلوت قالدیریردیم کی، یوخاریدان قئید ائلگیم. هفته ده ایکی دفعه، اوچ دفعه بۆیومک ایسته بیردیم. سونرا دۆرد، بئش، آلتی دفعه . سونرا دا گونده ایکی-اوچ دفعه .

یوخودا بیر قیزلا گۆروشموشدوم. ائله بیلیردیم آنام بیلیر، اوزومه وورمور. اوتانیردیم. گۆرونور، آدمین حیاتیندا اوتانان بیر دۆورو اولورموش. او دۆوره قدم قویوردوم.

منه ائله گلیردی، بۆیوسم بوتون ایشلر دوزله جک. بیرینجی نۆوبه ده آنامی ایشدن چیخارداجاغام. اوللر آنامین سوپورگه چیلیگی ایندیکی کیمی منه آغیر کلمیردی. آنام نییه اونون-بونون آیاغی نین توزونو سیلیب-سوپورسون؟ آخی، گرک ایندیجن هامی بیلیدی: دینانین بیر اوچقار بئری وار. او بئرین آدی پویلو قصبه سیدیر. اوردا بیر آنا-بالا یاشاییر. آنانین آدی نابات خالا، بالانین آدی قیام. آنانین دپلینده شیرین صحبتلر، روایتلر، حکایتلر وار.

مکتبه گئدیب-گلدیکجه یوللاردا بعضا بئلجه فیکیرلشیردیم. درسدن قاییداندا، یورولوب قاریشقا یوواسنینن آغزیندا دایاناندا دا بئلجه فیکیرلشیردیم. یاخامی آچیب یئمیشان کولونون آلتیندا اوتوروب ساچیمی دارایاندا دا. بعضا کتاب اوخودوغوم یئرده ده باشیمی قالدیریب فیکره گئدیردیم.

آما دئدیم: - آنا، نه قدر ایشلیه جکسن؟ - گولدو. نییه گولدویونو بیلمه دیم. دوروب بیر استکان چای سوزدو. آخساموستو ایدی. ایشی قورتارمیشدی. تویوقلارین دا دینینی وئریب دامایا دولدورموشدو. گلیب اوتوردو یانیمدا. عادتت ایدی؛ سوالیم اونو توتاندا، اولجه بیر میثال چکر، صحبتی نین آخیریندا جوابیمی وئردی. اۆز سواللاریمی اونوتسام دا، آنامین وئردیگی جوابلار، چکدیگی میثاللار سونرالار اونودولماز اولوردو.

- دردین آلیم، نه فیکیر ائله بیرسن؟ شوکور، بۆیوک کیشیسن. من سنین هوه سینه یاشاییرام، قیام. سنین کیمی بیر اوغلو اولان آنانین دا هئج دردی اولارمی؟

اوريمه گونش دوغدو. بوتون دنيا گۆزلىمده ايشيقلاندى.

— بس سنين كيمي آناسى اولان، — دئديم، — آنا؟

آنم كۆورلدى.

سۆزه قووت

بیر تاجیر شهرده کی دوستونون ائوینه قوناق گلیر. یئییب-ایچیرلر. ائو صاحیبی نین بیر قارا قولو واردی. تاجیرین برک خوشونا گلیر. — سات، — دئییر، — قولو منه. قارا قولون صاحیبی راضی اولمور.

تاجیر چیخیب گئندنه قارا قول یولا سالییر. آما تاجیرین گۆزو قارا قولدا قالیر. او، بیر سۆز دئییر: بئله ده قالماز.

تاجیر یول بویو فیکیرلشیر: بو سۆز نه سۆز ایدی؟ قارا قول نییه بئله دئسین؟

ایللر کئچیر. تاجیر یئنه ده یوز یئره سفر ائله ییر. یولو یئنه بیر گون گلیب بو شهردن دوشور. دوستونا دیمک، هم ده قارا قولو گۆرمک ایسته ییر.

گلیر. دئییرلر، ائوین صاحیبی قارا قولدو. تاجیر مات قالیر.

ائوین صاحیبی ناخوشلاییب اؤلندن سونرا اوغلانلاری آراسیندا وار-دؤولت اوستونده برک داعوا-قیرغین دوشور. بیر-بیرینه بیچاق یاراسی وورورلار. آخیردا ایکسی ده اؤلورلر. آروادی ایسه ایپک یورغان-دۆشکده اؤلومجول یاتیر. قارا قول هم اونا بآخیر، هم ده اؤز آغاسی اؤزو اولور.

قارا قول، تاجیری اؤز آدینا لاییق قبول ائدیر. یئنه یولا سالاندا دئییر: بئله ده قالماز.

تاجیر بیر شئی باشا دوشمور. چیخیب گئدیر ائوینه. بازارى کاساد اولاندا یئنه گلیر شهره. بو دفعه گۆرور بوتون شهرده قیرمیزی بایراقلار آسیلیب. سوروشور: بو نه ایشدی؟ دئییرلر: شهرین پادشاهی اؤلندن سونرا دؤولت قوشو اوچورتدولار. گئدیپ قوندو بیر قارا قولون چینیینه. ایندی پادشاهیمیز اودور.

تاجیر سئوینیر. بیرباشا گلیر سارایا. قارا قول — پادشاه اونو حؤمتله قارشیلاییر. یاخشی خلت باغیشلاییر. گئندنه طنطنه ایله یولا سالییرلار: قارا قول پادشاهین دوستو کیمی. قارا قول پادشاه ساراییندا دا سۆزونو تکرار ائله ییر: بئله ده قالماز.

تاجیر بو دفعه لاپ چاشباش قالیر. قارا قول اول ده بئله دئییردی، ایندی پادشاه اولاندان سونرا دا، یئنه بیر شئی باشا دوشمور.

تاجیر سونرالار شهره تئز-تئز گلیب-گئدیر. قارا قول پادشاهلا دوستلوق ائله بیر. بیر ده گلنده گؤرور کی، شهرده قارا بایراقلار آسیلیب. تاجیره دئییرلر: قارا قول پادشاهیمیز اؤلوب. قبری نین یئرینی سوروشور. نیشان وئریرلر کی، فیلان یئرده دی. گئدیر. قیبر داشی نین اوسته اوخویور: " تاجیر دوستوم، بیلیرم گلیب شهرده منی گؤرمینده یئریمی سوروشاجاقسان. گله جکسن قیبرستانلیغا. اما بئله ده قالماز.... "

تاجیر قارا قول پادشاهین اؤلوموندن سونرا داها بیر ده شهره اوز دؤندرمک ایستمیر. ایبلر کئچیر، قوجالیر. جاوانلیغیندا گزلب گؤردویو یئرلری بیر ده گزلب گؤرمک، اورالارلا ویدالاشماق، حاللیق آلماق ایسته بیر. گلیر، قارا قول پادشاهین قبرینی زیارت اوچون آختاریر، تاپمیر. قارشیسینا چیخان دئییر کی، چای بیر ایلیسی برک داشدی. سئلر-سولار قیبرستانلیغی یویوب آپاردی. ایندی اونون یئرینده تاخیل اکیپلر. باخ، او یاشیل زعمی اولان یئرده.

قوجا تاجیر خیلی فیکره گئدیر. بو دفعه اؤزو دئییر: بئله ده قالماز.

آنم داها بیر شئی علاوه ائتمه دی. من ده سوروشمادیم.

او آخشام سویونوب یئریمه گیرنده، قارا قول پادشاه دا، قوجا تاجیر ده، ائله بیلدیم منیمله بیرگه یاتدیلار. حاجیموراد دایی، مئشه بیی، تات فرج یوخوما گیردیلر. آنم دئییردی، یوخودا دانیشیرمیشام: بئله ده قالماز...

ایکینجی حصه

قیام اینستیتوتا قبول کاغیذینی بیرینجی منه گؤس-تردی. قالین کتاب اوزاتدی. گؤزلریندن گولومسه ییب، - یوزونجو صحیفه نی آج، اوردا گؤر نه یازیلیب؟ - دئدی.

آچدیم. قبول کاغیذی ایدی. تبریک ائله دیم. اوتو-قلمیمی اونا باغیشلادیم. گؤتورمک ایستمه دی. پئنجگی نین دؤش جیبینه تاخدیم. ایکیمیز ده گولدوک. قیامین قانادی اولسایدی، او چاردی. دوز نابات آنانین یانونا قدر او چاردی.

قبول کاغیذینی کتایین آراسیندان گؤتوروب دؤش جیبینه قويدو. بیر آز کئچمیش اوردان دا گؤتوروب قويدو قولتوق جیبینه. سونرا گوردوم، الینده ساخلاپیر. ائله بیل کیمسه اونو تقیب ائدیردی. کاغیذی بو ساعت الیندن چکیب آپاراجاقدی. تئز-تئز یئرینی دیشدیریر، تزه دن اوخویوردو.

- گؤر نه یاخشی قول چکیپلر! - قبول کومیسسییاسی نین صدری نین قولونو گؤستردی.

— اما بیر آز آدمی آیری یازیلار: یاستی. مرکب ده او قدر یاخشی دئییل. اششی، عیبی یوخدو. گۆرونور، تله سیهه دوشوب. اوردا بیر قیز وار ایدی، ائله هئی تله سپردی. اؤز-اؤزونه دانشاندان سونرا بیر ده اوخودو.

— حسن بی زردابی آدینا پنداقوژی اینستیتوت. اینستیتوتا قبول حقیقنده قبض. آدی، فامیلیاسی: قیام آل محمداوغلو. فاکولته نین آدی: دیل-ادییات. سیز ۱۹۴۹-جو ایل، سئنتیابیرین بیریندن اینستیتوتدا اولمالیسینیز. درسلا باشلانیر... قبول کومیسسییاسی نین صدری. قیام اینستیتوتا تزه گیرمیش طلبه دن چوخ، اینستیتوتو تزه قورتارمیش طلبه یه اوخشا بیردی. باشیندکی شاپکاسی، گولو-گولو جورابلاری، کوئنگی نین مختلف رنگلی دویمه لری بیردن-بیره اونا یاراشمادی. بو دمده منه ائله گلدی کی، قارشیمدا ایکی اوغلان دابانیب: بیری اینستیتوت طلبه سی — عالی مکتب پیلله لرینه قالخیب-ائئن، معلملرین موهازیرلرینه قولاق آسان، بیلکلی، او بیردی ده کنددن یئنیجه گلیمیش، دنیادان بیخبر کند اوشاگی. بو باره ده هئچ شئی دئمه دیم.

قونشوموز شاماما خالایله گئتدی. اونو تبریک ائتدیلر. قیامی بو بینادا تانیان اولسایدی، بلکه ده مرتبه-مرتبه قالخار، قبول کاغیدینی هامییا گۆسترردی. ائله بیل اونا عادی بیر قبول کاغیدی دئییل، بوتون اینستیتوتو وئرمیشدیلر. سۆزونون اولینده، آخیریندا «بیزیم اینستیتوت» دئییر و یئنه تکرار ائتدیردی.

سریه بی بی قیامی اؤپدو. کۆورلدی ده.

— بالاجا قارداشیم. انامین یوردوندا قالان سونبئشیک، — دئدی.

آخشام محمد عمی گلدی. هامی قیامی تبریک ائله دی. صحبت یالینز اوندان گئدیردی: «قیام تریبه لی اوشاقدی»، «قیام چالیشقاندی»، «قیام آناسی نین امگینی ایتیرمه دی»، «قیام ائله دی»، «قیام بئله دی». قیام گئتدی.

گئجه منیم یوخوما گیردی. اینینده تزه کوستیوم. ساچلارینی ایکی یئره آیریب سلیقه ایله دارامیشدی. منه باخیردی. لال-دینمز. من ده لال اولموشدوم. اول او مندن اوتانیردی. ایندی من اوندان اوتانیردیم.

گۆزلریمین ایچینه باخیردی. قیامین گۆزلری آخیردی. دابانیب باخماق اولموردو. منی آخیدیردی.

الترینی ساچلاریمدا گزیدیدی - بارماقلاری ساچلاریمین هامیسینی دستلعمیشدی. داراق کیمیددی. او بارماقلار منیم اولسایدی، ساچلاریمی همیشه بالنیز اونونلا دارایار، یورولدوم دئمزدیم.

بوینونو بوکوب کؤکسونو اؤتوردو. قیامین نفسی سحر مئی کیمی ایلیق ایدی، بیر آز دا سرین. هم ده ائله بیل عطیرلنمیشدی.

سونرا... سونرا... الترینی کوفتامین دویمه لرینده گزیدیدی. آچماق ایسته دی.

- قیام!

آیلدیم. اؤز سسیمی اؤزوم ائشیتدیم. گئجه یاری ایدی. هئچ زامان گئجه وقتی بوخودان آیلمامیشدیم. قورخدوم. اوتاقلار نئجه ده بوش ایدی. دیوارلار آز قالیردی اوستومه یئرسین. چرچیوه یه آلینمیش شکیلره باخا بیلیردیم. ائله بیلیردیم بیر آز دا باخسام، اونلار دانیشاجقلار. یئریمدن ترین-مه یه ده قورخوردوم. دونوب قالمیشدیم. سانکی من آزاچیق قیامیلدناسایدیم، هر شئی یئریندن ترینه جک: دیوارلار دا، دیوارلارداکی شکیلر ده. بیر مدت بتلجه دوردوم. دئدیم، قوی هر شئی یئرینده دونوب قالسین. سونرا قالخدیم، هئچ شئی ترینمه دی.

محمد عمیگیلین ایکی اوتاغی واردی. ایکینجی مرتبه ده اولوردولار. ایوانلاری دمیریول پارکینا باخیردی. یایدا ایوان قاپیسینی آچیق قویوب یاتیردیق: اونلار او بیرری اوتاقدا، من ده تکجه بو بیرری اوتاقدا - ایوانا آچیلان قاپی طرفده. ایندییه قدر من بو اوتاقدا تک نئجه یاتمیشام؟ عقلمه سیغیشدیرا بیلمه دیم. چینارلارین یارپاقلاری خیشیلدادی. ائله بیل بوداقلارین آراسی ایله کیمسه یئر یگیردی.

ایشیقلاری یاندیردیم. ایوان قاپیسینی اؤرتدوم. دؤشمه یه بیر کتاب توللادیم. گویا الیمدن دوشدو. سس منه هایان اولدو، ائله بیلدیم داها ایکی نفریک.

سریه بی بی او بیرری اوتاقدان او یانیب گلدی.

- نییه یاتمیرسان؟ - یوخولو-یوخولو سوروشدو.

- کتاب اوخویورام، - دئدیم. - تزه درس کئچمیشیک.

ساعتا باخدی.

- بای... دؤرددو... بیخیل یات.

ائله بیلدی آخشامدان او یاغام. یئریمین ایچینده اوخویورام. منه «یات» دئییه-دئییه اؤزو گئدیب یاتدی.

سحرسی سانکی معلم قصدن درسی مندن سوروشدو. بیلمه دیم. ژورنال «ایکی» یازدی.

محمد عمی منی دانلادی.

— گۆرورسن، قیام نه یاخشی اوغلانندی؟ اۆزو امتحان وئردی. سن ده ائله اوخو کی، اینستیتوتا قبول اولونا بیله سن.

سریه بی بی قاهمار چیخدی.

— بوتون گنجه نی یاتمایب. درسینی اوخویوردو. نئجه اولا بیلر؟ اۆزوم گۆزومله گۆرموشم. بیر هفته هئج بیر شئی یادیمدا قالمادی. قیام کنددن قاییدانادک. ائله بیل منیم یاداشیمی اۆزویله آپارمیشدی کنده، اۆزویله ده قایتاریب گتیردی شهره.

* * *

محمد عمی یاراشیقلی کیشی ایدی. اوجابوی، ایری آدیملی، سرت باخیشلی. اینینده کی میخگی رنگلی کیتل، پوقونلار، آشیرمالی کمر، دایما بئلینده گزیدیردیگی تاپانچا اونا باراشیردی. دایما ساغ سیرتی نین اوستونده اولوردو. تاپانچاسیز ایشه گئنده محمد عمی ائله بیل هئج اۆزونه اوخشامیردی. دمیریول میلیسینده (پلیس) ایشله بیردی. چوخلو دوستلاری واردی: فعله لر، ماشینیستلر.

محمد عمی ائودن چیخاندا قونشولار دا ایوانا چیخیردی کی، اونون بویونا، یئریشینه تاماشا ائلسینلر. سریه بی بی ده چیخیردی. من اونو ائودن یولا سالیب، ایوانا یویوروردوم کی، محمد عمی نین دالینجا باخیم. باخیردیم. سونرا دا دالینجا بیر دولچا سو سپیردیم — یئره هوپانا کیمی قاییدیب گل سین ائوه. آخی، اونون ایشی چتیندی. بیردن...

ائله بیل من محمد عمی نین دالینجا بیر دولچا سو یوخ، نازیک، آغ بیر جیغیر آتیردیم کی، سونرا او جیغیرلا قاییدیب گل سین. تمیز، بوللور، قیزیل-گوموش قاریشیق شالاله دونوب قالیردی هاوادا. بالاجا بیر قوؤسی-قورنه. گۆیدن یوخ، ایکینجی مرتبه دن هر سحر منیم گولوشلریم قاریشیق بیر دولچا یاغیش یاغیردی.

محمد عمی هر سحر عینی وقتدا گئیدیردی ایشه. منیم دولچام دا سحر عینی وقتدا دولوب-بوشالیردی. اما محمد عمی ائوه عینی وقتدا گل میردی. بعضا لاپ گنجیاریسی قاییدیردی. دئییردی منیم ایشیم بئله دیر. گرک هامی ائوینه گئندن سونرا من گلیم. گرک هامی یاتاندان سونرا من یانام. هامیدان تئز گئدم. هامیدان سونرا گلیم.

بعضا گنج گلمگی نین اوستونده سربه بی بی ابله کوسولو قالیردیلار. من حس ائلمگیم دئییه خلوتی دانیشیردیلار. آنجاق من دویوردوم. اؤزومو ائله آپاریردیم، گویا هئج بیر شئی بیلیمیرم. اونلار دا اؤزلرینی ائله آپاریردیلار کی، گویا کوسولو دئییلر. - ائله بیل او یون اویناییردیق. اونلار باریشانان سونرا آچیب هامیسینی دئییردیم. برک گولوشوردوک. محمد عمی آند ایچیردی کی، داها بیر ده ائوه گنج گلمیه جک. هفتیه ده بئش-آلتی دفعه آند ایچیردی، بئش-آلتی دفعه ده آندینی پوزوردو...

آخشام، باکی قطاریلا قیام گلدی. چینینده قیرمیزی خورجون، ساغ البنده ایری چامادان. الیندن آلماق ایسته دیم. وئرمه دی. سالاملاشدیق. مطبخه کئچدی. سربه بی بی اوزوندن اؤپدو.

- آ قارداش، اؤزونو یامانجا یوروبسان. بو خورجون، چامادان ندی؟

چامادانا کتاب-دفتر دولدورموشدو. سربه بی بی منیم کتابلاریمین یانیندا اونا یئر گؤستردی.

- اورایا ییخ. فرحین کتابلاری دا واردادی. آنام نئجه دی؟ - سربه بی بی قیامین آناسینی سوروشدو.

قیام گولومسه یه-گولومسه یه جواب وئردی، خورجونو دا آجدی. تزه فیتیر، قاتلاما، یاغلی کؤمبه، یومورتا، سویوما تویوق، ایستی جوراب، جیب دسمالی، بانکادا تزه جامیش قایماغی، ایکی باش قویون پئندیری، کره یاغی... قورتارماق بیلیمیردی. هامیمیز گولدوک.

- اؤزونه بیرلیک یئمک گتیرمیسن؟ - سربه بی بی یاری ظارافات، یاری قیزارمیش دیلندی. قیام دا اول توتولدو. ائله بیل نه گتیردیگیندن خبری یوخ ایدی.

- باخ، بو جامیش قایماغینی فاطمانیسه خالا قؤ-یوب. قونشوموزدو. بو ایستی جورابلا جیب دسمالینی مسمی آرواد گتیریب. او دا قاباقلار قونشوموز اولوب. ایندی یئنه بیزه گلیب-گئدیر. چؤرگینی آنامدان آیری یئمیر. قاتلامانی قیزبس خالا گتیردی. اوزومدن اؤپدو. منی تبریک ائله دی. یامان شیریندیل آرواددی. آنامین شله یولداشیدی. مئشه دن اودون گتیریردیله. فیتیری سولطان خالا بیشریب. آنام کیمی او دا سوپورگه چیدی. مکتبده ایشله بیر. قویون پئندیرینی باللی خالا گؤندردی. گلیب اؤزو گؤروشه بیلمه دی. بیر آز ناخوشلامیشدی. اؤزوم گئدیپ گؤروشدم. اوزومدن، گؤزومدن اؤپدو. - دردین آلیم، شهرده دورمک ائلیرسن، - دئدی. قالانلارینی دا آنام قویوب. گلنده گئدیپ هامیسی ابله بیر-بیر گؤروشوشم.

قیامین خورجونو دا، اورگی ده دولو ایدی. چامادانینی دا بوشالتمیشدی، خورجونو دا. اورگینی هله بوشالدا بیللمیردی. یوخ، اونون اورگی بوشالان دئییلدی. قبول ورقینی سوروشدوم. «گتیرمیشم» - دئدی. دوز گۆزومون ایچینه باخدی.

او گنجه ساعت بیره ایشلمیش یاتدیق. من یاتدیغیم اوتاقدا سریه بی بی قیاما یئر سالدی. آرامیزدا بؤیوک بیر یتمک ستولو واردی. نه او منی گۆروردو، نه من اونو. اوتاق اول منیم ایدی. ایندی اولدو ایکیمیزین. او بیر اوتاقدا محمد عمی ایله سریه بی بی، بو بیر اوتاقدا قیاملا من...

- باجی-قارداش بوردا یاتارسینینز. - سریه بی بی نین آخیرینجی سۆزو بئله اولدو. ایشیقلا سؤندو. سونونجو تراموای کتچدی. - گنجن خیره قالسین، - ددیم. - قیام یاتمیش-دی. ساعتین چیققلیتیسینی ائشیتدیم.

* * *

محمد عمی میلیس کؤینگینی گئیندی، تاپانچاسینی قورشادی بئلینه، آشیرمالی کمیرینی چییننه کتچیردی. کمیرینی برک-برک سیخدی. هامیمیزلا گۆرشدو. من یوبوروب دولچانی دولدوردوم. دالینجا ایوانا چیخیب سو سپدیم.

قیامین گۆزو دولچادا قالدی.

- نییه بئله باخیرسان؟ - سوروشدوم.

- لاپ منیم دولچاما اوخشاییر. همیشه سو سپیرسن؟

- هه. محمد عمی ایشه گئندنه، چیخیب دالینجا سو سپیرم کی، ائوه تئز قاییدیپ گلسین. قیام گولودو.

- نییه گولورسن؟

- هئچ، گولورم کی، ایندییه دهک نه قدر سو سپمسن.

قیام نه ايسه دئمک ایسته دی. دئمه دی.

- دی، قیام.

- نیی؟

- نه دئمک ایسته بیردین؟

- گوله جکسن آخی.

مندن قاباق اۆزۈ گۈلدۈ. گۈلە-گۈلە «گۈلمە يە جگم» دئدیم.

— سنین ائله-ئېله، ایواندان آشاغی تۆکدویون سولاری من قطارین قاباغیندا ساتیردیم.

— نئجه؟

— بیر وئدرم وار ایدی. سو دولدوروب ساتیردیم. دولچاسی بیر آبیاسی. سونرا دا پول ییغیب اۆزومه پالتو آیردیم، آياققابی آیردیم. سنین تۆکدویون سولاری من ساتسایدیم، گۆر نئجه پالتونون پولونو چیخارتمیشدیم.

سونرالار محمد عمی نین دالینجا سو سپنده بیر آن ال ساخالاییردیم. قیامین دولچا صحبتی بادیمما دوشوردو.

قیام ائله بیل منه دوشونمک — فیکیر چکمک اؤیره دیردی.

محمد عمی سریه بی بینی اۆزۈله آپارمیشدی. قوناق گتمیشدیلر. ائوده قیاملا ایکیمیز تک قال-میشدیق. ائوده آدم اولاندا مقام آختاریدیق کی، بیر کلمه سۆز دانیشاق. ایندی سۆزومون هامیسینی بیردن اونتموشدوق. بیر-بیریمیزین اوزونه او قدر باخدیق کی، آخیردا گۈلدۈک. سونرا یئنه سۆز تاپا بیلمه دیک. قیاما او قدر سۆزوم وار ایدی. هامیسی یوخا چیخمیشدی. او دا سۆز آختاریدیی، من ده. کناردان باخان اولسایدی، ائله بیلردی بیزه چتین بیر سوال وئریلر. بیز ده لال-کار دایانیب او سوالا جواب آختاریریق.

— گل شهره گئدک، فرح، — قیامین سۆزو اورگیمدن اولدو.

نییه گئدک؟ شهرده نه ایشیمیز وار؟ بیردن محمد امیگیل گلیب بیزی ائوده تاپمازلار؟ بیردن بیزی گۆررلر؟ — فیکیرلشیردیم.

— ائودن نئجه چیخاق؟

یالنیز بو سوالی وئره بیلدیم. آخی، برابر چیخساق، قونشولار بیزی گۆرردی. اوتانیردیم. قیاملا شهره گزمک ده ایسته ییردیم.

— اولجه من چیخیم. قیاملا راضیلاشمادیم.

— یوخ، قوی اولجه من چیخیم.

قیام تولولدو. اما راضیلیغینی دا وئرمه دی.

— قیام، بلکه هئج... — ایسته دیم دئییم کی، گتتمه یک.

دوزو، اورگیم دۆیونوردو. ائله بیلیردیم بو ساعت سریه بی بی گله جک. یا دا شاماما خالا بو ساعت پنجره دن باخیر. بیز ائشیبه چیخان کیمی گۆره جک.

– فرح، قاداسی، بیلیرسن، من سیزین قاپینیزی باغلا یا بیلیم آخی. توتاق کی، سن چیخدین. سونرا من نئیلیم؟ قاپی نین آچارینی تاپیب اونو باغلا یا نا کیمی، والله، گندیب شهری دولانیب گه لریک.

– منی ده گۆررلر، قیام.

اؤوده ده اوتورا بیلیمردیک، ائودن چیخماغی دا با جارمیردیق.

قیام قاپی نین آغزیندا دایانمیشدی.

– اوندا قاپینی باغلاماغی منه اؤیرت. بو شهر قاپیلاری نین آچاری بیلیم نیه چوخ اولور. بیزلرده بیر قاپیا بیرجه آچار قاپیرتدیریرلار.

محمد عمیگیلین قاپیسی ایکی یئردن باغلانیردی: آشاغیدان عادی آچارلا، یوخاریدان اینگیلیس قیفیلی ایله.

واغزالدان(ترمینال) شهره بابک کوچه سی ایله تراموای ایشله بیردی. بیز ده گۆزله دیک.

– گل او بیرری دایانا جاغادک پییادا گئدک.

اورگیمدن اولدو. گئتدیک. اوجا، ایوانلی بینالار، تراموایلار، شوتوین ماشینلار، آسفالت یوللار خوشونا گلیمیشدی. صنعت مکتبی نین بؤیوک بیناسینی گۆروب مات قالدی.

– بوتون بیزیم کندی تکجه بو بینانین ایچینده یئرلشدیرمک اولار. توخوجولوق کومیناتی نین یانینا چاتاندا دایاندی.

– بوردا ایسه اون مین نفر ایشله بیر دئییرلر. بیر فابریکدن اون اوچ، اون دؤرد دنه بیزیم کند چیخار.

قیام منیم اوزومه باخدی، من ده اونون. گولومسوندوک. ائله بیل گولومسونمک اوچون دایانمیشدیق.

ایمدن توتماق ایسته دی. توتمادی. پرت اولماسین دئیه یولون قیراغینداکی سؤیوددن بیر یاریا قوپارتدی.

– سؤیودلر نه یاخشی بیتیب...

– اکیبلر، – دئدیم.

– هه؟ – سوروشدو.

– هه...

– داغلارین باشینداکی قارا باخ.

– کپزدیر. – دئدیم.

— بیزیم ده داغلار وار...

— ...

— تراموایلارا دا چوخ آدم مینیب.

— ...دونن آخسام گۆیده چوخلو اولودوز وار ایدی... پنجردن باخیردیم.

— ...پیشیکلر آغاچا یامان تتر دیرماشیر... گولم-آییم توتدو. اوزومو ساخلادیم.

گنجه چایی نین کۆرپوسونه چاندیق. ایکی کیلومتر یول گلیمشیدیک. ایکی آدیم اولموشدو. سودا چیمن اوساقلارا باخیردیق. بیز کۆرپونون اوستونده دایانمیشدیق، گونش ایسه کۆلگعمیزی سویا سالمیشدی. منیم ساچلاریم چینیمه داغیلیمشیدی. قیامین دا الی چنه سینده. آرالی دایانمیشدیق. آرامیزا اوچ-دۆرد آدم سیغشاردی. منه ائله گلیردی، شهرده هامی منی تانییر. قیاما یاخین دورسام، هامی گۆره جک، سونرا گئدیب محمد امیه، سریه بی بییه دئییه جکلر. اونلار دا سوروشاقلار کی، شهره نییه گتمیشدینیز؟ بیزدن بیر آز آرالی بیر اوغلان قولونو یایننداکى قیزین چینینه قویموسدو. هئج کسدن اوتانمیردیلار. اونلاری قیام دا گۆردو. سونرا منه باخیب قیمیشدی. ائله بیل دئدی: گل بیز ده ائله ائلیک. باشینی آشاغی سالدی، یئنه چیمیشن اوساقلارا، سونرا دا سولاردا اۆز کۆلگه میزه تاماشا ائله دیک. ایسته بیردیم قیام الینی قالدیریب چینیمه قویسون، من ده اعتراض ائلگیم. سونرا منیم اعتراضیما باخمایب، یئنه قویسون الینی چینیمه، سونرا دا چینینی دایاسین چینیمه. من یئنه اعتراض ائلگیم. قیام یئنه ده منیم اعتراضیما باخماسین. قیام هئج ترپنمیردی. قیز من ایدیم، قیز کیمی یانیمدا دایانان قیام. کاش من اوغلان اولایدیم. ایلک دفعه حس ائله دیم کی، قیز اولماق نئجه زولوموش. همیشه گۆزله مه لیسن کی، اوغلان بیر سۆز دئسین. سن ده مطلق اعتراض ائلمه لیسن. اوغلان باشا دوشه جکمی نه دئمک ایسته بیرسن؟ اویزلارین اعتراضی همیشه اعتراض اولمور. بعضا راضیلیق اولور. قیام هئج باشا دوشمک ایستمیردی.

اوشاقلارین بیرى لاپ درینه گئتدی. سونرا اوزوب چپخدی ساحيله. من ده او اوشاق کیمی باتمیشدیم. منیم فیکیرلیم ده چای کیمی درین ایدی. باتمیشدیم لاپ درینه. قیام قولمدان توتوب چپخارا بیلیمردی. من ایسه یاواش-یاواش درینه باتیردیم.

— قورخما، اوردا نه سو وار کی؟ — ائله بیل اورگیمده دئدیکلریمی اثشیتدی. قیام قولو ایله یوخ، سسی ایله منی توتوب اوزه چپخارتدی.

— سن اوزه بیلیرسنمی، قیام؟ سیزده ده بئله چای وارمی؟

گرک بو سوالی اولجه دن وئردیم. بایاقدان هئج عاغلیما گلمه بیب.

– وار، – دئدى. – اؤزۈ دە لاپ ياخشىسىندان. قيام ترجمه-حالينى دانىشدى: قيساجا. اما هر شئىي دئدى.

– فرح، به سن؟ دانىشماق ايستميرسن؟ ايسته ييرديم.
او اؤزۈ حقىنده منه دانىشديقجا منيم ده اورگيمى سؤزله دولدورموشدو. بلکه، من اؤزگه وقت بير كلمه ده دانىشمازديم. ايندى ايسته ييرديم.

– منيم انام باکيدا ياشاير. راديو ائمالاتخانا سىندا ايشله يير. اناملا محمد عمى ايکيسى اوشاقلىقدان يتيم قالدليقلارى اوچون باکيدا، قاراشهرده يتيمخانادا بۇيويولر. اونلار هميشه بير اړوادين آدينى چکيرلر. اناجان. اونلار هميشه او اړواد باخيب. بۇيويولر، محمد عمى ميليس مکتبينه گيريب اوخويوب. اورانى قورتايرب. بير آز باکيدا، بير آز باشقا رايونلاردا ايشله ييب. سونرا بورايا ديشيبيلر. باکيدا بيزه تئز-تئز گليب-گئيدردى. انام دئبيردى، قارداشيمدى.

محمد امينى انام قدر سئيرم. بير گون باکييا گلنده دئدى: «فرح، قيزيم، گئدک. بير ياخشى آنا گتيرميشم. اوندا من يئددى ياشينا کئچيرديم. سريه بى بى ائوده تک قالماغا قورخور-موش. منى محمد عمى اونا حيان گتيردى. او وقتدان من بوردايام. محمد عمى دئبير: اونيلليگى قورتار، سنى باکييا اپاراچاغام. گئديب اورادا اينستيتوتا گيره جگم. قيامين سسى منى ديكسىندردى:

– گليب چاتديق.

ائله بيل واغزالدان شهره ترجمه-حاليميزى دانىشماغا گلنمشيدک. اوستومه ائله بيل قاينار سو تۆکمشدولر. اوزوم-گۆزوم يانميشدى. اما بو يانيق هئچ کسه گۆرونوردو. اوفولدايا-اوفولدايا قالميشديم. سسىمى ده هئچ کس ائشيتميردى.

قونشولاردان ائشيتميشديم کى، قيامين بوينو باتيقدى. چيىنى ده آيرى بيتيب. اينانا بيلميرديم.

آخى، او گونده منيم گۆزليمين قاباغيندا ايدى. نيه من گۆرمميشم؟

قيام اينستيتوتدان ائوه قايداندا ديقته باخديم. چيىنى نه باتيق ايدى، نه ده آيرى. «نه پيس اءاملاردى – دئديم. – گۆزلى گۆتورمور».

شهريسى مکتبه گلنده بير قيز دا منه دئدى کى، سيزده اولان اوغالانين بوينو باتيقدى، چيىنى آيرى.

قورودوم. اوزوم دونن ديقته باخماسايديم، بلکه اينانارديم. قيزى دانلاديم کى، يقين پيس اءاملارين سؤزونه اينانيرسان.

بو دفعه ده قياما ديقته باخديم. يالان دئبيرديلر. والله، لاپ آغ يالان!

قونشولارا آچیغیم توتدو. ایسته بیردیم هئج اوزلرینه باخماییم. اونا گۆره درسدن ائوه گلنده بیلله لری قاچا-قاچا قالخیردیم. گئنده ده قاچا-قاچا دوشوردوم. سینیفده کی قیزدان دا اورگیمده کوسدوم.

شاماما خالا دا ترس کیمی، منی قاپی نین آغزیندا ساخلادی:

— فرح، قیزیم، قیامین بوینو نییه باتیقدی؟ چینی ده آیری بیتیب؟! بو گون اینستیتوتا گئنده پنجره دن باخیب گۆروشم. دئییردیلر، اینانمیردیم. یازغیم گلدی.

سونرا منه تسللی وئرمه یه باشلادی:

— یتیم اوشاقدی. تکی اینستیتوتو قورتارسین. جانی ساغ اولسون.

گئدیپ مطبخده آغلادیم. داها ائودن ائیشیه چیخماق، مکتبه گتمک ده ایسته دیم. منی بیر چاغیران، بیر ساخالیان اولاند، ائله بیلیردیم یئنه قیامین بوینوندان، چینیندن دانیشاجاق. بیلیردیم نییه من اونون تعصوبونو چکیردیم. ائله بیلیردیم. اونا دئییلن سۆزلرین هامیسی منه آیددیر. آخی، قیام بیزده اولوردو. بلکه، اونا گۆره؟

قیام نئجه آی ایدی اینستیتوتدا اوخویوردو. هئج بیر سۆز دئمیردیلر. ائله بیل هامی سۆزلمسیدی. قیامی منیم گۆرومدن سالماق ایسته بیردیلر. غریبه اولموشدوم. قونشولارا قولاق آساندا قیام گۆرومدن دوشوردو. قیامی گۆرنده، قونشولار.

بیر دفعه ایدمان درسیمیز بوش کئچدی. بوراخدیلار. گلیم ائوه. قیامی اوزوم یولا سالدیم. چای سوزوم، چۆرک ده گتیریب قویدوم قاباغینا. یئدی. کوستیومونو گئییب گتدی. سونرا کئچدیم محمد عمی گیلین یاتاق اوتاغینا. پنجره دن باخدیم. دوز دئییرلرمیش. قیامین بوینو باتیق، چینی ده آیری ایمیش.

گۆره سن ایندییه کیمی نییه گۆرممیشم؟

ایکینجی گون قیام چۆرک یئینده من گۆزومو اونون بوینوندان، چینیندن چکمیردیم.

سونرا کۆورلن کیمی اولدوم. صوبخلندی. دئدی ائله بیلیرسن بیر شئی باشا دوشمورم؟ هر شئی آچیب سؤیله دی.

— اینستیتوتدا دا دئییلر، — دئدی. — سنه بیر سیرر آچاچاغام، هئج کسه دئمه.

یقین هارداسا ییخیلدیغینی، بوینونون باتدیغینی، چینی نین آیری بیتدیغینی دانیشاجاق، — اورگیمدن کئچیردیم. دئدیم کی، دئرم.

— محمد امبیله درزیه گئدیگیم یادیندا-دیرمی؟ باخ، اوندا منیم بوینوم باتدی، چینیمن ده آیری بیتدی. هله ده دوزلده بیلیرم.

اوريمه سواللار دولدو. جوابي چتين سواللار.

قيامی محمد عمی درزيه آپارميشدی. اوللر اؤزو گئیندیگی مېلیس کیتئلینی و شالوارینی دا قزته بوکوب وئرميشدی قیاما. دئميشدی وور قولتوغونا گئدک.

درزی محمد عمی نین پالتارینی او بیرى اوزونه چئویریب قیامین اوسته دوزلتميشدی. کیتئلین بونونداکی، قوللاری نین آغزینداکی، شالوارین یانی اوزونو گئدن قیرمیزی زئهلری ده چیخارميشدی. قیام اوندا اوتانیردی، یادیمدادی. من اونا - ساغلیقلا گئی، - دئميشدیم.

- هه، فرح، درزی اوندا اؤلچدو-بیچدی. هامیسی قایداسیندا اولدو. سونرا کیتئلین قوللاریندان قیرمیزی زئهلری چیخاراندا، پارچادان چوخلو کسیمیش. گئنده گوردوم قوللاری گؤدکدی. دوزو، اوتانديغیمدان بیر سؤز دئییه بيلمه دیم. محمد عمی دوز یانیمدا دایانميشدی. ایندی گئیننده بیر آز چینیمی چکیرم کی، هئچ اولماسا پئنجگین قیسالیغی حس اولونماسین. اینان، بعضا قورخورام یادیمدان چیخار، قولومو بیردن بوراخارام، جماعت گولر اوستومه. هئچ عاغلیما گلمه ییب کی، قولومو چکنده چینیم آیری، بونوم دا باتیق گورونه جک.

چینیمدن داغ گؤتورولدو. بو دمده قیشقیرماق، هامییا جار چکمک ایسته بیردیم کی، ائشیدین، سیز ده ائشیدین: قیام حقیقنده دئیلنلرین هامیسی یالاندی. سئویندییمدن کؤورلدیم. قیام گولومسیه رک دئدی:

- اوشاقلیقدا بیر سئوینجیم گوزومده قالميشدی، فرح. دئسم گوله جکسن. ایندی اوزومه ده گولمه لی گورونور. اناام بیر شالوار آلميشدی. لاپ اوستومیدی. دئییه سن، اوندا بشینجی سینیفده اوخویوردوم. بیر دفعه گئینیب گئتدیم مکتبه. سونرا سویندوم. گئیمه دیم کی، بولانیب-اثلیر. کندیمیزده تویلار اولوردو، نیشانلار اولوردو. دئدیم توپا-نیشانا گئنده گئینرم. آخی، هامی ائله یئرله تزه کوستیوم گئینیب گئیدردی. سونرا بیلیرسن نه اولدو، فرح؟ ائله بیل من هامی نین یادیندان قصدن چیخدیم. قیش شالواریددی. ایستی. مخمردن تیکميشدیلر.

یای گلدی کئچدی. ق بیرى صنیفه کئچنده گئیدیم. دار اولدو. بو یوم اوزانميشدی.

- اناان اولسون، آ قیام، نییه ایندییه دهک یادیندان چیخیب گئیمه بیسن؟ - اناام حیفسیلنه- حیفسیلنه گوزومون ایچینه باخدی. ایندی ده بئله. ائله بیل یئنه بیردن-بیره اوزانمیشام.

قیام بیردن قوللارینی اوزالدى. لاپ گولمه لی اول-دو. پئنجگی داها گئیمه یه قویمادیم. اما بیر آز یئنه گئیدی. محمد عمیه دئدیم. سریه بی بی ده بیلدی. سونرالار دئیردیلر کی، گرک درزيه دئیدی.

قیام اینستیتوتدان آلدیغی تقاودو سریه بی بی یه وئریردی. او دا بیغیردی. او پولا بیر پنچک آلدیلار. قیامین بونو ایله چیننی دوزلدی. آما منیم بونوملا چینیم آیری بیتدی: بعضا مکتبندن لاپ تتر گلیب یئنه کنچیردیم سریه بی بیگیلین یاتاق اوتاغینا. بیتیردیم پنجره نین آغزیندا. قیام تراموا یا مینیجه بآخیردیم اونون دالینجا...

* * *

بیزیم قالدیغیمیز اوتاقدکی ایری استولون اوستوندو سریه بی بی پالتار اوتولر، سفرح سالیب چؤرگیمیزی ده بو استولون اوستده یئیردیک. سونرا استول قیاملا منیم اولاردی. بیر طرفینه او ستول قویوب اوتوراردی، بیر طرفینه ده من. درسه حاضرلاشاردیق. ائله بیل سریه بی بیگیلین اتوی اولموشدو اوخو زالی، بیز ده اورانین دایمی اوخوجولاری. بعضا گنجه ساعت بیره کیمی اوتوروب یئریمزدن ترنیمیردیک. ائله بیل قیاملا منیم درس جدوه لیمیزده درسدن سونرا ستولدا گلیب اوتورماق دا مجبوری ایدی. آما بیز مجبوری یوخ، کؤنوللو اوتوروردوق. من همیشه قیامی اینتظار ایچینده گؤزله بیردیم. قیام گلیب چیخانا کیمی اوخودوقلاریم یادیمدا قالمیردی. اصلینده منیم درسه حاضرلاشماغیم قیام گلیب استولدا اوتورانان سونرا باشلا بیردی. من بونا عادت اتمیشدیم.

محمد عمی دئمیشدی، سیز کی، بئله حاضرلاشیرسی-نیز، گرک بیرینیز اورتا مکتبی مئداللا، او بیرینیز اینستیتوتو فرقلنمه دیپلومو ایله بیتیره سینیز.

سریه بی بی ده دئمیشدی: آدام ستولدا نه قدر اوتورار؟ یورولمورسونوزمو؟ سیزین درسینیز درسدن سونرا باشلا بیر...

بیز ده قیزارا-قیزارا قیاملا بیر-بیریمیزه باخ-میشدیک.

سریه بی بی نین سؤزو بو دفعه لاپ یئرینه دوش-موشدو. ائله بیل دوغرودان دا، یازی درسیمیز باشلادی. استولون او بیرری تورفینده قیام، بو بیرری طرفینده من. ائله بیل آرامیزدا شهرلر، کندلر وار ایدی. بیز ده بیر-بیریمیزدن بیر نئچه کیلومتر اوزاق دوشموشدوک.

مکتوبلاشدیق: منیم الیم اونون پوچتالیونو، اونون الی منیم پوچتالیونوم اولدو. قیامین آیردیغی دفتری استولون اوستده سوروتله بیردیک. او منه، من اونا. دانیشسایدیق، سس اولاردی. سریه بی بی ائشیدردی. او بیزدن بیر آز آرا الی اوتوروب تزه پنجره پرده لرینه ایلگک تیکیردی. هم ده یازدیقلاریمیزی دانیشا بیلیمزدیک. آخی، او قدور ده آچیق دئییلدیک.

مکتوب

"...فرح، بیر شاعیرین شعرینی بیزیم اوغلانلار دفترلرینه یازمیشدیلار. من ده اونون اوزونو کۆچورتدوم.

محبت... نه دئییم بو اولوی آدا،
هامییا بیر گۆزله باوماییر او دا.
بیرینه عمر-گون یولداشی وئریر،
باسقا بیرسیینه گۆز یاشی وئریر...

دوز دئییر، ائله دئییلمی؟ من او چونجو میصراعنی ایستیردیم..."
"بس سن؟" سوالینی او وئر مه دی. أما من باشا دوشدوم. دفتر یواسجا سورتلندی.

جواب

"بو شعر ی بیزیم قیزلاردان بیر ی از بردن بیلیر. دئییردی کی، بو شعر ی یازان شاعیرین قسمتینه دۆردونجو میصرع دوشوب. اونا گۆره بئله یازیب، قیز اۆزگه سینی سئویر..."

مکتوب

"... فیکیر وئر حؤکمونه سن میصراعلارین،
دئییر: سو قویونون دییینده اولور.
حیف کی،
اورگی بعضی قیزلارین
باشقا اوغلانلارین جیینده اولور.
شاعیر بعضی قیزلاری دئییر ها! بوتون قیزلار اولایلمز."

دفتری یئنه ایتله دی منه. اوخویوب باشیمی قال-دیراندا گۆردوم دوز گۆزومون ایچینه بأخیر.
ائله بیل دیلیمدن ائسیتیمک ایسته بیردی کی، من وفاسیز اولمایاچاغام. گولمگیم توتدو. یاخشی کی قولوم اونا توخوندو. سربه بی بی ده یاخشی کی سکسه نیب دیک آتیلدی. قیام ائله بیل منه گولمک اؤیره دیردی.

- ایینه الیمه باتدی، اوفف.

سریه بی بی او ساعت دا کیریدی. اورتایا سکوت چۆکدو. قیام الی ایله ایشاره ائله دی کی، جواب یاز. دئدیم: سن یاز. دئدی: یوخ، سن یاز. من ایصرار ائله دیم. دفتری قاباغیمدان اؤزو گۆتوردو.

مکتوب

" فرح، من هایانا گلسم، هاردا اولسام، سنین یانینا تله سیرم. گلیب سنی گۆرنده ائله بیلیرم، دنیادا بیر امین-آمانلیق عمله گلیر. من سنه دبلله هئچ بیر سۆز دئییه بیلمیرم. منجه، بعضا سوسماقلا دئییلن سۆز، دبلله دئییلن سۆزدن چوخ گوجلو اولور. منیم مکتوبوم دا سنله سوسماقلا دانیشماغیمدیر. گل، سوسا-سوسا دانیشاق».

دفتری سرعتله دی.

اوخویوب قورخدم. بیردن سریه بی بی بیلسیدی، نه دئیردی؟ اوزونه سونرا نئجه باخا بیلردیم؟ شا-ماما خالادان آیب دئییلدی؟ بیردن مکتبه ده ائشیدرلر؟ " سواللارین هامیسی بیردن-بیره معناسیزلاشدی. بیر یئرده اوتورساق دا، هایانا باخدیمسا گۆزومه قیام گۆروندو.

جواب

" نه دئییم، قیام؟ سن سوسا-سوسا دانیش، من ده سوسا-سوسا دینلیم. اینستیتوتونوزدان یاز. نابات آنانین چۆره یندن یاز. اوشاقلیق ایلریندن یاز. سن بیزه گلنه قدر سریه بی بی شاماما خالایا دانیشیردی "

مکتوبومو اوخویوب گولومسه دی. قلمی ساچلارینین آراسیندا گزدیردی. اتوین تاوانینا باخدی. ایوان قاپیسینا دا. اورگیندن نه کئچیردیگینی دئییه بیلمه-رم.

مکتوب

" آمریکانین هانسی پرئزیدنتتیه دئیشدی کی، دنیادا ان جانسیخیجی بیر یئر وار، او دا آغ ائودی. مندن سوروشسایدیلار، دئیردیم: دنیادا ان اورک-آچان بیر یئر وار، او دا محمد عمیگیلین ائویدی».

سوالیما جواب یازمامیشدی.

" نه اتمک ايسته بيرسن، قيام؟ "
البتته، نه اتمک ايسته ديني باشا دوشوردوم.

مکتوب

" دتمک ايسته بيرم کی، فرح، هر کيم سئويرسه، دنيا دا ان مدنی آدمدی. کيلا بلاريندان، موليلمردن داها چوخ محبت آداما مدنيت اویره دير. محبت آدمی مجبور ائله بير کی، او، هاميدان ياخشی اولسون، اوستون اولسون، مدنی اولسون.
من اولر بله دئييلديم: ايندی اوزومو هئی تومارلا بيرام. ساچیمی دارا بيرام. بعضا اوزومه او قدر سيغال چکيرم کی، سونرادان خلوتجه گنديب گوز گويه باخاندا، اوزومون اوزومه گولمگيم توتبير. يادينا دوشورمو، من کندن باجيمگيله تزجه گلنده، منه باخيب نئجه گولموشدون. سونرالار سنين هر باخيشين منه درس اولدو. ساغ اول، فرح "

قيام هر شئی دوز دئييردی. ائله من ده اونون وضعيتينده ايديم. هميشه اوزومو نظارت آلتيندا ساخلا بيرديم. هاميدان داها چوخ قيامين خوشونا گلکم ايسته بيرديم.
تبسومله قياما بير ده باخديم. داها هئچ بير شئی يازماديم. «مکتوب - دفتری» آغ يولا سالدیم. او يازدی.

مکتوب

" بيری وار ایدی، بيری يوخ ایدی، دنيا دا محمد عمی نين بير ائوی وار ایدی. محمد عمی نين بير قيز قوهومو دا وار ایدی، اونون آدی فرح. سونرا دا دنيا دا بير سريره بی بی وار ایدی. اونون دا دنيا دا بير يتيم قارداسی وار ایدی. آدی قيام. فرح اورتا مکلبده، قيام اينستيتوتدا اوخويوردو. اون-لارين ايکيسی ده بير ائوده قاليردی. ايکيسی ده اؤز قوهومونون يانيندا. بير-بيرینی سئويديلر. هئچ کسین بوندان خبری يوخ ایدی. قيام اورگینی قيزدان گيزلتمک ايسته بيردی. نهايت، جسارته گلدی و هر شئی آچيب دئدی.
محبت...

بيرينه عمر-گون يولداشی وئير... "

دفتری گوتوروب قويدو اللريمين اوسته. اوخودوم، اوزو ده بير نئجه دفعه .

سئودییگی سانکی ایلک دفعه حس ائدیردیم. سئومک بلکه ائله بودور؟ محبت دئییرلر - بو، او دئییل کی؟ آخی، منیم محبتیم هئج کسینکینه اوخشامیر. ایندییه قدر ائشیتدیگییم، کتابلاردا اوخودوغوم محبتلر بئله اولماییب. گۆره سن، نییه بئله اولماییب؟ بلکه، هره نین سئوگیسی بیر جوره اولور؟ دونیادا بیر سئوگی اولسایدی، اونون دا حقیقنده بیر دفعه دانیشاردییار، بیر دفعه ده رومان یازاردییار، قورتاریب گئدردی.

گۆره سن، من قیاما گئتمه سه م، او، مجنون اولوب چؤلره دوشرمی؟ اصلینین کرعمی کیمی ساغلام دیشلرینی حکیمه بیر-بیر چکدیررمی؟ شئخ سان کیمی گئدیپ دونوز اوتارارمی؟ فرهاد کیمی کولونگو اؤز سینه سینه چیرپارمی؟ یوخ، هئج قویاراممی؟ منه بیردن-بیره ائله گلدی کی، قیام دا اونلارین وضعیتینو دوشه بیلر.

بیلسیدیم کی، دفتریم هئج کیمین اینه کئچمه یه جک، دنیادا بوتون سئولرین سیاهیسینی توتاردیم.

اوریمه غریبه فیکیرلر دولوردو. قیام ائله بیل منه سئومک اؤیره دیردی، سئولرین قایغیسینی چکمک اؤیره دیردی.

جواب گۆزله بیردی. نه یازاجاغیمی بیلمیردیم. سریه بی بی قیامی چاغیردی:

- گل، بو پردنی آساق، آ قارداش. صاباحا قالماسین. قالدخی. دفتر-مکتوبو اؤز دفتریمین آراسینا قویوب ییغیشدیردیم.

اونلار پنجره پرده سینی آسدیلار. تزه دن اوتانماغا باشلادیم. منه ائله گلیردی کی، بیر پردنی آسان قیام، او بیرری پردنی گۆتورموشدو. بیزیم آرامیزدا اولان پردنی.

گون اورتاوستو قایمیزین آغزیندا شاماما خالا ایله قارشیلادشدیق. بیزدن چیخیردی. گوله- گوله منیم قولوما گیریب تزه دن قاییتدی ایچری.

سریه بی بی بؤیوک ستولو تامام سؤکمودو. تاختالاری نین آرارینا قاینار سو تۆکوب درمان سپمیشدی. منی گۆرن کیمی گولدو، تئز ده جیدیلشدی.

او بیرری اوتاغا کئچیب پالتاریمی دیشدیم. ستول یوخ ایدی دئییه اوتاق بیره-ایکی بؤیوموشدو. سانکی اوتاقدان بیر ستول چیخماییب، هر نه وار ایدیسه، هامیسینی بوشالتمیشدییار. اوتاق بیزیم مکتبه کی ایدمان مئیدانچاسی بویدا اولموشدو.

سريه بي بي اوزونو شاماما خالایا توتوب دانیشیردی:

– بیزیم ائوده هئچ مطبخ بؤجگی اولمازدی. ساغ اولسونلار، قیاملا فرح، ستولا او قدر اوتوردولار کی، بو زهیرمارا پئیدا اولدو. درسدن گلندن گئجه یاریسینا قدر. آز قالیردیلار، لاپ گئجه سحره کیمی ده اوتورسونلار. نه قدر اوخوماق اولار!

دئییرلر، مطبخ بؤجگی ایستیدن عمله گلیر. فرح اوتوران طرفده، قیام اوتوران طرفده بؤ-چکلر اؤزلرینه یووا دوزلدیلر، او قدر بالالاییلار کی، تاختانی قالدیراندا مات قالدیم. استولون قالان هئچ هاراسیندا مطبخ بؤجگی نین یوواسی یوخدو. بو گون سحر گئدیجی اجزاخانادان درمان آلمیشام. بیر ده، آ شاماما باجی، بو بؤجکلر نئجه برک قاچان اولورموش! دالالارینجا آتلی دا دوشسه، چاتماز.

سريه بي بي گوله-گوله دانیشسا دا، اونون گولوشوندن ناراضیلیگی دا بیلینیردی. او، مطبخ بؤجگی پیسله مکله منی ده دانالایردی. من بو بؤجکلردن کتاب، چاتامین ایچینده گؤرموشدوم. اوندا بوتون گونو اؤزومه گله بیلمیشدیم. دیکسینمیشدیم. سريه بي بي اوندا دا دانلامیشدی کی، مطبخ بؤجگیندن آدم قورخار؟!

قیزارمیشدیم. شاماما خالا الینی باشیما چکیب، کؤنلومو آلدی.

– سیز نئيله یه سینیز، قیزیم، بو مطبخ بؤجگی ائله اوزلو شئیدی، اؤز-اؤزوندن عمله گلیر. اوزونو سريه بي بي توتدو:

– آ سريه بي بي، به درسیرینی اوشاقلار هاردا ائلسینلر؟ اوخوماق ائله بیلیرسن آساندی؟ من اونبیلیگی بیترممیش نیشانلاندیم، سونرا دا بیر ایل چکمه دی کؤچوردولر. والله، ایندی ائله پشمانام! اوتوروب ائوده کیشی نین ماعاشینا باخیرام. کول منیم باشیما! وقتینده باشا دوشسیدیم، ایندی قولتوغومدا پورتئئل، اینستیتوتدا درس دئییه نین بیرى ده من ایدیدم.

مکتبی قورتارمامیش اره گئندن قیزلارا منیم یازیغیم گلیر. سونرا تپه لرینه دئییه چکلر. سن اوخو، قاداتان آلیم، گئت درسینی اوخو!

شاماما خالا صولج طرفدارى ایدی. نه وقت بیزیم ائوده بیر سؤز اولسا او ساعت ظارافاتا سالیب هر شئی آسانجا حل ائلیردی. سريه بي بي محمد عمی نین ایشدن گئج گلمگی نین اوستده کوسنده ده، شاماما خالا محمد عمی نین طرفینه کئچیر، هر شئی سريه بي بي بیله باشا سالیردی. سونرا ایشلر قایدایا دوشوردو. ائله بیل شاماما خالا بوردا بیزیم قونشوموز یوخ، هم ده طرفکشیمیز ایدی. آدم اورک سؤزونو ده اوندان گیزلتمک ایستمیردی.

سریه بی بی محمد عمی ایشدن ائوه گئج گلنده کوسدویو کیمی، من ده قیام درسدن گئج گلنده کوسمک ایسته بیردیم. أما اوزه وورا بیلیمیردیم. بیر دفعه شاماما خالایا دئمک ایسته میشدیم. سونرا یادیما دوشموسدو کی، قیامین طرفینه کئچه جک، بلکه ده دانایاجاق کی، بئله شئی ائلمه. او طلبه دی... سریه بی بییه ده همیشه دئییردی کی، محمد قارداش حکومت آدامیدی. ایشچیدی...

ایکی گون قیاملا من استولسوز قالدیق. آنجاق هئی بیر-بیریمیزه باخاندا گولومسه بیردیک. سونرا هاردا بیر آز چوخ اوتوروردوقسا، دئییردیک، داها بسدی، قالخ، مطبخ بؤجگی عمله گلر. قیام منه سؤز آتیردی، من قیاما.

* * *

آخشام قطاری ایله نابات آنا شهره گلدی. ایری، قیرمیزی گوللری اولان خورجون گتیرمیشدی. هئج کس قارشیلانمیشدی. گلدیگینی ده هئج کس بیلیمیشدی.

— ائله بیردن اورگیم ایسته دی، گلدیم، — دئدی. یانیندا میلیسونئر گلمیشدی. خورجون دا اونون الینده. محمد عمی نین میلیسونئرلریندن ایدی. قطاردان دوشن کیمی نابات آنا اوندان محمد عمی گیلین ائولرینی سوروشوب، او دا دوشوب یانینا گتیرمیشدی. اولجه سریه بی بی ایله، سونرا دا قیاملا قوجاقلاشیب اؤپوشدولر.

— باخ، بو فاطمانیسه خالایین عوضینه، بو، قیزبس خالایین عوضینه، بو مسمی نین، بو، سلطان خالایین، بو دا، دردین آلم، باللی خالایین عوضینه...

قیام دا آناسی نین اوزوندن اؤپدو. نابات آنانین گؤزلری دولدو. سونرا ائله بیل کیمسه اونو قیام-دان زورلا آبیردی. أما ایکسی ده یان-یانا اوتورموشدولار. داها نئیلیه جکلرینی بیلیمیردیلر. بیر-بیرینی تاپیب اؤزلرینی ایتیرمیشدیلر. من نابات آنانین دوز گؤزونون قاباغیندا دایانمیشدیم. نهایت، منی گوردو و قوجاقلایب اؤپدو. سونرا دا تله سیکده قیرمیزی خورجوندان ایکی-اوچ قاتلاما چیخاردیب وئردی میلیسونئر.

— باخ، گؤنورمه سن اینجییرم، — دئدی. میلیسونئر ده اونون خاطرینی قیرمادی.

— نچلنیگین قاینه سی وئرن شئی نه حقیم وار گؤتورمگیم؟ — میلیسونئر سریه بی بی نین اوزونه باخیب قیزاردی.

- آنام-آتام، آ قیام، آدم دا آناسینی بو قدر اونودارمی؟ گله نی بیرجه مکتوب یازیسان؟ —
 قیامی آباق اوستو دانلاماق ایستسه ده اؤز-اؤزون:
- یقین درس‌لری آغیردی، آناسی اؤلسون، — دئییب تئزجه ده باغیشلادی.
- من قیامین اوزونه باخدیم. او دا منیم. منه یازدیغی مکتوبلاری یادینا سالماق ایسته دیم. گرک او گئجه نابات آنایا دا مکتوب یازیدی، من یادیم سالایدیم.
- قیام آناسی نین قوللاری آراسینا قیسلمیشدی. بیر-بیرینه اوخشییوردیلار. ایکسی ده گۆزلریندن گولوردو. نابات آنایا منی سوروشدو:
- دردین آلیم، آ قیام، بودومو محمد اوغلمون قیزی؟
- یوخ، آی جیژی، قارداشی قیزی.
- نابات آنایا ساچلاریما سیغال چکیب بیر قیاما باخدی، بیر ده منه. اورگیندن نه کئچدیسسه، خیلی دوروخدو. اوچوموز ده بیر-بیریمیزه باخدیق.
- سریه بی بی مطبخه گیردی.
- آی جیژی، — او دا قیامین دیلی ایله دئییردی. — ائوده داها نه قالدی؟ اؤزون قایداندا نه ییته جکسن؟ هامیسینی دولدوروسان قیرمیزی خورجونا.
- قیزیم، اورگیم ایستیه نی یوخ، گوجوم چاتانی گتیرمیشم. والله، قیامسیر نه یییرم، بوغازیمدان اؤتمور. ماشالله، بوونا-بوخونونا قوربان اولوم. گۆزوم آیاغی نین آلتینا، ایندی کورگینده بیر قوشون گیزله نیر.
- قیامین محمد عمی نین کیتلیندن تیکدیردیگی پئنجک مطبخ قاپیسی نین دالیندو آسیلی دوروردو. او وقتدان گئیمیردی. آنجاق آخشاملار درس اوخویاندا آرایبر چینینه سالیردی. بو دفعه گۆزونه ساتاشان کیمی — اونو بری وئر گۆروم، — دئدی. — آ فرح! آی جیژی، بیر درزی منیم باشیما اویون آچمیشدی. فرح ده فیکیر چکیرمیش. سن منیم بویومو-بوخونومو دئییرسن. گۆر بوردا منه نه لر دئییرلریمش.
- نابات آنایا بیر شئی باشا دوشمه دی. اؤزوم هامیسینی آچیب دانیشدیم. هم ده گوله-گوله. گاه درزییه، گاه دا قیاما لاغ ائله یه-ائله یه.
- نابات آنایا توتولدو. خیلی دینمه دی.
- آناسی اولموش قیام تئله سین، — دئدی. — او درزی صنعتکار دئیلمیش، قیزیم.

کئچمیشده کور قیراغیندا دلک قاسیم ادلی اوستا اولوب. مهدی آغا همیشه اوزونو اونا قیرخدیرارمیش. بیر گون ایش ائله گتیریر کی، آغا، دلک قاسیمین داییمی چوبان قارانی سورونون دالیندا یاتدیغی یئرده گوللیله وورور. قبری ایندی ده آغ یال دئیین یئرده دی. کورون او تاینده، وورولدوغو یئرده. چوبان قارا چاخ ایگید آدام ایمیش. بیلرله آراسی اولمازمیش. اوزوندن قاراولی دوزلدیب بیلری اوردایوردا لاغا قویارمیش. کند ده اونی چوخ ایسته یردی.

سونرا چوبان قارانین قوهوملاری ایله مهدی آغانین قوهوملاری قانلی-بیچاق اولورلار. کنده هامی گؤزله بیرمیش کی، گؤرسون، مهدی آغا بو دفعه اوزونو کیمه قیرخدیراجاق. او، دلک قاسیمی ائوینه چاغیرتیراندا قوهوملاری دئییرلر: گتتمه، آغا سنی چکییه آپاریر. مهدی آغانین دا آداملاری اوسته دوشور کی، بوغازینی نییه دوشمنین اولگوجونه وئیررسن؟ دلک قاسیم دا، مهدی آغا دا هئچ کسین سؤزونه باخمیر. اما هر ایکی طرفین آدامی یاراقلی-یاساقلی پوستودا دورورموش.

دلک قاسیمین آناسی اوغلونا قارغاییر کی، سن منیم قارداشیمین قانینی یئرده قویسان، اؤز قانینا بلنه سن.

مهدی آغا باشا دوشوردو کی، دلک قاسمی چاغیرتدیرماسا، جماعت دئیر قورخدو. کندین گؤزوندن دوشردی. دلک قاسیم گتتمه سیدی، اوندا دا کند دئیردی، بو قورخدو. کنده دانیشیردیلار. دئییردیلر، دلک قاسیم کیشی نین اوزونو سابونلاییب اولگوجو چکیر. بوغازینا گلنده رنگی قاجیر. آگاپیاق آغاریر. مهدی آغانین آروادی قیشقییریر کی، آی قاسیم، ال ساخلا، ائویمی بیخما! ائله بیلیر، داها ایش-ایشدن کئچدی. کنده جماعت هر دفعه دلک قاسیمین آغانین ائوینه گئتدیگینی ائشیدنده گؤزله بیردی کی، بیر قان دوشه جک.

دلک قاسیم بیر یئرده دئییمیش کی، من بیلیرم، مهدی آغا منیم دوشمن ایمدی. داییمین قانی گرک اوندا قالماسین. اما من اؤز صنعتیمه خیانت ائله یه بیلیرم. منیم ایلمده اولگوج بوغاز کسمک اوچون بوخ، اوز قیرخماق اوچوندو.

بو سؤزه گۆره دلک قاسیمین آناسی ناخوشلاییر، یورغان-دؤشه یه دوشور. ایلر خستسی اولور. سونرا آرواد دردندن چاتلاییب اولور. دلک قاسیم اؤز قوهوملاری ایله دوشمن اولور. اونا چالدیریلر کی، بیربولوق جانینی قورتارماق اوچون مهدی آغا سنی ده دایین کیمی وورماق ایسته ییر. اؤز قوهوملارین دا سنی ووراجاق. دلک قاسیم ایکی دوشمن آراسیندا قالیر.

بیر دفعه آغانین اوزونو قیرخدیغت یترده رنگی یئنه آغاپیاق آغاریر. اولگوجو گتیریب آغانین دوز بوغازیندا ساخالاییر.

— آی قاسیم، نئینیرسن؟ — مهدی آغا اوزونو ایتیرن کیمی اولور. سونرا گؤرور یوخ، دللک قاسیم هئچ نه ائلمک ایستمیر. کیسینی آیاق اوسته تر باسیر. الیندن اولگوج دوشور. اوزو ده اولگوجون دالینجا بیخیلیر یئر. ائله اوراداجا کئچینیر...

بیر دوسمه نین الینده توفنگ اولوب، او بیرى نین الینده اولگوج. بیرى توفنگله یوخولو چوبانى کورگیندن ووروب، او بیرى اولگوجو همیشه دشمن بوغازیندا گزدرسه ده، سؤزونون بییه سی اولوب. پشه سینه خاین اولماییب.

" اولاندا دا دللک قاسیم کیمی اولاسان " — ایندی ده بو مثل جماعتین دیلینده دی، دردین آلیم.

درزییه لاپ نیفرت ائله دیم. نابات آنانین صحبتی آدمی نئجه دییشیر، تاثیر ائله ییر. گۆره سن، بیزیم مکتبده نییه بئله درس لر کئچمیرلر؟ نابات آنا قیاما آیریجا باغلاما وئردی.

— دردین آلیم، بو دا سنین یولداشلارییندی، — دئدی. — ائله ائودن آیریجا قویموشدوم. بلکه، یولداشلاریندان بیر آناسیزی، بیر یتیمی، کیمسه سیزی وار؟ آبار.

نابات آنا ائله دئدی، ائله بیل اونلاری چوخدان تانییر، آدلارینی بیلیر، پایلارینی دا اونا گۆره آیریپ. آناسیزا آنا، یتیمه اتا، کیمسه سیزه کیمسه اولماق ایسته ییر. بوتون کۆنلوقیریقلا رین کۆنلونو آلماق ایسته ییر، باشینا سیغال چکمک ایسته ییر. اوزونده کی تبسومدن، گۆزونده کی قایغیدان، اللری نین حرکتیندن ده بونلاری اوخوماق اولوردو. بورا نابات آنانین اؤز ائوی اولسایدی، بلکه ده، هامیسینی اؤز یانینا چاغیراردی.

— اوغلوما دا قوربان اولوم، اونون یولداشلارینا دا. — بو سؤزو نئجه دفعه دیلیندن ائشیتیمیشدیم.

نابات آنا چوخ ساده ایدی. آدام هئچ وقت اؤزونو اونون یانیندا قیسیمیر، راحت نفس آلیردی. تکلیکده نئجه سنسه، اونولا بیرلیکده ده ائلجه اولوردون. او یوخ اولموردو، یوخ، عکسینه، سنی ایتمه یه قویموردو. بوتون نابات آنا یاشیندا قادینلارا آدامدا حسن — رغبت یارانیردی.

نابات آنا سربه بی بیدن اجازه آلمیشدی، من قیاملا بیرلیکده طلبه یاتاقخاناسینا گئدیردیم. " وار، آنا، وار. آناسیزی دا، یتیمی ده، کیمسه سیزی ده ". یاتاقخانانین قاپیسیندان ایچری گیرنده قییا-مین بو سؤزلرینی خاطرلادیم. اوتاقدا اوجابوی، چالساجلی بیر کیشی پنجره قباغیندا دیانیب هارا ایسه باخیردی. الینی آراخاسیندا چارپازلامیشدی. آیاغینداکی چکلین بورنوندان باش بارماغی قیراغا چیخمیشدی. کۆننگی نین یاخاسی تامام آچیق ایدی. ایتی چنه سی نین آلتیندا قارا ساپلا تیکلمیش توند قیرمیزی دویمه قالمیشدی. بوینودان کۆننگین ایچینه دوغرو چاپیق اوزانیردی. اورتادا قویولموش استولون اوستده یاریمچیق کتاب، بیر آز پئندیر-چؤرک قیریتیلاری. «یقین ایندیجه چؤرک بییب بیغیشدیریب»، - دئدیم. اوتاقدا اوچ دنه ده چارپایی واردی.

- بابا، پنجره دن تبریز گۆرونورمو؟ - قی-یامین سسینه اوغلان دیک آتیلدی. کۆننگی نین توند-قیرمیزی دویمه سینی باغلیا-باغلیا:

- سالام... باجی، گلین آیلشین. - منه مراجعت ائتدی.

قیام چارپایی نین اوستده اوتوردو، منه ده بیر استول چکدی. - اوتور، - دئدی. - سونرا اوزونو منه توتدو.

- فدایدی. اینقیلاجی. بیلیرسن، نه قدر شکیللری وار؟ آت اوستده توفنگ چییننده، پاترونداشی. اون یئد-دینجی ایلده پتئربورقدا اینقیلاب ائله ین فعله-عسگر ماتروسار کیمی. تبریز عادت ایله او، بیزه «بابا» دئییر، بیز ده اونو «بابا» چاغیریریق. بیزیم «بابامیزدی». اینستیتوتوموزدا ان یاشلی طلبه دی. بیزیم یاشیمیزدا سگرلرده ووروشوبدو.

" بابا " بیر منیم اوزومه، بیر ده قیامین اوزونه باخیب معنالی-معنالی باشینی بولادی.

- گۆرونور، قیام، گۆرونور، هایانا باخیرام، تبریز گۆرونور...

قیام بیزی تانیش ائله دی.

- اصل آدی ضربه لیدی.

" بابا " ال اوزادتدی. سونرا دا گئدیب قاپی نین آغزیندا آیاغینداکی چکلگی دیدی. «یقین او بیر یولداشلارینیکیدیر»، - اؤزلوگومده دوشوندوم.

قیام باغلامانی چارپایی نین اوستده آچدی.

- کنددن گلیب، «بابا». فتیر، پئندیر، قاتلاما، یومورتا. آنام اؤزو گۆندردی. دونن گلیب.

" بابا " سانکی قیامین دئدیکلرینی ائشیتمیردی. بایاقدکی فیکیرلریندن هله آیریلمامیشدی.

— قیام، فرح باجییا بأخیرام، یادیمما چوخ شئیلر دوشور. آنام-باجیم اولسون. ائله اوتانیر، ائله قیسیلیر، ائله بیل دانالاییرلار. باجیم، گرک بیزیم قیز-لار بئله اولماسین.
 نئی ایسه خاطرلامیش کیمی گئیش آلنینی قیریشدیریب، قاشلارینی قاشیدی. قیام سونرا منه دئدی کی، بو، «بابا» نین عادتیدیر، همیشه یادینا بیر شئی سالماق ایسته ینده بئله ائله بیر.

— اوکرایننا شاعیری لئسیا اوکراینکا حقینده دئییدیلر کی، بو خسته، زیف قیز اؤز اسرینده یتگانه کیشی اولوبدو. ائله بیل بیزیم قهرمان قیز باره ده دئییلر بو سؤزو. شاهسون قیزی سریه...

قیامین خواهیسی ایله «بابا» گتیریب آلبومندان منه بیر نئچه شکیل گؤستردی.

— باخ، بو سعدالله ادلی بیر جاوان مغنی ایدی. فدای. سنگرلرده بیر ده گؤروردون، گولله لرین سسینه اونون ماهنیلاری قاریشدی. اوخویوردو. فدایلرین احوالی-روحیه سینی قالدیریردی. او، فیلامونیا صحنه سی نین یوخ، دؤیوش چؤللی نین مغنیسی ایدی. اونون سسینی میکروفونلار یوخ، توفنگلردن چیخان گولله لر یاییردی. گولله لر اونون ماهنیسی نین داوامی اولوردو. گولله لرین سسیله اونون سسینده بیر اوخشارلیق گؤروردوک. ایکیسی ده قلبه دئییردی.

— "بابا"، او ایندی هاردادی؟

قفیلدن سؤزونو کسدیگیم اوچون ده اوتاندیم.

— بوردا، شیمالی آذربایجاندا. او دا اینستیتوتدا اوخویور. طلبه دی.

من شاهسون قیزی سریه نین ده شکلینه باخماق ایسته دیم. دئدیم: «گؤسترین». «بابا» یئنه آلنینی قیریشدیریب قاشلارینی قاشیدی.

— اونون شکلی یوخدو. بیزیم قهرمانلارین شکلی ایتدی-باتدی، فرح باجی.

آریا بیر آنلیق سکوت چؤکدو. سونرا یئنه اؤزو پوزدو.

— سریه نین شکلی منیم گؤزلریمده قالب. خاطریمده، یادداشیمدا قالب. اونو گؤرنلرین گؤز-لرینده قالب. من بیر رسام تاپیب اونون شکلینی چکدیره جگم. هئج اولماسا شکلی اونا اوخشاسین.

سریه عادیجه آذربایجانلی قیزی ایدی. اورتابویلو، قارابوغدایی. ساچلارینی سلیقه ایله دارا یاردی. چیینینده توفنگ. بعضا آت بئینده، بعضا ده پیادا. آنادیل قوشو کیمی «وطن! وطن!» دئییردی.

قیام ائله قولاق آسیردی، ائله بیل بو جنوبلو اوغلانی ایلک دفعه گۆروردو. ائله بیل هئج وقت اونون صحبتینه قولاق آسامامیشدی. گۆزلرینی پنجره یه زیلله ییب ترپیمیردی. کیرپیگینی ده قیرپیمیردی.

ضربه لی بوینوندان کۆیگی نین ایچینه دوغرو اوزانان چاپیغی گۆستریدی:

— سربه یه آتیلان گولله نین یئردی. او منیم قوتسال غمیم اولوبدو. یادیم گلیمیر.

— بو طبعیدیر، «بابا». — قیام گۆزونو پنجرهدن چکیب باشینی قالدیردی.

" بابا " نین جینگیتیلی سسی آرایا چؤکمک ایسته ین سکوتو پوزدو.

— قوی ایندی سیزه بیر یاخشی جای دملیم. تبریز چایی. باجی نین دا فیکری داغیلین، — دئدی. — سیز شاهسون قیزی نین گنجلیینه اوخشاییرسینیز. بلکه ده، هئج بو باره ده دانیشمازدیم. یادیم سالدینیز.

او، چای اوچون ائشیه چیخاندا باشقا بیر اوغلانلا قاپیدا توقوشدو.

— قیام، پریوت. " بابا " نین قولتوغونون آلتیندان زورلا کتچدیم. بو باجی کیمدیر؟ — منی سوروشدو. اورگیمده «نه اوزلو اوغلانندی» دئدیم. ایسته دیم قیاما دئییم کی، دور گئدک، ایندی نابات آنا بیزی گۆزله بیر. هم ده سیخیلا-سیخیلا نه قدر اوتورماق اولار؟ بیردن قیامین گولوش سسی منیم دومانلی فیکریمی داغیتدی.

— گورجوستاندان گلیب. بیر آز اوزدو اوغلانندی. اما بیلیم نیه خاطرینی چوخ ایسته بیرم.

چییننه ووروب:

— تانیش اول، ه، — دئدی. — بیزیم قوهومدو. اؤزو ال اوزاتدی.

— آدیم حاتمیدی، باجی. اؤزوم ده گورجوجه الا بیلیرم. قامارجوبا، قاتسو، گئناسوالی.

گولوشدولر. حاتم باغلامانی گۆردو.

— بونلار هارداندى؟

— آنام گۆندرییدی. اؤزو ده گلییدی، باجیمگلیدی.

منه ائله گلیردی، اوزوم اود توتوب یانیر. هامیسی دا منه باخیردی. ائله بیل قیام منی بورایا اوتاندیرماغا گتیرمیشدی.

— من ریاضیاتچی بابایام. قوی بیر دورمک بوکوم، سونرا مسئله نی ان کسه یوللا حل

اندریک. باخ، بئله.

دیشله یندن سونرا اوزونو منه توتدو:

- باجی، " بابا " يلا بو قیام قاراقاقدیر. اوتوراندا دا مثبت قهرمان کیمی اوتورورلار. دوم-دوز. من دئین-گولنم. پاخیلیقلاری توتور. دئییرم، سونرا، قاتلامایا...
- قورخما. جانی نین قدرینی گۆر نجه بیلیر. — قیام منیم اوزومه باخیب گولدو. — حاتم، آدم سنین کیمی چوخ دانیشیب ائله ینده زهر ده اونا تاثیر ائلمیر.
- نه؟ نه؟
- سوکراتی(سقراط) تانییرسان؟
- نییه تانییرام. سنین اوشاقلیق یولداشین اولوب.
- باخ، همین سوکرات، آنتیک دؤورون ان بؤیوک فیلسوفو. حبس اولوناندان سونرا اونا اولوم حؤکمو کسلیب. اوندا بله لرینه زهر وئیردیلر. سوکراتدان خواهیش ائله بیرلر کی، زهر ایچندن سونرا دانیشیب-ائلمه سین. هیجان کئچیرمه سین، اورکن گولمه سین، زهر تاثیرینی ایتیرر. سوکرات دا اونلارین خواهیشینی یئرینه یئتیریر.
- ائلدیرسه، زحمت چک، او بیر قاتلامانی دا اؤتور بری. — حاتم جیدی دئدی: — آما سوکراتی سالدین گؤزومدن. من اولسایدیم، عکسینه، گولردیم.
- " بابا " نی سسله دی:
- سنین چای دمله مگین دؤندو ایتتیقرال آچماغا.
- " بابا " دا گولدو، قیام دا.
- باجی، بونلار کی دانیشدیلار، صحبتلری باشلاییر انساندان، دنیادان، آخیردا دا گئدیب چیخیرلار یونانیستانا. بیر تاریخچیدیر، او بیر ده ادبیاتچی. نه بونون تاریخدن خبری وار، نه اونون ادبیاتدان.
- قیاما گۆز ووروب سؤزونه داوام ائتدی:
- ایکسی ده فلسفه درنکینه گئدیب-گلیرلر. ائله دئییرلر، بیر فلسفه فاکولته سی آچیلار، اوردا اوخویاق. او دا یوخدو. قالیلار داشینا-داشینا. بیئیمی-باشیمی آپارییلار.
- " بابا " دا گولدو، قیام دا.
- " بابا " ، بیز گئتدیک. فیروزا سلام دئین. قیام منه باشی ایله ایشاره ائله دی کی، گئدک. حاتم پرت اولدو.
- نه؟ فیروزا سلام؟ قوی گل سین، دالاشماسام یاخشیدی. نییه گولورسن، " بابا؟ " اونو دانالماق عوضینه، سونرا دوشورسن اوستومو. — حاتمین اورگی او قدر آچیق ایدی کی، نه بیلیردیه، هامیسنی دانیشماق ایسته بیردی.

— آی حاتم!

" بابا " نه قدر قاش-گوز ائله دیسه، حاتم گورمک ایستمه دی.

— یئنه دئییه جک کی، سبرری ساخالایان دئییل. ساخالایب گوروما آپاراجاغام؟ قیام... باجی دا منی باغیشلا سین...

حاتم ایسته دی کیریسین. سونرا یئنه اؤز-اؤزویله باجارمادی:

— فیروز گوروشه گندیب. " بابا " نین آیققایسینی گئییب، قالمستوکونو تاخیب. منیم ده بیر شوئسارسکی ساعتیم وار. ددم محاربه وقتی بئرلیندن گون-درمیشدی. تاخیب اونو قولونا. ایندی یقین قیزین یا-نیندا لووغالانیر کی...

— حاتم... — " بابا " یئنه اونون سوزونو کسمک ایسته دی... اولمادی...

— ایه، جانین اوچون، قیام، بیر یاخشی اوتوقلمیم(خود نویس) وار ایدی. بیر گونلویه ایسته میشدی، من ده وئردیم.

ایندی دئییر، قیزین خوشونا گلدی، باغیشلادیم اونا. هامیمیز گولوشدوک.

— ایندی ده ساعتی باغیشلایاجاق. تیپدی. کؤیگی نین قولونو قالدیریب ساعتینا باخماق ایسته دی. یقین عادت ائله بییمیش. پرت اولدو.

منیم فیروزدان خوشوم گلدی. حاتمین اورگی-آچقیلیغینی دا بیندیم. قالخدیق.

— کؤپک اوشاغی. ویجدانسیزلار، بیناموسلار. یئکباشلار...

قیام فیروزو سسیندن تانیدی. خَیْطده سالاملاشدیلار.

— نه اولوب، آیه؟ نه گازدی-گازدی دانیشیرسان؟ فیروز منی گورن کیمی سسینی یاواشیتدی. خجالت چکن کیمی اولدو. — باغیشلایین، — دئییب الینی نازیک ساری بیغیندا گزدیردی. سونرا دا کؤکس اؤتوره رک دئدی:

— قیبرستانلیقدایاخشى مقبره لر وار ایدی. بیل-میرم گورموشدونمو؟ تراکتورلا ووروب اوچوروبلار. اوستو قدیم الیازمالاری ایله دولو قیبر داشلارینی غیریپ تۆکورلر. بو حیوانلار باشا دوشمورلر کی، اونلارین هامیسی بیزیم قدیم یازیلی آبیده لریمیزدی. او ناخیشلار، هؤزگورلر، تیکیلیرلر، یازیلار مدنیت تاریخیمیزدیر. بیردن یومشالدى. ائله بیل دولو بولود ایدی، یاغدی، قورتاردی. دنیا یا بیر آیدینلیق چؤکدو.

— قیام، نه یاخشی؟ — سوروشدو. ائله بیل ایندیجه اسیب-جوشان او دئییلدی.
 — انا م قوناق گلیب شهره. بیر آز کند نعمتلی گتیرمیشدیم. بایقاندان بوردا ییق. تله سیرم. ساغ اول، فیروز.
 قیام ال توتوب آیریلاندا دئدی:
 — فیروز، کیمسه دئییبدی کی، بیر یاریمچیقلا رلا، بیر ده اوزدولرله مبارزه هله اوزون مدت قالاجق.
 فیروز قولوندا کی ساعتی آچا-آچا گتدی یاتاقخانایا. من اوزومو ساخالایا بیلمه ییب گولدوم.
 — قیام، سن بوتون دنیانی منه باغیشلایارسانمی؟
 — گرک حاتمندن اجازه آلیم.
 قیام سانکی هر گون، هر ساعت دیشیردی. شهره گلدیکلی ایلک گونلری خاطرلا سایدی، اوز-اؤزونه گولونج گؤرونردی. من همیشه قیاما باخاندا، ایکی قیام گلیب دوروردو گؤزلریمین اؤنونده. من بیرینی اؤیره دیردیم، بیریندن اؤیره نیردیم. بیرى مندن اوتانیردی، بیریندن من اوتانماغا باشلاییردیم. بیرى هر شئی وئاله اولوردو، بیرى هر شئیده معنا آراییردی.
 ائوه چاتیب پیله لری قالخدیغیمیز یئرده، ندنسه، بیرینجی مرتبه ایله ایکینجی مرتبه نین آراسیندا دایانیدیق. بیر-بیریمیزه «گئدک» دئییه-دئییه دایانیدیق. منه یاخینلاسیب اللریمدن توتدو. سونرا اؤپدو. سونرا دا اوزر ایسته دی. ائله بیلدیم قیام دلی اولوب. باشیم هرلندی.

محمد عمی بعضا گئجه ساعت بیرده، ایکیده، بعضا ده ساعت اوچه ایشله میس گلیردی. سونونجو تیبلیسی(تفلیس) قطارینی یولا سالاندان سونرا. گئجه دن کئچیردی. اوزومو کتابلا تامام اؤرتدوم. گویا داها یاتیرام. هئج گؤزومه یوخو گئدردیمی؟ او گوندن قیاملا دانیشمیردیم. کوسولو دولانیردیق.
 قیام آرتیستلیک ائله دی. اوزونو توتدو منیم استولوما. گویا ستول فرحدی. باشلادی دانیشماغا:
 — فرح، عزیزیم، منی باغیشلا. سریه نین یانیندا دا دیندیرنده رسمی، سویوق جواب وئریرسن. ائله بیل بیزیم ائوده سن آددا، سن بویدا-بوخوندا یاد بیر قیز یاشاییر. من اونو هم تانیبیرام، هم یوخ. او منه هم یاخیندی، هم اوزاق. دیندیرمک ده ایسته بیرم، دیندیرمه مک ده. او ائله هئی سنه اوخ-شاییر، اما سن دئییلسن.

فرح... فرح... سوسورسان. ایندی بیلدینمی، نییه بوش استولونلا دانیشیرام. هئچ اولماسا، ستول قاچمیر، قولاق آسیر. آما من ایکینیزین ده یانینیزدا گو-ناهکارام: استولون دا، سنین ده. ایندی محمد عمی گله سیدی. گئنجن خیره قالسین. هئچ بیلیرسن ساعت نئ-چدی؟ ایکی. سن ایندی یقین یوخو گؤرورسن؟

آیاغا قالخیب اوزومه بیر خیلی باخدی. ایشیغی سؤن-دوروب گتدی یاتاغینا.

* * *

سحرسی نئچه گون منسیز قالان ستولومدا گلیب اوتوردوم. باخدیم قیامین ستولینا. ائله بیلدیم اوتوروب اوردا، یازیق-یازیق باخیر منیم اوزومه.

- قیام...

من ده اوزومو اونون بوش استولونا توتدوم. باشلادیم دامشماغا. آما اورگیمد:

- ائله بیلیرسن، من داروخمامیشام؟ باریشماق ایستیمیرم؟ نئجه باریشیم، بیلیمیرم. آخی، بیز کوسولوگوک. نابات آنا گئندن بری سنین نئچه شیرین صحبتینی ایتیرمیشم، قیام. باخ، بیر ده منی دیندیرسن، گل باریشاق دئسن، او ساعت دانیشاجام. منیم عزیزیم قیام.

سونرا اسگی گؤتوروب قیامین استولونو تمیز-تمیز سیلیدیم. ائله بیلدیم الیم استولا یوخ، قیامین ائلی چیگینلرینه دیدی، آلتینا تۆکولن ساچلارینا دولاشدی. عطری استولدا(میز) قالمیشدی. سانکی قیام باشینی قالدیریب گولومسه دی. آما دینمه دی. گل باریشاق دئمه دی...

سونرا دا کتابلارینی رقدن گؤتوروب تزه دن سلیقه ایله بیغیشدیردیم. بعضیلرینی باش-آیاق قویدوم. قصدن ائله دیم کی، گلن کیمی گؤرسون.

کتابلاری ورقله ییب آچدیقجا قیامین نفسی سانکی اوزومه دیردی.

* * *

شاماما خالانین دالینجا بیر دفعه برک گولموشدوم. قاراجییا فالو باخدیرمیسیدی. سونرا دا او آروادا بئش-آلتی یومورتا وئرمیشدی.

ايندى شاماما خالا بيلسیدی، منه گولردی. بلکه ده دانلاباردی. بلکه ده، هئچ بیر شئی دئمزدی. نه بیلیم...

بیر قاراچی آروادین دالینجا خلوتی ائودن چیخیب قاچیردیم. قولتوغومدا دا فیزیکا کتابیم. اونون دا آراسیندا ایکی مانات پول.

محمد عمی هر آیین باشیندا منه پول وی-رردی کی، دفتر-قلم آلیم، آجیب-ائله ینده مکتبه قوغال آلیب یئیم. قیام شهره گلندن سونرا اونا دا وئیردی. گۆتورموردو. قیقیرمیزی قیزاریردی: - جیزییم ائشیتسه، منی بیر ده سیزه قویماز. محمد عمی، پول منیم نیمه لازیمدیر؟ - دئیردی.

آیین آخیریندا، بیر دفعه گۆردوم کی، من اوتوردو-غوم طرفده ستولداکی موشمه نین آلتیندا اوچ ما-نات وار. قیامین دفتری نین آراسیندا دا پول وار ایدی. پولو ائله قویموشدولار، استولون اوستو دونقار گۆرونوردو. قیاما بئش مانات قویموشدولار. من اونولا کوسولو اولدوغوم اوچون تک دوروب آپاردیم پولو سریه بی بی. قیام دا دالیمجا گلدی. سریه بی بی گۆتورمه دی. - محمد امین دفتر-قلم اوچون قویوب، آپارین خرچلگین، - دئدی.

" یقین قیام گۆتورمه دیگی اوچون محمد عمی بئله ائله ییب " ، - تنز اورگیمدن کئچیرتدیم.

سونرا قیاملا من ائله بیل عادت ائلمیشدیک: آیین آخیریندا همیشه موشمه نین آلتینا باخیردیق. محمد عمی دؤولندن، بیز ده سانکی محمد امین ماعاش آیردیق. قیام یئنه آپاریردی کی، سه-ریبه، من ایستیمیرم. سریه بی بی ده اونو دانلا-بیردی.

من پولومون هامیسینی خرچلمیردیم. بعضا آرتیق دا قالیردی.

قاراچی آروادا ائویمیزدن خیلی آرالی، تراموای یولونون کناریندا چاتدیم. ساغیما، سولوما بویاندیم. هئچ کس بوخ ایدی. اولانلاری دا تانیمیردیم.

- قاراچی خالا، دایان، - چاغیردیم.

دایاندی. یئکه، اوزون، گوللو-گوللو دونو داها آس-فالت یولو سوپورمه دی. آیاغینداکی قالوشلارین یالنیز بورونلاری گۆرونوردو. بوغازیندا بئش-آلتی قطار مونجوق، آغزیندا قیزیل دیشلری گۆرونوردو. ساچلاری چیگیئلرینه تۆکولموشدو.

آرواد منی گۆرن کیمی الینده کی الگی توتدو دوز گۆزومون قاباغینا.

- هامیسینی ساتمیشام، - دئدی. - بیرجیگی قالب.

- من الک ایستیمیرم.

— گل، اوندا فالینی آچیم. نه اوجا بویون وار! گۆزلرین نئجه ده خوماردی. ساچلارینی ایکی یئره آییрмаق سنی نه یاخشی توتور. اورگین حددن آرتیق گۆزدی. سن ائله ظریف قیزسان کی، سنی سئون، سنسبز یاشایا بیلمز. بیر باخان گرک مطلق بیر ده باخسین. دایان گۆروم. بوینونو بوکنده قاراتیکان کوللاری نین آلتیندا تزه بوی گۆسترن بنؤوشه یه اوخشاییرسان، منیم قیزیم. الینی منه وئر گۆروم... سن داغ لاله سیسن، گلیب شهرده بیتیمسن...

من بو سۆزلری ایکینجی دفعه ائشیدیردیم. ائله بیل هامیسینی قیامین آغزیندان گۆتورموشدو. قیام دا بیر دفعه ائله بو قاراچی آرواد کیمی دانیشیردی. ساغ الیمی الینه آلدی. سونرا گۆزلریمه باخدی.

— پولون وارمی؟ — تله سیک سوروشدو.

— وار. ایکی ماناتیم وار. کتابین آراسیندان چیخاریب وئردیم. الگینی چینیندن آشیریب پولو ایری جیلری نین دیینه قویدو. بارماغینداکی گوموش اوزویو هرله دی.

— سنین بیر گۆزالتین وار. دوزمو دئییرم؟ — سوال وئردی.

باشیملا دئدیم کی، ائله دیر.

— بیر آی یوخوسوز گئجه لرین اولاجاق، هیجان کئچیره جکسن. یول گۆرونور. سونرا هامیسی یاخشی اولاجاق. سندن او یانا یول یوخدور. سئویندیم.

پولوم اولسایدی، بو گۆزل، خیرخاه قاراچی آروادا یئنه گتیریب وئردیم. هله الگینی ده آلاردیم.

دئمه لی، بیز باریشاغیق. یوخ، قیام اوزو گلیب باریشاجاق. منی قاراچی آروادین دالینجا یویورتدورن ده بو فیکیر دئییلدیمی؟

غریبه دیر. کوسن ده من ایدیم، باریشماق اوچون خیففت ائله ین ده من. گۆره سن، بوتون قیزلار بئله دیرمی؟..

اؤه وئرلین تاپشیریغی ائله بیردیم. باشیمی قالدیراندا گۆردوم قیام گلیب دایانیب لاپ یانیمدا. باشیمین اوسته. بیز، آخی، دانیشمیردیق. بو نه دئمک ایدی؟

— فرح، سنین فیزیکا کتابیندی. منیم کتابیمین آراسیندا ایدی. قاراچی آروادین یانیندان ائوه قاییداندا یئنه قیامین کتابلارینی بیغیشدیرمیشدیم. فیزیکا کیتابیمی رفین بؤیرونه قویموشدوم کی، سونرا گوٴتوره رم. یادیمدان چیخیب اوردا قالمیشدی. ایندی هر شئی بیردن یادیم دوشدو. قیزاردیم.

— فرح، سنینله کوسندن بری، ائله بیلیردیم سریه منیم کتابلاریمی هر گون بیغیشدیریر. أما بعضیلرینی ائله بیل قصدن باش—ایاق قویور. دندیم، آ باجی، نییه بئله ائله بیرسن؟ دئدی، سنین کتابلاریندان خبریم یوخدو. یقین من یاتاندان سونرا بو ائوه ملکلر گلیر، منیم کتابلاریمی بیغیشدیریر. ایندی من ده اونلارا عادت ائلمه یه باشلاییرام. ملکلر یقین صباح دا گله چکلر.

دینمه دیم. جانیمدان بیر ایستی کئچدی. منی تر باسدی.

چیخیب گئتدی اینستیتوتا. من ده گونورتاوستو گئتدیم مکتبه.

قیام هر شئی باشا دوشوبموش.

ملکلر گلمه میشدی. قیام کتابلارینی نجه قویموشدوسا، ائلجه ده قالیردی.

— فرح، گل باریشاق.

— ...

— فرح...

— ...

فرح، سنین خومار گوٴلرین وار. اورگین حدن آرتیق گوٴلدی. هئچ بیلیرسنمی ساچلارینی بئله آبییرماغین سنی نجه توتور. سن ائله قیزسان کی، سنی سئون سنسیز یاشایا بیلمز. بوینونو بئله بوکمه. سن ائله دوراندا، بیزییم کندده قاراتیکان کوللاری—نین آلتدا بیتن بنؤوشه لر اولور، اونلارا اوخشاییرسان. سن منیم داغ لاله مسن، فرح. منیم فرحیم.

ایندی ده ائله بیلدیم قاراچی آرواد دانیشیر، قیام یوخ.

باشیمی قالدیریب گولدم. سئویندی. اصلینده کییم داها چوخ سئوینیردی؟ من اونو دئییه بیلمزدیم.

دنیا منیم نظریمه اولر یالینز محمد عمی گیلین ائولری ایله اوخودوغوم مکتبین آراسینداکی یول بویدا ایدی. دنیا ایندی بؤیویوب اولموشدو طلبه لرین یاتاقخاناسینا قدر. دنیا ایدنی «بابا» دا وار ایدی، حاتم ده، فیروز دا. دنیا نه قدر دنیا وار ایمیش.

قیام اوزو ده منیم گوزومه گئت-گنده باشقالاشمیشدی. او بعضا منه درسدن سونراکی درسلیمیزده اوخودوغو کتابلاردان دانیشیر، بعضا کتابلارین اوزونو گتیریردی.

من اوزوم ده باشقالاشیردیم. بونو سینفیمیزده کی قیزلار دا حس ائلمیشدیلر. اونلار بؤیوک تنفوسلرده باشیما ییغیشیردیلر. من ده قیامدان ائشیتدیکلریمی اونلارا دانیشیردیم. سونرا اوغلانلار گلیردیلر. سونرا دا ادبیات معلمیمیز. سونرا منی عوموممکتب اوزره چیخان دیوار قزئتینه رنداكتور معاوینی سئچدیلر. سونرا... هامیسینی قیاما دانیشدیم. گوله-گول:

— ...

— سن ده منیم طلبمن، — دئدی. — باخ، ایندی گرک مکتبی قیزیل منداللا بیتیره سن. محمد عمی نه دئمشیدی؟..

یادینا بیردن نه دوشدوسه، سؤزونو دئییب قورتاران کیمی توتولدو. چنه سینی اووجونا آلیب بیر آز فیکیرلشدی. اؤز-اؤزونه دانیشان آدمالار کیمی دئیینه یه باشلادی:

— چوخ شئی منه تاثیر ائله بیر. اینستیتوموزا خارجی قوناقلار گلیمیشدی. اونلاری من مشایعت ائدیردیم. اما بیر دیل تاپیب دانیشا بیلمه دیم. هئچ بیر خارجی دیل اؤیرنمیشم. من بیر موسیقی آلتینده ده چالامیرام. وقتینده مشغول اولما بیلیمیشم.

آنامی گناهکاری؟ یوخ. البته، یوخ. او، هله ایندیچن هئچ پیانو گۆرمه ییب. اوخودوقلاریمی دا یاخشی آنلایا بیلیمیشم. بیزیم ائوده کتاب رفی اولمایب. هئچ کتاب اولوبدو کی؟ کندیمیزده کی کتابخانادا بیر قوجا آرواد وار ایدی. او اولماسایدی، بلکه ده، چیگینلریمه گزیدیردیگیم باشیم کال، زمیرد قاریز کیمی قالاسیمیش. نییه گولورسن؟ ائله بیلیرسن ظارافات ائله بیرم؟ هر شئی بیردن اؤیرنمک، درک ائتمک ایسته بیرم، فرح.

دئییرلر، جبرجیرمالارین ایچدیکلری سحر شئهیدی. اما شاهانه اوخوبولار. ائله بیل یاغلی پلوو یئییلر، اوستوندن ده سرین بولاق سویو ایچیلر. اونلارین سسینده یابین ایستیزی، بورکوسو گۆرورسنمی نئجه حس اولونور؟ آداما ائله گلیر، اونلار اوخوماسا، یابین بورکوسو اولماز. بیر شئه قیداسی ایله اونلار بوتؤو بیر فسلین ایستیسینی ایفاده ائله یه بیلرلر. البته، من ده آز بیلدیگیمه باخمایاراق، خیدمت ائله یه بیلرم. آنجاق ندنسه آرتیق ایسته بیرم. آخی، من انسانام.

بيليرسن، دنيا دا نه بۇيوك اداملار اولوب؟ نه لر ياراديبيلار؟ هئراكليت، دئموكرت، پلاتون، آريستوتئل، لئوناردو دا وينچي، نيظامي، هؤتئ، عليشير نواي، تولستوي، نصرالدين طوسي، كانت، هئنگل، روسسو... آه، داها كيملر! هاميسي نين آديني چكمك ايسته بيرم.

منيم طلبه يولداشيم حاتم دوز دئيردى، فرح. من آنتيك دؤور ايله اينتياهو دؤورونو خصوصيله سئويم. بشر عقلينين ايلك چيچكلنن دؤورلريني. دئيرلر، آنتيك مدنيتين ياييلماسي اوچون بشرت ايتاليا شاعيري پئتراركايا ميننتدار اولمايدى. باشقالاريني بيلميرم، من ميننتدارام. اونون ائوينده هومئرين كتابلاري اولوب. آما اوخويا بيلميرميش. سونرا بير يونانلي نين كؤمگي ايله، عاديجه بير يونانلي نين، او پوئمالاري بوككاچيو ترجمه ائله يبيدى. قيام سوسدو. من ده سوسوردوم. بير آز بئله داينديق. سانكي او، آدلاريني چكديگي اداملارلا اؤز عالمينده دانشيردى. بلكه ده منه بئله گليردى. سونرا يئنه صحبتينه داوام ائدى:

– بيرينجي كورسا تزه گلنده اينستيتوتوموزون كتابخاناسينا گئديب شئكسپيرين كتابيني ايسته بيرديم.

– بلكه، ناغيللار كتابيني گتيريم؟ – دئيه قيز منه استئهزا ائله دى. ايندى او وقتدن آز قالير اوچ ايل كئچسين. گؤوروم دوز دئيرميش. دوز دئيلن سؤزدن نندسه چوخ آدامن خوشو گلدير. بو، او دئمكدى كي، همين آدام هله يئتكين دئيل.

نه وقت كي اوخودوقلاريمي باشا دوشه بيلميرديم، او قيزين استئهزالي باخيشلاري گليب گؤزوم اؤنونده دورودو.

منيم طلبه يولداشلاريمين بيرى نين باجيسي ايميش. اؤز ده اونيوئرسيتئين كتابخاناجيليق شعبة سيني بيتيريدى. سراغون آد گونو اولوب. بير دسته گول باغيشلاديم. سونرا تانيشليق وئرديم كي، شئكسپيري ايسته ين اوغلانام، گولدو. قيزاردى.

– منيم آد گونومو هاردان بيلدiniz؟ – سوروشدو.

– قارداشiniz منيمله اوخويور، – دئيم. – سيزين او سؤزونوز دايمان منيم قولمدان توتور. بلكه ده، هر كسین غرضسيز استئهزاي احتياجى وار. قولدان توتان استئهزاي.

من چوخدان ايسته بيرديم كي، قيما استئهزا ائله ييم. لاپ يئرینه دوشموشدو. اورگيمده توندوغوم سوالى وئرديم:

– قيام، آدام اؤز-اؤزويله دانشارمى؟

قيام ائله بيل منيم سواليمي اولجه دن بيلميرميش. جواب اوچون ده اولجه دن حاضرلاشيمميش.

— البتته، — دئدی. — آدامین اورگی سۆزلو اولاندا اؤز-اؤزویله ده دانیشیر، دیوارلا، داشلا دا. اورک بوش اولاندا انسانلا دانیشماسی نین دا معناسی یوخدور. بیلیمیردیم ستوللا دانیشدیغینی اونا نئجه چاتدیریم. منی قاباقلادی:

— هله استوللا دا.

— بیی، نئجه؟ — گویا هئج بیر شئیدن خبریم یوخدو.

— سنین بوش استولونلا. نئجه سی یوخدور کی؟ سن کوسولویدون دئییه، من ده اوزومو سنین بوش استولونا توتوب اورگیمی بوشالتدیم.

— ستول دا جواب وئردی؟ — ظارافاتلا سوروشدوم. استولون دا سنه اوخشامیشدی. نه قدر ائله بیردیم، دینمیردی. اما هئج اولماسا دینله بیردی.

— یوخ، من یاتیردیم، — دانماق ایسته دیم.

— سن کتابین آلتدان گۆزویون اوجو ایله باخیردین. من ده گۆروردوم. نفس آلمایندان دا بیلیردیم کی، هبجان کتچیریرسن. یاتان آداملا یاتمایانین نفس آلماسی بیر اولمور، آخی!

قیام هر شئی بیلیرمیش. گیزله ده بیلمه دیم.

— دوز دئییرسن، قیام. من ده سنین استولونلا دانیشمیشام. هله بیر قاراچی آروادا فال اچدیرمیشدیم کی، گۆروسن بیز باریشاجاغیقمی؟

قیام سئویندیگیندن کدرلندی. من هئج وقت بئله غریبه کدر گۆرمیشدیم.

* * *

— منی تانیدینمی، قیزیم؟

— تانیمادیم. آخی، سیزی هئج گۆرمیشم. مین-دیگینیز آت ناغیللاردکی هاچادیل عرب آتلا رینا اوخشاییر. الینیزده سیلاه، سیلاهی کمری قیزیل ایلان کیمی قیوریلیب. ساچلارینیز چیینیزه تۆکولوب. پالتارینیز جیریلیب. یقین اؤزونوز ده ناغیللاردان گلئیسینیز. تک قورخورسونوزمو؟ الینیزده کی توفنگ بیردن آچیلا بیلر. سیزین گۆرونوزده شیمشکلر چاخیر. من قورخورام. قاشلارینیز نییه ائله دویونله نیددی؟ سیزی ائله بیل کیمسه قووویدو. نییه تۆوشوبورسونوز؟ هارادان هارایا گئدیرسینیز؟ سیزین ائوینیز-ائشگینیز یوخدورمو؟

دینمه دی. آتی نین آغزیندان هاچا آلوو چیخدی. اوچوب گئتدی. یایلیغی باشیندا یوخ، باشی نین اوستونده یئللندی. سونرا یایلیق قیرمیزی بایراق اولدو. میلیون ال گۆروندو هاوادا. اوزاقدا

بیر اوغلان منە باخیب گولومسە دی. او دا آت بئلىندە گلیردی. باياقكى قیزین دالینجا. الیندە آل بايراق، چيىنيندە توفنگ وار ایدی. آریق، قارایانیز، گۆزلى آلیجی قوش کیمی.

آیندانا دوشوب دوز گلدی یانیم. او دا قیزین وئردیگی سوالی وئردی: - منی تانیدىنمی؟

- یوخ، کیمسینیز؟

- «بابا»، قیامین طلبه یولداشی. بیز آخی، یاتاقخانادا گۆروشموشدوک.

گۆزلىمه اینانمادیم.

- سیز اینستیتوتدا اوخویورسونوز، هم ده بوردا چاپیرسینیز؟ - حیرتیمی گیزله ده بیلمه دیم.

گولومسە دی:

- هم اوخویورام، هم ده چاپیرام، ووروشورام، البتته. گوندوزلر اینستیتوتدا، گنجە لر ده، باخ، بورادا. اؤزوم هاردا اولسام دا، اورگیم دایما بوردادی. آتیمی مینیب چاپیرام او قیزین دالینجا.

یادیندامی سنه دئمیشدیم، اونا اوخشا بیرسان: شاهسون قیزی سربه یه.

- قیام، حاتم، فیروز بس نیبه گلمه بییبلر، «بابا؟» - من اونون سؤزونو یاریمچیق کسدیم.

آخی، اونو بورایا نیبه تک یولا سالیبار؟

- بو یوللاری من تانییرام. آخی، سربه هر گنجە یوخوما گیریب منی سسله ییر. دئییر گل. من ده گلیرم اونون دالینجا. سونرا یئنه ایتیریرم اونو.

" بابا " نین سسینده تأسوف، سۆینج، اینام، قودرت هامیسی بیر-بیرینه قاریشمیشدی.

- " بابا " ، سیز منه دئمیشدینیز سربه نین شکلی یوخدو. اؤزونو گۆستیرین گۆروم.

- گۆستره جگم، بیر آز دایان. سربه بئلىنه کمر قورشادی، دوشمنلر اونو گۆرمه دیلر. سربه آت

مینمه یه باشلادی، دوشمنلر اونو سایمادیلار. سربه سیلاه گۆتورمه یه باشلادی، دوشمنلر اونا

ایستتهزا ائله دیلر. سربه گولله آتماق اؤیرندی، دوشمنلر اوندان احتیاط ائتمه یه باشلادیلار.

سربه بیر ائوده یاشاییردی، اونو یوز ائوده آختاریردیلار. سونرا سربه چۆللرده یاشاماغا باشلادی.

چۆللرده آختاردیلار. سربه داغلارا چکیلدى، داغلار دوشمنلرین دوشمنی اولدو. اوللر سربه نین

اؤزوندن قورخوردولار، ایندی اونون آدیندان قورخاماغا باشلادیلار. اوللر سربه آت مینیب توفنگ

آتیردی، سونرا نه قدر قیزیمیز آت مینیب توفنگ آتماغا باشلادی. آتیلان گولله لر «سربه»

دئدی.

آغساجلی، قارا پالتارلی آدم گلیر. اونو گۆرورسنمی؟ الینده توتدوغو قرآنا آند ایچیر.

آدم: قیزیم، بو کتاب پیغمبرین اؤز الیله یازدیغی قوراندیر. من بو کتابا آند ایچیرم، سنه هئج

کس ال قالدیرمایاجاق. توفنگی تسلیم ائله.

سریه هئج بیر یئرده تحصیل گؤرمیشدی. قرآنا قوتسال بیر کتاب کیمی، آدملارا دا ان لیاقتلی انسانلار کیمی باخیردی.

سرییی: من قوتسال قرآنا اینانیرام. او کتاب قییلگاھیمیزدیر آدم عمی، من سیزه اینانیرام. گل سینلر، آپار سینلار.

آدم: گئدین اوؤلادلاریم. گئدین، قادى نین الیندن آیین توفنگی.

سریه گؤزله بیر، آدم یالواریر، دوشمن عسگرلری ترددود ائدیرلر. سونرا کیمسه ایره لی یئرگییر. سونرا ققیلدن یویورور. سریه نین ال قولونو قامارلاییب ساریماق ایسته بیر. سریه توفنگله اونو ووروب اوؤلدورور. بیز بئله دانیشمیشدیق؟ - دئییر. ائشیدیرسنمی، فرح؟

آدم پالتارینداکی خفییبه امر وئردی: - آتش! اوؤلدورون او آزاد قیزی!

سریه آدمی نیشان آلدی، اما گنجیکدی.

* * *

یوخودان هؤولناک آیلیدیم. محمد عمی قاپینین زنگینی باسیردو یویوروب آچدیم. گئجه ساعت ایککیه ایشله بیردی. دیوار ساعتی ایکى دفعه زنگ ووراندا بیلدیم. قیام چارپاییدا ساغ بؤیرو اوسته یاتیردی. ساچلاری اوزونه تۆکولموشدو. دنیادان، «بابا» دان، سریه نین اوؤلوموندن خبرسیز.

" سن سریه یه اوخشاییرسان " ، - " بابا " دئمیشدی. من سریه یه اوخشایاچام. سریه بی بی یه ده یقین او قیزین آدینی قویوبلار.

کاش سریه تزه دن یوخوما گیریدی، تزه دن منه سوال وئردی. دئییدی: منی تانیدینمی؟ دئییدیم: تانیدیم. سنی گرک هامیمیز تانییاق.

گئجه نیز خیره قالسین، " بابا! " یوخونوز شیرین اولسون، " بابا! " سریه نی ایلک دفعه منه سیز تانیتدینیز.

* * *

قیام نابات آنانین مکتوبونو محمد عمیه ده اوخودو، سریه بی بی یه ده. نابات آنا یازیردی کی، قیام، بو یای کنده گلنده فرحی ده گتیر کنده. هئج بیر سوژ دئمه دیلر. محمد عمی نابات آنانین عنوانینا تعریفلی سوژلر دئدی.

بیر هفته سونرا محمد عمی سحر قطارینا یکی بیلئت آلیب گتیردی. بیری قیاما، بیری ده منه. — گئت، — دئدی، — گئت، قوی نابات آنانین دا اورگی آپیلسین. اونون اورگینی قیرماق اولماز.

محمد عمی وئردیگی پولدان قالیردی. بیغمیشدیم. گئدیپ ماغازادان نابات آنایا بیر باش یایلینگی آلدیم. سونرا دا بالاجا بیر عطیر شوشه سی. ایکیسینی ده بوکوب قویدوم ال سومکامین(چانتا) ایچینه، قیام بیلمه دی.

نابات آناگیلین اتولری دمیر یولونون لاپ یاخین-لیغیندا ایدی. پویلو واغزالیندا دوشنده قیامی کنده کی یولداشلاری قارشیلادی.

— آ قیام، سنین آغرین آلیم، خوش گلیسن. — اورتاباشلی بیر کیشی ایچینده سو، سویون ایچینده ده قیرمیزی تورپلاری اولان وئدره سینی یئره قویوب، قیامام اوزوندن اؤبدو.

— سدی عمی، سلام. تورپلار نئجه دیر؟ ساتا بیلیر-سنمی؟

— ائله یاخشی گلدین. کؤمک ائله ساتاق. گولوشدولر.

— گئدیریک بیزه.

— یوخ، بیزه.

— یوخ، اؤزوم آپاراجام.

قیام هامی نین قارشیسیندا گناهکار کیمی اوزر ایسته دی.

— گرک بیرینجی آنامی گوژم. — یاریظارافات-یاریجیددی یولداشلاری نین الیندن چیخدی.

ایکی چیرین آراسی ایله گلیب قیامگیلین دوققازینا چآناندا ایری بیر ایت اوستوموزه یویوردو. قیاما سیغیندیم.

— توپلان! — قیامین سسینی ائشیدن کیمی ایت دوز چییننه سیچرادی. قونشو چیرین آراسیندان سیویشیب بیر پیشیک ده گلدی.

— بو دا منیم پیشیگیمدی. — گولومسیه رک اوزومه باخدی. — توپلان قونشوموزون ایتیدی.

آما منیم دوستومدو. ایندی بیر آز آریقلایب. آی یازیق توپلان. — قیام قهرلندی. — یئنه بیر

گوژو منده، بیر گوژو پیشیکدیدی. — پیشت! — برک آجیقلاندی.

— فرح، بو توپلان بئله دئییلدی. آتلینی آتدان سا-لیردی. قونشولار گئجه لر یاتاندا قاپینی باغلاماز دیلار کی، توپلان اویاقدی. کیمین آغزی نه ایدی بو هندوره هرلنسن. اما ایندی گۆر نئجه دوشوب. قوجالیب. بو بؤیروندن باخیرسان، او بیرری بؤیرو گۆرونور. هامی توپلانندان قورخاردی. توپلان دا منیم پیشیگیمدن. منیم یانیمدا پیشیک قویروغونو قالدیریپ اونون آغزینا-بورنونا سورت، او یانینا-بو یانینا کئچردی. آجیغینی توندوراردی. توپلانین گۆزو ائله هئی منده اولاردی. ائله بیلردی میریلدانس، منیم ختريمه دیر. آخی، بیز دوست ایدیک. قالاردی ایچیندن قیریل-قیریل. پیشیک ده بوندان ایستیفاده ائدردی. انام بیر دفعه دئمیشدی، دردین آلیم، آرخالی کۆپک قورد باسار. یازیق توپلانی ائلمیشدی گۆزوقپیق. سونالار ایت اونون یانیندا اؤزونو سیخدیغی اوچون منیم ده گۆزومدن دوشموشدو. ایندی بونا باخ، سن الله، توپلانی چرله دیب نه کۆکه سالیب. بیر پیشیگین اؤزونو آپارماسینا باخ. پیشت!..

توپلان ائله قوجالمیشدی کی، لاپ پیشیکلشمیشدی. پی-شیک ده اؤزونو توپلان کیمی آپاریردی. من گولوم. اما توپلانا دا یازیغیم گلدی.

قیام سونرا بیر خوروز گۆستردی. گونشین بوتون رنگلرینی خوروز قویروغوندا گزدیریردی.

— گۆرورسنمی، — دئدی، — ۱۸- عصرین فرانسیز جنگاورلری کیمی دیک یئریر. بیزیم خوروزون یئریشی اصل کیشی یئریشیدی.

قیام هر آدیمدا منه تزه بیر شئی گۆستریب، سانکی هر شئیله تتر-تله سیک تائیش ائتمک ایسته بیردی.

نابات آنا ائوده یوخ ایدی. قاپیدان یومرو قیفیل آسيلمیشدی.

— انام یقین اودونا گئدیپ. مئشه یه.

فیکرینی حَیطده کی پالتار کندیرینه قونان قارانقوش داغیتدی.

— او دا منیم اوشاقلیق یولداشیمدی.

بیر شئی باشا دوشمه دیم.

— قارانقوشو دئییرم. هر یای بیزه قوناق گه-لیر. تتیل گونلری منیمکیندن قاباق باشلاپیر، سونرا دا قورتاریر. قاپیمیزین اوستونده کی او آچیق نفسلیگی گۆرورسنمی؟ یازین اولیندن یابین آخیرینا قدر انام اونو آچیق قویور. ائوده یوواسی وار. اؤزو ده تک دئییل. ایکیدیلر. بیرری نین آدی... — دوز گۆزلریمین ایچینه باخدی، — دئییممی؟

— دئی، — دئدیم.

— بیرری نین آدی فرحدیر. او بیرری نین آدی... اونو دئمزلر.

آستاچا گولدو.

قدیمده کیمسه قارانقوشو ایلک معمار آدلانديریب. دوز دئییب. قارانقوش اصل امکدار صنعت خادیمیدير.

قیام یقین نابات آنا گلنه کیمی داریخمايیم دئییه اوردان-بوردان صحبت سالیب باشیمی قاتماق ایسته بیردی.

— پویلو دنیانین ان گۆزل یثردیر. فرح، ان گۆزل گوللر، چیچکلر بوردا بیتیر. هله اونو دا دئییم کی، ان یاخشی آداملار دا بو کندده دیر. — سونرا گوله-گوله علاوه ائله دی: — یقین سنین ده اولو بابان، ننن بو کنددن اولوب. — من ده گولدوم. اوزاقتا مئشه لری گۆستردی.

قارایازی، کور قیراغی، گۆی چمن،
قوشا پالید، توستولنن اود-اوجاق.
ساچ آغاردی، اونوتمايیم سیزی من
هانسی شاعیر سیزی بیر ده یازاجاق...

شاعیر گور نئجه گۆزل دئییب. اۆزوم یازاجاغام بو طرفلری. ایکی دفعه دئدی. ائله بیلدی ائشیتیمیشم.

— قارایازی مئشه سی گورجوستانا کیمی اوزانیب گئی-دیر. کور چایی نین ساحیلی بویو جئیرانی، جویورو، توراجی وار. آشاعی طرفده — کورون لاپ قیراغیندا — ایسرافیل جله سی نین سؤیودلری ساچلارینی سودا بویور. قیراق کسمه نین یانیندا. چوخ بؤیوک، هم ده قدیم کنددی. منیم آنام دا، آنام دا او کنددندی. سونرالار آنام کۆچوب پویلویا. فعله لیگه گلیب. من ده بوردا آنادان اولموشام. ایندی پویلو دا منیم اولوب، کسمن ده. دنیانین هر یثرینه گئدن قطارلار، فرح، گلیب بلزیم پویلو کۆرپوسوندن کئچیر. فخر ائلمگینه دیر، یا یوخ؟ — اۆز سوالینا اۆزو ده جواب وئردی: — ائله دؤیر!

توپلان دا، پیشیک ده یانیمیزدان گۆتورولدو. — نابات آنانین چیینینده شله سی دوققازدان (دروازا) ایچری گیردیگینی اوندان بیلدیک. قیام دا بویوردو. اودون شله سینی، چاتیلاری نابات آنانین چیینیندن آشیریب آلدی اۆز چیینینه. نابات آنا نه قدر ائله دیسه، قیام وئرمه دی.

بایاق نابات آنانین دالیندا قورغوشون آغیرلیغیندا گورونن اودون شله سی، قیامم چینیبنده بیر- دن-بیره ائله یونگوللشدی، ائله بیل اونو منیم کوره بیمدن گوتوردولر. نابات آنادان قاباق من دهریندن نفس آدییم. منه ائله گلدی، بو اودون شله سی او قدر یونگولدو کی، قیام ایستسه اونو لاپ شهره کیمی بیرنفسه آپارار. اما قاپی نین آغزیندا اونو یئر تولا لایاندا، تزه دن آغیر اولدو. نابات آنا منی، سونرا دا اوغلونو قوجاقلایب اوپندن سونرا چاتینی آچاندا، گوردوم شله نی یئریندن تریه ده بیلیمیر. گوره سن، مئشه دن بورایا کیمی نئجه گتیریب؟ یویوروب کومک ائله دییم.

– " قیزییم، سن الینی یارالارسان " ، " قیزییم سن قوناقسان " ، " قیزییم، کناردا دور... " دئییه-دئییه، سونرا دا اؤپه-اؤپه منی آپاردی ایچری.

– جیزییم گئجه دن دوروب ساج آساجاق. قوی اودونلاری حاضیر اولسون.

قیام دهره گوتوروب چیریپیلاری دوغراماغا باش-لادی.

ایچریده باش یایلغینی نابات آنانین باشینا باغلادییم. آغ ساچلارینی دا بیغیشدیردیم یایلغین آلتینا. نابات آنا لاپ دیشدی. بیر آز یاشی آزدی، بیر آز دا رنگی آچیلدی.

– بیر گوزگویه باخ، نابات آنا.

اؤزوم قولتوغونا گیریب دایاندیم یانیندا. نابات آنا اؤزونه یوخ، منه باخیردی.

– دردین آلیم، داها منیم وقتیم کئچیب. ساغ اولون، ایندی سیزین گئینیبن-کئچینن وقتینیزدی. داها منه تزه یاراشماز، آ قیزییم. تزه نی تزه وقتی گئیرلر.

قیام ایچری گیرنده آناسینی گوروب توتولدو. سنه قوربان اولوم، آ جیزی، نئجه یاراشیر! داها هئج باشیندان آچما.

قیامین اورگی کؤوردی.

– فرح بالام زورلا باغلادی باشیما. پای چوخ اولسون، – نابات آنا منی اوتاندیردی.

قیام راضیلیق حسی ایله اوزومه باخدی.

– منه نییه دئمه بیسن؟ – من بیلیردیم کی، بو سوالی او، جواب آلماق اوچون وئرمیردی. اونا گوره گولومسمکله کیفایتلندیم.

نابات آنا آرادا دؤنوب ایکی دفعه گوزگویه باخدی. ائله بیل بایاق یاراشمایانی ایندی یاراشدیرماق ایسته-بیردی.

بلکه ده بو دمده اونون اورگیندن بعضامک، گئینیبن-کئچینمک کئچیردی؟ آخی، اونون دا اورگی وار. – نابات آنانین اللرینی اودونلار جیریب قاناتمیش، اود یاندیرمیشدی. آلتیندا، اوزونده

قيريشلار اونون ياشينى داها دا آرتيق گؤستىرىدى. بئلىنه باغلادىغى شال، ياغينا گئيدىگى ياماقلى پوستال اونو بير آز كوبودلاشديرمىشىدى. اما او بير ده گوزگوده اؤزونه باخاندا، من اوندا بير ظرفلىك، بير اينجه ليك گؤردوم. من نابات آنانين اؤزونده يوخ، گوزگوده ائله بيل گىنلىگينه تاماشا ائله ديم. او آنى سانكى گؤزلىمله گؤردوم.

نابات انا داخيلن يوخ، ظاهيرن ايتمىشىدى. من اول نابات آنانى ظاهيرن گؤروردوم. اوزدن ايندى اونو داخيلدن گؤرمه يه باشلايدرديم. من اونو داخيلن تاپاندان سونرا، ظاهيرن ايتيرديم. اونو آختاران اولسايدى، اؤزونده تاپا بيلردى. نابات آنانى ايتيريب-آختاران يوخ ايدى. آل محمد بابا يوخ ايدى. قادين كيشيسيز يتيم ايميش. غريبه دير... بو سؤزو هاردانسا، بير آروادين ديليندن ائشيتمىشىم.

قيامين گليشىنى ائشيديب نابات آنانين رفيقه لرى، شله باجىلارى گلدىلر. هاميسى قيامين اوزوندن اؤپوب، سونرا دا كنارا چكىلدىلر. منيم ده اوزوم-دن اؤپدولر. خيطة ييغىشمىشديق. نابات انا منيم بارمده اونلارا دئيردى كى، سره بى بى نين قاينى قيزيدى. كنده استراحته گليب. اونلارى دا قيام بير-بير منيمله تانيش ائله بيردى:

— باخ، بو آريق آرواد سولطان خالادى. انا كيمي سوپورگه چيدى. انا سئلپودا، او دا مكتبه. منيم پارتامى هميشه ترميز سيليب-تميزلر، سينيغه گيرنده ده اوزومدن-گوزومدن اؤپردى. مئشه يه اودون شله سى گنيرمه يه گئدن ده دايم انا من ساغ جىناهيىندا اولاردى. بو آرواد قيزبس خالادى. قيز كيمي اوتانجاقدى. اونون ايپك كلاغاييسى اولماييب، اما ايپك حياسى وار.

باللى خالا دا انا من رفيقه سيدى، دينمز-سؤيله-مز، راضىلىغى دا سكوتدو، اعتراضى دا، قيشقيرىغى دا. اما مسمى خالا تنز آجىغى توتان، تنز ده سويويان آرواددى. اورگى گئيش، ايشقلىدى. اونون بو " تاختا " قوللارى اوسته كؤزپه ليگيمده او قدر ياتمىشام كى! انا من ساغليغىندا قايپير قونشوموز اولوب.

باياق گليب منى اؤپوب گئدن آرواد دا فاطمانيسه خالادى. مهلتين اناسى. ائله منيم ده انا من اولوب. اصلينه باخسان، بو آروادلارين هاميسى منيم انا منير.

قیام ظارافات ائبله ییب اونلاری گولدورمک ایسته بیردی. أما اونلار دینمز دایانمیشدیبار. ائله بیل اوتانیردیبار. اؤز گۆزلی نین اؤنوندە بؤیوین اوشاغین قارشیسیندا لاپ اوشاق کیمی دایانمیشدیبار. بؤیوکلر اوشاق اولموشدو، اوشاق بؤیوک.

قیام بونو حس ائله دیگیندن اوزونو منه توتدو:

— باخ، یادیندامی، کئندن تره گلنده سیزه بیر دولو خورجون گتیرمیشدیم. کئند نعمتلرینی یئیپ تعریفله دینیز. منی همین بو آرادلار یولا سالمیشدیبار. اؤزو ده هره سی بیر نعمتله. یئنه هئچ کس دینمه دی.

ائله بیل بو آرادلاری کیمسه زورلا بورایا گؤندر-میشدی کی، گئدین قیاملا گؤروشون، سونرا دا چکیلین هامینیز بیر طرفده دایانین دینمز-سؤیله مز، لال-کار. ائله بیل قیام هاردانسا باشقا بیر یئردن گلیمیشدی، اونلار دا اونو یئنیجه، بیرینجی دفعه گؤروردولر. دین اولمادی.

— آ مسمی خالا، نییه دونوق دوشوبسونوز؟ سیزه نه اولوب؟ آخی، سیز بئله دئییلدینیز؟

ائله بیل قیام سحون بورایا گلیمیشدی. بیر-بیر اوزلرده گۆز گزدریب توتولدو.

مسمی آراد او بیر آرادلار، نابات آنا، سونرا دا منه باخدی. سؤزونو دئمیش چئچه دی.

— آ قیام، — دئدی، — دردین آلیم، سنی بیز یولا سالاندا بئله دئییلدین آخی؟ ماشالله، ایندی دیشیسیسن. ساچلارین اوزانیب، سلیقه ایله داراییسان. آغ کؤینگین، قیرمیزی قالمستوکون، تره پئنجگین. الله سنی نابات باجیبا چوخ گۆرمه سین. سؤزون دوغروسو، ایندی سنین قاباغیندا دانیشماغا اوتانیرام. اللهمین گۆزو اوستونده اولسون. ائله سؤینمیشیک کی، هئچ بیلیمیریک نه دانیشاق.

قیام قورویوب قالمیشدی. گولدو. قاققیداییب گولدو.

— من یعنی بئله تئز دیشمیشم؟

قیام بیر ده آرادلارین اوزونه باخدی. سانکی «من همین قیامام، من سیزین قیامام» دئمک ایسته بیردی. سانکی دوغمالار یاد اولموشدولار، یادلار دوغمالاشماق ایسته بیردیله.

نابات آنا یوخولو کیمی ایدی، او دا سانکی مست اولموشدو. قیامین اوزونه یوخ، آرادلارین اوزونه باخیردی. فیکری ائله بیل هارداسا، باشقا یئرده ایدی. آرادا گولومسسە ده، سانکی دئییلنلری ائشتمیردی.

آخشام نابات آنا قیامین پئنجگینه گۆز مونجوغو تیکدی. قاپیدان تیکان آسدی.

— سنه قوربان اولوم، آ قيام. ماشالله، ائله ده ييشييسن، قورخورام گۆز دير. آدامين گۆزو ايسته ديگيندن ده ديير. ائله اۆز گۆزومدن ده قورخورام.
سونرا اوزرليک يانديريب قيامين باشينا دولادی. توسوسونو ده توتدو بورنونان.
من ايندى باشا دوشدوم کی، نيه نابات آنا باياق قيامين اوزونه باخميردی.

* * *

— آ قيام، دردين آليم، مکتبيني الله قويسا نه وقت قورتايرسان؟ گل اؤيوموزه-ائشيگيميزه کيشيليك ائله، آنام-آنام. ماشالله، بؤيوک کيشيسن. فرح، قيزيم سن نه وقت بيتيريرسن؟
ائله بيل، نابات آنا اورگيني گۆزلرينده گزديرير-دی. سئوينجی، کدری، نيگار انچيلیغی —
هامیسی آچيقجا حس اولونوردو.
قيام:

— آنالی، بير ايلدن سونرا گليروم. گليب بير مناسيب ايشدن-زاددان تاييب ايشله يهرم.
نابات آنانی ائله بيل کيمسه اوچوروما ايتله مک ايستدی، باشقا بيریسی قولوندان توتوب ساخلادی. تارازلیغی ايتيرن کیمی اولدو. قيامين دوز گۆزلىرى نين ايچينه باخدی. اولجه حيرتله، سونرا دا طلبله. قيام، دئيه سن، هئچ بير شئی حس ائلمه دی. يالنيز نابات آنا دئيندن سونرا باشا دوشدو.

— آ قيام، دردين آليم، سنين ايشله مگيني دئميرم. الله قويسا، البته، ايشليه جکسن. من آیری شئی دئمک ايسته بيرديم. ايسته بيرديم اؤيوموزده کيشی سسی ائشيديم. گلنيمه قوللوق ائلگيم. آرادا او بير سۆز دئدين: «يشدن-زاددان». آ بالا، به سنی اوخودان حکومت سنه ايش وئرميه جک؟ اؤزون نيه تاپيرسان؟ من ايسته بيرم سن لاپ بؤيوک قوللوقدا ايشله يسن. هاميدان اوجا اولاسان. آدين، شهرتين هر يئرہ چاتا. هانسی قاپيدان گيرسن، سنی حؤرمتله قارشيلايالار. ائله بئله ايش هئچ وقت آختارما، دردين آليم. بير پئشه صاحیبي، بير صنعت صاحیبي اولگونان...

سۆزه قووت

بیر پادشاهین قارداشی اورتالیقدا آوارا دولانیرمیش. آروادی بیر گون اونو برک دانلاییر. سنین، دئییر پادشاه قارداشین وار، نییه بیر عمللی- باشلی ایشه گیرمیرسن؟ سن ده آدماملار جرگه سینه قوشولاسان.

او، پادشاه قارداشی نین یانینا گئدیر.

پادشاه بیلیردی کی، قارداشی ایشله ین دئییل. الینده بیر پئشه سی ده یوخدیر. وضعیر- وکیلینی ییغیب مصلحتلشیر. ایسته بیر قارداشینا ائله ایش وئرسین کی، گئدیپ باشینی دولاندیرا بیلسین. آواراچیلیقدان قورتارسین.

آوارا قارداش بؤیوک وظیفه لرده ایشله یه بیلمزدی. آشاغیلاری دا بینمیردی. نئیله سینلر؟ پادشاها مصلحت گؤرورلر کی، قارداشینا فیل حکیمی قویسین. نه اولکه ده فیل وار، نه ده فیل خسته لیگی.

پادشاهین خوشو گلیر. او گوندن قارداشی اولور فیل حکیمی. راحت دولانیر. حؤرمی ده بوتون حکیملردن آرتیق.

بیر گون هیندیستان پادشاهی نین اوغلی بو پادشاهین اؤلکهسینه سفر ائله سی اولور. بیر فیلله یوخ، فیل کاروانی ایله قۇناق گلیر. پادشاها دا بخشیش گتیریر: فیل. قوناقلیق وقتی قارا قوللاردان بیر یی گلیر کی، فیلین بیر خسته نیب. فیل حکیمینی آپاریرلار - پادشاهین قارداشینا. بیرینجی دفعه ایدی کی، او، فیل گؤروردو. حیوانین بیر او یانینا کئچیر، بیر بو یانینا، فیلین باش طرفی ایله آباق طرفینی سئجه بیلیر. بیلیر هانسی خورتومودو، هانسی قویروغو. فیل حکیمی دئییر:

— سیز بو فیلین باشی ایله آیاغینی منه گؤسترین، سونرا من اونو معالجه ائله یم.

قارا قوللار ائله بیلیرلر فیل حکیمی اونلارلا ظارافات ائله یر. سونرا گؤرورلر یوخ، فیل حکیمی فیلین باشینا فیرلانا-فیرلانا قالیب. خورتومو ایله قویروغونو آبیرد ائله یه بیلیر... نابات آنا اولجه گولدو.

— دردین آلیم، آقیام، یوخسا سن ده فیل حکیمی اولماق ایسته یرسن؟

— آی جیزی، بو خالقی نه قیامت دوزلدیدی! خالقی ایستسه آدمی ائله بزیر کی، اؤزو اؤزونو تانیماز.

قیام ظارافاتا سالسا دا، اؤز حسابینی گؤتورموشدو. نابات آنانی کیمسه چاغیردی. قالدیق ائوده ایکیمیز.

— گوروروسمی منیم آنامی؟ — قیام دوشونجه-لی دانشدی. — آجی شئیلری آداما نئجه شیرین-شیرین یتدیزدیریر. بونلار دا بیر حیاتدی. منیم آنام یازیچیدی. اؤزو ده یازا بیلمه ین یازیچی. کاش منیم آنام وقتیله اوخویایدی. قلمی اولایدی. منجه یازا بیلکم هله یازیچیلیق دئیل. عاغلدان، شووردان، قلمدن قاباق اورک لازیمدی، اورک. منیم آنامین اورگی وار. اونون اوشاقلیغی، گلینلیگی قاباقکی زامانلارا دوشوب. اوخویا بیلمه ییب. ایندی یالنیز دانیشا-دانیشا قالب. بعضا آنامین حقیقنده دوشونورم. منه ائله گلیر دنیادا بیر یازیچی یاشاییر — یازا بیلمیر. دنیادا بیر قادین ضیالیمیز وار — کورسولر اونو تانیمیر. ان بویوک مجلسلری او اؤز صحبتلری ابله اسیر ائله یه بیلر. اما اؤزو ساوادسیزلیغین اسیری اولوب قالیدی. هامی منیم آنامی نابات خالا کیمی تانیبیر. هامی ائله بیلیر، او یالنیز یاخشی چؤرک بیشیریر، سئلپونون اوتاقلارینی سوپورور، بیر ده اودون شله سی گتیره بیلیر. آنام اودونلاری شله سینه ائله ایفجین، ائله نیظاملا بیغیر کی، کورگینده لاپ آز گورونور. هله او بیرى آروادلارین شله سینی ده دوزلدیر.

لاپ کئچمیشده، قدیم دؤورده ده اودون شله سی داشیبیرمیشلار.

بیر نفر اودونچو یوللا گئتدیگی یئرده اونو بیر فیلسوف گورور. آنامین شله سی کیمی، او دا اودونو نیظاملا بیغیمیش، فیلسوف اونو ساخالاییر.

— بو اودونلاری بئله سلیقه ابله، اوست-اوسته کیم بیغیب؟ — سوروسور.

— اؤزوم. — او دا جواب وئریر.

— تزه دن بیر ده آچیب بیغا بیلرسنمی؟

— البته.

آچیب تزه دن بیغیر. فیلسوف مات قالیر.

— بو، هنده سی کشفدی، — دئییر. — سنین عقلینه من حیران اولدوم.

فیلسوف اودونچونو اؤزونه شاگیرد گوتورور. اونا درس وئریر.

بیلرسن، او اودونچو، شله داشیبان کیم ایمیش؟ پروتاقور. آنتیک دؤورون ان بویوک فیلسوفو. نچه کی شله نین آلتدا ایدی، هئج کسه گورونموردو. سونرا او، هامییا گوروندو.

آخیردا اونا، الله ی دانماسی نین اوسته اولوم جزاسی کسیرلر.

منیم آنام دا شله آلتیدان چیخا بیلمه دی. اما او، سینه دفتردی. بیر اورکده نه قدر سؤز-

صحت اولارمیش!

باشیندا ایری چوبان پاپاگی، قوئتوغوندا ایری قارا قارییز اولان بیر قوجا ایچری گیردی. قیام اؤزو گئدیپ اونو قوجاقالادی. اؤپوشدولر. کیشی نین قاشلاری، کیرپیکلری آغاپیاق آغارمیشدی. ائله بیل گۆیدن اونون اوسته آغاپیاق اون النمیشدی.

قیام قولوندان توتوب اوتورتدو.

— نه زحمت چکیردین، فرج بابا. منی لاپ اوتاندریر سینیز.

— یوخ، اوغول. او دنیا یا حلال گئتمک ایسته بیرم. بو دنیا دا هئج کسین خاطرینه دیمیمیشم. ائشیتدیم گلیسن. بو قارا خونونو دا گۆتوروب گلدیم. منی باغیشلا، بو قارا خونودان اؤترو سنین کۆرپه خاطرینه دیمیمیشم. من ائله بیلیردیم، سنی گۆرمه ییب دنیادان کۆچه جگم. الله یمدان راضییم، اوغول، بیزی بیر ده گۆرۆشدوردو. آدام یاشا دولدوقجا، قوجالیدیقا سومویو ده کۆوره لیر، اورگی ده.

سوزه قووت

خالق مثالیدی، بالا، هره بیلدیگی کیمی دانیشیر. بیر گون ساربانین دوه سی قوجالیر. الدن— آیاقدان دوشور. گئدیپ اوزونقیلاق آلیر کی، ایشینه یاراسین. سونرا ایش ائله گئیریر کی، آرخدان کئچنده دوه نین یو کو آغیر اولور. ساربان دوه سی نین اووسارینی باغلا ییر اوزونقولاغین قویروغونا. کئچیب گئدیرلر.

بیر گون ده ساربان اؤزو قوجالیر. اؤلوم یاتاغینا دوشور. بوتون دوستلاریندان، یولداشلاریندان حالاللیق آلیر. سونرا فیکیرلشیر کی، گئدیم دومله ده حاللاشیم.

ساربان عمرونو—گونونو دویله کئچیرمیشدی. یاخشی گونونو ده، یامان گونونو ده دوه گۆرموشدو. یاخشیسینا دا بلد ایدی، یامانینا دا. دوه سی اونا حالاللیق وئریر. آما بیر شئی، دئیرر باغیشلایا بیلمیرم، ساربان. بیر دفعه سن منیم اووساریمی اوزونقولاغین قویروغونا باغلا ییسان...

ساربان باشا دوشور کی، بوتون عمرو بویو ائله دیگی یاخشیلیقلاری بیر سحوی ایله قارالاییب. دوه نین گۆزوندن اؤپور. اؤلنده آیلیر. آما گئج ایدی... سهوسیز آدام اولمور، سنین آغیرین آلیم، آ قیام. قارا خونو احوالاتی اورگیمده قارا خال اولوب قالیدی.

قیام برک تاثیرلندی. سونرا دا گولومسه ییب منه دانیشدی:

— فرج بابا کولخوز بوستانینا بأخیردی. اوشاقلیقدا اونون بیر قارا خونوسونو اوغورلامیشدیق. دالی-میزجا زحمت چکیب مکتبه گلمیشدی. باغیشلاپیرام، فرج بابا. اصلینده سیز منی باغیشلامالیسینیز.

او وقت بیر قارا خونو اوسته تنبئه آلماسایدیم، بلکه، ایندی اینستیتوتدان یوخ، حبسخانادان ائوه گه لردیم.

هانسی هانسینی باغیشلامالی ایدی؟ فرج بابا قیامی، قیام فرج بابانی؟ گناهکار قیام ایدی، اوزر ایسته ین فرج بابا.

من هر ایکسینی باغیشلامیشدیم.

نابات آنانین شله باجیلاری، رفیقه لری بیر-بیر هامیسی قیاملا منی ائولرینه قوناق آپاردیلار. ائله صحبتلر ائله بیردیلر، حیران قالیردیم. ائله بیل اونلارین هره سی آیریجا نابات آنا ایدی. قیام دیقته قولاق آسیردی. سونرا منه دئییردی کی، والله، من بو آروادلاری تزه-تزه تانیپیرام. یانلاریندا بؤیوسم ده، تانیمامیشام. گۆزومون قاباغیندا اونلار منه ائله بیل گۆرونمه بیبلر.

اونلار دا قیامین بیردن-بیره بوی آتیب بؤیومسینه، ائله دیگی صحبتلره مات قالمیشدیلار. سولطان خالا سفرح یه چۆرک گتیرنده دئدی: — آ قیام، نابات باجی نین خامرالیسی دؤیول. آما دردین آلیم، بونو دا سولطان خالان اؤزو بیشیریب. دویونجا یئیین کی، اوریمه یاتسین.

چۆرکلری دادلی ایدی. نابات آنانین خامرالیسی کی-می. آنجاق خامرالیلار شهرده بو دادی وئرمیشدی. قیاما دئدیم. — دوزدور، — دئدی. — ائله معالجه سولاری وار کی، گرک اونلاری بولاغین گۆزوندن ایچسن. بوتولکلار(بطری) دولدوروب آیری یئرلره آپاراندا گوجو، تاثیری آزالیر. منیم آنامین خامرالیسی کیمی بایات اولور.

قیاملا او قدر بیر یئرده گندیب-گلدیک کی، آخیردا دئییردیلر، من قیامین نیشانلیسیام. اونلار «شانسی» دئییردیلر. پویلو جماعتی منی تویسوز-فیلانسیز قیاما وئرمیشدی.

قونشولار منی نابات آنایا تعریفلعمیشدیلر. دئمیشدیلر، قاناچاقلی قیزدی. اوخوموش قیزدی، ساوادلیدی. من ده اؤزومو اورتا مکتب شاگردی کیمی یوخ، قیامین طلبه یولداسی کیمی - اینستیتوت طلبه سی کیمی آپارمالی اولوردوم.

نابات آنانین شله باجیلاری هئی شیکایت ائله بیردیله کی، اوخویا بیلیمیشیک. قلم-کتاب اوزو گؤرمیشیک. اوخوسایدیق، گندیب بیر ایداردو ده بیز اوتوراردیق.

اونلار منه هم محبتله، هم ده قییته حسی ایله باخیردیله.

بیر دفعه نابات آنا دا دئدی کی، اوخویان آدامین اؤز عقلی-باشی اولور.

آخشامدان یاتاغا اوزانمیشدیق. سحرسی او، تئز-دان دوروب چؤرک بشیره سیدی.

- من ائله سئوینیرم، شوکور، قیام دا اوخویور، سن ده. نابات آنا اؤز-اؤزونه دانیشدی.

سوزه قوت

کندیمیزه بیر گؤزل گلین گتیرمیشدیلر. دریسی شیرمای کیمی ائله آغ ایدی، سو ایچنده بوغازیندا گؤرونوردو. گلین بولاغا سو گتیرمه یه گئنده، کیمی اونا پنجره دن تاماشا ائلیر، کیمی ده یولونو قصدن بولاغین اوستدن سالاردی. سونرا اری قیسقاندی. گلینی ائودن ائشیه قویمادی. گلینه دئدیله، سنین پالتارینا قورد یاغی سورتولر.

گلین اری نین گؤزونه خوش گؤرونمکدن اؤترو الینه گله نی درویسلره، مولالار، جیندارلارا پایلادی. بیر شئی چیخمادی. سونرا خۇرگینه، چایینا هر شئی قاتیب وئردی. قونشولارین اسگیسیندن کسبب یاندیردی. اری نین پالتاریندان مولالار گؤندردی. سونرا قوهوم-اقرباسیندان، کیشی نین قوهوملاریندان قیزیرقالانماغا باشلادی. گلینه ائله گلدی کی، اونلار بو ائوه گلنده اؤزلری ایله قورد یاغی گتیریرلر. هامی قورد اولور، او دا قوزو.

دوعالار کؤمک ائلمه دی. گلین خستلندی. گئت-گئنه اریگیب دؤندو چؤپه. هامی نین تانیدیغی تانیماز اولدو.

پنجره دن یئنه باخیردیله. بولاغین اوستدن یئنه یول سالیردیله. داها اونون گؤزلیگینه یوخ، خسته لیگینه، رنگی نین ساریلیغینا باخماق اوچون.

سونرا هئچ کیم باخمادی. داها او، یوللا گندیب-گلنده ده گؤرونمه دی. قورد یاغی آخیردا قورد اولوب اونو ایچیندن یئدی. ارینه خوش گؤرونمک ایسته دیکجه، اری نین گؤزوندن دوشدو. ائی داغیتدی. پالتارلاری نین هامیسینی وئردی اونا-بونو.

قورد ياغى سونرا اونو سالدی چۆللره. آياغى يالين، باشى آچيق. اونا ياخين دوشوب دیندیرمک-دانشدیرماق ایستگیندن ده قاچیردی کی، سنده قورد یاغی وار. گلیرسن کی، اوستومه سورتہ سن.

برک قهرلنمیشدیم. نابات آنا دويدو.

— دردین آلیم، فرح، قیزیم، باخ، اونا گۆره دئییرم. او گلین اوخوموش اولسایدی، هئج قورد یاغینا اینانیب ائوینی-ائشیکینی داغیداردیمی؟ بیزیم وقتیمیزدا قیز نیدی، مکتبه گتدی نیدی، قلم-کاغیز گۆتوردو نیدی...

اوخوماق دؤولتلی اوچون یاراشیقديسا، کاسیبین آرخاسیدی، دردین آلیم. بیر ده بیر شئی دئییم، قیزیم، اوخوموش آداملا اوخومامیشین سؤوده سی — آبیق آداملا سرخوشون سؤودلشمه سیننه بنزر. اونلارینکی هئج وقت توتماز...

نابات آنا ائله تنز یاتدی کی، داها اونا هئج بیر سوال وئره بیلمه دیم. آما اونون بو صحبتی منه چوخ تاثیر ائله دی.

* * *

نابات آنانین ائوینده بیر دؤشمه تاخت وار ایدی. دؤشمه تاختین اوسته تزه کیلیم سالمیشدی. اؤزو توخوموشدو. دیواردا، باشیندا دمیریولچو شاپکاسی اولان آل محمد بابانین شکلی ایری چرچیوه یه سالینمیشدی. چرچیوه نین ایچینده ده خیردا شکیلر وار ایدی. نابات آنانین، قیامین، قوهوملاری نین.

نابات آنانین ساری سامووارى، استکانلار استولون اوسته سلیقه ایله دوزولموشدو. اوسته ده آغ دسمال سالینمیشدی.

بیز گلن گونو نابات آنا یئره بیر کوپه باسدیردی. دیوارین کونجونه. تزه قویون پئندیرییدی. کوپه نین آغزینا دا ایری بیر داش دوز قویوب برک-برک باغلادی. — قیش گلنده یئیرسینیز، — دئدی.

قویون قارنینا دولدورولموش قووورماسی دا وار ایدی. پیگین ایچینده. خۆرک بیشیرنده اوچ-دۆرد قاشیق گۆتوروب آتیردی قازانا. هامبیسینی دا منه گۆسته-ریردی. ائله ایسته بیردی من بیر-بیر دادینا باخیم.

نابات انا كنده اولدوغوم مدتده منی بیر یول دا ادیلا چاغیرمادی. همیشه «فرح قیزیم» دئدی. ائله بیل من، دوغوردان دا، اونون قیزی ایدیم، او دا منیم انا. منیم یئریمی اؤز یانیندا سالیب یاتیدیریردی. قیاما تاختین باشیندا یئر سالیردی. اونا آیریجا اییک یورغان-دۆشك ده دوزلتمیشدی.

بیر آخسام یاناشی اوزاناندا منه اوزون صحبت ائله دی. قیامی نجه بیوتدیویوندن دانیشدی. سهریسی بیر بوغچا آچیب گؤستردی.

— باخ، ساخالنجیمدی، قیزیم. بو منیم قیزیل سیر-غالاریم، بو دا قیزیل اوزویومدو. اییک پارچالاری دا اؤزوم اَلیمشام. بو دا گؤزمنوجوغودو. قیامین بالاا اوغلو اولاندا اؤزوم اوسته تیکجم. بونلارین هامیسنی گلنیمه ساخالیرام. یاخشی گلین تاپان، اؤزونه یاخشی قیز دا تپمیش اولور. پیس اولسا، اوغونو دا ایتیریر. او گونو گوره جگمی...

نابات انا گاه كؤكس اؤتورور، گاه منیم باشیمی سیغالاییر، سانکی منه بیر سؤز دئمك ایسته ییردی. ندنسه، جسارت ائلمیردی.

— منیم ساخالنجیم وار، فرح قیزیم. اونو من فاطمانیسه باجیدان باشقا هئچ كسه گؤسترممی-شم. بیر ده ایندی سنه گؤستره جگم. اورگیم سنه قیزیر.

ساخالنجینی دؤشمه تاختین لاپ آیاق اوجوندا، شكافین یانیندا ساخالیییمیش. اوردا نه ایسه بیر خیلی قوردالاندی. من ده اونو گؤزله یه سی اولدوم.

بو دقیقه اورگیمدن غریبه حس كئچدی. منه ائله گلدی کی، او سیرغالاری، اوزویو، اییک پارچالاری، گؤزمنوجوغونو نابات انا منیم اوچون ساخالیب. ائله بیلدیم نابات انا منیم قایینانام، دیواردا شكلی قالان آل محمد بابا دا قایین انامدی. ائله بیل من گلین كؤچدوم.

باشیمدا آغ اؤرپك، بارماغیمدا نابات انانین ساخلادیغی اوزوك، قیام یانیمدا. نابات انا اورتادا اویناییر. هامی بیغیشیب نابات انانین بالاا ائوینه، هامی نین دا قاباغیندا سفرح ده ایستی خامالی چورگی. هامی نین دیلینده بیر سؤز گزیر: «نابات انانین گلنی»... اوولاغیملا دا ائشیدیرم.

— دردین آلم، فرح قیزیم، نیبه گولورسن؟ — نابات انانین محرم سسینی ائشیدیب آیلدیم. سونرا یئنه گولدوم.

— سن ائله یاخشی انسان کی — دئدیم.

نابات انا او بیرری ساخالنجینی قایتارماق ایسته دی. —سونرا گؤسترم دئدی. آنجاق دوروخدو.

— قورخورام، گۆسترمه سم، خاطرينه دير. آخی، دئميشم گۆستره جييم. — ايكي سويون آراسيندا قالميش كي مي اولدو. — باخ، غملمه، ها...

— سۆز وئيريم، قطعي غملميه جگم.

اؤزو مندن قاباق گولدو.

نابات آنا ديوارين كونجونده كي دولو اون كيسه سيني گۆستردي. آلتدا نازيك تاختا قويوموشدو — نم چكمه سين دئيه. سونرا دا اونون يانيندا يتره باسديريلميش ايري بير كوپه ني نيشان وئردى.

— او دا ياغدى.

بالاجا باغلامانى آچدى.

— بو دا مين مانات پولدو. سايميشام. كؤهنه باش شالينا بوكديو پارچانى دا آچدى.

— بو دا آغدى. ايبيرمي كيلو دا دويو آلميشام. آغ توربادا، شكافين آشاغى گؤزونده دى.

سونرا سوسدو. هئچ بير شئى باشا دوشمه دييم.

— نابات آنا، نه چوخ شئى آليب ساخلاييرسان؟ — ايسته دييم دئيم، يقين قيامين تويونا حاضيرليق گؤرورسن. دئمه دييم. آخی، منيم دئمگيم بير آز ياخشى دوشمزدى. آما اورگيم دؤزمه دى.

— حاضيرليق گؤرورسن، نابات آنا؟

— حاضيرليق گؤرورم، فرح قيزيم.

— توييا؟

— يوخ، ياسا.

— كيمين ياسينا؟

— اوزومون ياسيما. دردين آليم. فرح قيزيم. هئچ كيمه ازيت وئرمك ايستميرم. اؤزوم هاميسيني اولجه دن آليب حاضيرلاميشام. اوغلوم هله طلبه دى. قوى تنتيمه سين. هئچ كسه ده بورجلو قالماسين... چيييننده گئديم...

من ائله كؤورلديم كى، هؤنكور تو ايله آغلاديم. نابات آنا منى قوجاقلاييب باغرينا باسدى.

— به سن بئله دئميشدين!؟

قیام ائله ھەر شئی آخیرا ساخالاییرمیش. شھرە قاییتماغیمیزا بیرجە گون قالیردی.

— اۆزوم دئمیردیم. استراحت ائله یە بیلمزدین، آخی. — قیام سۆزلو ایدی. کئده، نابات آنانین یانینا گلمزدن قاباق محمد عمی بیزی بیغیب نیشانا آپارمیشدی. اوزو گئجە ایکن قاییتدی. دئدی ایداره دە ایشیم وار. بیز سریه بی بی ایله سحریسی گلدیك. یوک ماشینیندا. یولدا بیزی یاغیش توتدو. اوستوموزه برئزنتت اؤرتدوک. سوروجو کئندن چیخاندا ماشینا توللامیسدی.

— قیام، آخی، نئجە اولدو؟ — نیگار انچیلیقلا بیر دە سوروشدوم. برئزنتتین آلتیندا من سنین اللرینی الیمە آلدیم. یادیندامی، دئمیشدیم من طرفده اوتورارسان. سیغاللادیم. سونرا دا اؤپدوم. اوزومه سورتدوم. سن دئمه، اؤز باجیمی اؤپورمیش. سنە دئدیگیم یئرده او اوتوروبموش... بیلنده قولقلاریمین اوجونا کیمی قیزاردیم، اؤلوب یئرە گیردیم. ایندی اوزونه باخا بیلیمرم. ھەر شئی باشا دوشوبدو. یادیمایر سۆز دوشدو: سئونلر روسوای اولوبلار.

* * *

— سن آل محمد بابانی گۆرمە بیسن، فرح قیزیم. شکلینه باخیب دئیرسن قوجادی. — بو دفعە نابات آنا سفرح نی آچا-آچا اۆزو دانیشیردی. من اونا نه سوال وئرمیشدیم، نه دە بیر سۆز سوروشموشدوم.

سفرح یە بیر کاسا گتیردی، یانیندا دا اۆزونون مشهور خامرالیسی. — آغساغلاغیدی، دردین آلیم، یی. ساریمساقلی قاتیغین ایچینه یاغ داغ ائله ییب تۆکومشم. یی، گۆروم ھئج دادیندان دوياجاقسانمی؟
یئنە اولکی صحبتینه قاییتدی:

— آل محمد بابایین اورگی جاوان ایدی، دردین آلیم. ایندی نین ائله جاوانلاری وار، اورگی قوجادیر. ائله ھئی ائشیدیرم، بو گون ائوله نیب، صباح ایریلدیلار. آدم آدمای ایسته ینده گۆزونه یاش گۆرونمور، فرح قیزیم.

کیشی دمیریولچو ایدی. دئیردیلر سرت آدمادی. آما ھەر قاپیدان ایچری گیرنده من اونون اوزونده گولوش گۆروردوم. پویلو کۆرپوسو یانان ایلیسی آل محمد بابا دوشمنلرله ووروشموشدو. توپ گولله سی لاپ یاخیندان کئچیمیش. سونرالار کیشی گئجە لر یوخودان دیک آتیلیردی،

ديکسينيردى. هميشه اونا يوخودا، توپ گولله سى ديبيردى. دئيبيردى: آ نابات، او وقت گولله ديسيدى، بير دفعه يارالانيب ساغالارديم. ايندى هئى يارالانيرام. اوزده يارام دا يوخدو. قيامين آتاسى پويلو کۆرپوسونو تيکن فعله لردن اولوبدو. من آل محمد باباين باشيني يويوردوم. او يوموردو. اوچ گوندن بير کۆينکلرينى يويوب اوتوله بيبيرديم.

کيشى يولديگيشن ايدى. قاراجا فعله. بعضا ايشدن گنج گلبيردى. اوست-باشى مازوتا بله نيردى. ايليق سو حاضيرلا بيبيرديم کى، الينى-اوزونو يوسون. اول نؤيوتله، سونرا دا ايليق سويلا. اوندا مازوت تئز گئدير. کۆينکلرينى اوتوله ييب آسارديم. کيشى گنجه دن دوروب ايشه گئدردى.

من اوندان قاباق قالخيپ چايينى-چورگينى حاضيرلارديم کى، آج گئتمه سين. او وقتدان گنجه دن دورماغى عادت ائتميشم. ايندى ده همن وقت اويانيرام. بعضا چاي قوياندا قهرله نيرم. ائله بيل آل محمد بابانا چاي قويورام. او گليب ايچه جک. کيشى اورگى قيليق ايسته بير، قيزيم.

بير دفعه دئدى: "آ نابات، پويلودا هامى دئيير، من ديشميشم. دوز دئييرلر. اؤزوم ده اؤزومه مات قالميشام. هئچ فعله يه اوخشاميرام. اينيم-باشيم ترميز. نه دئييم، بلکه، ائله فعله بئله اولماليدى. هله کى پويلودا ائله شئى يوخدو."

آما کيشى ائله بيل مندن اوتانيردى. ائله بيل سون- رادان باشا دوشموشدو کى، من ياشجا اوشاغام. «آ نابات، سنين قادان آليم»، «سن الله، چوخ ايشله م»، «آ نابات، ائله بيليرم جاوانليغيما قايديرام»، «سنى خوشبخت اولاسان آ نابات...» کيشى منه اوشاق کيمي ديل تۆگوردو.

اؤزو ده بعضا ائله بيل اوشاق اولوردو. ياشيميز برابرلشيردى. آل محمد بابان اصل کيشيدى. آروادا تابع اولان کيشيلردن زهلم گئدير. کيشيلر وار، کندين، رايونون، بؤيوک-بؤيوک ايشلرين ايختيارينى اونا تاپشيريرلار. آما ائوده آرواديندان قورخور. من خوشبخت ايديم، فرح قيزيم. منيم ساچيم اوندان سونرا آغاردى.

حیا آدلى بىر آروادىن قوجالىغىنى من اۋز گۆزلىرىمە گۆمۈسۈم. آياقپالين، باشى آچىق كىندىن
 اچىندە دولاشىردى. اوست-باشى دا تۆكۈلمۈشۈدۈ. دئىيردىلر: اللى ياشى وار. يىتمىش ياشلىيا
 اوخشايدى. آغ گون آدمى آغاردىر، قارا گون ايسە قارالدىر، دردىن آلم.

بىر اوغلانى سئوېرمىس. اوغلان دا اونو. كىندە نۆكر ايمىش. بىزىم كىند گۆزلىرى نىن ھەرە
 سى نىن بىر جورە فاجىعە سى اولوبدو، قىزىم. سىزدن اوزاق اولسون.

قىز قونشودان قايداندا بىر بى اونو دوققازدان گۆتۈروب قاچىر. آروادى نىن اوستە گونو آپارىر.
 نۆكر خىر توتان كىمى اۋزونو يىتتىرير بىين ائوينە. بىر گوللە ابلە قانىنا بلە نىر. نۆكرى
 يولداشلارى آپارىب قىبرىستاندا باسدىريرلار.

بى قىزى دۇيور، مجبور ائلە بىر، ياشايدىرلار. آما دئىيرلر، گلين آرايىر نۆكر اوغلانين قبرى
 اوستە خلوتى گىدىب-گليرمىش. دئىيردىلر دوز اوتوز ايل او قبرىن اوستوندن قاتلاما، فسە لى،
 شىرىنى پول اسكىك اولمايىب.

بىر دفە ارى گلينى پوسور، قبرىن اوستە گلدىگى يىردە توتوب برىك دۇيور. ائودە گۆز
 دوستاغى ساخلايدىر.

بىين دوشمنلرى وار ايمىش. بىر گون مئىتىنى اۋز قانىنا بلنمىس قايبا گىتيرىرلر. قادين
 مئىتىن باشى اوستە گلېب دايانىر. ھامى گۆزلە بىر كى، شىون قوپاراجاق. آغلامىر. آشاغى
 آيىلىب ارى نىن سىنە سىندن آخان قانى باشىنا سورتور. آگ ساچلارى قىپقىرمىزى قىزارىر.
 جماعت مات قالىر.

سۇنرا آرواد يويورور بىر باش قىبرىستانلىغا. نۆكر اوغلانين قبرى اوستە دايانىب آغلايدىر.

— او منىم قارا ساچلارىما آغ حنا سورتىمۈشۈدۈ. جاوانلىغىمدا قوجالمىشىدىم. ايندى من آغ
 ساچلارىمى قىرمىزى حنا ابلە بويايىب سنىن يانىنا گلېمىش، قالخ! — دئىير.

داھا نە بى اونو اىزلە بىردى، نە قىبرىن سس گلېردى...

— دردىن آلم، سنى لاپ قىلمىدىرىم، كۆورلىبىسن. — من اۋزومو اونوتىمۈشۈم. قىلمىدىگىمى
 بىلمىدىم. غرىبە ايدى: بوتون كىند نابات آنانىن اىستى خامرالىسىندان داتىشىردى، نابات آنا دا
 كىندىن حكايتلرلە دولو تارىخىندن...

اوجونجو حصە

فرحگیل باکیدا نظامی کوچه سی ایله حوسو حاجیئو کوچه سی نین تینینده، ایکی اتاقلی بیر ائوده اولوردولار. کۆهنه سئروانتلاری دیوار پئچیندن بیر آز آرالیدا، کوچه یه باخان پنجره لرین یانیندا ایدی. اونون دا اوستونده فرحین شکلی. بالاجا بیر چرچویه ده. الینده داراق. باشینی دارادییی یئرده شکلینی چکدیرمیشدی. ساچلاری چییننه سپلنمیشدی، بوینونو آزاچیق یانا آیمیشدی. بیزیم کنده تیکانلارین آلتدا بیتن مخمر بنؤوشه لر کیمی. ایکی ال ایسته بیردی کی، اونون بوکوک بوینونو دوزلتسین، ایپک ساچلارینی ییغیشدیرسین. سونرا دا... یوخ، او اللر اونون ایپک ساچلارینی داغیتماق، اوز-گۆزونه سپله مک ایسته بیردی.

او اللر ایندی فرحین سول الینده کی بارماغی نین بیرینه نشان اوزویو تاخمیشدی. باشینا تزه یاغان نوبابر قاری کیمی نازیک، آغاپایق اؤرپک سالمیشدی. اینینه آغاپایق گلینلیک دونو گئیدیرمیشدی. فرح ظریفلمیشدی.

آغلیق ائله بیل ظریفلیک ایمیش. ائله بیل فرحی بیرنجی دفعه گۆروردوم. تانیدیغیم تانینماز اولموشدو. ائله بیل ظریف بیر بادام آغاجی ائوده چیچکلکمیشدی. بیر اوتاغا یاز گلیمیشدی. بادام آغاجی گولومسه بیردی. بادام آغاجی منیم یانیمدا قول-بوداق آتمیشدی. هامی بیزه بأخیردی. من ده تانینماز اولموشدوم. عادجه عسگر ایدیم. یتیمخانادا بؤیوموشدوم. آناجان دئیلن بیر تربیه چی نین یانیندا.

منی عسگر قرتینه آپارماق ایسته بیردی لر - قرتتچی. هامیمیزین حرمتلی قرتتی ایدی. محمد عمی حصه دن ایکی گولویه اجازه آلمیشدی. ایندی اؤزو ده سریه ده ضیافتده یاناشی آبلش-میشدی. آما هامی نین اوزونده بیر سوستلوک وار ایدی. ائله بیل هامی یالاندان دئییب-گولور، ائله بیل هامی بورایا بیر-بیرینی آلداتماغا ییغیشمیشدی. هامی بیر-بیرینی باشا دوشور، آما هامی اؤزونو بیلمه مزلییه ووروردو. فرحله منیم فرحیمیز کدریمیزه قاریشمیشدی.

- قوی نابات خالانین روحو شاد اولسون. قوی او گۆزل انسان راحت اویوسون. اونو سون منزله قیام اؤز چیگیلرینده آپاردی. بو، نابات خالانین اؤز آرزوسو ایدی. قیام سون وقتلار چوخ فیکیر چکیردی. بیز اونو نشانالماق فیکرینه دوشموشدوک کی، فیکری بیر آز داغیلسین. گئدیب کوماندریردن اجازه آلدیم. دنیا یا هر گلن گئتمه لیدیر. بلکه ده، من بو صحبتی سالمالیدییم. آما یوخ، قوی بو مجلسده نابات خالانین آدی، صحبتی اولسون. قوی اونون روحو بو گنجلره خیر-دوعا وئرسین.

محمد عمی دانیشا-دانیشا کۆوردی. سونرا چیینلرینده کی میلیس پاقونلاری تیتره دی. من اونو هئج وقت آغلایان گۆرمیشدیم.

من اؤز نیشانیمدا آغلادیم. فرح ده آغلادی. بیزی هئج کس کیریتمه دی. سانکی بو سکوتدا فرحین نبات اناسی گیزلینجه بو مجلسه گلدی و گئتدی. اونا خیر-دوعا وئردی. هارداسا، قونشودا بیر اوشاق آغلادی. بیزی او کیریتدی. هامی سئویندی. اورکلره ایشیق آخدی. خیرلییه یوزدولار.

— کاش هر جوانین نیشانیندا بیر اوشاق آغلا سین. — قونشو آرواد بیزه تسلی وئردی. بیر آنلیق سانکی هر شئی اونودولدو. سونرا دا بیر-بیر بیزه خیر-دوعا وئریب داغلیشدیلار. دئییه سن، هره اورگینده بیر آز سئوینج، بیر آز دا قم آپاردی.

فرح منی او بیرى اوتاغا چکدی. گئجه دن کنچمیشدی. یاتمیشدی لار. پالتار شکافینی آچدی. بئش دست اییک پالتار، ایکی گولمخمر، قیزیل قولباق، بیریلیانت قاشلی قیزیل اوزوک، ایکی جوت قادین آیاققابیسی، کهربا مونجوق، ایکی کیشی کؤینگى، بیر چومادان کونفت، دوه یونوندان بیر جوت شرف...

— نییه مات-مات باخیرسان، قیام؟ بیلیرسن نه-دیر؟

— یوخ.

— بونلاری منه سن گتیرمیسن.

— من؟

— سن، البته.

— نه وقت؟

— ائله بو آخشام. قونشولارین هامیسی گوردو.

یا فرح دلی اولموشدو، یا دا من. اولمویا دوردوغو یئرده قیزین باشینا هاوا گلدی؟ بو نییه بئله دانیشیر؟

— فرح، — تزه دن بیر ده سوروشماق ایسته دیم. بلکه ظارافات ائله بیر، — دئدیم. — سنه نه اولوب، فرح؟ یوخسا...

سسیمدن باشا دوشدو.

— یوخسا، ائله بیلیرسن دلی اولموشام؟ یوخ، قورخما. هامیسینی دئیجم. آنامین ایکی دوستو وار. ایکسی ده ماغازادا ایشله بیر. بیر صناع ماللاری ماغازاسیندا، او بیر ده قیزیل دوکانیندا. ساتیجیدیلار. هامیسینی اونلار گتیریلر.

— نه اوچون گتیریلر؟ — باشا دوشمه دیم. دریندن نفس آلدی. سانکی بوتون صحبتینی بیرنفسه دئمک ایسته بیردی.

— دئییم، قیام، سن همیشه تاریخدن دانیشیردین. آنتیک دؤوردن، اینتیباه دؤوروندن. آمازونکالاردان دئیردین، ها... دئیردین، اونلاردا محبت آزاد اولوب. بیز بعضا ایره لی گتیمک عوضینه، هله کۆهنه، چوروک عادتلی دیریلدیریک. گرک اون-لار چوخلو مال-دؤولت گتیرسین. نیشاندا، تویدا گرک قونشولار گلیب، اوغلانین گتیردیگی شیلره باخیب قییمت وئرسینلر. قیزین قییمتی اوغلانین گتیردیگی شیلرله اؤلچولور. قیزلا اوغلانین قلیینه، محبتینه اونا گتیریلن مال-دؤولتله قییمت وئریلر. آنامین دوستلاری دئییلر کی، قیامین خاطرینه دیمسین، قوی بیر پارا قونشولار گؤرسونلر. سونرا فرح قیزیمیز حقیقده سؤز-زاد دئیرلر. بیزیم یاخشی قونشولاریمیز وار. ایچینه بعضیلری اولدو کی، منه بختورلیک آرزولادیلار. بو داش-قاشا گۆره، سنی سئودگیمه گۆره یوخ. بونلارین هامیسی ماغازادان گلیب. حکومت ماللاریدی. صباح گلیب آپاراجاقلار. آما بو بیر چامادان کونفئتی بیزه شیرینلیک گتیریلر.

فرح توتولدو. ائله بیل کیمسه اونو ائشیتدی، گۆردو. یاناغینا طبیعتین الی بیر لاله چکدی، تئز ده سیلدی.

— قونشولاریمیزداکی قیزلارین بعضیلری اره گئدیب، بدبخت اولوبلار. اوستلری قیزیل-گوموشدن گولور، اورکلری — درد...

فرح ایندی ده هۆنکورتو ایله آغلادی. آما بو آغلاماق او بیر قیزلارین آغلاماغیندان فرقلی ایدی. فرحین اورگی داش-قاش ایچینه ایدی، اوزو آغلا بیردی. او ساعت گۆز یاشلارینی سیلدی. اونا ایندی آغلاماق یوخ، قه-قهه ایله گولمک داها چوخ یاراشیردی. فرح ائله آچیلیمیشدی، ائله پارداخلانمیشدی، باشدان-آیاغا اۆزو داش-قاشا دؤنموشدو. بونو اۆزونه ده دئدیم.

— قیام، من بعضی قونشولاریمیزین یانیندا سینمادیمسا، آنامین، اونون دوستلاری نین یانیندا سین-دیم. آخی، نه اوچون بئله اولسون؟ گرک هئچ یاخینا قویما یایدیم. گرک... سینمه قیسیلدی. بیر آز سونرا هر شئی دیشدی. داش-قاشلاری لاغا قویماغا باشلادیق. او دا گولدو، من ده. سونرا... سونرا دا قیزیل اوزویو تاخدیم بار-ماغینا، قولباغی بیلگینه،

بویونباغینی بویوننا، سیرغالاری قولاغینا. فرح ناغیلاردان کی شاهزاده قیزلارا اوخشادی. گوزگونون قاباغیندا دایندیق. ائله بیل بیز ناغیلاردان چیخیب گلمیشدیک. اوزوموز اوزوموزه مات-مات باخیردیق. باباق آغلایان گؤزلر گولوردو. ائله بیل قیزیل قیزیل ایله، میرواری میرواری ایله بضمایشدی. فرح ائله بیل ایندی اوزونه اوخشاییردی. اتاسی، آناسی اوپانیب باخسایدیلار، قیزلارینی تانیمازدیلار. فرحی یالنیز من تانییردیم. افسونلانمیشدیم. سانکی رسسام رافائل ساتی نین یاراتدیغی ملایکلردن ایدی. سانکی بؤیوک صنعتکار اونا نفس وئریشدی. او دا قدیم ایتالیادان اوچوب گلمیشدی آذربای-جانا، دوز نیظامی کوچه سیله هوسو حاجیشو کوچه سی نین تینیینه. ائله بیلیردیم ایندی اوچاقاق. گوزومو یومسام، بیردن قئیب اولاجاق.

داش-قاش قالدینا نئجه یاراشارمیش. ائله بیل قالدین گؤزلیگی نین یاریسی بو داشلاردا ایمیش. دنیاین بو-تون قالدینلاری داش-قاشلا بعضاسه ایدیلر، نئجه ده یا-راشیقلی اولاردیلار (منیم نابات آنام دا! بونلار اونا دا یاراشاردی. گوزرونور، گوزلیک اوزو ده بعضا-ملیدیر. اونا دا دیقت، خیدمت اولمالیدیر. گوزلیک گوزرونمه لیدیر).

منیم میرواریم گوزگونون قاباغیندا دایانیب اوز اوستونده اوزگه لری نین میرواریسینه تاماشا ائلییردی.

بوتون دوشوندوکلریمی دانیشماق ایسته بیردیم.

— بیردن اوپانارلار. آیبیدی. — ائله بیل اوز گوزللیسندن اوزو ده هورکدو. داش-قاشلارین هامیسینی چی-خارتدی. بیز سانکی قیزیللاری، میرواریلری یوخ، فرحین گوزلیگی نین یاریسینی بیر دسمالین آراسینا بوکوب آیریجا باغلامایا قویدوق. داها گوزگویه باخمادیق. " ساغ اولون، گوزل انسانلار! نجیب آداملار! یاخشی دوستلار! سیز فرحی قونیشولارین یانیندا سینماغا قویمادینیز.

شاهزاده قیزلار منیم فرحیمه اوخشاییر. فرحیم اونلارا یوخ. دان اولدوزو اونون گوزلری کیمی ایشیقلیدی. گونش سحر چیخیب شفقلرینی یئر اوزونه یایاندا، اونون ساچلارینا بنزه بیر. فرح ده ساچلارینی داراییب چیگیئلرینه سپیر. او منیم هم گونشیمدی، هم اولدوزوم، هم دنیام. اونسوز نه گونش وار، نه اولدوز، نه دنیا. "

فرحین اوزونه بونلاری دئییه بیلمه دیم.

— عسگرلیکدن بوراخیلان کیمی، اونلارین گتیردیکلری نین هامیسینی گندیب ماغازدان آلاجام.

- ایستمیرم، قیام.
- سنه هامیسی یاراشیر، فرح.
- منه ان چوخ سن یاراشیرسان. ایسته بیرسن، گئدک تزه دن گوزگویه باخاق.
- گئدک.
- فرح گوزگویه طرف گئتمه دی. استولون اوستونده کی باغلامایا باخدی. فرحین گۆزلیگی نین یاریسینی صباح گلیب آپاراسییدیلار.

۲

- بیزی حصه لره بۆلندن سونرا باشیمیزی قیرخدیلار؛ سیرایا دوزوب گتیردیلهر حاماما. چیمیب چیخدیق. گئیندیک عسگر پالتاریمیزی، یولداشلاریمی تانیمادیم. گۆزلیمین قاباغیندا ایتدیلهر. ایندی گۆزوم عسگر گئیییمینه ائله آلیشیب کی، یولداشلاریم باشقا پالتار گئیسه لر، تانییا بیللمرم. گولورسن؟..
- فرح مات قالمیشدی.
- آدام دا آدامین گۆزو قاباغیندا ایترمی؟
- ایتر. یاغیشین آلتیندا دا یاتا بیلر. اۆزو ده شیرین-شیرین. تکی ترپتمه سینلر.
- ائله شئی اولار؟
- عسگر اولسا، اولار. تعلیمه چیخمیشدیق، فرح. برک یورولموشدوم. موققتی استراحت وئرلمیشدی. یاغیش باشلادی. یاغدی، نه یاغدی. اوتوردوغوم یئردجه لذتله یاتدیم. بیر ده اوندا آییلتدیلهر کی، امر وئرلیب، تانکلارلا هوجوما کئچیریک.
- بس سنه سویوق دیمه دی؟
- یوخ، عسگره سویوق دیمیر. عسگر او قدر یویورور، یورتور کی، سویوق جانیندان چیخیر.
- عسگرلیک - حرکت دئمکدی.
- فرحین منه رحمی گلمه یه باشلادی. چینیمدکی پوقونلارا، بئلیمده کی قاییش کمره، باشیمداکی پیلوتکایا ائله یازیق-یازیق باخیردی کی، ائله بیل بو عالمدن آیریلیمیشدی. ایکیمیز ده غریبه لشمیشدیک. من اوندان آیریلای بیلیمیردیم، او دا منیم عسگرلیگیمه اؤیرشه بیلمیردی.

فرحگیلین قونشولاری بیزی قوناق چاغیردی. ایکیمیزی ده ایلشدیردیله اورتادا. شرفیمیزه چوخلو شیرین-شیرین سۆزلر دندیله. دندیله کی، خوشبخت اولاق، اوغوللو-قیزلی اولاق، قوشا قاریباق. اوغول توپو، قیز توپو گوۆرک. آخیردا ائله بیلدیم، فرح منیم نیشانلیم یوخ، عمللی-باشلی آروادیمدیر. اوغلانلاریمیز، قیزلاریمیز دا وار، ایندی اونلار دا هاراسا گندیله، یا دا ائشیکده اویناییرلار. بیر آزدان قاییدیب گله جکلر. ائله بیل قونشویا جوان گئدیب، قوجا قاییتدیق. سونرا فرحگیله گوزگوده پوقونلاریمی گوۆرنده آیلدیم...

سحریسی حصه یه قاییتمالیدیم. کۆینگیمین دویمه لرینی برکیدیب، سونرا دا یاخشی-یاخشی تمیزله دیم. بوینومداکی آغ پارچانی دییشدیم، فرح اونو یوموشدو، آغاپاق اولموشدو. هم عسگر، هم ده نیشانلی!

فیکیرلریم یاریدا قیریلدی، فرح قهقهه ایله گپردی ایچری.

— قیام... سن نئینمسن، قیام؟!

بیر شئی ائلممیشدیم. بیر ده آخی، نه ائله یه بیلر-دیم؟ دوز گوۆزلریمین ایچینه باخدی. اؤزونو ساخالایا بیلمه ییب، یئنه گولدو.

— اللری نین ایکیسینی ده قالدیر یوخاری.

یقین منیمله ظارافات ائله بیر، — دئدیم. اللریمی قالدیردیم یوخاری.

— ترپنمه.

— یاخشی، ترپنمیرم.

الینی سالدی شالواریمین سول جیبینه. کاغیذا بوکولو بیر شئی چیخارتدی.

— قونشونون قاشیغیدی.

اللریم هاوادا، اؤزوم ده فرحین قاباغیندا قورویوب قالدیم.

— خۆرگینی یئیندن سونرا، دئییرلر ترتمیز سیلیب بوکوموسن کاغیذا. سونرا دا جیبینه. هئچ کس گوۆزونه اینانمایب...

فرح نئجه دانیشدیغینی حس ائتمیردی. قیزارمیشدی. دئییه سن، مندن قاباق منیم عوضیمه قیزاریمیش.

— اللرینی نییه آشاغی سالمیرسان؟ — منه رحمی گلدی. کینولارداکی اسیرلرین وضعیتیته

دوشموش-دوم.

— یوخ، فرح، اینان کی، یوخ. هئج ائله شئی اولارمی؟ — بیلیم‌دیم سۆزومو هاردان باشلایم. — قیناما، فرح، عسگرلیک بئله دیر. حرمیزین آیریجا قاشیغی—میز اولور. قویوروق جیبیمیزه. بیر عسگرین قاشیغی ایله او بیرری عسگر یئیه بیلمز. قطعی قاداغاندی. قاشیغیمی من بیر دفعه ایتیرمیشدیم، سنه دئمیشم. تزه عسگرلییه گئندنه. خۆرگی ائله-بئله الیمله یئدیم. هئج کسدن قاشیق ایستمه یه دیلیم گلمه دی. عسگره منسوب اولان هر نه وارسا، اونون سیلاهی سایلییر، فرح! باغیشلا منی. قاشیق دا سیلاحدی. او دا گرک عسگرین اؤز یانیندا اولسون.

— قاشیغی نئجه قایتاریم؟ — عذاب چکه-چکه فرحدن سوروشدوم. قونشو قادى نین اری عسگرلیکده اولوبموش. او، هر شئیی اروادینا باشا سالیبمیش. — منیم عسگرلیگیمی یادیم سالدین، آ قیام. سنین توپون اولسون. کیشی بوینومدان قوجاقالایندا لاپ یونگوللشدیم. ایسته دیم قاشیغی اؤز جیبیمدن چیخاردیب، خلوتجه سالییم اونون جیبینه. اما فیکریمدن واز کئچدیم. کیشی اوستومه دوشدو کی، گئری گۆتورمرم. خۆربینی عسگرلیکده بو قاشیقلا یئیرسن. بیزی ده یادا سالارسان.

قاشیق قالدی منده. اما هر دفعه خۆرک یئینده، بیر آز خلوتجه خجالت چکیر، بیر آز دا خلوتجه گولوردوم. بیزی هر دفعه یئمکخانایا گتیرنده من عادیجه عسگر یئمکخاناسیندا یوخ، سانکی قونشوداکی قوناق سالونوندا، هر جور نعمتی اولان آپچق سفح ده ایلشیردیم. سانکی بوتون نعمتلرین اتری بو قاشیقدا قالمیشدی. منیم عادیجه قاشیغیم هر دفعه منی سحرله بیر، اوزومه کی تبسسومو هئج کیم آنلایا بیلمیردی. ائله بیل قونشو منه قاشیقلا بیرگه تبسوم ده وئرمیشدی کی، اؤزومله عسگرلییه آپاریم. من اونلارین ایکیسینی ده اؤزومله گزدریردیم.

۴

قرارگاه سیاسی شعبه ریسى نین قاپیسی آغزیندا عسگرلر گزیشیردیلر. منی گۆن کیمی بیر-بیری نین اوزونه باخیب خیسینلاشدیلار. بیرری منه یاناشدی: اوجا-بوی، آریق، داز.

— ائلوغلو، قیامسان؟

— بلی.

باشی ایله یولداشلارینا ایشاره ائله ینده بیلدیم کی، آرالاریندا منیم بارمده نه ایسه سۆز-صحبت اولوب.

— سنی بایاق قزئتین رنداكتورو تعريفله بيردى. — استهزاسینی آچیق حس ائله دیم. سؤزونه آرا وئرمه دی:

— دئییردی عالی تحصیلی ادیباتچیسان. اصل قزئتچی. اوسته لیک فوتوقراف. هارادا ایشلمیسن، ائل اوغلو؟ — منی چوخ تنز دویوق سالدی. بیلدیم کی، سؤز آماق ایسته بیر. — هانسی فوتوپاراتالارلا؟

فوتوپاراتالارین آدلارینی من هارادان بیلدیم؟ هنج بیرینده ایشلمیشدیم. هنج اونلاری تانیمیر—دیم دا.

منی قاراقاباق حساب ائله ییب اوزومه معنالی باخدی.

— «زورکی»، «فئد»، «کیئو»، «موسکوا».. هانسیندا؟... قورخما، سیرینی وئرمم. بیزیم هامیمیزی پولکوونیک یانینا چاغیرتدیریب.

من ایندی باشا دوشدوم کی، بایاق من گلنده اونلار نییه گؤزلهشیردیلر.

سیاسی شعبه رئیسینی نین اوتاغیندان باش لئیتنانت رتبه سینده بیر ظابط چیخدی. ساچلارینا دن دوشموشدو. آشیرمالی کمری، قالیفی شالوارینا کیپ یایشیمیش اوزونبوغاز چکمه سی وار ایدی. بیر آز قاراقاباق آداما اوخشاییردی. بایاکی فوتوقراف اوغلان ائشیتدیردی کی، عسگر قزئتینی نین رنداكتورودور.

— قیام کیمدی؟ — باش لئیتنانت رسمی، بیر آز دا قورو سسله سوروشدو.

— منم، یولداش باش لئیتنانت. — اوزونده تبسوم اویاندی.

— گل. — منی دالینجا آپاردی.

ایچریده قارایانیز، خوشسیفت، دولو بیر کیشی آیلشمیشدی. ائله بیل سؤزلهشمیشدیلر. هارادا ایشلمیسن؟ هانسی فوتوپاراتادا؟ ایش ستازی؟ سندلرین؟ لابوراتوریان؟..

اوزون سورن تئلفون زنگی منی وضعیتدن قورتاردی. هامیسنی آچیق دئییه سییدیم.

خیلی دانیشدی. سونرا باش لئیتنانتدان سوروشدو:

— حسینعلی...

باش لئیتنانت یونگولجه گولومسه دی. پولکوونیکین هوشسوزلوغونا ایشاره ائله دی. ایکسی ده گولدو.

باش لئیتنانت آغزینی آچماق ایسته بیردی کی، ایچرییه قالینبیغلی بیر مایور گیردی.

— یولداش رئاكتور، ائشیتیمیشم تزه فوتوقراف تاپمیسان؟ یامان ایشیم دوشوب. — مایور منیم ده اوزومه باخدی. — «کوداک» خراب اولوبدو. تروفئیا فوتوآپاراتینی دئییرم. بیر-ایکی اوستابا گؤستریمیشم، باشی چیخمیر.

— وئر، دوزلده بیلسک، گؤتورریک...

پولکونیک سیناییجی نظرله باش لئیتنانتین اوزونه باخیب گولومسه دی. «کوداک»ی وئرديلر منه. مایور سئویندی، من کدرلندیم. باش لئیتنانت راضیلیق حسی ایله پولکونیکین اوتاغیندان چیخدی، من ناراضیلیقلا.

قاینین آغزیندا نؤوه گؤزله ین عسگرلرین هامیسی گئری قایتیدیلار. پولکونیک اونلاری یانینا چاغیرمادی. اصل فوتوقرافلار قایتیدیلار گئری، قالدیم من یالانچی فوتوقراف.

ایچریده، کابینتده پولکونیک، بایردا، قاپی نین آغزیندا من. الیمده «کوداک» زهری مار. «گندیم، گئتمگیم؟!» لاپ آز قالا هاملتین سوالی قارشیسیندا قالمیشدیم. گؤزوم الیمده کی فوتوآپاراتا ساتاشاندا، بیر آنلیق ائله بیلدیم محاریبیدیم. بئرلینده. مایور دا گؤزومون قاباغیندا او یان-بو یانا یویورور. فوتوآپارات دا اونون الیندیر، نیمکینده یوخ. یونگوللشدیم...

مایور محاریبه دن سالامات چیخیب. بیردن دایاندی دوز قاباغیمدا.

— سیراوی، دالیمجا.

ائله بیلدیم او منی اوتاغینا یوخ، بیرباشا بئرلینه آپاراجاق. سنگره، اودون-کۆزون ایچینه. استولون اوستده کتاب-دفترلر بیر-بیرینه قاریشمیشدی. یازیلی ورقلرین اوستدن عئینگینی گؤتوروب سیلمه یه باشلادی. سونرا منه یئر گؤستردی.

— سنین عالی تحصیلین وار. اینستیتوتدا حربی درس کئچمه دیگین اوچون، اوردودا اؤیرنمه لیسن. بو دا باشقا بیر اینستیتوتدو.

— ائلدیر، یولداش مایور. — فیکیرلشمیش جواب وئرديم. رئاکسییادا ایشله مک چوخدانکی آرزوم ایدی. لاپ یئرینه دوشموشدو. بلکه ده بو، هر بیر فیلولوقون آرزوسودور، تک منیم یوخ. بیرجه بو فوتوقرافلیق ایشی کورلا بیردی.

— قرارگاهدا سنین صحبتین اولوبدو. باش لئیتنانت دئییردی کی، امضانی رئسپوبلیکا مطبوعاتیندا گؤروبودور. سنی دئییب دوروردو. اونا قرتئچی لازیمدی، هم ده فوتوقراف...

— فوتوقراف! بختور منیم باشیما! — گولمیییم توتسا دا، اؤزومو گوجلله ساخلادیم.

مایور زنگی باسیب چای گئیرمگی امر ائله دی. بیرینی ده منه.

— بو نیظامنامه اوزره دوزگون دئییل، — ظایط عسگرله اوزبه وز اوتوروب چای ایچسین. هم ده قرارگاهدا. بو حقوق بیزه وئرلمیر.

سیاسی مشغله ده کی صحبتلری یادیم سالدیم.

— عسگر ظایطدن یالیز امر ائیشیتمه لی و اونو یئرینه یئتیرمه لیدیر. والسلام! اما سن گله جک ظایطسن. عالی تحصیللیر بیریلیک خیدمتدن سونرا امتحان وئریمه ظایط روتبه سی آلا بیلرلر. بو گوروشوموز ایسه استیشنلیر. بایاق منه خوش تاثیر باغیشلادین.

مایور صحبتینه قفیلدن آرا وئردی. خیلی سوسدو. نه دوشوندو، بیلیم دیم.

— منی حربی ایشیمیزین تاریخی چوخ ماراقلاندیریر. شهرتی، هنری دنیا یا سیغان دئییل. حییف کی، قلمیم یوخدو. هئج منیم عالی تحصیلیم ده یوخدو. محاریبه باشلاندا اون ایللیگی یئنیجه قورتارمیشدیم. ادبیاتچی اولماق ایسته بیردیم. باش توتمادی. منه ایندی ده ائله گلیر کی، تاریخی ادبیاتچیلار داها یاخشی یازا بیلرلر. ادبیات میلتن سیماسیدیر.

بئرلینه کیمی پیادا گئتدیم. حییف، آذربایجانلی عسگرلریمیزین، ظایطلریمیزین حقینده آز یازیرلار. مایور عئینگینی سیلیب، یئنه قویدو استولون اوسته.

— کوتوزووون یانیندا آذربایجانلی سرکرده لر اولوبدو. هونر گؤستریلر. پاسکئویچ آذربایجانلی — لارین هونرینه حیران قالیدی. روس شاعیری پوشکین آذربایجانلی ظایطلرله دوستلوق ائله ییب. پوروچیک فرهاد به یه شعر ده یازیدی. ادبیاتچیلاریمیز گرک بونلاری یازسینلار. قوتقاشینلی، باکیخانوو، سیخیلینسکی، مهمانداروو... ائه، نه قدر! هله ۴۱۶-جی تاقانروق دیویزییاسی؟ آدلاری ایتلریمیز، شهرتی اونودولانلاریمیز حقینده کیم دانیشاجاق؟ نه وقت دانیشاجاق؟ هله بعضیلری آذربایجانلی عسگرلر حقینده یالانلار اویدورورلار. یازیچی دا اؤز خالقینا بئله بیگانه اولارمی؟ بالاجا خلقیق، بؤیوک حربی تاریخیمیز وار...

منه ائله گلدی کی، مایور ایندیجن دانیشماغا، اورگینی بوشالماغا آدم آختاریرمیش. سؤزلو- صحبتلی ایدی. او، بیزیم دیلیجان طرفلرده یئردن قاینایان بولاقلارا اوخشایردی. گاه گور گلیردی — سئله مه، گاه دا بوغولوردو. لاکین هئج وقت قوروموردو. مایورون گوجو چاتسایدی، بوتون یازیچیلاری بیر یئره بیغار و بیرجه امر وئرردی، یا دا خواهیش ائدردی: حربی تاریخیمیزدن یازین. بو، اونون غورور حسی ایدی، الیندن آلماق اولمازدی.

مایورون چایینی گتیردیلر.

— نه اوچون بیر؟ — تعجوبله سوروشدو.

— بولداس مایور، آخی بوردا سیزدن باشقا هئج کس یوخدور.

— بس؟! — مایور یاری گولومسمیش، یاریجیددی منی گۆستردی.
 — او؟! — گئده رک آرواد قاشلارینی دارتدی، سونرا اونو گولمک توتدو، تئز اۋزونو
 ییغیشدیردی. «تئجه، عسگره ده چای؟!» — گۆزلریندن اوخودوم. یئرینده میخلانیب قالدی.
 مایور بیر ده تکرار ائله دیکدن سونرا او، ناگومان آددیملارلا قاپیبا طرف آددیملادی.
 مایور بونو چوخ سویوققانلی قارشیلادی. صحبتی قانیما، ایلگیمه ایشلسه ده، بو سویوقلوغو نه
 ایسه خاطریمه دیدی.

مایورون گۆزۈ گۆزۈمدیدی. جواب گۆزله بیردی.
 — دوز دئییرسینیز، یولداش مایور. یازیلمایدیر. آنجاق ۱۸۱۲-جی ایل محاربه سینی لئو
 تولستوی آز قالا یوز ایل سونرا قلمه آلدی. یازیچینی گرک زامان یئتیشدیرسین. هم ده یازماق
 چتیندی، یولداش مایور. فرانسىزلارین تکجه موسکوايا داخيل اولماسی ائپیزودونون اوتوز
 الیازماسی وار. سونرا تولستوی اونون دا اوزونو کۆچوروب. اولوب اوتوز بیر.
 حیف، ائله اوغلانلاریمیز دنیادان کۆچوب گئدیرلر کی! اورکلرینده نه قدر یازیلایسی ائپیزودلار
 آپاریرلار. گرک بۆیوک یازیچینی گۆزله مه سینلر.

سۆزه قووت

گۆزومو آچاندا گۆردوم کئترچین حربی خستخاناسیندایام. ایکی نفر ده یانیمدا آغیر خسته وار
 ایدی. یانیمیزا بیر چارپایی دا گتیریب قويدولار. سونرا یارالی گتیردیلر. بوتون بدن آق قان
 ایچینده ایمیش. یویوب-تمیزله ییب، ساریق-ساریق ائلمیشدیلر. تکجه گۆزلری گۆرونوردو.
 عینله قار آدام. بیز کئنده، اوشاقلیقدا قاردان آدام دوزلدیردیک. سونرا دا اونا ایکی گۆز
 قویوردوق.

حکیملر اونین ساریغینی آچدیلار. زولوم-زولوم اوفولدایدیردی. سن دئمه، هئج بیر یئرینه گولله
 دیمه ییبمیش. آما بدن گۆمگۆی کسيلمیشدی. مات قالیبارلار. اۋزو حکیملره دانیشیب کی،
 اوزانیب پولئمیوتون دالیندا، آتیرمیش. بۆیرونه قفیلدن ضربله بیر شئی دیر. گۆرور اۋزگه
 قیلچاسی. مینالارین، بومبالارین، مرمیلرین پارچالادیغی بدنلرین حصه لری. سونرا کیمینسه
 باشی، دمیر باشلیغی چیرپیلیر دوز کورگینه. کیمینسه قولو — اوزونه. باشینی قالدیریب گۆرور؛
 گۆیده باشلار، اللر، آیاقلار اوچور. هامیسی دا تۆکولور اونون اوستونه. اۋر قانینا یوخ، اۋزگه لرین
 قانینا بویانیر، هوشونو ایتیریر. آغیر حالدا گتیریرلر خستخانایا.
 منیم گۆزلریمین قباغیندا اۋلدو. هئج کس اونا آغلایب-ائلمه دی.

کوماندری گلیب دانشیردی کی، جبهه دن گیزلیجه قاچماق ایسته بیرمیش. اؤز یولداسی توتوب. یولداسلارینی دار آیاقدایوب قاچیرمیش. جزا کسب لاپ اؤن خطه گؤنڈیرلر. عسگر یولداسلاری نین مینا، بومبا داغیتیمیش حصه لری چیریلیر اونون باشینا، گولله عوضی اولور. بلکه، دوشمه نین ده باشی، الی، آیاغی اونا چیریلیب؟ داشقلاق اولوب. اوزودؤنویون بو جور ده جزاسی اولورموش.

بو دا ائییزوددو. انسان طالعی...

اورگیمده دئدیم کی، «کوداک» آپاراتینی آپاریب دوزلتدیره جیم. هاردان اولسا، یاخشی اوستا تاپاجاغام. قوی قلبی قیریلما سین.

— اجازه وئرین گئدیم، یولداس مایور!

— بویورون. — تمکینله جواب وئردی. من ائله بیل اونون ایش اوتاغیندان یوخ، یاتدیغی صحرا خستخاناسیندان، یارالی مایورون یانیندان ائشیه چخدیم. دهلیزین باشینا چاتمیشدیم کی، قایسی نین تزه دن آچیلدیغینی ائشیتدیم: خیدمتچی آرواد منیم چاییمی گئیریدی. تزه سئرزانتیم بورنونون اوجونو ایکی بارماغی ایله سورت-سورته منه ایضاحات وئرمه یه باشلادی:

— قرتیمیز هفته ده اوج دفعه چخیر. مین تیراؤلا. باش لئیشنانت، یعنی ستارشی لئیشنانت رئاكتوروموزدو. مندن ساوایی دؤرد نفریک. فوتوقراف گتدی ائولرینه. اوچلیک بورجونو وئردی. یعنی سروکونو. ایندی سنی اونون یئرینه گؤتوروروک. اولوروق بش.

سئرزانت هر سؤزون روسجا ترجمه سینی ده دئیردی کی، منه آیدین اولسون. منه اونسوز دا آیدین ایدی. یقین بو، اونون عادتییمیش، دایما تکرار ائدیردی.

— سیراوی دؤبوشچو السگر چاپچیدی، ینی پئچات-نیک. یاخشی کاغیز ساییر. تیراؤی اون دقیقه یه سایب تحویل وئریر. اما بیر آز چاپدا تله سیر. ینی پئچات ائله ینده.

فریدون یاخشی بیغجیدی. ینی نابورشیک. اؤزو ده آنادانگلمه آرتیست. بیرجه بوندا کورلا بیر. انورین ایشی-پئشه سی بیغنی دلیرتمکدی. بیخ دا بیخ اول! هر رنگه چخیر: قیرمیزی، یاشیل، آغ، قارا، ساری، قیرمیزیتهر، یاشیلتههر، آغتههر، قاراتهر، ساریتههر! بیغجیدی، اما «آرتیست» چاتمیر.

— آلیم سنین آغرنی. لاپ بیغیمی گؤزدن سالدین، یولداس سئرزانت.

انور بیغنی سیغالالایا-سیغالالایا اوزوموزه باخیب سانکی رحم دیله بیردی. فریدون اونا قاهمار چبخدی.

- يولداش سئزئانت، اوزر ايسته بيرم. يعنى ويناوات. ادام نيشانلى اولاندا، بيلمير نئجه ائلسين كى، قيزين خوشونا گلسين. منى بير دفعه تويا چاغيرميشديلار. عسگرليكدن قاباغى دئبيرم، ائى. دئديلر، بيكه ده اورادا اولاجاق. نيشانليمين هانسى قوهوموسا اره گى-ديردى. اوتوبوسلا صابر اباددان باكييا كلديم. گون بيشيريردى. ارابادا ازيلن يئميشه دؤنموشدوم. توى ائوينه بير آز قالميش «ازيم " اى ساخالانديم. ايلشديم ادب-اركانلا. اون آدديم گتتميشديم، دايانديرديم. دئديم: ائل اوغلو، آلا بو سنين اونادديمليق زحمت حقين. فيكرىمى ديشديم. ايرى يئره گنده سى اولدوم. ماشيندان دوشنده گؤردولر. ائله منه ده بو لازيم ايدى. دوز قايى نين آغزىندا ساخالانديرميشديم. يولون قيراغيندا. بيكه يه چاتديرميشديلار. دئديم كى، ائله كى، ائشيتديم بيكه تويدادى: دوز صابر اباددان سوردوردوم باكييا.

سئزئانت اؤزونو ساخاليا بيلمه ييب، بيزه قاريشيب گوللو. سونرا دا سؤزونون آردىنى دئدى:

- كاظم سوروجودور. يعنى شوفر. تعليم وقتلاريندا، يعنى اوچئنيئلرده قزئيميزين سحر چاپى اولور، ائله اورداجا قزئت بوراخيрик. ولدوزنانون بيريدى؛ ماشينى هميشه خنده يه، دره يه ساليير. ناحق دا اونو تعريفله بيرلر.

سن ده كى فوتوقراف. دوزو، سيزين طايفادان خوشوم گلدير. يالانچى اولورلار. شكيل چكيرلر، سونرا وئر-ميرلر.

" يقين اولكى فوتوقراف آلداييب، چكيب وئر مه ييب. - اؤز-اؤزومه فيكيرلشديم. - يانيقلى اداما اوخشاير " - دئديم.

- سنه چاپ ائلمگى، ييغماغى، قزئت باغلاماغى، هاميسىنى اؤيرده جيم. بيريميز او بيريميزين پئشه ميزى بيلمه لييك. بورا عسگرليكدى.

سئزئانت ايضاح ائلمك ايسته دى. سونرا نه ايسه آرتيق بيلدى.

- يولداش سئزئانت، لاپ پيوتر اولماليام كى؟!

- پيوتر؟

- بيرينجى پيوترو دئبيرم، يولداش سئزئانت، هر شئيدن باشى چيخيرميش. پوشكين دئيبىدى كى، او هم آكادئميكدى، هم قهرمان، هم دنيزچى، هم ده دولگر... سونرالار دئبيرديلر كى، پيوتر هم كوررئكتور ايميش، هم رئاكتور، هم ييغيجى، هم ده مئترانپاژ.

- دئيه سن غليظ اولدو. - سئزئانت اؤز-اؤزونه دانئيشدى.

- سككيزينجى صنيفدن سونرا اوخوماغا گتتمه ديم. قويونا-قوزويا گتتديم. ياغا، پئنديره، سوده هوسليديم: يعنى لودورلوق ائله بيرم، يعنى سوئر خسروچنويام.

سەرژانت دریندن کۆکس اۆتوردو. ایتن گونلری نین هامیسینا بیردن چیفسلندی.

— گل گۆروم.

منی قزئتین بیغیلدیغی یئره آپاردی.

— بوردان باشلاپاجاقسان. یعنی نابوردان. بورا دا اولاجاق سنین یئرین. — الی ایله گۆستردی.

— بو قلیبلری ده از برلیه جکسن: باشلیقلار، یعنی زاقالونی. خیردا حرفلر، یعنی پئتیت. شپون،

اینتئروال، سوئلی...

چوخ سایدی، باشا دوشمه دیم.

— قزئی بوردان باغلا بیریق. یعنی ویورستکا ائله بیریک. بو دا ویورستکادی. بیزیم دیلده آدی

یوخدو. بیغارسان، باخ، بئله. — ایکی-اوچ سطیر اۆزو بیغدی.

— اؤیرنسن. بیز آنامیزین قاریندا اؤیرنمه میشیک کی؟ سئرژانت گئدن کیمی، اوشاقلار

اوزومه باخیب خیسینلاشدیلار.

— اورگنده کینی یوخدو. یاخشی سئرژانتدی. اما بیر آز گوچودو، اوزوندئین. — سئرژانتین

«آرتیست» دئدیگی اوغلان علاوه ائله دی.

— سۆزونو قایتارما، مست اولسون. منیم کیمی یولوگون بیریدی. یتیم.

اولکی سئرژانتیملا تزه نی ایستر-ایسته مز مقایسه ائله دیم.

* * *

ایکی گوندن سونرا «آرتیست» اوغلان سئرژانت فورماسیندا رئداکسیانین قاپیسیندان ایجری

گیرنده قورودوم. آز قالدیم گئدیپ حربی سلام وئریم. کیتلی نین یاخاسی اعلاچی نیشانی ایله

دولو ایدی. پار-پار یانیردیلار. گۆزلریمه اینامادیم. منی قارا باسیردی، نیدی؟ آخی، بو او گون

سیراوی عسگر ایدی. ایندی هم قشنگلشمیشدی، هم ده بیر آز رسمی گۆرکم آلمیشدی.

بورونون اوزونلوغو دا او قدر حس ائدیلمیردی. قیرمیزی پاقونلاردکی ساری لئنتره، بیر ده

یاخاسیندکی نیشانلارا باخاندا، سول یاناغیندکی خالی آیدین گۆرونوردو.

— باشینا دۆنوم، قیام قارداش، سنه برک ایشیم دوشوب.

بوردان هامی بیر-بیرینی «ائل اوغلو» چاغیریردی. اونون «قارداش» دئمه سی خوشوما گلدی.

لاپ کند یئرینده اولدوغو کیمی. صاف، تمیز.

- قونشو حصه ده بير ائل اوغوم قوللوق ائله بير. اونون فورماسيدى. سئزئانتدى. منيم شكليمى چك. نيشانليما گوندريرم. رايوندادى - صاييراباددا. بيرجه محاربه -زاد اولمايادى، گنديب ياريميزا قوووشايدىق. كوڤك اوشاغى آمريكا گئنئراللارى دينج دورمولار، آ كيشى! اونلارين عليه ينه بير ياخشى ماتئريال ييغميشام. قيام قارداش، صاباحكى نمره ميزده اوخويارسان.

اؤز اوستونه باخاندا بيردن آييلان كيمي اولدو.

- اؤزگه نين نيشانلاريني وورموشام ياخاما. قيام قارداش، گوره سن ميخايلو كيمي ايگيد اولاي بيلرمى؟ ائه، قورخاغين بيرريم. گنجه لر كندده اولاندا، اتوده تك قالا بيلميرديم. ائله يئنه همن، همنم.

- بوخ، فريدون قارداش، - من ده اونو او جور چاغيرماغا باشلاديم، - قهرمانى شرايط يئتيرير. دؤشونده كى نيشانلاردان اوتانيرميش كيمي:

- چك شكليمى، قيام قارداش، سوبونوم، آپاريم وئريم اؤز ييهه سينه. حيف دئييل بو ييغيجى كوئينگيم؟ عاديجه گيمناستيوركا؟ - بيلديم كى، سئزئانتى يامسيلاير. اؤزو ده گولومسه دى. شكيل چكديرمه سه يدى، حالى پوزولاردى. منيم يانئما ايناملا گئيينيب گلמידى. - گندك، - دئديم.

حيصمميز يئرلشن كوچه نين او باشيندا فوتوقراف وار ايدى. آپارديم اورايا. ائله اؤزوم ده آرابير اونون يانئنا مصلحته گنديرديم. برابر شكيل چكدير-ديك. آريجا دا چكديردى.

- اؤز فوتوپاراتين هانى، قيام قارداش؟ - يولدا مندن سوروشدو.

- خاراب اولوب، بير-ايكى گونه دوزلده جگم. فوتوقراف منى تانيبير. بورجلو قالماريق، لاپ آرخاين اولاي بيلرسن.

دريندن نفس آلدى، حس ائله ديم كى، بورايا گلمكنده خجالت چكير.

- خواهيش ائله بيرم، اورگينه هئچ شئ گتيرمه، فريدون قارداش.

عيني آچيلدى.

رئداكسيادا آراميزا سكوت چؤكدو. بير-بيريميزه تزه تانئش اولموش آداملار كيمي، سيخيلا-سيخيلا تاماشا ائله ديك. قزئتئين بوتون ماتئرياللارى ييغلميشدى. آخشام چاپ ائديلمه لى ايدى. رسمى خبر گؤزله بيرديك.

- گلسنه بير نمره گؤستريم؟

- نمره؟

— ائله بیلیرسن منه یالاندان «آرتیست» دئییرلر؟ تلخگین رولونو اویناماغا باشلادی. «واقیفی باشدان-آیاغا ازیر بیلیرمیش. ادالاری، سۆزلرین ایفاده لری، نفسی... هامیسی اۆزونونکو ایدی.

— تلخک، کمریمین قییمتیدیر بو! — شاهیم، ائله من ده بیلیرم بونو — کمردن قییمتلی سیزده نه وار کی!

— قیام، قارداش، منیم فیکریمجه، قاجاری بیرینجی تلخک اۆلدورور. اۆزو ده هله سارایدا ایکن. معنوی دئییرم ها!... سونرا قاچاق ائلدار.

اوزو توتولوب-آچیلدی. سانکی آیین قاباغینی قارا بیر بولود آلدی. بیر آز دایاندی، یئنه کئچیب گئتدی. اولدو آیدینلیق، سود کیمی.

— تئاتر اینستیتوتونا منی گۆتورمه دیلر. هامیسی تعریفله دی. آخیردا دا دئدیله بالین چاتمیر. قویدولار کی، بال بیغیم؟ بختیمی دۆرد دفعه سینادیم. گتیرمه دی. بالیم چتامدی...

— الیم سنین آغرینی، گئندنه گرک اۆزونله بال آپارایدین.

انور سۆزو هانسی معنادا دئدیسسه، فریدون محل قویمادی.

بو کئفجیل، شوخ اوغلانین سسینده اونا یاراشمایان بیر قهر دوپولدو. سونرا یئنه اۆزونه قاییتدی. سانکی اۆزوندن اوزاق دوشموشدو.

— شاهزاده قیزلار منیم بیکمه اوخشاییر، قیام قارداش. بیکه اونلارا بوخ. دان اولدوزو اونون گۆزلری کیمی ایشیقلیدی. گونش سحر چیخیب شفقلمینی یئر اوزونه یایاندا، اونون ساچلارینا بنزه بیر. بیکه ده ساچلارینی داراییب چیگیئلرینه سپیر. او منیم هم گونشیمدی، هم اولدوزوم، هم دنیام. اون-سوز نه گونش وار، نه اولدوز وار، نه دنیا.

— پای سنین! — مات قالدیغیمی بیلدیردیم.

— پای نییه، قیام قارداش، اینانمیرسان؟

— اینانیرام. من بو سۆزلری عینی ایله فرح بارده دئمیشم. باخ، بونا اینانا بیلیرم.

— فرح کیمدی؟

— او دا منیم بیکمدی.

— پای سنین!

— پای نییه فریدون قارداش، اینانمیرسان؟

- اينانيرام، منى تکرار ائله ديگينه اينانا بيلميرم. - فريدون منى، منيم سؤزلريمه وورماق ايستدى.

- کيم کيمي تکرار ائله ييب؟ اما فريدون قار-داش، من بير شئى باشا دوشدوم. مجنون ائله بيليردى کى، دنيا دا او، تکجه او، دلجه سینه سئوير. رومو دا ائله بيليردى، کرم ده، اوتللو دا. من ده. يوقين سن ده ائله بيليردين. هره يه ائله گلير کى، هئج کس اونون کيمي سئوه بيلمز. هره بير جور سئوسه ده، گوژ هاردا بيرلشيرلر. درد ده بئله دير. بير دردلى ائله بيلير کى، اونون درديندن هئج کسده اولماز. غريبه دير.

ايندى ده مشه دى ايبادى اويناماق ايسته بيردى، سئرانته ايچرى گيردى. فريدون اؤزونو بيغيشديردى.

- يئنه اويون گوسترير. يعنى فوکوس. وقت تاپان کيمي ظالم رولا گيرير.
دئينه-دئينه گليب منيم يانيمدا اوتوردو.

- بو دؤشگى کيم ازيشديريب؟ يعنى پاستلى؟! بايق تلخگى اويناياندا، الى چارپايى نين بيرينه ديبب. سرله نيب اوسته اوتورموشدو.

- گناهکارام، يولداش سئرانته.

- يعنى وينووات!

- بلى.

- يعنى، تاک توچنو! آرتيستلىک ائلمه.

رئداكتور آچيق قاپيدان سئرانته و بيزى چاغيردى. فريدونون رنگى آغاپاق اولدو.

ايچريده مايور دا باش لئيتنانتين يانيندا ايلشميشدى. عينگى يئنه اليندى. ياواش-ياواش سيليردى. ائله بيل عئينگى الينده تسبح عوضى گزديريردى. هميشه ده سيليب-تميزله بيردى، هئج وقت گوژونه تاخميردى.

مايور باش لئيتنانتلا گوژلشندن سونرا سئرانته موراجيعت ائله دى:

- کوماندير طلبکار اولمايدير. ايلشين. اما هاميسينى ائشيتميشيک. " آرتيست " ، ياخي نا گل.

فريدون ساريسينى اوددو.

سوزه قوت

قوجا بير روس بودبولکونويکى وار. تانيشيمدى. تقاعده دى، باکيدا ياشاير. او دانيشيبدى.

بیزیمکیلر جبهه نین بیر بئرینده محاصره یه دوشوبلریمیش. دشمن قات-قات آرتیق اییمیش. بیزیمکیلر بیر روس قادینی نین ائوینده پیانو گۆرورلر. قیزی جبهه یه شفقت باجیسی گئندن سونرا، اونون قارا قاپاغینی آچان یوخ اییمیش. بیر ده اولوم-ایتیم دنیا سیندا یادا پیانومو دوشوردو ؟

حصه نین قارابیغلی، ائلیکور کلی بیر دؤیوشچوسو ده وار اییمیش. ظارافاتچی نین بیر. بامزه، آرتیست. گئدیپ آرواددان خواهیش ائله بیر کی، چالماغا اجازه وئرن. سئزانت قطعی قاداغان ائله بیر. — سیلاحی بئره قویماق اولمازا! — دئییر. خبر پودپولکونیکه چاتاندا او اجازه وئریر. اما ایندی ده آرواد اجازه وئرمیر کی، سس ائشیتسه لر، آلمانلار ائوی نیشان آلازلار. پودپولکونیک آروادی باشا سالییر کی، عسگرلرین روحونو قالدیرماق لازیمدی. موسیقی کؤمک ائلییر. اوغلان چالییر. " جنگی " دن باشلائییر. کؤوره لییر. سونرا دا آگلایا-آگلایا چالییر. سنگرلرده آتش گوجلنه نیر. اونا ائله گلیر کی، " جنگی " نی آتسه توتورلار. او دا " جنگی " ایله دشمنی آتسه توتور. عملی-باشلی ووروشورلار. اورکلره اود-آلوو سپله نیر. بیر آز اولکی روح دوشکونلوگو یوخ اولور. هر دؤیوشجو قولوندا بیر آلائی قووهو سی حس ائله بیر. " جنگی " یه روس خالق هاوالاری قاریشیر. پودپولکونیک اوغلانین کورگینه ووروب احسن دئییر. بو، اونون کوماندریندن آلدیغی ایلیک تشککور اولور. پودپولکونیک سونرا اونا دئییر کی، باجاریرسانسا، آلمان هاوالاری دا چال. چالییر. بتهووندن، باخدان... آلمان پولئمیوتلاری ایله آلمان موسیقیسی اوز-اوزه گلیر. او بونا آتش آچیر، بو دا اونا. پیانونون شیرمایه دیلری پولئمیوتون داراغی کیمی دولوب-بوشالییر. آلمانیا اؤز-اؤزویله ووروشور. نهایت، آلمان موسیقیسی، آلمان پولئمیوتونو سوسدورور.

قارابیغلی او جاوان تکجه، اوتاقدا پیانونون دالینی اؤزونه سنگر سئچیب اورادان آتش آچیر. قفیلدن سنگرلردن " اورا " سسی ائشیدیلییر. پودپولکونیک کلیل اوغلانی قوجاقلاییر. — " آفرین " دئییر. — محاصره یاریلدی، گل دالیمجا!

آلمان هاوالاری چالیناندا فاشیست عسگرلری قولاق آسماق ایسته ییب آتش آچماییلار. کوماندرلری قیشقیرا-قیشقیرا قالییلار. فاشیست ظابیطلری آلمانجا دانشمیردییلار، هوروردولر. آرایا چاخناشما دوشنده، بیزیمکیلر اونلاری مینومیوت آتشینه توتوبلار...

او جاوان عسگر آذربایجان کونسرواتورییاسی نین اوچونجو کورسوندان جبهه یه گئدییمیش. اوللر حصه ده اونا دا «آرتیست» دئییب گولرلریمیش.

آرتیستلیک انسانی کئیفیتدی. تاختا کیمی، داش کیمی سویوق اولانلار قورخولودورلار.

مايور داها هئچ بير ايضاحات وئرمه دی.

— آرتيست اوغلان ايندی هاردادی، يولداس مايور؟ — فریدون سوروشاندا، هاميميز گولمک ايسته دیک. مايور جیدی جواب وئردی:

— سونراسینی من ده سوروشدوم. فاشيستلر اون يئددی نفر آذربايجانلی ايله بيرليکده اونو دا دیری-دیری تورپاغا باسدیرييلار. او بو دفعه محاصره دن چيخا بيلمه ييب. سببی بو اولوب کی، قرارگاهين يئرینی فاشيستلره دئمه يييلر...

آر ايا درين سکوت چؤکدو. سانکی ييز اونلارا بير آنليق ياس ساخلاديق.

باش لئيتنانت سئرژاننا ماکينادا يازیلی بير ورق اوزاتدی.

— بو ماتريالی ييغين. قزئت لنگيمه سين. اوتاقدان چيخاندا فریدون آستاجا قولاغیما پيچيلدادی: — قيام قارداش، ييزيم قزئنده او آرتيست حقينده ياز...

أشيق العسگر کوچه سی، ۱۴. بوردان حَيَطَه گيريب، ايکينجی مرتبه يه قالخمالی ايديم. ايبيرمی بير نمره لی ائوه.

گؤده رک بير کيشی گؤزونده کی عينگی دوزلدیب دوز گؤزومون ايچينه باخدی. — عسگر، بو قايدا نه گزيرسن؟

— سلام، عمی. — من اونا حؤرمته جواب وئرديم. — من بو فوتوپاراتی تعمیر ائلتدیرمه لييم. سلامیمی ألقا عوضينه منه قطعی رد جوابی وئردی. ائله بيل باشيما قاينار سو تؤکدولر. قصديم بو ایدی کی، فوتوپاراتی خلوتجه دوزلتدیريب آپاريم. باش لئيتنانتدان دا شهره بونا گؤره اجازه ألميش-ديم.

— من اونو تعمیر ائلميرم، عسگر! — يعني چيخ گئت، يعني قاپینی اؤرت!

قاپيسینی اؤرتدوم و چيخيب گلديم فرحگيله.

— گئدک منيم شکليمی چک، قيام! — ايندی ده فرح اوستومه دوشدو. بيلمه ديم گولوم، يا آغلاييم.

— ايشلمير.

— نه اوچون؟

مجبور اولوب هاميسینی دانيشديم.

— دئيرم فوتوقراف دئيلم، دئيرلر يوخ، لاپ اعلاسيندانسان. دئيرم هئچ شئی بيلميرم، دئيرلر آپار خاریجی فوتوپاراتی دا تعمیر ائله.

فرح اورکدن گولدو. منیم صحبتلریم ده اونون گولوشلرینه قاریشیب ایتدی. أما آخیر سۆزلریمی ائشیتدی.

— مایور اؤزو یاخشی کیشیدی، قیامت صحبتلری وار. دویماق اولماز. او دا ائله بیر نؤو آنان کیمیدی، فرح. اورگی دولودو، أما قلمی یوخدو کی، یازا بیلسین. قالیب دانیشا—دانیشا. خاطریندن کئچه بیلمه دیم. أما اوستا ظالم اوغلو هئج اوزومه باخمادی.

— کیم؟ — او بیرری اوتاقدان فرحین آتاسی تله سیک خبر آلدی.

— آشیق العسگر کوچه سینده بیر اوستادان خواهیش ائله دیم... سۆزومو یاریدا کسدی.

— اوستا قولام حسینی دئییرسن؟

— آدینی بیلیرم.

— من تانییرام. گندریک. فرح فیکیردن آیریلیمیش کیمی اوزومه باخدی:

— قیام، سنین فوتوقرافدان هاران اسگیکدی؟ نه اوچون اؤزون چکمه یسن، هه؟ نه اوچون؟ لاپ یاخشی اولدو. ایندی اؤیرنرسن. هله من ده اؤیرنه جیم.

فرح دوز دئییردی. نه اوچون اؤیرنمه ییم؟ مگر بونون ضیانی وار؟ آخی، بو اؤزو ائله مدنیت دئییلیم؟ اؤز—اؤزومه دانیشدیم.

— بیرینجی منیم شکلیمی چکرسن، یاخشی؟ — ایکیمیز ده گولوشدوک.

— من سنین شکلینی یاغلی بويا ايله چکه جگم، فیرچا ايله، فرح! سنین خاطرینه فوتوقراف اولاجاغام. رسام اولاجاغام، شاعیر اولاجاغام... فرح، من سنین یانیندا اولاندا ائله بیلیرم، دنیانین ان بویوک آدمی منم. ائله بیلیرم ان شیرین دوغولاریمی گؤرورم. یاتمایا—یاتمایا یوخو! سۆزه عادتین قولاق آسارلار. فرح منیم سۆزلریمی ایچیرمیش. مست اولموشدو. بیردن کؤورلدی. ایکی بالاجا قارا بولود، قارا کیرپیکلری آراسیندان پوسله دی. یئر یوخ، من ایسلاندم. — فرح، نییه کؤورلدين؟ آخی، من نه دئدیم؟

دینمه دی. گۆزلرینی سیلیب گولومسه دی. دریندن نفس آلدی. سونرا دا دریندن کؤکس اؤتوردو. ائله بیل—دیم سحر مهی اسدی. من ده بایاق ایسلانمیشدیم، ایندی قویقورو قورودوم. فرح ائله بیل طبیعت ایدی. یاغیشی، چیچگی، گونشی، مهی ايله بیرلیکده. طبیعت بالاجا بیر اوتاغا سیغیشمیشدی.

قارانلیق نئجه دوشدو؟ یاتاقلار نئجه سالیندی؟ نئجه یاتدیق؟ گئجه نئجه کئچدی؟ هئج بیریندن خبر توتما دیم.

سحر فرحین اتاسی قیزینی تعریفله بیردی:

— ساغ اول، قیزیم. یاتاقلاری ائله سلیقه ایله بیغیشدیرمیسان کی، دوروب کناردان بیر ده باخدیم.

— اتا، من بیغیشدیرمامیشام.

— یقین آنان... هئج اولکیلره اوخسامیر. آغ ملحفه لری اوزه چکیدی، ائومیز بیر آز دا ایشیقلاشیب.

— من بیغیشدیرمیشام، فرح. — فولاغینا پیچیلدا دیم. دؤزمه ییب گولدو. اما اتاسینا هئج شئی دئمه دی. او دا سوروشمادی.

— آتا بیلسه، سندن اینجیر. «کیشی نین کیشی اولار، آروادین آرواد ایشی»، — ان چوخ سئودگی سؤزدو.

— من قایداندان سونرا ائومیزی اؤزوم بیغیشدیرا جاغام. دؤشمه لری سیله جیم، هامیسینی، هامیسینی...

— قیام... افه چی کیشیلردن، دوزو... — خورگین دوزو نیبه چوخ اولوب؟ نوخود نیبه آز اولوب؟ پالتار نیبه بئله یوبولوب؟ چۆرک نیبه بئله دوغرانیب؟.. قونشوموزدا بیر یار. سندن چوخ شئی ایستیمیرم، قیام...

— عسگر سلیقه سی... سن اونو گورممیسن، فرح. اونون بیغیب-بیغیشدیردیغی ائی، او سلیقه نی هئج بیر قادین الی با جارماز. عسگر دؤشمه سیلنده، کوماندر گلیب آغ یایلغی ایله سیلیر، بالاجا لکه اولسا، جزا وئریر. عسگر ده اونون قاباغیندا آغزی شاقلی گلین کیمی لال دورور. گولورسن؟ البته، منه ده دانیشسایدیلار، گولردیم. عسگرلیکدن قایدید گلنده گوررسن سنه نه ائو بیغیشدیرا جاغام. گۆرک کیمین الی قیز لیدی، قادین لیدی؟ سنین، یا منیم؟ اورکدن ائله گولدوک کی، فرحین اتاسی نین سسینی ائشیتمه دیک. منی ایکینجی دفعه چاغیردی.

— فوتوآپاراتینی گۆتور، گئدک.

گئتدیک. اوستانی راضی سالدی. بیر هفته مهلت ایستدی. من ایکی هفته ده وئر دیم... گون آشاغی آیلنده فرحگیلدن چیخدیم. منی خیلی اؤتوردو. حیصه میزین لاپ یانینجان. هاسارین بو بیر ی طرفینده دایاندی. ائولریندن بورایا بیر کیلومتر یاریم اولاردی.

سونرا تراموایا قایتیدی. او ال ائله بیردی، من ال ائله بیردیم. ائله بیل او، دنیاین او باشینا گئدیر، من ده بو باشیندا قالیردیم.

قاچدیم. ائله قاچدیم کی، تراموی دایاناغا چاتمامیش، من چاتدیم. آتیلیب پیله لره میندیم. فرحین یایننا قالخدیم. سئویندی. اللری پنجره دن، گؤزو حصارین دییندن چکیلدی. سرنیشینلردن گولنلر اولدو. یاشلی بیر کیشی گولومسه یه-گولومسه یه یایننداک کی کیشیه دبیردی کی، اؤزو یوورموردو، اونو محبت یوورتدوروردو.

اوچونجو دایاناقادا دوشوب، تزه دن قایتدیم بایاق فرحله دایاندیغیم یثره. هاسارین دیینده دوروب نفس آلدیم.

حصه یه اون بش دقیقه گنجیکمیشدیم. سئرژانت منی دانلادی.

محبت منی دانلتماق اوچون یوورتدورموشدو. وار اول، سنی، منیم محبتیم! گنجه کازارمادا، یوخودا فرحین دالینجا یووردوم.

— منیم حربی بیلطیمی آلبیلار... سئرژانت منی باشا دوشدو.

— یعنی شهر کومئنداتوراسیندا؟! یعنی وایئننی بیلطینی؟! — منه دوزه لیش وئریمیش کیمی، باشینی بولا یا-بولایا سؤزلرینی تزه دن تکرار ائله دی.

— باش لئیتنانت سنی آختاریر. بو یور اونون یایننا.

رئداکتور منی ناراضی قارشیلادی. بیرباشا سؤزه کئچدی:

— کومئنداتورادان زنگ ووروب دئییلر. حربی بیلطینی ده ایضاحاتلا برابر آخشام گؤنדרه جکلر. سندن گؤزله مزدیم... ایکی گون حبس!

باش لئیتنانت او ساعت دا چیخیب گتدی. او، سانکی بیردن-بیره اؤز گلشمیشدی.

...او گونون آخشامی پوقونلاریمی چیخاردیب، جیلریمی بوشالتدیلا. کمریمی آلدیلار... باشیمی دییندن قیرخدریب سالدیلار قارانلیق قاوپوقتا.

آخشام دوشن کیمی تاхта دؤشمه نین اوسته اوزانیب یاتماق ایسته دیم، اولمادی. قاپیدا قارول دوروردو. یالواردیم اونا.

— ائل اوغلو، قاپینی آچ. بیر آز آیین ایشیغی دوشسون ایچری. اورگیم داریخیر.

...

— ائل اوغلو، من فوتوقرافام. سنین شکلینی چکرم. اینصاف ائله، بیر استکان سو گتیر. جییریم یاینیر.

– ائل اوغلو، سئویرسنمی؟ سئوگیلین وارمی؟ سئوگی عذابی دنیادا ان قوتسال عذابدی، بوندان خبرین وارمی؟

– بیلیرسن، سببی نه اولوب، بورایا دوشموشم؟ کوماندریدن اجازه آلیب گئتمیشدیم ائوه. شهرده ائویم یوخدو. کند آدامییم. نیشانلیمگیل شهرده اولورلار. ائولرینده آدام اولمادیغیندان اوزانیب یاتدیم. آچارلاری قونشولاریندا اولور. گئدیب آلمیشام. آچاری ساخلایان قونشونون بیر اوغلو وار. بویونو یئره سوخوم اونون. ائله اونون اودونا دوشموشم. اونونجو صنیفده اوخویور. چاغیریشچیدی. عسگرلییه گلر، دادینی گؤرر! سئویدیگی قیزلا گؤروشه منیم عسگر پالتاریمدا گئدیپ. جاوان اوشاقدی. هوسه دوشوب. باش آچیق، سینه آچیق. اینینده ده عسگر فورماسی. ترس کیمی بؤیوردن پاترول چیخیب. او دا سلام وئرمه ییب کئچیب. بیلمه ییب کی، ظایطه سلام وئرلر. تئز دویمه لری باغلایارلار. قوپقورو قاخا دؤنرلر، ال ده بیتر قولاغین دیبینده. ائله دئیلمی، ائل اوغلو؟

لاپ رولا گیریب کئشیکچی اوغلانا یالواریردیم کی، باری بیر-ایکی کلمه سؤز کسین... ائل اوغلو...

– نییه دینمیرسن، آیه؟! باغیریم چاتلادی. – اومیدی می اوزوب سؤیدوم. تاثیر اولمادی. قاروول دیشدی، قاروولا گلنلرین خاصیتی یوخ. ائله بیل حصه ده لالارلاری سئچیب بورایا گؤندریردیلر. هئچ بیر دینمیردی. دؤزدوم. ایکی گون بتلجه دؤزدوم. بیر آز دا ساخلاسایدیلار، اؤز-اؤزومه دانیشماق اؤیرنه چکدیم، یعنی داشلا، دیوارلا، قاپی-باجا ایله دانیشماق.

۷

مایورون «کوداک» فوتوآپاراتینی اوچونجو گون آپاریب وئره سی اولدوم. شهره اجازه آلیب گئتمگیمین ده اساس سببی ائله بو ایدی آخی.

چاغیریشچی اوغلانین باشیما آچدیغی اوینو مایورا دانیشدیم. منیم ایکی گون حبس جزاسی آماغیما هئچ محل ده قویمادی. منی تعریفله دی کی، بو آپاراتی دوزلمیسنسه، دئمک گؤزل صنعتکارسان. سونرا دا الینی الینه ووروب اورکدن گولدو.

– هر شئی ائله بیل دنیادا تکرار اولور. نه ماراقلیدیر، – دئدی. عینگینی آغزی ایله هووخوروب ایپک یایلیغی ایله سیله-سیله فیکره گئتدی.

سوزه قووت

قیرخ او چونجو اولاردی. هاوالار ترجه قیزیردی. جبهه ده وضعیت آغیر ایدی. سنگر-سنگر بیر سس یاییلدی. باکیدان شاعیرلر گلیب، - دئدیلر. قوناقلار گلیب چیخدیلار دوز سنگره. صمد وورغون، میرزه ایبراهیموو، سلیمان رستم، میر جلال. باشقالاری یادیمدا دئیل. اونلارین آغزیندا نه چیخدیسا، سینه میزه یازدیق. لاپ یاخینلاریندا دایانمیشدیم.

مایور خصوصی بیر محبتله دانیشیر، هله ده عینگینی سیلیب قورتارا بیلمیردی.

- سینه میزه یازدیق، سینه میزه! - بیر نئچه دفعه تکرار ائله دی. سانکی پاتفوندا والین ایینه سی بیر جیزا دوشوب، عینی سۆزلری تکرار ائله یه-ائله یه قالمیشدی.

- بوتون سنگرله خط چکیلیمشدی. هامی قولاق آسیردی.

آخشام اوستو بیر قازمادا، گلیب گۆزدوک گولوشورلر. رحمتلیک صمد وورغون دئییردی: " ایه، هانسی سنگره گئدیرمسه، عسگرلر آیاغا قالخیب اللرینی قولاقلاری نین دیینه بیتشدیریرلر. توتاق کی، آذربایجانلی اوشاقلار منی تانییر. به او بیرى اوشاقلار منی هاردا گۆرولر؟ روس، اۆزیک، تاجیک، بئلاروس... من ده هامیسینا دئییرم کی، البینزی آشاغی سالین. آیاغا دا قالخمایین. دوستا سلام وئرمه سه نیزه، اینجیمز. دشمن گولله سی دیر. دشمندن اۆزونوزو هر یئره گۆزلگین. "

شاعیر قاشلارینی چاتیپ دانیشیردی. اللرینی ده گزدیریردی دالغین ساچلاریندا.

سلیمان رستم دئدی: «ای صمد، جبهه دکیلرین هامیسی سیزین قازاخ اوشاقلاریدی. قیراق صالحلی طرفدن».

یقین ظارافاتی وار ایمیش. میرزه ایبراهیموو اورکدن اوغونوب گئتدی. میر جلال دا قوشولدو اونا. ائله صمد وورغونون اۆزو ده گولدو.

سیاسی شبهه رئیسیمیز دئدی کی، بؤیوک شاعیریمیز، اونلار سیزه حربی سلام وئیرلر. آخی سیزین پئتلیسنیزده ایکی شپال وار. پودپولکونونیکسینیز.

سن دئدیگین او چاغیریشچی نین دا پاقونلاریندا خبری اولماییمیش.

حیف، وقتسیز گئتدی...

مایور بیر آتلیق توتولدو. من ده اونون کیمی. سونرا بیر اوتوقلم گؤستردی.

- بونو دا آلمانیادان گتیرمیشم. تعمیر اوچون یوخ، سنه باغیشلا بیرام. قرتتچیلره حرمتیم وار. او گون رنداکیسیادا سئزانت منه تره خبر وئردی:

— حاضرلاش. صباح فيلان آلايدا، — آلايين نمره سيني بوتون دئدى، — دؤيوشچو نريمان عادل اوغلونون شكلىنى چكرسن. حقينده دا يازاجاقسان. گؤستر اؤزونو، حبسدن تزه چيخميسان. يعنى قاوپوقندان.

— گؤره سن نئجه اولاجاق؟ — فيكيير منى گؤتوردو. نئجه وقت ايدى فوتوآپاراتى چيگينلريمده، نيگارانتچيليغىمى دا اورگيمده گزديريرديم.

۸

آلايدا يالانيز نؤوبتچىنى تاپديم. سئزئانتيميزين ديليبه دئسك، دينيولننىنى. دؤيوشچو پاركا گئتميشدى. خواهيش ائله ديم كى، گلنده خبر وئرسين.

سونرا دا تاپماديم. — بير نمره لى پوستا گؤندريبلر، — دئديلر، — بايراغين كئشىگينه.

بايراق آلايين رمزيدير. بايراق وارسا، دئمك آلاى ياشايير. بايراق يوخسا، دئمك آلاى آدى شى يوخدور. — سياسى مشغله رهبرى نين صحبتلرئنى خاطرلاديم. بايراغى گؤز بيگى كيمي قوروماق لازيمدير، — دئيردى — محاربه ده بير بايراق و بير نفر عسگر قاليرسا، دئمك آلاى دا ياشايير. بايراق يوخدورسا، دئمه لى آلاى دا يوخ حسابئندادير.

دؤيوشچو نريمان عادل اوغلو باره ده سئزئانتدان اطرافلى معلومات آلديم. كاپئتان رتبه لى سياسى مشغله رهبرى ده تعريفله دى. منيم صحبت ائتديگىمى گؤروب، گوندوزكو نؤوبتچى اوغلان ايچرى گيرمك اوچون اجازه ايسته دى. كاپئتان الى ايله چاغيردى. نريمان عادل اوغلونون شكلىنى گتيرميشدى. ائله بيل چيئينيمده كى داغ گؤتورولدو.

— اؤزو وئردى. تزجه چكديريدى. دئدى سوزه، چاتديريريم.

نئجه تشكر ائتديگىمى بيلمه ديم. سئزئانت نبيسه خاطرللايب گولدو. من سوروشماميش، اؤزو دانئشدى:

— نريمان عادل اوغلونون كارانتين گونلرى ايندىكى كيمي ياديمدادير. آى ياتاغان ايدى! بير دفعه «قالخين!» امرى وئرديم. هاميدان تئز گليب سيرايا دورموشدو. شالوارى كؤينگى نين يئرئنه باشينا گئيميشدى. سيرادا عسگر يولداشلارى پيقيلداشديلار. هئج شئيدن خبرى يوخ ايدى. تزه دن امر ائله ديم كى، «ياتين». يالانيز اوندا باشا دوشدو. «قالخين!» دئديم. بو دفعه

ده آياغينا ساريدیغی آغ اسگیلری یاستیغین آلتیندا گیزلتمیشدی. یئنه تزه دن باتیزدیردیم. سونرا «قالخین!» - دئینده، تام گئیینیب هامیدان آخیردا گلیب دایانمیشدی.

سونرا اؤز دئییردی کی، یولدش سئرژانت، هئچ کؤینک حادیه سی یادیمدان چیخمیر. ظارافاتلا اؤزوندن بیر سؤز ده دوزلتمیشدی:

- کؤینه یه شالوار دئمه دی او دده قورقود، شالوارا کؤینک دئمه دی او دده قورقود! بیر آز شاعیرلیگی ده وار ایدی.

دؤیوشچونون سینه سی اعلاچی نیشانلاری ایله دولو ایدی. شکینه خیلی باخا-باخا قالدیم. آریق، اوزونون بیر!

- اجازه وئرین، گئدیم. کاپیتان منی ساخلادی.

شکیلچکن اله دوشنده هئچ اونو شکیل چکدیرمیش بوراخارلار؟

ائله بیلدیم کاپیتان منی لاغا قویور.

- چک. ائوه قوهوم-قارداشا یوللایاق.

یوخ، لاغا قویوموموش. راحتجا نفس آلدیم. «کارین کؤنلونده کی» - آتالار نئجه دوز دئییلریمیش. سئرژانتلا دوردولار یاناشی.

- «چیق». دایانین، بیر ده: «چیق!». بیر ده: «چیق!»

- آرخابین اولون، یولدش کاپیتان.

- آرخابینیق! مایور - قرارگاهداکی مایورو دئییردی، - سنی گئنترالا تعریفله بیردی. اجلاسدان قاباق بیر بئره ییغیشمیشدیق. قرارگاه بیناسی نین قاباغیندا. بیر «تروفئیا» آپاراتینی دوزلدیسین. اونو دئییردی.

«بیرجه گئنترال قالمیشدی؟!» - دلی اولدوم. اوتاق باشیما هرلندی. کاپیتانین باشی آشاغیدا، یاقالاری دا یوخاریدا قالمیشدی. ائله بیلدیم کی، ایکی باشی وار، بیر آیاغی. گؤزومو برک-برک سیلدیم. کاپیتانین یاقالاری گلدی آشاغی، باشی قالخدی یوخاری. هامیسی تزدن اؤز یئرینه قاییتدی. ائله بیلدیم دنیدا بیر آغیر شئی وار، او دا آسیلیب منیم چینمدن. فوتوآپارتی چیخاریب قویوم دیزیمین اوسته. یونگوللشیب من اولدوم فوتوآپارات آغیرلیغیندا. فوتوآپارات دا اولدو منیم آغیرلیغیمدا. ایندی ده دیزیمی قیردی.

من «آرخابین اولون» دئینده، ایسته بیردیم دئییم کی، یعنی دؤیوشچونون حقینده یاخشی بیر مقاله یازاجام. اونا ائله گلیب کی، شکیللری دئییرم.

— بير استراحت گونو اعلاچي دؤيوشچولري گونورتا مشغله سيندن ساخالاتديريب، هاميسي نين شكيلني چكديره جگم. بيزيم كومانديرله دانيشميشام. سنين رنداكتورونا دا زنگ ووراجام. شكيل گوشه سي دوزلتمك ايسته بيريك.

— ياخشى ائله بيرسينيز، يولداش كاپيتان. — آغزيمدا ديليم قوروموشدو. منه ائله گليردي كي، بو ساعت بير وئدره سو دا اچسيديم، ديليم ياش اولمازدى.

— بيزيم آلايميزين دا فوتوقرافى وار. اونو دا قرارگاه چاغيرميشديلار. اونو دا ايسته بيرديلر آپارسينلار رنداكسييايا. قايتدى گئرى. يئفرتيئوردو. سنه كمكليك ائليير. دؤيوشچولره نئجه دورماغي—زادى اؤيره دهر.

يازيق فوتوقرافلار! سبز ايندى يقين منيم پاخيلليغيمي چكيرسينيز. مات قاليسينيز كي، بو هاردان پيدا اولدو؟ من ده سيزه اورگيمده سؤيورم كي، نه اوچون بيرينيز ايندييه ده ك فزئته ايشله مه يه گلمه ييسينيز؟ هله ائشيتميشم، منيم يئرئمه گؤز ديكه نينيز وار. من ائوه بوراخيلاندان سونرا، منيم يئرئمه كئچمك ايسته بير. كاش اينديدن اولايدي.

هاردانسا اشيق العسگرين بير بيتي يادئما دوشدو:

" ايكي كونول بير—بيريني سئومه سه ،

آلان دا يازيقدى، گلن ده يازيق! "

نه فوتوآپارات منى سئوردى، نه من فوتوآپاراتى. بير—بيريميزه اؤيرشه بيلميرديك. او منه ياد ايدى، من اونا. حربى خيدمتده ايديك. بير يئرده ياشايبيرديق. او منه نيفرت ائله يه—ائله يه، من اونا نيفرت ائله يه—ائله يه.

پوچت رئيسى ائله بيلدى سئويتجيمدن كؤورلميشم. گليب باشيمي سيغاللادى. ايريشه—ايريشه دوردو باشيمين اوسته. من ده ائله بيلديم كي، باغلامدان اوماجاغى وار. باخديق بير—بيريميزين اوزونه. او يئنه ايريشدى، من يئنه كؤورلديم.

دئيرلر، قديمده ايكي فيلوسوف وار ايميش. بيرى كوچده يولدا—ايزده بير يتيم، كيمسه سيز، السيز—آياقسيز گؤرنده آغلاميش، او بيرى گولرميش. ايندى بيز ده بتله. نه او فيلوسوفدو، نه

من. عادیجه آدامالاریق. أما ایندی من قوزئی قاریبام، او گونئی قاری. من دونوردوم، او اریبیدی.

قاپیدان چیخدییم. ایریشه-ایریشه باخدی دالیمجا. باشینی یاواشجا سیلکله دی. بیر آز دال-دالی یئریدیم. سونرا دؤندوم سولا، دوز رنداکسییایا. پوچت رئیسینی نین صورتی گؤزومده قالمیشدی. ایریشیدی. دیشلری ائله سئیرک ایدی کی، او ساعت سایماق اولاردی. آنجاق منیم نه وقتیم وار ایدی، نه هوسیم. اوزو توکلو ایدی. قولاقلاری ائله بیل کی، باشی نین یانلارینا یاپیشدیرلمیشدی. یاپیق ایدی. کیشینی تزه دن یادیما سالاندا گولومسه دیم. گؤزومده یاش، اوزومده تبسوم!

رنداکسییادا اوشاقلارا دانیشدییم. برک گولوشدولر.

— آلیم سنین آغرینی. نه یاخشسی پاسیلکانی(پست باغلاماسی) وئرییدی؟

یقین گؤروب کی، کؤوره لیبسن، اورگی یومشالیب. یوخسا چتین!

انور دانیشدی کی، رئیس تیبین بیریدی. عسگرلره گؤندریلن هر نه اولسا، سئزانت گلمه سه، وئرمز.

انور یئنه تزجه دوزلتدیگی بیغیندا ال گزدیریپ قیزیل دیشینی آغ ایپک دسماللا سیلیب پاریلداتدی. بیزیم سئزانتین سؤزو یادیما دوشدو. «ایشی-پئشه سی اؤزونه قولوق ائلمکدی» — دئییردی. یوخ، اونو اوربیمده قیتامادیم. ائله من اؤزوم ده فرحین یایننا گئندنه اؤزومه سیغال وئرمیرمی؟ اونون خوشونا گلمه یه چالیشمیراممی؟ یالاندان دئمیرمی، آج دئییلیم؟ ایاق اوسته ایکی ساعت گزندن سونرا یالاندان دئمیرمی، یورولمامیشام! یالاندان دئمیرمی، حصه یه تلسمیرم!! یالاندان دئمیرمی، یوخوم گلگیر!! سئومه ینلر سئولری باشا دوشمور، سئولر ده سئومه ینلری! اونا گؤرو بو اونو قیناییر، او دا بونو.

صباح من ده بیغ قویباچام، — دئدییم. — قوی فرحین داها چوخ خوشونا گلیم. انورین بیغی اونو توتوردو. ائله بیل مختلف رنگلی ایری بیر معترضه ایشاره سینی آغزی اوسته اونون بورنونون آلتدا یاپیشدیرمیشدییلار.

باغلامانی آچان کیمی اوسته بیر مکتوب گؤردوم. فاطمانیسه خالا یازدیرمیشدی... ایندی بیلدیم کی، پای منه هاردان گلیم.

"...دردین آلیم، آقیام، هئچ وقت اورگینی سیخما. هر نه لازیم اولسا، یاز. نئچه کی، بیز اؤلممیشیک، سنی اونوتدو یوخدو. قیزبس خالان دا، مسمی ده سلام گؤندریر. سن بیزی اونوتما، دردین آلیم. نابات باجیسیز ائله بیل بیز ده تک قالمیشیق. ائله بیل او گئندن سونرا

پويولدا آدام قالماييب. كند يئرلى-دييلى كۆچوب. سن نابات باجيميزين يادگاريسان. سويوقلاردان اوزونو گۆزله. ياتاندا كورگيني اؤرت... "

قهر منى بوغدو. سئز ئانت كۆنلومو آلدى.

— منيم هئچ كسيم يوخدو، آ قيام. اوندا من گرگ گونده آغلايام. آياغيم ائله آغير اولوب كى، آنامين، آنامين اوزونو گۆرمميشم. فيكىر ائلمه.

انور ده فيكريمى داغيتماق ايسته دى:

— قيام، چوخدان اوريممه قاتلاما دوشموشدو. كند قاتلاماسى. باكىلى قيزينينكى دوشبره دى. بير تعريفله سين كى، بوتون خۇركلرى سالسين گۆزوندن. آما يئيه بيليمرم. آتاسى هر اوتوروما يكي بوشقايى بيردن يئيبير. ماشالله، كيشيه گۆزوم-زاد ديمه سين...

او آخشام پويولو واغزالى اوچون، كور چايى اوچون، آنامين باجيليقلارى اوچون بورنومون اوچو گۆينه دى.

اورگيمين يارپاق كيمي اسديگيني حس ائله ديم. كيم بو دمده الينى سينمين اوسته قويسايدى، او دا حس ائليردى. ائله بيلديم بير پاييز كولگى اسدى. هارادان اسديگيني بيلمه ديم.

آنامين كۆسۆو اللرى، قبارلى اوووجلارى گۆزومه گۆرونودو. او آخشام «نابات خالانين چۆرگى» ندىن دانيشديم. تزه دن او ايلره قايتتيم. آنالى اولدوم، آنالى! " آه، خوشبخت ايللريم!!

— دئديم. آنالى اولماق خوشبختليك ايميش ". — آدام آناسيز اولاندا باشا دوشور.

فاطمانيسه خالانين آدينى چكنده، اونولا گۆروشنده، آنام هميشه ديشيردى. ائله بيل هارادانسا اونون اوزونه گونش ايشيغى دوشوردو. آنام او ساعت مو-لاييملشير، ارکۆيونلشير، گۆزللشيردى. اصلينده ايسه اوزونه اوخشايبيردى. دئيردى، دردين آليم، آ قيام، فاطمانيسه خالانى گۆرنده ائله بيليرم باجيمى بوخ، قارداشيمى گۆرورم. بيز باجيليق بوخ، قارداشليغيق، دردين آليم. او منيم قادين قارداشيمدى.

آنام دئيردى، عمر — دنيا يولودو. بو يولو تك گئتمك اولمور. دولاشيق يولدو. گرگ بير اورك سيرداشين اولسون. دردينى دئيه سن، شريك چيخا، سئوينجيني دئيه سن، بؤلوشدوره. دوستلوق هر اوغولون، هر قيزين ايشى دئيبيل.

او آخشام آنامين بير ناغيليني دانيشديم.

قونشو كنددن بىر يتىم اوغلان گلىب بىزىم كندده قويونا گئدىرمىش. نۇكرلر بىر بىرلە دوستلوق ائله بىر. لغمانى تىك يىمىرلر. جومرد اوغلان ايمىش. ائله نۇكر ده اوندان گئرى قالمازمىش. بىكىسى نىن ده آد-سانى دىللره دوشور. كندده بىر قىز گلمه اوغلانا وورولور. سن دئمه، نۇكر ده قىزى سئورىمىش. اورگىنى آچا بىلمىرمىش. ايش ائله گئىرىر كى، قىزا گۆره دوستلار بىر آراسىنا اينجىكلىك دوشور. قىزى باشقاسى اوغورلاماق اىسته بىر. قىز دا گلمه اوغلانا خبر گۆندىر بىر كى، اۆزومو اۆلدوره جگم. اوغلان بونو نۇكر دوستونا دئىير. دئىير كى، قىز اۆزونو اۆلدوره جك. نۇكر اوغلان محل قويومور. سونرا آرالارى سويويور. گلمه اوغلان بىر گئجه قىزى گۆتوروب قاچىر. كنددن چىخىر. دوستلار اولورلار دوشمن.

نۇكر اوغلان دا داها كندده قالماق اىستىمىر. بىر گون قونشو كنده ايش دالينجا گئدىرمىش. گۆرور كى، آرخين اوسته بالاجا بىر خورجون دوسوب. گئدىب گۆتورور. ايجىنده قىزىل سىرغا، اوزوك، آلماز بىر آغ دسمالا بوكولوبموش. بىر او يانا باخىر، بىر ده بو يانا. گۆرور هئچ كس بوخودو. هارابايلير. هاه وئرن اولمور. يارى يولدان قايدىب گلير. اوغلان داش-قاشى وئربىر ياخشى بىر ائو تىكدىرير. اورگىندن تىكان چىخىر كى، هئچ اولماسا اۆز ائو-ائشىگىم اولدو. «نامرد دوستدان حيف آلام»، - دئىير. بىر گون ده ائودن چىخىب باشياشاغى گئدىكى بئردە قاباغىنا آغىير چك آرواد چىخىر.

- كىمى آختارىسان، آى ننه؟ - سوروشور.

- كىمىم وار، كىمى آختارام، آى بالا. گزىرم، گۆروم منى كىم قايسىنا بوراخاجاق.

اوغلان فىكىرلىشىب ائلمىر.

- منىم ده هئچ كسىم بوخودو، - دئىير. - گل، منه آنا اول. من ده سنه بالا. دولاناق.

آرواد راضىلاشىر. گلىب آنا-بالا دولانيرلار. بىر گون آناسى دئىير: آى اوغول، به نه وقتا كىمى سوبابى قالاچاقسان؟ منىم ده بىر آياغىم بوردا، بىر آياغىم گوردادى. اۆلوب-ائلم، تىك قالارسان. شو كور، ائوين-ائشىگىن ده وار.

- نئىلگىم، آى آنا. اۆزون بىر حلال سود-اممىشىن تاپ.

آغىير چك گئدىب قىز آختارىر، تاپىر. توى گونو بوتون دوستلارنى چاغىرير.

- آ بالا، يادىندان چىخانى اولمادى كى؟ - آرواد سوروشور.

- يادىمدان چىخانى بوخودو. آما منىم اصل دوستوم وار ايدى. منه نامردلىك ائله دى. قالان

بىرجه اودو.

– چاگیر، بالا. سن اصیل اول. قوی او اوتانسین.

اوغلان آروادین سۆزوندن چیخمیر.

توی گئجه سینده کئچمیش ایکی دوست، ایکی دشمن کیمی بیر-بیرینه دالینی چئویریب اوتورورلار. اوغلان تویا چاگیردیغینا دا پئشمان اولور. دۆزمو، آچیب هامیسینی دانیشیر.

– انسان چیی سود امیب. حیاتدا دوست یوخدو. هامی نامردی، – دئییب اوتورور.

گلمه اوغلان دئییر کی، انسان چیی سود امسه ده ان یاخشیسی انساندی. دنیادا دوست دا وار، قارداش دا. انسانا اینانماق لازیمدی. من سنین دوستونام، دوشمین یوخ. بیزیم ایسته دیگیمیز قیز اؤرونو اؤلدورمک ایسته بیردی. سنه ددیم. اینانمادین. آخیردا قیزی دا گۆتوروب کندنن چیخاسی اولدوم. بو منیم نامردلیگیم یوخ، دوستلوغوم ایدی. قیز سالامات قالدی.

هامی بیر-بیری نین اوزونه بأخیر، اوغلان دینمیر. اونون آغبیرچک آناسی دا الینی چنه سینه قویوب گلمه اوغلانین صحبتینه دیقله قولاق آسیر.

– سن بیر گون قونشو کنده گئندنه آرخین اوستدن بالاجا خورجون تاپدین، ائله دیمی؟ او قیزیل سیرغالاری، اوزوکلری، داش-قاصلاری آنام، نئم قولاقلاریندان چیخاریب منه وئرمیشلر کی، هامیسی گلینیدی. آتا-بابامیزدان یادگار ایدی. من گلینه وئرمه دیم. اونلارین هامیسینی خورجونا قویدوم کی، دوستوم وار، اونو کاسیبلیقدان قورتارمالیام. سونرا گتیریب یولونون اوسته توللابیب گیزلندیم. بیلیردیم کی، اؤزونه وئرسیدیم، گۆتورمزدین. هئچ من سنی سیندیرماق دا ایسته مزدیم، همین داش-قاشلارا ائو تیکدیردین.

نۆکر اوغلان مات قالمیشدی. هر شئی اولدوغو کیمی دانیشیردی.

– بیر گون ده سنین قاپینا آغبیرچک آرواد گلدی کی، کیمسه سیزم. گئدن یئریم یوخدو. سن ده ددین، گل منیم ائویمه، آنا-بالا اولاق... او آرواد منیم آنام ایدی. اونا دئمیشدیم کی، تکجه منه آنا اولما، من ائولندیم. گئت، ایندی ده دوستوما آنا اول. اونون هئچ کسی یوخدو. تزه بیله برابر بوتون مجلس سویا دؤنموشدو. ائله بیل هئچ کس نفس آلمیردی. اوتاقلار بوش ایدی. گلمه اوغلان دانیشیردی:

– سونرا بو آغبیرچک آرواد سنه نه دئدی؟ ددیمی، اوغول، سنی گل ائولندیریم. سنه بیر قیز تاپیب گتیردی. بیر کۆنولدن مین کۆنوله قیزا وورولدون. ایندی تویوندو، خوشبخت اول. بو قیز دا منیم اؤز باجیمدی. اونو دا سنه من وئرمیشدیم.

نۆکر اوغلان خجالتیندن یئر یاریلسایدی، گیرردی یئره. ایکی دوست، ایکی دشمن اولموشدو. ایندی ایکی دشمن، اولدولار ایکی قارداش...

او آخسام منیم عسگر یولداشلاریم تکجه قاتلاما، خیرنیک، اریک قاخی، جامیش یاغی نین یاخماسینی یئمدیلر، آنامین صحبتی ده اونلاری دویوزدوردو. من ایندی بیلدیم کی، آنامین صحبتلرینده ده اونون خامرالی چۆرگی نین دادی-دوزو وار ایمیش. - «بونا افسانه کیمی باخمایین، - دئدیم. - دیلدن-دیله، آغیزدان-آغیزا کئچیب گلن شئی افسانه اولما بیلمز». آنامین هر افسانه سی بیر سۆزه قووت وئریردی. او سۆز بئنیمه، قلییمه حک اولوب قالیردی. او آخسام هر ه اۆز دوستوندان میثال چکدی. من ده یازدیغیم کاغیذی ایکی قاتالیب ظرفین ایچینه قویدوم. پویلو واغزالی، حسنوا نابات (فاطمانیسه خالایا) - بئلجه یازدیم. اونلار نئجه گۆنریمشیدیلرسه، من ده ائلجه. آنامین اۆلوموندن سونرا آناما مکتوب یازدیم...

۱۰

باش لئیتئنتی قرارگاها چاغیرمیشدیلار. اونو گۆزله بیردیم. راپورت یازیب یانینا گئتمک اوچون سئژانندان اجازه آلمیشدیم. داها دۆزه بیلیمیردیم. آغیر ایدی. آلایداکى سئژانتلا کاپیتانین شکلی چیخمامیشدی. فریدونون شکلینى آلمانا گئندنه، فوتوقرافلا مصلحتلشمیشدیم. دئدی دیافراقمانی دوز قویمامیسان، آیدینلیغی دا دوز گۆتورمیسین. شکیللر کۆلگه لی چیخیب، هم ده بوزدو. یاراما. ایندی باشا دوشدوم کی، حیاتدا هر شئی بیردن-بیره ممکن دئیلمیش. هامیسی اوچون وقت لازیم ایمیش. میوه نی ده اول دریب یئینده کال اولور. دادسیز-دوزسوز. وقت، سحورل، تجربه... آلابین اغلاچی دۆیوشچولری نین شکلینى اونلارین اۆز فوتوقرافلاری چکمیشدی. کاپیتان ابراهیم عباسزاده ده غریبه انساندی. بیر دفعه گۆرموشم، ائله بیل یوز ایلدی بیر یئرده قوللوق ائله بیریک. دئییردی کی، قیام، سیزین یاشیدلارینیز قیرخ بیردن قیرخ بئشه کیمی هونر گوستریلر. او گنجلرین قالوستوکلاری ماغازالاردا قالدی. آلیب باغلا یا بیلمه دیلر. فابریکلر- زاوودلار یونگول، ظریف آیقابیلارین، باراشیقلى کوستیوملارین عوضینه او گنجلر اوچون توپلار، تانکلار، توفنگلر بوراخیدیلار. اونلارین اللری مرمیلره، گولله لره اؤیرشدی، کوستیوم گئیمه یه یوخ. زامان اونلاری باریت یگیسینه اؤیرشدیردی، چیچکلرین عطرینه یوخ. اؤزلری ده باریت قوخودولار. نیشانلی قیزلار ائولرده قالدی، نیشانلی اوغلانلار جبهه لرده. ائه...

كاپيتان بېردن-بېره سۆزونو ياريمچيق كسدى. سانكى او ايللرى خاطرلاماقدان اوزولدو. بيزيم اوزوموزه باخيب سئويندى.

— او گنجلر ده سيزه اوخشايبيرديلار. اونلار منيم ياشيدلاريم ايديلر. سيز منيم اوغلانلاريم يئرئنده...

باخ، بو صحبتلرينه گۆره اونو اونوتماق اولمور.

بس مايور، بيزيم باش لئيتنانت؟! بونلارين دا شكيللرى چيخمادى. رئاكسيانين قاباغيندا شكيللرينى چكيمشديم. باش لئيتنانت دئيبيردى كى، بو قدر بېر يئرده خيدمت ائتميشيك، هله بېر يئرده شكلميز يوخودو.

— قيامدان ياديگار اولار. — مايور گولومسه ميش، اوزومه باخميشدى. ائلجه ده چكيمشديم. لئنتى چيخارندا گۆردوم، آغاپقادى. يئنه او باشا — فوتوقرافين يانينا يويوردوم.

— گونون هانسى وقتى ايدى؟

— گون اورتادان كئچميشدى.

— ديافراقمانى نئجه قويموشدون؟

— فيلان قدر.

— آيدىنلىق نئجه؟

— او دا فيلان قدر.

— لئنتى ايشيغا وئرميسن؟

— خير.

— اونلار گونده دورموشدو، يا كۆلگه ده؟

— كۆلگه ده.

— بس سن؟

— من گونده.

— اويىنگتپوينى گوشه توتموسان. گرک هئج اولماسا، اينله اوسته گونلوک توتايدين. — فوتوقراف باشينى بولاي-بولاي اؤز ايشلرى ايله مشغول اولماغا باشلادى. يئنه استولونون اوسته بېر اوچلوک توللايب چيخديم. چاغيردى:

— گۆتور، لازيم دئيبيل.

— بوخ، زحمت حاققئنبزدى. بېر ده منه درس اولدو.

فوتوقراف دینمه دی. او داها عادت ائلمیشدی. هر دفعه اونون یانینا گئنده، بیر اوچلوگو وار ایدی. بوش-بوشونا گلسم ده، گوژو الیمده اولاردی. من ده سونونجو اوچلوگومو دایما اونون اوچون ساخلاردیم.

سونونجو اومیدیم قیریلیمیشدی. منه ائله گلیردی کی، رئاکسییاینن قاباغیندا آخیرینجی دفعه گزیشیرم. داها بیر ده بورایا یولوم دوشمیه جک. اوزوم رئاکسییاینن قاباغیندا، فیکریم ایسه هارالاردا... باش لئیتئانتین گلیشینی گورمه دیم.

— قیام بودور، فوتوقرافیمیز، قرتتجیمیز.

یویوروب رئاکتورا حربی قایدادا سلام وئردیم.

— ائشیدیرم، یولداش باش لئیتئانت!

— تانیش اول، همین دؤیوشجو. شکلینی چکیسن، حقینده دا یازیسان. اوچرکدن هامی نین خوشو گلیب. بدیعی یازیدی.

باش لئیتئانت گئدیب گیردی اوتاغینا. بیز عسگرله قالدیق رئاکسییاینن حیطینده.

— تشکرومو بیلدیریرم. بیزیم حصه ده نمونوی عسگرلر چوخدو. منیم پایما چوخ تعریف دوشوب. قرتتی عمروم بویو یادیگار ساخالایاغام.

— سیز ده ساغ اولون. اعلا خیدمت اوچون دئیلن تعریف حالادی.

اوغلان بیردن اوزومه باخیب گولومسه دی. گولنده نازیک بیغلاری اغزینی داها دا ایریلشدیردی. بو، اونا یاراشیردی.

— سسینیزدن تانیدیم. هله منه سویموسونوز ده...

یئنه اورکدن گولدو. من اوتاندیم. کئشیکده دایانان همین اوغلان ایدی. من حبسده اولاندا کئشیگیمی چکیددی.

— نه هلیم سسینیز وار ایمیش. ایکی ساعتان چوخ کئشیگیمی چکدینیز، ایکی کلمه دانیشمادینیز. — ظارافاتا سالیب عذر ایسته دیم.

— عسگرلیکدی. — قیساجا جواب وئردی. — باغیشلایین. تزه عسگرلر گله لی، بیز «قوجامانلاری» تتر-تتر کئشیک چکمه یه گؤندریرلر. احتیاطا بوراخیلماغیما لاپ آز قالیدی. مدافعه ناظرلی نین امرینی گوژله بیرم. گلدیم کی، گئنده یاخین شکلیمی چکه سسینیز. ایشلریمی گندن کیمی اینستیتوتا وئرمک ایسته بیرم. شکیل اوچون اورادا بیر ده لنگیمگیم. بیر ده ایسته بیرم، شکلیم یاخشی چیخسین.

ائله بیل حیصه میزده هامی سۆزلمیشدی. اصل فوتوقرافلار قالمیشدی بیر کناردا، گلیردیله منیم اوستومه. دنیانین ایشی غریبه دی، والله!

— بیزیم قزئنده چیخان شکلینیزی هاردا چکدیرمیشدینیز؟ — سوال وئردیم.

— حیصه میزین او بیرى باشیندا بیر فوتوقراف وار، اونا خوشوم گلمیر.

— هم... — باشیمی بولایا-بولایا، باخدیم حصه نین او بیرى طرفینه. او منیم اوستادیم ایدی. هر دفعه ده بیر اوچلوک! اوندان خوشو گلمیر...

— باش اوسته، ائل اوغلو، گه لرسینیز چکرم.

یوخ، من اونا یالان دئمیردیم. گنجه-گوندوز حاضرلاشیب اونون شکلینی یاخشی چکمک اوچون سحولریمی دوزلده چکدیم. اینستیتوتا حاضرلاشیر. قوی قبول ایمتاحانلارینا وئردیگی

سندلرینده منیم چکدیگیم شکلر اولسون، بو دا منیم اونا کمگیم اولسون...

آیریلدیق.

— بئله سینه هر شئی حالادی. — دالیسینجا دئدیم. — بیر ده حبسه دوشسیدیم، کاش بو

اوغلان بوراخیلانا کیمی دوشیدیم. — نه اوچون بو فیکیر ده کنچدی اورگیمدن...

* * *

راپورتو قویدوم باش لئیتنانتین استولونون اوستونه.

— هارایا ایسته بیرسینیز دیشین، یولدش رئاكتور، داها من فوتوقراف رولوندا اوینایا بیلیمیرم. عذاب چکیرم... — هئج شئی گیزلتمه دیم. هامیسینی دانیشدیم.

باش لئیتنانتین بئله اورکن گولدویونو گۆرممیشدیم.

— قیام... — خیلی فاصیله وئریب، سۆزونه داوام اتدی: — سیز تزه عسگریه گلنده، من حصه لره تاپشیریق وئرمیشدیم کی، تزه چاغیریشچیلاردان قلمی اولان اولسا، خبر وئرسینلر. منه

دئنده کی، سن ادبیاتچیسان، هم ده رئاپوبلیکا قزتلرینده یازیلارین چیخب، عالی تحصیلین وار، سؤیندیم. اؤزوم ده امضانی گۆردوم. بیزیم رئاکسییادا ایسه فوتوقراف یئری وار ایدی.

سنی گتیردیم. فوتوقراف حصه ده چوخدو. لازیم اولسا، استیفاده ائلمک اولاردی. قزئتی تکجه شکلله دولدورماق اولمازدی. فوتوقرافلیق اؤزو گۆزل صنعتدی. شکل وقتی، آنی توتوب

ساخالیر. بیر نؤو بیزیم اؤزوموزو سونرادان یادگار وئریر. بو ایلی او ایله، بو نسلی او

بیری نسله اولدوغو کیمی گوستریر. قییمتی ده بوندادیر. قرئت ایسه بیزیم حربی سالنامه میزدی. بیز سووئت اتفاقینا خیدمت ائدیریک، قیام.

من اؤزوم ده بورادا چوخدان ایشلمیرم. بورادا یاخشی دؤیوشچولوکدن علاوه ، یاخشی قرئتچیلیک ده لازیمدی. بیزیم قرئت دؤیوشچویه دوشمنه قالیب گلمگی اؤیره دیر. باخ، بیز بونلاردان یازیریق. بلی، وطنداشلیق! قرئتچی ناموسلو اولمالیدی. قرئتچی نین یازدیغی سطرلر اونون قولومیندن یوخ، اورگیندن سپلونیر. بوزن او، گئجه لر یوخوسوز قالیر، گوندوزلر مورگوله ییر. سسی گورلشیر، گؤز قیزاریر، بارماقلاری اویوشور. صحیفه ده امضاسینی گؤرونده ایسه، هامیسینی اونودور. اونون اوشاق تیبوتی اوزو چیخیر. سئوینیر. باخ، بونا گؤره ده هر آدمانن قرئتچی چیخماز.

باش لئیتنانت بیردن سوسدو. اونا ائله گلدی کی، حدن آرتیق چوخ دانیشیر. سانکی دانیشدیغینی دا رئاکته ائله ییب، اصل مطلبه کئچدی.

- نجه چکیرسن؟ سنه من اؤزوم ده کمک ائله یه بیلرم. ظایبیلریمیزین هامیسی چکیر.
- سحو ائله یه-ائله یه چکیرم، یولدش باش لئیتنانت.
- سحو ائلمگی اؤیرنمک، ایشی یاری ائلمه یه برابردی. سحو مکتبیدی، اؤیرنمک مکتبیدی.
- باشیما سیغال چکیب گتندی. من ده گتندیم سحو ائتمه یه - اؤیرنمک مکتبینه.

۱۱

- قارازورنا... آلیم سنین آغیرینی!

اونور فریدونون اوزونه باخدی. - دور، صابیرآبادلی بالاسی!
فریدون اویناییب کئفیمیزی آچدی. بیزی ده اویناتماق ایسته بیردی کی، زورناین سسی کسیلدی.

- حیف والله، محاربه -زاد اولماسا، قیام قارداش، من اولان جبهه ده - سئرزانت اونون سؤزونه قووت وئردی:

- یعنی فرونتدا.

- اولسون فرونت، یولدش سئرزانت، بو قارازورنای چالسالار، اناما لعنت، قلیرمان اوللام. قیررام بوتون دوشمنلری!

سئرزانت اونون سؤزونو قووت وئردی: - «آرتیست» دوز دئیر!

فریدون فرحلندی:

- كوروغلو بو قارازورنا ايله پاشالارا، خانلارا ديوان توتدو. سن ادبياتچيسان، قيام قارداش. كوراوغلونون شعرلرينه بير فيكيير وئر. آ كيشى، هجومدو باشدان آياغا.
- دوزدو، فريدون. من اينستيتوتدا اوخوياندا معلمه سوال وئرتميشديم. بو، بيزيم اينتقيلاب پوئزيبياميزدى. بيرباشا «مارسئليوزا» ايله سسلشير.
سئرژانت گولومسه دى:

- قيام يئنه كئچدى غليظ-قوليز دانيشماغا. قارازورنادان گليب چيخديلار گور هارايا؟
- قارازورنا اصل انقلاب روحو آشيلايير، يولداش سئرژانت. هله بو انقلاب روحو گليب تويلارا چيخاجاق. فريدونون، انورين...

- اوژونو دئمير... اليم سنين آغرينى!.. - قارازورنانيا منيم وئرديگيم معنا انورين اورگيندن اولدو. ياخاسى نين آغينى تيكيب، پوقونلارى نين بوشالميش ائملئمرينى بر كيتدى. سونرا كؤنگينى استولون باشينا اسيب توققاسينى پاريلداتدى.

- اولدو گول. اما ديش شوتكاسى هاميسيندان ياخشى تميزله يير. - اوژ-اوژونو دانيشدى. فريدونون اوژونو باخندا، اساس صحبتين اوسته گلدى:

- توياجان قورخورام. ائولنسيديك، قورتاريبگئندردى. آدام نه قدر كوسوب-باريشار! ائله بيل من اجازه وورقه سى آيب كوسمه يه گئديرم. سونرا دا باريشيريق. ائله بيل بيزى كوسوب-باريشماق اوچون نيشانلاييبيلار. بير آز گئچ گلنده اينجيبير. باشا دوشمور كى، عسگرليكدى.

- يولداش سئرژانت، داها انوره اجازه وئرمه. - فريدون منه سارى دؤندو كى، گورسون فيكيرينى تصديق ائله ييرم، يا يوخ.

- نه اوچون؟ - انور تعجوبلو سوروشدو.

- اونا گوره كى، گئديرسن.

- سن هئچ كوسميشسن؟ - ريشخندله سوروشدو.

- هئچ مجنون لجيليدن كسر، هئچ كرم اصليدن كوسر؟ هئچ...

- آليم سنين آغرينى. ايندى باشقا زاماندى.

۳۰۸

- زامانلار سئونلرى بير-بيريندن آييرسا دا، سئونلر زامانلارى بير-بيريله گوروشدورور. نئم دئيبردى كى، بابام اونو نئجه سئويميشسه، من ده بيكه نى ائله سئويم. ناخوشلاميشديم. بيكه گلن كيمي قالخديم آياغا. سئومك - ساغلامليقدى.

من گولومسه ديم.

- اینانمیرسان، قیام قارداش؟
- اینانیرام. أما قدیمده بیر لقمان دئییبیدی کی، سئومک خسته لیکدی.
- یئنه قیامین غلیظ-غلیظ دانیشماغی توتدو. -سئرژانت ظارافاتالا منه سؤز آتسا دا، بیرینجی اؤزو ماراقلاندی.
- نئجه خسته لیک؟
- قیام غلیظ-غلیظ دانیشمایاندا، من دارخییرام، یولداش سئرژانت.
- فریدونون سؤزونی سئرژانت ائشیتمه مزلییه ووروب بیر ده سوروشدو:
- خسته لیک؟
- سؤزه قووت
- بیر امیرین قوهومو خستله نیر. حکیملر تۆکولوب چاره تاپا بیلمیرلر. نهایت، بیر لقمان اؤزونو یئتیریر. خسته نین نبضیندن یاپیشیر. دئییر: بو شهرده کی کوچهلری بیر-بیر سای. خسته ساییر. بیر کوچه نین آدینی چکنده دئییر: دایان بوردا. ایندی بو کوچه ده اولان ائولری سای. خسته بیر-بیر ساییر. بیر ائوین آدینی چکنده یئنه دئییر، دور بوردا.
- ائو کیمین ائویدی؟
- فیلانکسین.
- ایندی ده بو ائوده اولانلارین آدلارینی بیر-بیر سای. -خسته ساییر. بیر آدی چکنده لقمان دئییر: دایان بوردا. امیره بیلدیریر کی، اوغلانین سئوگیلی سی گیلدی.
- ندن بیلدین؟ - امیر سوروشور.
- نبضیندن. او کوچه نین، او ائوین، او قیزین آدینی چکنده، هر دفعه اوغلانین نبضی برک ووردو. ائولندیرین ساغالسین.
- ائله ده ائله دیلر.
- سؤزومو قورتارمامشیدیم. فریدون اؤز نبضینی توتدو.
- صابر آباد. فیلان کوچه، فیلان کوچو، فیلان کوچه، صحت کوچه سی. فیلان ائو، فیلان ائو، فیلان ائو، حسن کیشی نین ائوی! فیلانکس، فیلانکس، فیلانکس، بیکه؟.. لقمان دوز دئییر، قیام قارداش. گولوشدوک. گؤزوموزو گزدیره نده گؤردوک انور ده اؤز نبضینی توتوب، سئرژانت دا.
- آلیم سنین آغرینی. دئملی سن ده... قارازورنا سیزده چالیناجاق... یولداش سئرژانت!

فرحگیلدن قاییدیردیم. سکی نین لاپ اورتاسیندا چکمه لریمی جوتله ییب، حربی قایدا ایله سالام وئرنده کیشی نین نازیک بیغلاری قاچدی. ساغ الیم قولاغیمین دبینده، دایانمیشدیم دوز قاباغیندا. - الینی آشاغی سال، - دئدی. سونرا دا ظنله باخدیم اوزونه. تانیاندان سونرا اورکن گولومسدی. قویدو ساغ الینی منیم سول چینیمه، پوقونلاریمین اوستونو. بتلجه دایاندی. دوز دۆرد ایل اول اولدوغو کیمی...

- قیام اعلاچی طلبه دی. اوشینسکیدن، لستافتدان حاضیرلیغی خوشوما گلیر. منیم اؤز یتیرممدی. خاطرینی اوغولوم کیمی ایسته بیرم.

بو سۆزلری قنبر معلم او وقت اینستیتوتون فوتوقرافینا دئییردی. منیم حسن بی زردابی آدینا اینستیتوتومون فوتوقرافینا. منه ده لذت وئریردی. توبه یولداشلاریمین بیر نئچه سی بیزه کناردان تاماشا ائله بیردیلر. بیز ده بتلجه شکل چکیردیک. دوز دۆرد ایل اول.

اونون الی نین سبقتی او وقت منیم پوقونسوز چینیلریمده قالمیشدی. هر دفعه حس ائله بیردیم. سانکی منیم چینیم آغیرلیق قالدیرماغا اؤیرشیر، محکمکنیردی. ایندی... ایندی چینیلریمده هئچ بیر شئی حس ائله مدیم. ایندی او اوللر آریقلامیشدی. او منه قوتلی گۆرونوردو. ایندی من اونلارا قوتلی گۆرونورم. اولینی چینیمه قویاندا لنگر ووردو. بیر آز دا برک یاپیشدی. سانکی گنجه چینارلاری نین بوداقلاریندان یاپیشماق ایسته دی. گولومسه ییب، کسک-کسک دانیشدی.

- قیام، عسگرلیک سنی لاپ پهلوان ائله ییب. بویون، بوخونون... پوقونلار سنی توتور... تایناتینی او وقت جبارلییا وئرمیشدیلر. یاخشی کهریزی وار... یادیمدادی... عیبی یوخ، نه وقت قورتاریرسان؟

منه ایلین دۆرد فصلینده محاضیره اوخویان معلمین سۆزو سانکی توکونمیشدی. من قنبر معلمین اؤزوندن داها چوخ یاشینی حس ائله بیردیم.

- آز قالییدی، قنبر معلم، - دئدیم. حربی خیدمتیمله ماراقلاندی. عسگرلیک حیاتیمی سوروشدو...

قنبر معلمی آنام کیمی سؤیردیم. بعضا منه ائله گلیردی کی، آنام ائله قنبر معلم کیمی اولوبدو: قایغیکش، طلبکار. تکجه فامیلیامیز آیریدی. منیمکی آل محمداوغلو، اونونکو عسگروو. دوزونو دئییم کی، اوخودوغوم زمانلاردا بوتون درسلردن قاچدیغیم اولموشدو، قنبر معلمین درسیندن یوخ. او درس دئمیردی، درسی یتدیزدیریردی. آنامین خامرالی چۆرگی کیمی. معنوی آج اولان دویوردو.

- بیر ده سیزی گۆره جیممی، قنبر معلم؟! - نییه اورگیمدن بو سوال کئچدی؟ اؤزوم ده بیلمه دیم. اینستیتوتدان همیشه لیک آیریلیمیشدیم، اونا گۆرعمی؟ کیشی قوجالمیشدی، اونا گۆرعمی؟ بدنی کۆورلمیشدی اونا گۆرعمی؟ نورانیلمیشدی، اونا گۆرعمی؟ باکییا معالجه یه گلمیشدی، اونا گۆرعمی؟

گئتدی. ائله بیل کوچه ایله پاییز یئرگیردی. اما ماى آیینین اوللری ایدی. او قارین اوستو ایله ایلك دفعه منیم قنبر معلم آددیملادی. آیاقلاری نین قالان ایزلری سانکی پاییز یارپاقلاری ایدی. اونون قولبوداقلاریندان تۆكولموشدو.

دالینجا خیلی باخدیم. قنبر معلم بیردن ایکیلشدی. اونون یانی ایله آغبرچک بیر قادین یئریمه یه باشلادی. آغیر-آغیر، حزین-حزین. «گۆرونور، یورولوبدو»، - دندیم. انام ایدی. چیینی نین اودون شله سیندن تانیدیم. یاناشی یئریردی. نه بو اونو تانییردی، نه او بونو. سونرا اوچ اولدولار. تانیدیم اونو دا. منیم مایوروم ایدی. الینده عینگینی آغایپاق دسمالی ایله سیله-سیله یئریردی. اوچو ده قلیینده، روحوندا، قانیندا نه وار ایدیسه، منه وئرب گئدیردی. سانکی بورجلارینی وئرب گئدیردی. قالان من ایدیم. بورجولو قالان.

اڭپیلوق عوضینه

سیز ای منیم عسگر بولداشلاریم! علی معلم، منیم مایوروم. توووز رایونوندان بئرلینه کیمی توزلو-تورپاقلی یول کئچدینیز! «کوداک» فوتوآپاراتینیز سیزه بیر آلمان قیزیندان یادگار ایمیش. داها هئچ بیر شئی دئمه دینیز. دئییرلر هر اورکده بیر اصلان یاتیر. او اصلانی اویاتماق، قالدیرماق، یئریندن، یوواسیندان ائلمک لازیم دئییل. بیز ده اویانمادیق، قالدیرمادیق، یئریندن یوواسیندان ائلمه دیک.

قرئتین رئاکسیاسینی، بیغما سئخیمیزی. «آرتیست» ین ظارافاتلارینی گرک چکب ساخلایدیم. دیوارلاری، دیوارداکی کریچلری ده چکمه لییدیم! دئیین، هاردا قالدینیز، سیز ای منیم منسیز قالان آنلاریم. سیز ای منیم عسگرلییم، حربی مکتیبیم، حربی آکادئمیا! ایکنجی اینستیتوتوم. نییه سیز منه عادی گۆروندونوز، سیز ای منیم اونودولان غیر-عادى حربی تاریخیم! منیم چاپ ائله دیم قرئتلر.

سن ده، ای منیم فوتوآپاراتیم، سن منیم چیینلریمه آغیرلیق ائله بیردین، دئییندیم. ایندی نییه سنسیز دئیینیرم؟ سن قوتسال بیر معجیزه ایمیشسن. ایسته بیرمیشسن گۆزوموزله

گۆردويوموز نه وارسا، هاميسيني توتوب ساخالاياسان، ياشاداسان. سونرا بيزيم ديوارلاريميزي، آلبوملاريميزي، قرئت، كتاب صحيفه لرهميزي بزيه سن. فاکت اولاسان، سند اولاسان، تاريخ اولاسان، بايراق اولاسان. سنى سنله بير يترده اولاندا دويماميشام، اى منيم ياد همدميم.

بيز گرک چوخدان تانيش اولايديق. من گرک پويلو واغزاليميزين، کور قيراغيميزين، قيراق کسمه نين. قارايازي مشه ميزين شكيللريني چکيديم. انامين گولوشلريني، غملي باخيشلاريني، اونون شله باجیلاری نين شكيللريني چکيب ياديگار ساخالايديم. اورگيم ايسته ينده، گرک اونلارلا آلبومومدا گۆروشيديم. اونلار دنيا دا ابدی قالايدیلار. شکیل - ابدیتدی.

سيز ده، اى انسانلار فوتوآپارتلارلا آنلاری توتون، ساخالين. گله جک زلزله لرین آجیغينا، قان هرپسی سرکرده لرین، دنيانی حدله ين دۆلتلرين آجیغينا چکين. دئيرلر، نه قدر پايتخت سحرلر محاربه زامانی يئرله-يکسان ائديليميش. اونلار اولکی شكيللری اساسيندا يئيدن دوزلدليليلر. قديم آبيده لر تزه دن ياشاماغا باشلاييبيلار.

گرک من قلميمله شكيللر چکم. فوتوآپاراتيملا چکه بيلمه ديم. گرک من گۆزلريمده، حافظه مده، اورگيمده قالانلارين شكيللريني تزه دن آراشديرام. دئتالار، اشتريلر، بويالار تاپام.

- قيام! - فيکيردن سرسم آييلديم. - گون باتيب. بو وقتاجان حصارين دييينده نييه اوتورموسان؟ ائوه نييه گتتميرسن؟

انور منيم چانتامی کنار ايتله ييب دوردو يانيمدا کؤينگی نين ياخاسيني تامام آچميشدی.
- گلسين توتسون پاترول. تزه دن قايتارسين عسگرليه. سونرا منيم کؤينگيمين دويمه لريني آچدی.

- يوخسا قاويتوقندان گۆزون قورخوب؟ آليم سنين آغرينی.
من دينميرديم. او دالبادال سوال وئرير. جوابيني آلاميش، يئنه داوام ائديردی.

- قطارين گتتمه سینه هله بنش-آلتی ساعت قاليب. گنجه بير ده گنده چک. حصه لرده ائل اوغلولاريم وار. گلديم کی، گۆروشوم. کنده گئنده تۆکولوب گله جکلر. بلکه، سۆزلری اولدو. دئيم ائولرينه. ائوه نييه گتتميرسن، قيام؟ - منی دلغين گۆروب سۆزونون آخيريندا يئنه همين سوالی وئردی.

- هارا گئديم. انور؟
- نئجه هارا؟ ائوينيزه.

- من عسگرليه گلنده، انامی ساغ قويوب گلتميشديم. او يئرلر ايندی انامسيز قاليب. دۆزه بيلميرم. اورک چکير، آياق گتتمير.

- فرحگیله... - فیکیرلشممیش جواب وئردی:

- یوخ، انور. او منیم نیشانلیمدی. عسگرلیک ایدی، گئدیب-گلیردیم. ایندی من احتیاطا قایدیرام، همیشه لیک. گرک قایدیم اؤز ائویمه. فرحی ده اؤز ائوینه گتیریم.

سونرا اؤز عالمیمده دوشوندوم کی، من فرحین یانینا ابدی گنده جگم. اما ایندی یوخ. فرح انام کیمی قایغیما قالماق ایسته بیردی. بیر صحبتی یادیمادوشدو.

بیز نیشانلاناندان بیر نئجه گون سونرا قونشو آروادا دانیشیردی. ائله بیلیردی کی، من او بیرری اوتاقلاریندا یاتیرام. ائشیتیمیرم. اما اولدن آخیرا قدر من ده فرحه قولاق آسدم. فرح منی تزه دن کوؤرتلندی. شیرین لهجه سی، گوؤل دیلی ایله.

قیام آل محمد اوغلونا. تئلقرام امضاسیز گلمیشدی. آخشام قالان ایله یولا دوشدوک. قیام، سریه بی بی. بیر ده من.

- یوخسا مندن دانیرسنیز؟ یوخسا انامین باشیندا بیر ایش وار؟ - بیر نئجه دفعه سوروشدو. قطارلا اوچ ساعتدان آرتیق یول گئتدیک. قیام تئز-تئز یانیمیزدان یوخا چیخیر، سونرا یئنه گلیب اوتوروردو. بیزله گندن سرنیشینلردن بیرری گلدی کی، اوغلانا نه اولوب؟ سیزین یانینیزدان دوروب گئدیر، سونرا قاپی نین آغزیندا خیسین-خیسین آغلایر. سونرا دا توالنده اوزونو یویوب قایدیر.

سریه بی بی قیامی باغرینا باسیب کوؤرلدی. بونولا دا سانکی هر شئی آیدین اولدو. - یقین انام برکدی؟ - قیام باشقا فیکری قطعیین یاخین قویمازدی. اونلار آنا-بالا بیر-بیرری نین دلپسیدیلر. منه ائله گلیردی کی، اونلار آیری یاشایا بیلیمیردیلر. قیام گئتدی یئنه خلوتجه آغلاماغا، سونرا دا اوزونو یویوب قایتدی.

او قایداندان سونرا سریه بی بی گئدیب اوزونو یودو. بیر آز سونرا من گئتدیم. اوچوموز ده گیزلینجه آغلا-آغلا، گیزلینده اوزوموزو یویا-یویا گلیب پولویا چاتدیق. بوتون واقون بیزه باخیردی.

دوققازدان ایچری گیرنده آروادلار قیامی گوروب آغلاشدیلار. او، نابات آنانین ساغلیغینا چاتمیشدی. جنازه سینه اؤزونو یئتیره بیلیمیشدی. نابات آنا آرزوسونا چاتمیشدی: اوغلونون چیینینده گئدیردی.

دییرمانین یانینداکی قیبرستانلیغا آپاریردیلار. ائله بیل ائولر بوشالمیشدی. بیر جنازه نین آلتینا بوتون کند سیغیشمیشدی. آداملار آخیردیلار، یریمیردیلر. نابات آنانین چؤریندن دانیشیردیلار. ائله بیل هامی آج ایدی. چؤرگی نین یوخ، اؤزونون آجی ایدیلر. هله اوندان هئچ کس

دویمامیشدی. بوتون بیر کندی آج قویوب گئیدردی. ائله بیل نابات آنا تابوتدا، چیگینلرده دئیل، هامی نین آراسیندا ایدی. آما هئج کسه گۆرونموردو.

پولودان بیر آز آرالیدا، داغین دؤسونده نابات آنانی دفن ائله دیلر. ائله بیلدیم قیبر داشلاری دا آداملارا قاریشمیشدی. اونلار دا آیاغا قالمیشدیلار. اونلار دا آخی، وقتیله نابات آنانی تانییردیلار. هامیسی بیر کنددن ایدیلر.

قیام بیر آنا ایتیرمیشدی. کنده کی آنالار اونو اوغولوغا گۆتورمه یه گلیردیلر. نابات آنانین دلی ایله یالواریردیلار. پولودا بیر قاپی باغلانمیشدی. یوز قاپی دا آچیلیمیشدی کی. قیام او قاپیدان ایچری گیرسین. نابات آنا ایله ویدالاشماغا گولنلر قیاملا دا گۆروشمه یه گلیردیلر. او، بیر کندین یئتیرمسی ایدی. اوزونده غم گلنلر، گۆزلرینده غم بوکولو فرح آپاریردیلار. بیر ائوه یاس دا دوشموشدو، فرح ده.

نابات آنانین شله باجیلاری چای وئیردیلر. اونلار قاپیدان بیر-بیر گیریب چیخینجا ائله بیلیردیم نابات آنا دا اونلارین دالینجا ایچری گیره جک. اینامینی سئویندیره جکدی. هامی تئز-تئز قاپیبا بآخیردی. نابات آنا گلیمردی. همیشه لیک گئتمیشدی!

- آ قیام، دردین آلیم به بیز سنین آنان دئیلیکمی؟ - هامیسی آیریلیقدا بئله دئیردی. قیزبس خالا دا. باللی خالا دا، مسمی ده. سلطان خالا دا ائله بیل قیام بیر آنانی تورپاغا باسدیریپ، دؤرد آناسیلا قالمیشدی بو ائوده.

قیام هامیا آنا گۆزولیه بآخیردی. آما هئج کسه آنا دئییه بیلیمردی. انور بوینونو بوکوب منیم فیکیرلی گۆزلریمه بآخیردی. دئمک ایسته بیردی کی، نه قدر اوتورماق اولار؟ دئمه دی. ائوده اونو عایيله سی، نیشانیسی، آرزوسو، ایسته یی گۆزله بیردی. بوردا منیم غمیلله قارشیلشمیشدی.

- آلیم سنین آغرینی، قیام. گئدک بیزه.

الینی کورگیمه ووروب منیم چانتامی گۆتورمک ایسته دی، توتدوم...

حیات یولداشیم سارانین روحوناتحاف ائیرم

رئاکتور: گولدانه امراسه قنری

Bu kitab 2012 –ci ildə farsçaya tərcümə edilmişdir
nəşriyyatda və Xudafərin dərgisində çap
olmuşdu.oxucuların istəyini nəzərə alaraq onu Ana
dilimizdədə yayımladıq.

NƏRİMAN HƏSƏNZADƏ

NABAT XALANIN
ÇÖRƏYİ

Povest

2013 Tehran
əndişeye no nəşriyyatı
say 1000